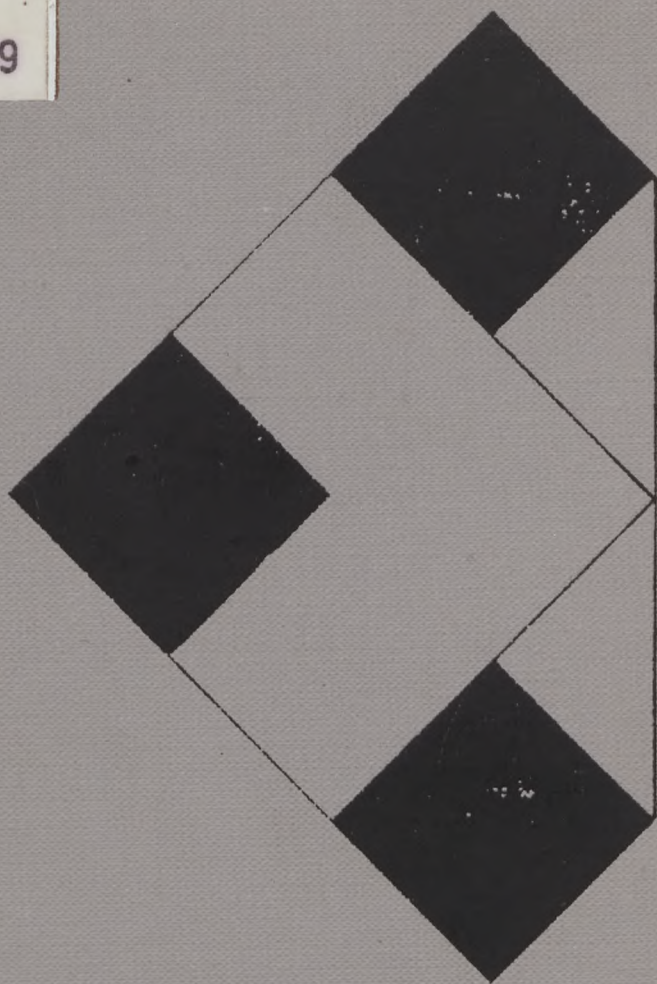
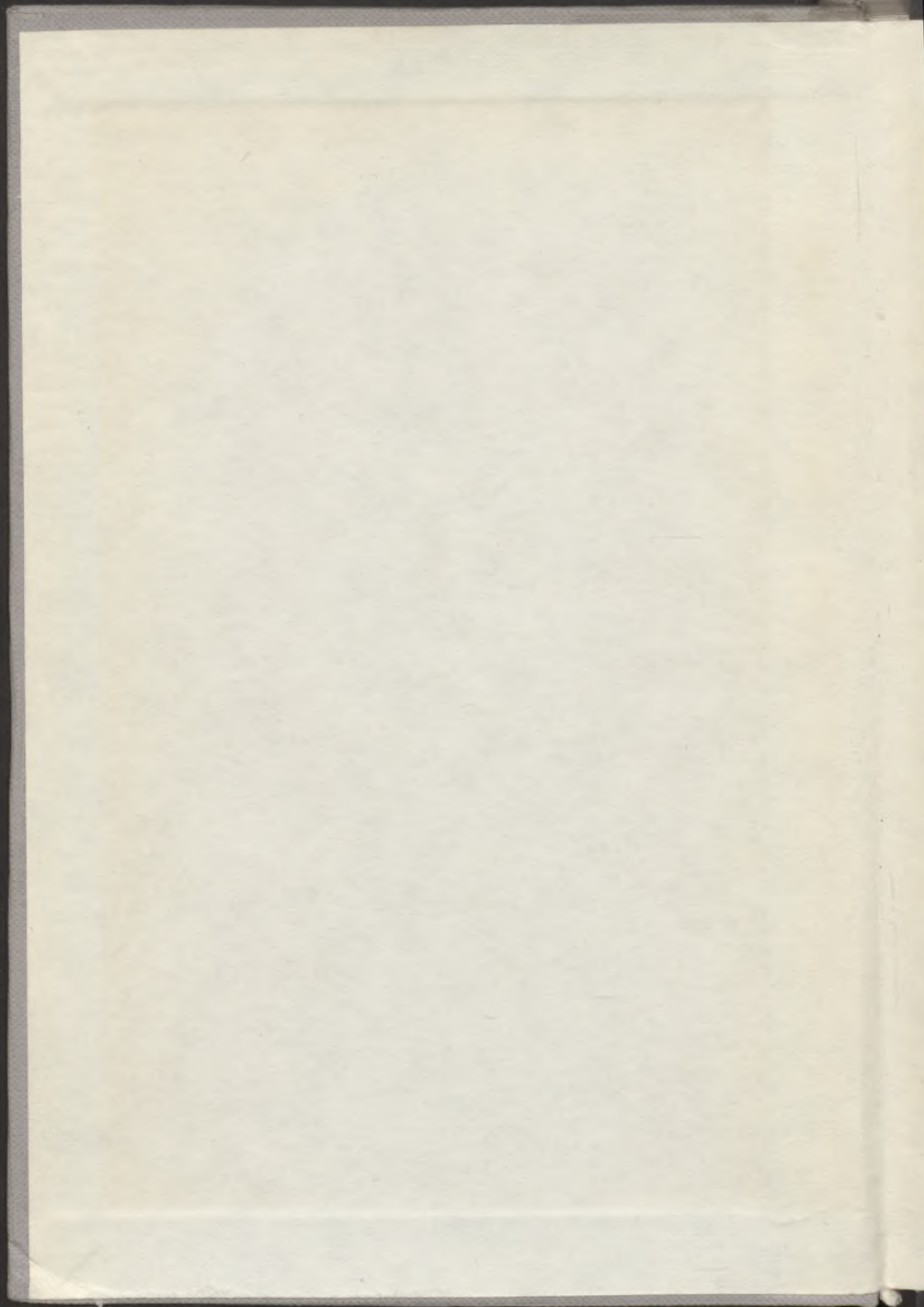
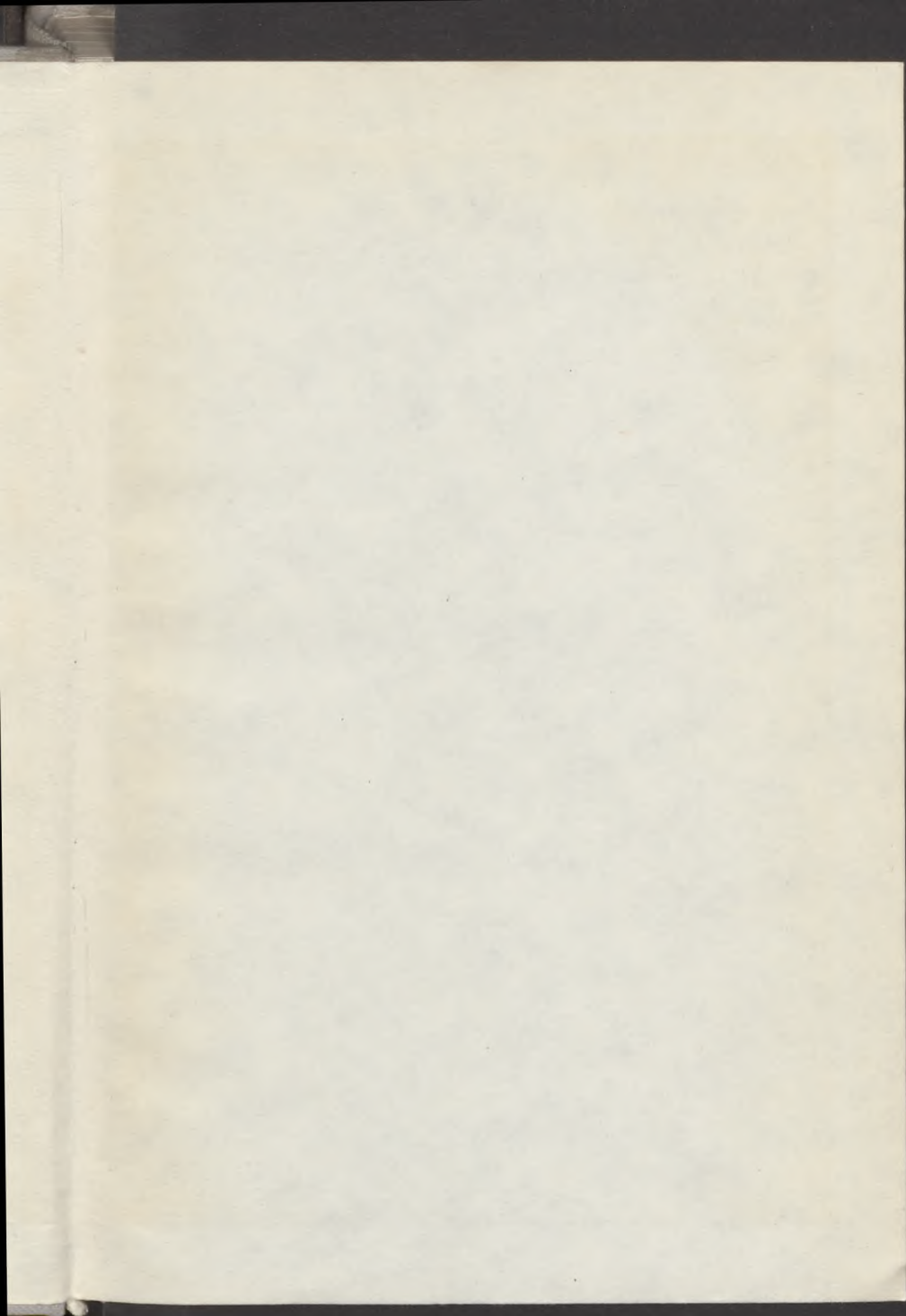
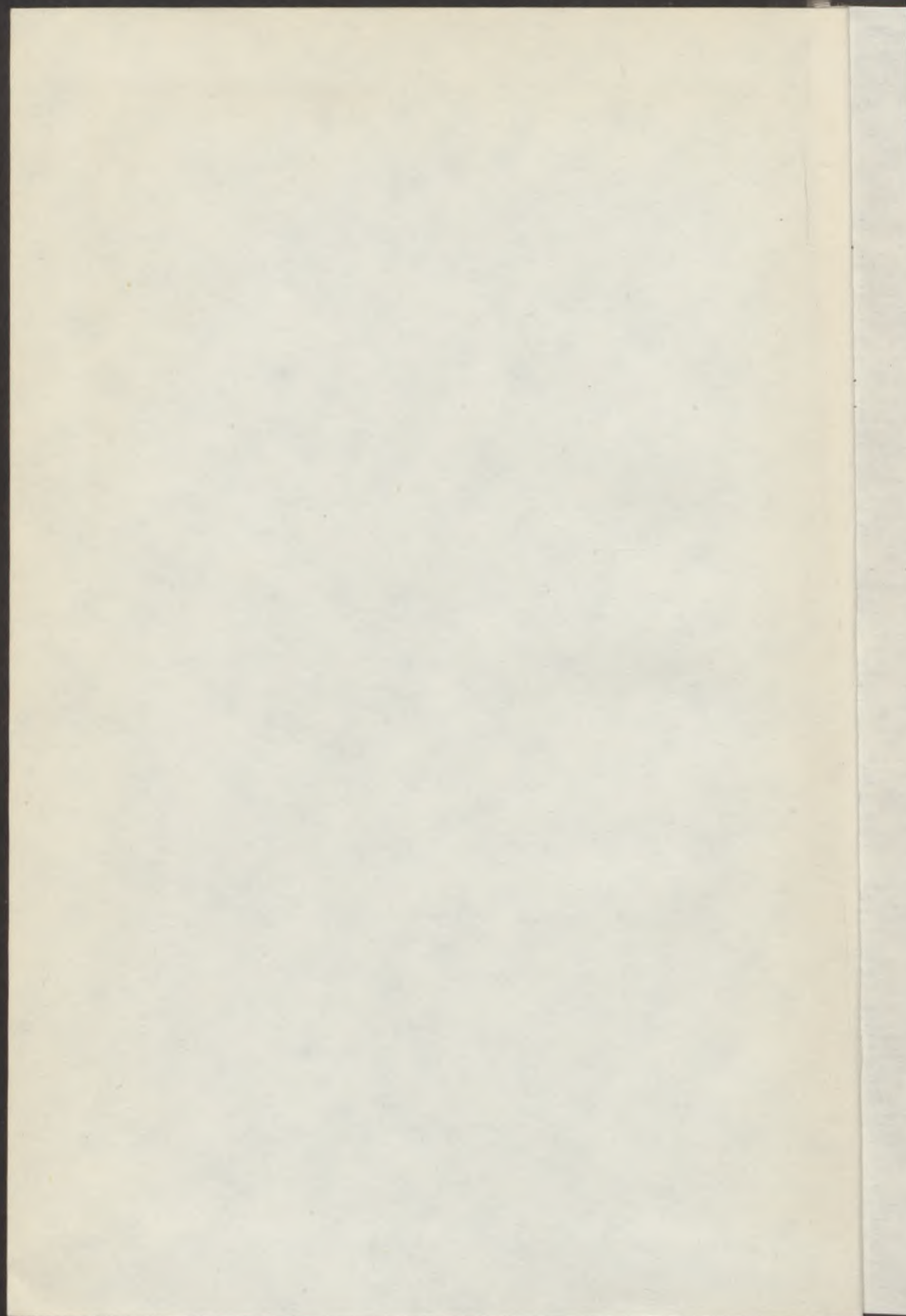

MB
86.549

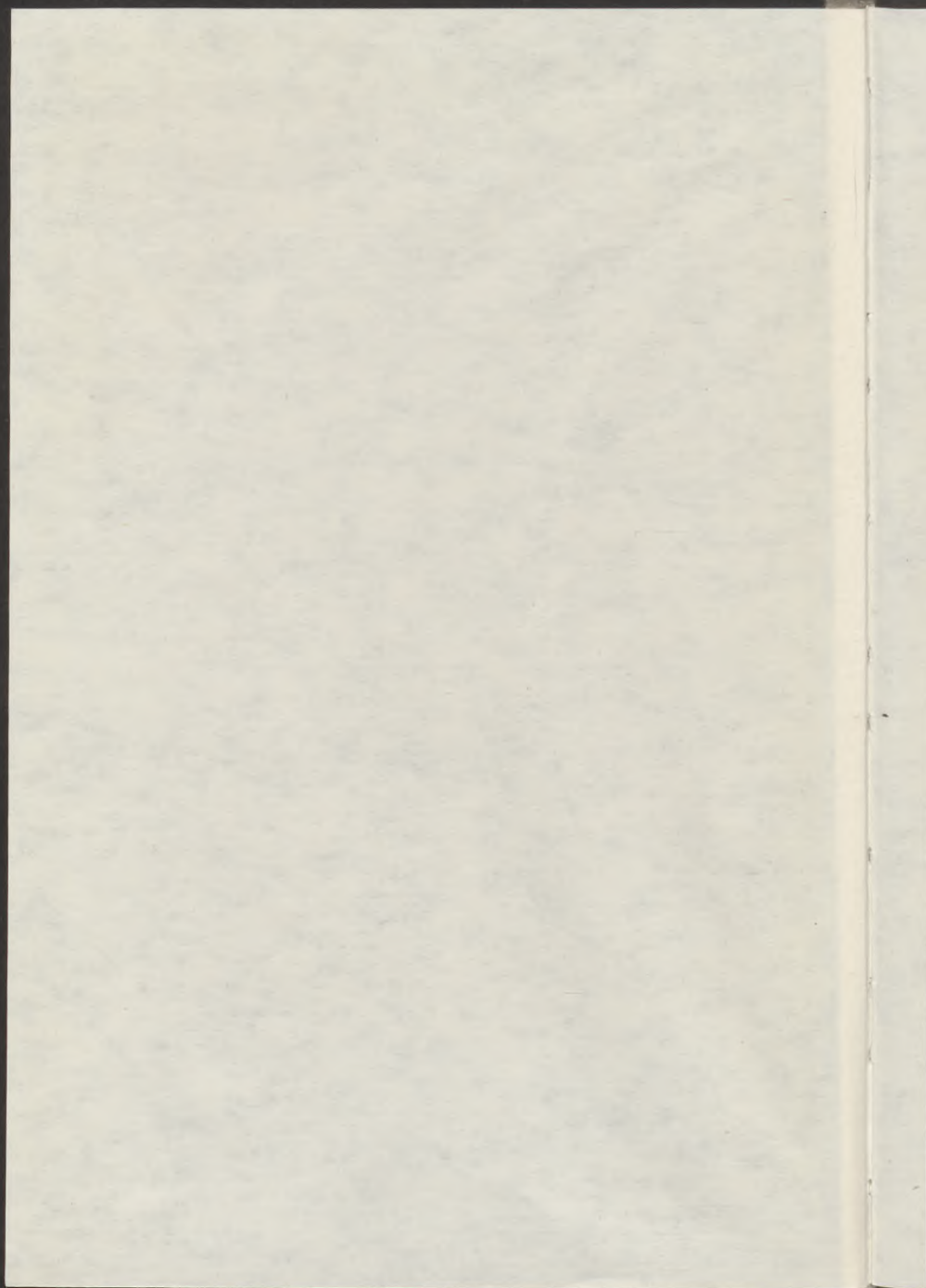

OLÁH JÁNOS

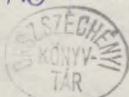
VISSZATÉRÉS

REGÉNY

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

MB 86.549

1979

© OLÁH JÁNOS, 1979

ELSŐ RÉSZ

Csak a hó ferde csíkjai lesznek, csak a hó, az átlós éjszaka, semmi más, elszabadult jelei fejünk felett egy belső cselvetésnek. És lenn a megtoroklott kavargás. A széles lepedő előli a vonalakat, véget érnek benne. Bár érintések örökös tüze fertőzi, a hazatalálás éjszakája itt fehérbe fordul, érintetlen fehérbe. A kék-fehér szűzi világlása, máriaüvegre festett színei a meglepetés lázával oldódnak elő a vibráló éjszakából. Hova lett a karácsony-esti templom, hova tompa zúgása, amely valamikor, talán nem is olyan régen, egészen a csontomig közel volt? Hiába minden. Belül, testem fölfedhetetlen sötétjében az üresség terjed, és nem tudom tetten érni, hogy megállít-sam, hogy másba kezdjek. Mintha egyenesen az volnék, aki pedig nem vagyok. Ennyi csak. No de akkor ki? Nem folytatom a keresést, csaknem a bizonyosságig tudom, hogy mindabban, ami most befejeződik és elkezdődik, senki sem cselekedhet. A hópelyhek ide-oda cikáznak ég és föld között. Innen oda, vagy onnan ide? Mindkettőt egyformán elképzelhetem. Egyszer erre, más-szor arra támad kedvem. A látvány közömbösen engedel-meskedik. És a végtelenné tágult este, amit félig a sötét-ség, félig a hőésés vibrálása teremt, ekkor záródik rám egészen. Fújom a gőzt. Az egyre elsötétülő kék s az egyre kivilágosodó fehér a bőrömhöz ér. Hideg és hideg, de

van közöttük különbség. Most avval foglalkozom, hogy ezt megtaláljam. Mint két egyszerre rám zuhanó, de még nem fájdalmas ütés, úgy érnek el hozzám. Látom őket. Ez még zavarba ejtőbbé teszi az amúgy is túlságosan kényszerű helyzetet. Nem rendezkedem tovább. Próbáld kívülről nézni az egészet! Hadd hulljon, ahogy hull, a hó, pelyhei rendszertelen eredése hadd induljon mindig új meg új hullámokban a világ fekete ábrái ellen, hadd mossa el az emlékeztető foltokat a múlt látóhatárán, hadd folytassa reménytelen, már-már vallásos ostromát ezért a csalfa, de azért angyali fehérségért. Mindegy, hogy ez a születés előtti ártatlan öröm soha nem térhet vissza, hatalmában tartja az emlékezetet mégis. Mintha minden, ami jelen van, az ezer kétséges színhely emlékezetünk távozásának, túlhaladásának színhelye volna. A hulló hó erőszakosságával bármi rám telepedhet, behatolhat a szabadon hagyott réseken. Itt, ezen a ponton kiszolgáltatottságom már nem is tiltakozik. A sehonnan-sehova pelyhek ámulata egyszer csak maga is megszűnik, ugyanúgy, ahogy jött, ugyanolyan leplezni kész ütemben. Mindez most még messze van. A szél belekapaszkodik az omló hó hullámaiba, apasztja és dagasztja őket. A város az erősödő és halványodó fényben ott dereng alattuk. Az apró, vedlett külvárosi házak sűrűn sorakoznak egymás mellett. Néha a tejszínű, ki-tudja-honnan-jött fény alatt megcsillannak a sötét ablakok. Alig ég néhány elszórt, épen maradt lámpa. Ennyire későn volna már? Minden küszöb alól, minden ajtórésen az alvás párája gomolyog, s a zsúfoltságé. Csak attól meggyőző minden, hogy jeltelen. Figyelek, de ritkán jut el a tekintetem idáig, a dülöngő kerítések, a hámló vakolat otthonos közelébe. Betört ablak. Egy lógó kapu. Minek válogassak közöttük?

Bármelyik jut eszembe, elindít, egyforma lendülettel, és egyformán ugyanazon a már annyiszor elvesztett úton. Éveket, hónapokat, mikor mit kell, söpör ki közülük, csak hogy azt higgyem, folytathatom, amit már egyszer abbahagytam. Az utat széles fasor szegélyezi. Hogy hol járok, most látom csak. Szorosan a járda mellett a kerítések. A házak mélyen az udvar sarkába húzódva. Néha ellátok odáig, néha nem. Azért tudom, mire számíthatok. Valószínű, én is haladok, és nemcsak a hó kavarr mozgásba mindent. A széles fasor fái egymásba fordulnak az út fölött, szél ingatja a fekete koronákat. Éppen csak egy kicsit. Talán nem is a szél az, a fák maguk keresik egyensúlyukat ebben a szédült lebegésben, s ezért az apró moccanások. A hópelyhek hullámozó áradása egy pillanatra sem szűnik, s a szeles, fekete ágakra is lassan vékony hóréteg telepszik. Mintha egyetlen kettős, fekete-fehér vonal kuszálna képtelen sokrétű rajzzá a fejem fölött. Nem ilyen egyszerű, de miért ne képzeljem, ha ilyennek látom? Nem vesztek vele semmit. Nem is nyerek, valószínű. Lépések csikorognak az úton, mintha ez is a hóesés zenéje volna. Aztán elhalnak. A sarkon fekete árnyak. Jár erre más is? Befordulnak. Megcsörren kezükben a kulcs. Nyikorog a kapu. De alighogy fölszállnak, ezek az idegen zajok is részévé lesznek a hópelyhek szövőgyárzümögésének, átítatódnak az ingadozás, lengedezés képzetével, amely képzet átítatja itt és most a létezés minden jelét, ami csak érzékeimre kicsapódhat. Az utca, mint egy alagút mögöttem. Ha visszanezdek, látom, ahogy megvilágítják a lámpák régvolt utamat. De előre sokkal nehezebb. Az utca vége egészen belevész a szabálytalanul települt házak, imbolygó kerítések zezzugos rendszertelenségébe. Az összevisszaság itt már egészen kiismer-

hetetlen. Néhol szakítja csak meg egy-egy, már-már a végtelenbe nyúló gyárkerítés, de hamarosan ez is visszaivódik oda, ahonnan váratlanul előbukkant. Hevernek egymás hegyén-hátán a házak, itt már a mezők illatának vékony erei is belekúsznak a gyárak vegyszer-szagába. Esetlen féltetők, ormóttan tűzfalak, pincelejások, szalmával betömött ablakok, kihalt fészerek, deszkából tákolt kutyaólak kártyavár rendszere nyeli el a tekintetet, akárhova nézek. Ha néha-néha egynek a közelébe érek, kiderül, a sötét ablakok mögül is előszívárog, s mint a havas éjszaka egy bontva felejtett szála végigkígyózik a levegőben a vezetékes rádió hangja. Igen, még ide is elérnek, itt is kifeszülnek a házak között és fölött a város szervezői, a villanydrótok és a villamos-sínek. Összefogják a széthullani kész skatulyahalmazt, ami nyomban összeomlana, ha csak érintésnyire is sikerülne megráznia valakinek. A szél néha végigsöpör közöttük, de egy-egy letépett kapuszárnyon, kidöntött kerítésen, fölszakított tetőn kívül alig jelzi más az útját. S ezeket a sebeket is hamar begyógyítja vagy a ház körüli tevés-vevés, vagy ha ez nem, hát a megszokás. Ma még káromkodik, de holnapra megjavítja vagy átlép rajta, aki közöttük él, így alakul a romlás, a pusztulás, az építés egymásra találásából vagy egymás tévesztéséből az otthonosság utánozhatatlanul egyszeri környezete, hogy csak néha lássuk meg, mert többnyire az unottság fényvesztett légköre bujtatja. Hány óra van? Ahhoz, hogy találgassam, túl hosszú és kimeríthetetlen az este. A kis bódé vizeletszagú sötétje megvéd az omló hó egyre óriásabb pelyheitől. A megállóban állunk. A sínek ki-kibukkannak itt-ott a hó alól, és fölfénylenek a lámpák ritka körében. Meggyengült kicsit a hideg. Hirtelen,

úgy érzem, fölszippant a mozgás. Rohanok a hatalmas pelyhek csiklandó érintése alatt, beletúrok a hóba, és visszatérek ugyanúgy rohanva. Anyám rémülten kiabál utánam, én nevetek. A fáradtságot mintha sose ismer-tem volna. Kezem, lábam csupa víz már, fázni kezdek. Ahogy csillapul a hóesés, úgy erősödik a hideg. Meg-élénkültek a nemrég még csaknem teljesen néptelen ut-cák, emberek, fekete árnyak ballagnak az egyre áttet-szőbb havazásban, mintha templomba mennének. Ne-vetések, vidám beszéd hangzanak ki a fölbolygatott ál-mok mélyiről, az ejtett hangok peremét kevés vissz-hang vonja be. Itt a villamos. Észre se vettem, olyan hirtelen csörömpölt elő a hó alól. Szállunk föl. Én már fönn vagyok, nem tudom, miféle szárny emelt, habár kemény taszítását még itt, a hátamban érzem. Anyám mellettem áll, s megint úrrá lesz rajta az izgatottság. Apám még lenn van, s a villamost már elcsöngették. Egyik kezével megmarkolta a fogantyút, a másikat visz-szahúzza a nehéz bőrönd, de mire tényleg végigrándul a szerelvényeken az indulás lendülete, a lába is fönn van a lépcsőn.

– A kalapom! – mondja mérgesen anyámnak. Anyám keze kinyúl a csapóajtó fölött, és apám fejébe nyomja a huzattól megbillent kalapot. Apám közben föltornássza magát, és behúzódik, amennyire lehet, az egyik sarokba. A bőröndöt nem meri letenni, nehogy az olvadt hó le-vétől szétázzon a papír, s kihulljon a latyakba minden. Nyög a fogantyú a hurkák, kolbászok, szalonnák fe-kete terhe alatt. Leguggolok, és megérintem az ingó, ola-jos padlót, a sár hidege az ujjamra tapad, megugrom. Belenyúlok a nadrágom zsebébe, és oda dörgölöm a rossz emlékü nedvességet. Fázik a lábam. Lökdősnék. Ned-

ves, mocskos kabátok nyomódnak az arcomba. Senki sem törődik velem. Hirtelen megrohan a fáradtság. Szeretnék eltűnni, fölszívódni az este álmában egészen, de nem lehet. Kilöknek, eltaposnak, ha nem vigyázok magamra. Az állhatatos döcögés összeráz mindent, elkever, szétszór. A padló hosszúkás vájatainak mélyén türelmetlenül csillámlik a víz. A térdemen, a cipőmben és az ujjam hegyén a nedvesség emléke újraéled, hiába töröltem le, hiába próbálom folyamatosan topogással megszáritani, vagy legalább fölmelegítve feledtetni. Itt mint ha még hidegebb volna, mint odakint. Sokkal, de sokkal hidegebb. És egyre hűl a levegő. Hallom az ablakok fémes pengését. Zörögnek a fogantyúk. Addig helyezkedem, míg nem úgy érzem, sikerül valami elviselhetőbb helyzetbe keverednem. Pihenj! Apám elcseréli a bőröndöt a másik kezébe. Amikor beköszönt egy újabb, anynyíra messze kerül tőlem az előző pillanat, mintha nem is történt volna benne semmi, nem gondoltam volna benne semmire, nem éreztem volna benne semmit, mintha nem is az vett volna körül még az imént. Bárhogy megfeszítem az emlékezetemet, képtelen vagyok kitölteni, rálelni benne bármilyen apró, bármilyen elhagyott jelre. Képtelen vagyok megtalálni a folyamatosságot. Az is meglepetés, hogy itt vagyok. A villamos változó lendülete kitép egyensúlyomból, kétségbeesetten kapaszkodom apám kabátjába, de ő is ingadozik, a kabát is enged. Aztán vannak szakaszok, amikor kicsit megnyugszik a rohanás, kiegyenlítődik a lendület. Túl sok a fény. Belül mindent élesen kimetsz, de az ablakok mögötti világot eltakarja. Merre járhatunk? Apám az ablaknak egy a tenyerével eltakart zugába hajol, és kinéz. – Még messze vagyunk – mondja. A hajlott ablakok ugyanúgy imbolyog-

nak körülöttem, ahogy kezdődött: kabátbűz, avas zsír szaga, szalonna íze, a reggeli hamu törékeny szürkésége, mikor kiomlik a tűzhely ajtaján. Ha más úton próbálok tájékozódni, tapintástól tapintásig jutok, és ez sem vezet soká. Mély, izgatott kábultságból ébredek, az első meglepetés mindjárt szemembe ötlük, üres a villamos. Anyám, apám még itt vannak, de más senki. Nem, nem igaz. Ott elől egy öregember topog a másik peronon.

– Itt mindenki leszáll? – kérdezi anyám.

– Látod.

– Milyen üres lett! Menjünk be! – Apám kinyitja a tolóajtót, belépünk. Leheletem párás rétege alatt a fekete tükör először semmit nem mutat. Ha ugyanazt az üres villamost nem, amit az előbb már amúgy is láttam. És még valakit, akit csak most, kicsit késve fedezek föl. Itt ül velem szemben, és az üvegnek hajtja a fejét. Nem mondhatom, hogy ábrándosan. A homlokán, a szája szögletében fázós komorság ráncai. Nem fogok mindjárt gyanút, pedig a hasonlóság nyilvánvaló. Azonban ahhoz, hogy egészen megbizonyosodjam, különböző kényelmetlen és kellemetlen kísérleteket kell elvégeznem. Az első, szemérmes gyakorlat csak annyi, megmozdítom a fejemet. A tükörkép vissza, ha nem is ugyanabban az irányban, nem is egészen ugyanúgy, de ugyanazt teszi, ez kétségtelen. Folytassam tovább, vagy beérhetem ennyivel? Mindegyik megoldás mellett és ellen is nyomós érvek szólnak. Valami megmagyarázhatatlan okból mégis könnyedén döntök, nem, nem is döntök, csak egyszerűen újabb próbának vetem alá magam, habár még mindig nem tartom valószínűnek, hogy rátalálhatok a véglegesen megnyugtató válaszra. Nem remélhetem, hogy egyáltalán létezik ilyen. És mégis úgy cselekszem, mintha lé-

tezne. Ez némi lelkiismeret-furdalást okoz. Félrehúdom a szám. Ő is. Kinyújtom a nyelvem. Ő is. Vicsorgok. Ő is. Fölfújom az arcom. Ő is. Kipukkasztom. Ő is. Egészen sosem azonos amit látok avval, amit csinálok, de hogy miben különbözik tőle, azt egyre kevésbé tudom megmondani. Az elején még egészen jól megnevezhető hibákat találtam. Közben rájöttem, ezek nem is hibák, sőt érthetővé teszik a dolgot, megmagyarázzák. A hiba valahol másutt van, nem ennyire a felszínen, nem ennyire a közelemben, de van, de létezik, mert nyugtalanító hatásától semmilyen mesterkedés árán nem tudok szabadulni. Lopva oldalra pillantok. Anyám és apám szerencsére semmit nem vettek észre. Bóbiskolnak. Egy-egy nagyobb döccenés ha fölriasztja valamelyiküket, akkor az kinéz ugyan egy pillanatra az ablakon, de aztán gyorsan visszasüllyed az egyenetlen ritmus szította félálom kábulatának menedékébe. Merev arccal nézem az ablakot tovább. Az az idegen arc ott mintha egyre távolodna, néha eltűnik egy-egy kibukkanó lámpa fénykörében, aztán újra előkerül. Hányadán állunk, mire véljem kiszámíthatatlan jelenlétét? Kiemelkedései, horpadásai, hajlatai mint bármelyik más arcé. Az orr legörbül, a haj a homlokba hullik, a szájél vonala éles, mintha ki volna festve. Mindez egy félbehagyott mozdulat szögében látszik. Visszakövetkeztetni, hogy mi lehetett ez a félbehagyott mozdulat, a megmaradt helyzet torz jeléből már nem lehet. És ez az utolsó jel. Egy újabb mozdulat, és ez is szertefoszlik. Nem sajnálom, de elgondolkodtató, hogy ennyire kíméletlenül elveszik minden, ami nemrég még olyan természetesen a miénk volt. Körülöttem semmi, az üres villamos gyomorkorgása, anyám meg apám füstölgő lélegzete meg ez az arc itt velem szemben. Az

én arcom? Valamikor, emlékszem, egészen hihető volt ez is. Azóta persze minden megváltozott. Az itt és az ott tökéletes enyhet adó menedéke megszűnőben. Újabb és újabb már nem ellenőrizhető fitorok rakódnak közénk. A beharapott ajak ahogy kienged, az álmos ráncoknak nem parancsol semmi. A szűkre húzott szem réséből kipréselődnek az első könnyek. Az arcvonások elszabadultak. Újabb és újabb, de egyre csökkenő erőfeszítéseket teszek, hogy rendet teremtsék közöttük, de képtelen vagyok beleavatkozni abba, ami történik, mint ha nem is velem történne, ahogy tényleg lehet, hogy nem. A kényszeredettség, amit tehetetlenségem szül, mellemre telepszik, már szabad lélegzetvételemet gátolja. Mi lesz velem? Nincs más választásom, behunyom a szememet, hogy legalább ne lássak.

A hirtelen jött nyugalmas sötétből egy szinte tapinthatóan közeli lángolás lép felém. Nem ismerhetem se a kezdetét, se a végét, annyi csupán, hogy itt van. Most közelebb, most távolabb, teljesen önmagától rendeződik el. Egészen ismeretlen érintések. Hogyan is lehetne rendet tenni közöttük! Mégis megpróbálom. Valahogy minden inkább erre sarkall, mint a megnyugvásra, bármilyen kilátástalan is, hogy célhoz érjek. Akkor derül ki, mennyire nehéz, amikor valóban hozzákezek. A sok egyforma inger szemközt rohan velem. Egyre bátrabban. Már a lángok csapkodó fehérjében állok. A tűz talpa alatt, valahol a láthatatlan mélyben, hallom, ropog a a szalma. A lobogás most egyetlen közelítés szemszögébe mered, megállnak a lángok, s egy hosszan kitarított pillanat lencséje alatt az idő is talán. Valami közben megint megváltozott. A megroppant képzelet hasadékein áttör az éjszaka, és ismét, durván és kímélet-

lenül, eltakar. Alighanem leszálltunk. A villamos már messze jár, csak a zörgését hallani. Megyünk. Még mindig nem állt el a hó, a lábunk puhán süpped bele vastag rétegébe. Fejünk fölött a meg-megrendülő szélcsendben összekoccannak az ágak. A kavargó pelyhek egyhangú neszezésén ismeretlen eredetű zajok hullanak át, de közöttük bármikor megtalálod a hóesés motozását. Tömjénfüst valahol. Nem is megyek már. Gyaloglásom, ezek az összevissza szórt léptek, csaknem a kezdetig gomboyodik vissza. Odáig, ahol még minden mozdulatlan. Elsüpped önmagában. Szólok, és nem hallható. Anyám keze nyúl értem. Aztán apámé. Visznek. Haladok hát, bár alig tudok róla. Az álom megereszkedett függőyei megint eltakarnak előlem mindent. Betlehemi melegségük megsimítja az arcomat. Még egy gyilkos előtt is nyitva állhat a gyöngédség kapuja. Ólomnehéz, de cselekszem, bár nem tudok róla. A hideg szoba. Vetkőzöm. Ágyba fekszem. Erről mintha már volnának emlékképeim is. Itt, a zavartalan álom közvetlen közelében, néha már le-lefut rólam a hideg hullámverése. Egyszerűen megszűnik az undorító közeg, amiben eddig botladoztam. A semmi acélfénye. Most akadálytalanul kezdhethnék bele akármibe, de hiába, itt az álom. Itt van egészen. Úgy alszom el, hogy nincs időm határozni. A fekete ürességbe zuhanok. Egyelőre csak feléje. Összekeveredik a belső és a külső homály, amit tompa érzékeim vonnak körém, és amit az éppen felbukó nap. Külön szorul a torkomra mégis mind a kettő. Közben a hajnali udvar fagyott göröngyei gurulnak felém. A disznóól fehérre meszelt deszkái. A lerágott széleken a fogak nyoma. Sokan vannak. Hallom a suttogásukat. Egyik fekete árny a másik után bukkan fel és tűnik el. Nagyanyám kendője, a fe-

kete gyapjú berliner, vagy ahogy ő mondja, beliner, a keresztanyám szűk városi szoknyája, nagyapám fején a sildes sapka, majd egy idegen kucsma, felgyűrt ingujs. Ebben a hidegben? Pálinkaszag üt meg, ahogy átmegyek a tornácon. Az ólomszín udvarról fölhallatszanak a sürgölődő alakok léptei. Kukorica csörög a mérőben. Roszszat sejtek, ahogy meghallom nagyanyám repedések árkolta hangját.

– Coci, coci, cocikám... – A végére települt hosszú cikornyától egészen gúnyossá merevül a hízélgés. Az utolsó. Ezt már nemcsak érzem, tudom is. Hacsak közbe nem jön valami. Hallom, a pattogó mész ahogy elmorzsolódik a deszka és a horzsolódó szőr között. Aztán csend van. Majd hirtelen döngeni kezd a hidlás. Letépi a deszkáról a sikamlós zajokat a reggel, és kívágja, bele a szélbe. Egy kettétört sikoltás sárkánya röppen föl, de mintha, aki röptette, hirtelen elengedné a madzagot, s így visszabukik meredeken, orrával a földnek. Szuszogás. Aztán csak az ormóttan test s a deszka tompa sür-lódása hallatszik. Valaki káromkodik. Kés koccan a lábashoz.

– Höhöhööö höő höő... – Egyre vékonyabban csörgezik bele a fagyos homályba a kifúló hörgés. Vége van? Látom is a vér óra vetített bíborfaltjait. Egészen közel állok, bár nem tudok róla, hogyan kerülhettem ide. A dézsába most kavargog bele a habos vér. Gőzét a hideg levegőbe löki. Lenn patanyomok. Mélyükbe virágosan kérgesült ki a jég. A lehordott hó rongyos takarója. Ömlik a szalma. Ölemben hordom én is. A disznó ott hasal békésen a sárga rojtok között mereven a kert felé szegezett orral. Tokája előre nyújtott mellső lábain nyugszik. Mintha aludna. Orrában sárrögök. Egy ismer-

retlen, talán sosem volt, lendület tartja a sár fagyott hullámai fölé, mindaddig, amíg el nem nyeli egészen a szalma bojtos, laza kazla. Egészen. A körmökön szalmacipő, a farok alatt bojt. Alighogy belekap, máris a hideg égig, a diófa ágain is túl röppen föl a láng, és gátlátalanul tör át álmom eresztékein. Hagyom? Nincs rajta hatalmam. Amennyire meglepő lehetne, annyira ártalmatlannak látszik. Elborít. Egyszer mintha már éreztem volna ezt. Ismerősen köszöntöm. Elkerüli érzékeimet, így hát könnyű elfogadnom, akármi is legyen a következménye. A röpülés leggondtalanabb percei ezek. Valahol nagyanym kék kendője integet, keresztanyám virágos köténye. Havas mosoly a szájak szögletében. Nagyanym keze a kötény alatt, a keresztanyámé csípőn. A lángnyelvek most kiterülnek fölénk is. Utánuk nyúlok. Hát megtehetem most ezt is? A lobogás belecsap az arcomba, de nem éget. Hőmérséklet nélküli tűz. Keresztüljutok, és mégsem haladok semmit, minden ugyanolyan messze van tőlem, mint az imént volt. Távol és közel között sehol sem vagyok. Mindig csak másutt. Egyedül az emlékezet igazolhatja, de nem képes hibátlanul működni az sem. Az álom és az ébrenlét határán elkevert dolgok félelmetes hanyagsága vesz körül. Úrrá lenni rajtuk? Micsoda ingatag ábránd! Ha messze magam elé, mindenem túl erőltetem a tekintetemet, ott egy fénylő, szilárd pontra lelek. Semmit nem tudok róla, de az egyetlen, amiben bízhatom. A kereső szellem elmerül, de most csalódottság nélkül, veszteségeim halmazában. Egyszer talán majd előkerül. Nem szeretném megérni. Lepjen meg másokat, akiken úgysem fog e meglepetés, és ne engem, aki éppen eleget hordtam már magamban amúgy is. Nem tudom, mi volna jó. Ösztöneimet követ-

ve mindig ugyanegy kudarcra ítélt ábránd után kapok. Mielőtt végleg elaludnék, itt, ezen a ponton szeretném végiggondolni még egyszer, de most világos fővel a helyzetemet. Ahonnan mindkét állapot egyformán belátható. Képtelen ötlet. Kezdet és vég egyforma homályba vész. Ha képes vagyok utánuk gondolni, akkor már annyira idegenek tőlem a dolgok, mintha valóban és teljesen ébren volnék. Így is van. Mászor meg a képek, amik földidéződnek bennem, hiába hiszem az ellenkezőjét, függetlenül teljesen a szándékaimtól, ámbar nem egyszer úgy keletkeznek, hogy erősen gondolok valamire, csakhogy, amikor ez az erős akarat megszűnik, s helyébe lép a kép, ami belőle keletkezett, akkor már egészen más valaminek vagyok tanúja, nem aminek akartam. Az erős, előre soha el nem határozható színek és formák egészen sajátos folytatást kívánnak. Még azt hiszem ekkor, hogy én ébresztem és oltom ki őket, de nem sokáig. Itt már nincs megállás, innen már nincs visszatérés. Ugyanakkor ez az egyik pillanatban még féktelen burjánczás teljesen megmagyarázhatatlanul és nyomtalanul szűnik meg a másokban. Fölhevült sejtjeimet hirtelen járja át a huzat. És akkor itt leszek egészen, itt kell lennem, ahol vagyok, a szoba elvetemült éjszakai sivárságában, a bútorok és a padló egyenetlen ropogása között, a falakból sugárzó hideg és a spaletta rései közé szorult feketeség alatt. Forgolódom csak az ágyban, és minél inkább tudatosul bennem, hogy nem alszom, annál nehezebb elviselnem. Szeretnék változtatni rajta, de nem lehet. Minden erőmet megfeszítem, hogy gondoljak valamire, hogy kisajtoljak képzeletemből egy-két csalóka cseppet, és hiába. Minden igyekezetem ellenére, ha vissza-visszaintenek is néha, az előbbi

képek végleg eltávolodtak tőlem, el kell veszítenem őket. Most a szekrény mögül, a másik ágyról apám horkolását s anyám szuszogását is jól ide hallom. Fejemre húzom a takarót. A sötét itt is ugyanolyan. Újra kidugom a fejem. A bútorok a falhoz lapulnak, de amit eltéveszt a látás, kirajzolja a hallás, és néha-néha földidézi az emlékezet. Szű perceg. Talpam alatt megreccsen a padló, ahogy leszállok az ágyról, és fokozatosan a saját lábamra nehezedem. Előrenyújtom a kezem. A bizonytalanság mögött igenis ott van a fényezés simasága és hidegsége. Papucsom, egy széttaposott nyári szandál, hallhatatlan, de hátborzongató hangon súrolja a talpára ragadt homokkal a padlót. Tökéletesen ébren vagyok, mégsem tudok mit kezdeni magammal. A tárgyak minden lépés után, amikor már-már megszoknám helyzetüket, újra és újra szétgurulnak a sötétség egyre áthatolhatóbb takarója alá. Meg kell várnom, amíg valami hiba csúszik a számításba, egy kis fény szivárog valahonnan, s előoldódnak a tárgyak, az unásig ismert környezet, és továbbad. Így jutok el, e nem egészen érthető lendület rabságában, az ajtókilincsig. Lenyomom. Kilépek a konyhába. Itt már egy áthatolhatóbb szürkesség fogad, vadul tódul be a homály a fagyott ablakon. És akkor oda-benn vadul megnyikkan az ágy, ökölcsapás dörren a szekrény oldalára. Aztán apám hörgésbe békéllő horkanásai. Szavak csikorognak elő közülük.

– Hé! Aziste'! Mi lössz? Na! Na! Most! Eh. – Várok. Amíg nem csöndesedik le, nem merek tovább indulni. Nem kell soká várnom, hamar bekövetkezik a teljes ki-fulladás. Fárasztó éberséget követel tőlem, hogy egyre-másra szétfosló céljaim közül ezt-azt elérjem. Talán csak azért, mert így, ilyen összefüggéstelenül, a véletlen táb-

láján jelennek meg? Az udvari ajtó előtt megállok, hallgatózom egy kicsit, aztán kiakasztom a kampót, lenyomom a kilincset. Kész. Szinte magától nyílik tovább a nehéz, dupla betétes szárny. Kilépek az udvarra. Az éjszaka sötétje mozdulatlan, de jól látni benne, csaknem olyan áttetsző, mint a nappal. Elállt a hó. Nem fúj a szél sem. Hideg van, de nem érzem. A tornácról a szél lehordta a havat, egészen vékony réteget hagyott csak a kövekre tapadva, annyira, hogy áttetszik rajta a kövezés mintája, de az udvart vastagon telefújta. Első pillanatra mindez hihetetlen. Honnan a hó? Nem emlékszem rá, hogy amikor lefeküdtem, esett volna. Arra se persze, hogy lefeküdtem. Semmire. Tájékozatlanságom megszégyenít. Bámulom hát a derengő konyha és a csillagos éjszaka közé beékelt fehérséget, hogy könny csordul a szememből. A hideg csepp, ahogy legördül, az arcomba vág. Megyek. Mozdulataim automata sora vezet. Máskor meg úgy érzem, egy helyben állok, csak ez a hirtelen jött fehérség tévelyeg, inog körülöttem összevissza. Kihalt lépteim fekete lyukakként ásítanak mögöttem, láncuk kutyatányért, törött léceket, téglákat kerülget. Honnan jöttem, és hová megyek, nehéz ebben az álmodó zűrzavarban megtudni, vagy könnyű éppen, sokat törődni nincs erőm vele. Engedelmeskedem. Megyek tovább. Végig az udvaron. El a fészker cserepei alatt, a disznóól fehérre meszelt deszkafala előtt. Már a kertkaput nyitom. Pár lépés csak, és becsapódik mögöttem a hanyagul tákolt deszkabódé ajtaja. A durva ülőke bőrömbbe mélyeszti rovátkáit. Behúzom a nyakam, s lábammal a deszkaborításon kalimpálok. Sokáig ülök így az ásító, bűzlő gödör fölött, míg hátamat, meztelenül maradt derekamat a tetőről beáradó szellőkések hideg csapásai osto-

rozzák. Alulról, a huzatos kavargás szárnyán, egyre erőszakosabb rajokban tódulnak be az újra szárnyra kelt hópelyhek. Az ajtó hasadékán a füstszínű éjszakára látok. Egy zökkenés csak, érzem, és máris ott lehetek ismét az álmodás régi, puha tűzében, ahol nem volt, ahol nincs helyük a kétségeknek. Ez a zökkenés, ez a mozdulat azonban egyre késik. Messzűnven várom a segítséget, pedig magamban kéne fölfedeznem a rugóit. Talán ez okozza figyelmem rövidzárlatát, lök a sötétben tapogatózás most szinte megváltásként rám szakadó önkívületébe. Mielőtt belépnék a konyhába, minden rendben van megint, végignézek az udvaron, látom a romlékony, fekete lábnyomokat, de már ez se győz meg semmiről. Végre egy védett hely, nem áramlik sem a hó, sem a levegő, minden egyszeri és mozdulatlan, de hideg van, nem éppolyan, nem, sokkal hidegebb, mint odakint, bár még mindig érzik a tűz illata, a hamu pállott fészke valahol. A tárgyak, a környezetem és a mozdulataim, nem létező mozdulataim között, a szürkeség és a csönd ékei. Nem marad helye semminek sem. Gondos kéz szoríthatta ide őket. Nem az enyém. Az idő közben ugyanúgy múlik, mintha nem múlana. Hogy a történetek ellenére is tudok róla, az meglep. Az ágy, a recsegő korlát, nem is kell akarnom, hogy belevessem magam, akár egy sötét, tátott száj, benyel, ropogó fogak, a jeges érintések nyála a ráncok között. A kellemetlen ingereken is átérezem, visszafogad hanyatló csöndjébe az álom. A sötétséget, amely újra mellemnek feszült, most lángok marják szét, s egyre vakmerőbben. A sárga nyelvek kinyúlnak és visszakapnak. Óvatosan, de fáradhatatlanul igyekeznek elérni valamit, s ugyanolyan állhatatosan megpróbálnak visszahúzódní is ugyanattól. Rebbenéseik gyorsan pereg-

nek, annyira, hogy szinte összefolynak. Csak néha tudom elkülöníteni őket, akkor sem egészen meggyőzően, pedig minden erőmet, teljes megfigyelő képességemet latba vetem. Semmi más nem érdekel most, csak ez a tettenérhetetlen lobogás. Az egyik pillanatban ismerni vélem a lendületet, ami a lángok útját kiszabja, a másik pillanatban tudom, érzékeim csalódása tévesztett meg. Újra kezdem hát a reménytelen vadászatot, pedig talán nincs is, amit üldözök. És akkor már csaknem eltemet az őrző ritmus, láng láng fölé szórja késő pelyheit. Esik és fölszáll ugyanakkor, amikor bennem hullámszik hatalmas messzesége. A résekben kék pernyeíz. De csak egy pillanatra válik láthatóvá, éppannyira, hogy emlékezzem, de még ne tudhassak meg semmit. Aztán egy ennél is teljesebb lobbanásba lépek. Semmi különös nem látszik rajta, akkor hát miről ismerem föl? E túltelített kábulat annyira elcsigázott, hogy bármi történhetne velem, aligha volnék képes fölsismerni, odafigyelni rá. A téli hajnal tűszúrásai, de mintha simogatnának. A lángnyelvek távozni indult, nem is vettem észre, mikor, hullámtaraja ott verdes, ott egészen, az acélszürke, hideg égben. És én? Magamra hagytak hát mégis, megtörtént, amit alig mertem remélni? Hó fröccsen a bakancsok alól, s elkeveredik a szalma foszlányaival, a fagyott lépésnyomokban felgyűlt fekete üszöggel. Az ólajtó kitárva. Ganyébűz buggyan föl. Riadt állat vizek. Tyúkok főtörnek a deres szalmakazlak körül. A hideg éles és egyszerű. A lángnyelvek még mindig hajlonganak, de egyre távolabb, s a fakó messzeség áttetszik rajtuk. Az éppen lefelé ereszkedő hóeséssel most kerülnek el egymást. Egy-egy pillanatra mintha sikerülne is kioltani egyiknek a másikat, de hát ezek csak tűnő győzelmek, vereségek. Aztán egyszerre megváltozik a helyzet, gyógyítón szökne szét,

töltene be mindent a fehér, csak az emlékezés állja útját. Itt, a megvalósulás csaknem sikeresnek mondható hevében a kétségek hatványozott erővel támadnak. Méltatlan kicsinyeskedés, de úgy látszik, hozzá tartozik ahhoz, ami történik, és hozzám, aki mindezt elviselem. Amíg messze van, könnyen veszem, az egyik szín fölváltja a másikat, az egyik évszak a másikat, ez a dolguk. De ahogy közelednek, elszorul a torkom. Ez az, vastag pelyhekben esik a hó. Mintha minden más eltűnt volna körülöm. Csak az idő van még jelen, de hogy mit akar, megszabadítani képzeiteimtől vagy még jobban kiszolgáltatni nekik, azt talán még maga sem döntötte el. A hóesés mintha sohase akarna elállni, így marad, beledermedve a féktelen zuhogásba, kavargásba, önmaga emésztésébe, a bizonytalan körvonalak játékába, szédületem peremén, ahol bezárva a fehér föld s a kéklő ég közé nem tud rátalálni sem a kibontakozás sem az elpusztulás felé vezető útra.

Miféle reggel kelt föl, nem törődöm vele, mert talán nem is törődhetek. Az idő érzékelhetetlen. Ami mögöttem van, mögöttem volna már, az a pár villanásnyi kép, amivel eddig nem is törődtem. E nyilvánvaló csalást elhinni csaknem vereség, belenyugodni megaláztatás. Talán nem is létezett soha az a múlt mögöttem, amit mostanra ilyen tökéletesen elveszítettem. Első pillanatban nem látszik, mekkora veszteség ez. Nemcsak az én bűnöm, hogy képtelen vagyok fölmérni. A legkevesebb öröm, a legüresebb érzés is a fájdalom elemi módján hiányzik. Valamikor elvesztettem uralmam fölöttük, de hát mindez csak föltételezés. Kénytelen vagyok mégis rábízni ma-

gamat, mert nincsen szilárdabb támaszom. Ettől kezdve mintha valami más történne velem, nem, ami addig. Mulandó megszokások. Egy valamikori teljes, túlságosan is részletező kép darabjaival bajlódom. Alig néhány szilánk kerül csak a kezem ügyébe. Igaz, hogy mindig más, de egyszerre e lehangoló, szűkös részleteknél többet sohasem láthatok. Úgy vagyok vele, mintha igaz lelkemre hazugságba keveredtem volna. Mindenhol az éberség kellemetlen hullámai csapnak felém. Elfogadom, mintha nem tudpám, mi minden alszik még, s mi minden marad majd azután is mögöttük. Az ablakban a reggel. Mire ébredtem? A beeső fény szürke penge. Sebesülés. Az elhagyott, meleg fészek gyűrődései sivarak, mint a papír. Idekint egy más világ másféle balzsama bódít. Kezemben egekig vágató lovam sörénye, egy markolásnyi szőr, de a ló már sehol. Talán ott viharzik valahol e megfoghatatlan kuszaságban, az elhagyott romok fölött. Az izmokban a ficánkolás kiirthatatlan régi bűne. A függöny szélfútta mintái az ablakra tapadnak. Nem is tudom. A félig nyitott szem. Reggel. Azért se mondom így. Mi van odakint? A konyhában öltözködöm, szedem össze a ruhám. A tárgyak között az éjszaka maradéka, de azért látszik, hogy valahol már fölkel a nap. Hiányos fénye azonban csak arra elég, hogy valami másra emlékeztessen. A falon repedések, és a füst mintái. A tűzhely csöve, akár egy avított fegyver, amit veresre falt a sokszori izzás, de most hideg. A platni görbére égett karikáin enyhe grafitfény. Alattuk, bennük a huzat független bizalommal teremtett légkörében rakoncátlanoknak a lángok, de semmit sem enyhítenek a környezet terhes hidegén. Azért csak végzem tovább egyáltalán nem fontos teendőimet, mintha minden rendben vol-

na, mosakszom, reggelizem, csomagolok. Mire megenyhülhetne a levegő, távoznom kell. Kell? Az ébredő melegnek lehetne hatalma, úgy érzem, hogy visszavezessen a kezdet, az ágy, az álmok közelébe, ha el nem hagynám közben hitszegőn. Amíg az ajtó ki nem nyílik, amíg ki nem lépek rajta, addig még semmi sincsen veszve. Körülöttem egy másfajta, de ugyanolyan legendás téltétség, érzékeim leoltva, mint a villany, annyira, hogy a tea ízét sem érzem, csak nyelem a sehonnai, hosszú kortyokat, ahogy felém loccsannak a bögréből, egy sötét örvény enyhe fűszerillata alól. Komlóval benőtt kanális meredekje. Régen volt. És az ismétlődés nem enyhít semmit. A kenyér. A cukor. A tej. A cukor odapörkölődik a lábas aljára, és karamellbarnára színezi a tejet. Ünnepek. Betegség. Szinte mindegy is, mire gondolok. Kihúszom a fiókot. Az automatikus mozgás hézagaiba beszívárog a szorongás. Kék csomagolópapír-borítók, vörös szélű címkék, fehér közepükön a nevem és az osztály, a tinta szálkásan szétfolyt a kicsorbult toll nyomán. Apróságok, de ezek határoznak meg mindent. Akármelyik pillanat fölforgathatja törekvéseimet. Hiába ügyelek rá, hogy ne-hogy itthon hagyjak valamit. Amikor időben észreveszem, hogy kifelejtettem ezt-azt, akkor még elkezdem előlről a rakodást, de amikor késő van, a hibák végzetessé válnak. Jobb volna, ha belenyugodnék magamtól, hogy valamit el kell veszítenem, akkor legalább tudhatnám, ha szerencsém van, mi az. Így azonban addig kísérletezem, amíg csak rejtve nem marad előttem feledékenységem, hibám, és csak akkor megyek tovább. Sok hasznom nincs belőle, károm annál több, mégis ragaszkodom hozzá, hogy így legyen, időt és fáradságot áldozok érte. A küzdelem, amit a figyelmemmel és az emlékezetemmel vívok,

egészen kimerít. Megint kimaradt valami, hát persze, de hogy mi, képtelen vagyok rájönni. Újra kéne kezdenem, és nincs, amiért újra kezdhetném. Egy utolsó nekirugaszkodás ha elég volna, még megfordíthatnék mindent. Beletúrok a könyvek és a füzetek közé. Végigpörgetem a borítókat. Megállok valahol. Ez az? Aztán tovább. Az órarend, ha megvolna, biztosan segítene, de nincsen. Egy följegyzés. Emlékszem rá. De arra, hogy hova írtam, milyen füzetbe, lapszélre, borítóra, kitépott papírra, nem. Nyugodtan kéne végiggondolnom mindent, hozzáfognom a kereséshez, olyan nyugodtan, ahogy nem lehet. Mintha minden összejátszana, hogy ne sikerüljön semmi.

Egy mély lélegzet képes elsodorni mindent. Egy egészen más teljesség. Lépteim. A táska becsukva, bevégezve a hónom alatt. Mi van benne, most, már és még, nem kérdezi senki, mulasztás és számonkérés között, e tágas senki idején, senki földjén földetlen fővel, lobogó hajjal jutok túl. Mégsem mondhatnám azt, hogy könynyedén, hiába mutatja ezt a látszat. Lépéseim nyomában az álmosághoz hasonló eleven izgalom sűrül és oszlik szét egyszerre. Hideg utca. Mintha már nagyon régóta fújna, nyomasztóan egyenletes a szél. Kabátom szárnya földagad. Előőőreee! Futok és kiabálok. A falak nyers színben égnek. A hó okozza mindezt, azt hiszem, a frissen fagyott hó. Felszabadul bennem minden, és kioldódik, és száll, és csattog a levegőben a sápadt, színtelen ég alatt. Minden olyan ismerős, minden olyan ismeretlen. A tegnap este egészen eddig, e rejtett reggeli napsütésig ér. Csenevész akácok, ahogy megrázom őket, hullik róluk a hó. Arcomon, kezemen a pelyhek kellemes hidegsége, illata, puhaságukat ugyan megkötötte már

a fagy, de azért így is nagyon jó, ahhoz, hogy elhagyjam meg túlságosan is, minden. Így sodor, kényszerít, labdázik velem az üres utca fától fáig, faltól falig. Észre sem veszem, és az iskolakapu előtt állok.

Belülről minden a régi, szürkesség szürkességre rakódva. A padom. Sikló kéz. Leülök. Igen. A visszatérő szorongás kőkeményre préseli a gyomrom. Csak az első támadás ilyen kellemetlen, aztán kienged kicsit, a többibe már hanyagság és figyelmetlenség vegyül. Hullámokban jön és távozik a lelepleződés. Még bízom. Ez csak a gyanú árnya. Kezem a táskában kutat. Hol is van? Valamelyik. Még hihetem, hogy itt van, elhoztam, megtalálhatom. Nézz a másik rekeszbe, ha nincs. Mert nincs. Most ott keresek. És ugyanígy minden sarokban. Sehol semmi. Már mindent végignéztam, és nem is egyszer. A csalódás kiköpni való íze. Hol van? Az egyforma borítók, címkék, betűk között valami mást remélek, nem azt, ami van, mintha szántszándékkal keresném a csalódást. Pedig mindjárt kezdődik az óra. Az óra. De hát milyen óra? Nincs más hátra, odahajlok a szomszédomhoz, Smaraglaihoz, hogy megkérdézzem. Nehezemre esik, a hosszú távollét egészen megváltoztatta.

- Milyen óra lesz?
- Nem tudom.
- Órarended van?
- Nincs.
- De hát ott az a kezekben, az nem az órarend?
- Hagyj békén! – Az órarendet gondosan becsúsztatja egy füzetbe, és előveszi szájából a gondosan megrágott papírgalacsint. Céloz, és dob.
- Volt valami lecke föladvá? – Felém fordítja az ar-

cát, szürkés-kék szemének lassú, unott pillantásával végigmér, de nem válaszol. Visszafordul, és kimért állkapocsmozgása arra enged következtetni, hogy már bevette a következő papírgyuradékokat. Hátat fordítok neki. Egyedül. Hát persze, tudhattam volna eddig is. Tudtam, csak nem akartam elhinni. Most már nincs más választásom. Talán jobb is így, ámbár nyomasztó méreteket ölt bennem a bizonytalanság. Könyékig a táskába temetkezem megint. Tudom, hogy nincsen benne, amit keresek, mégsem tudok lemondani a cselekvésről. Elképzelem, hogy megtalálom. Kitenném a padra magam elé, hogy jól szemmel tarthassam, a kezemet hátul összefűzném, ahogyan kell, a hátamat nekivetném kényelmesen a padnak, jó mély lélegzetet vennék, és kipihenném magamat. Rám férne. A valóság azonban... Nem, azt nem akarom mondani, hogy megcsúfol, pedig közel járnék az igazsághoz. Mit csináljak? Karom a padon. Ráhajtom a fejemet. Visszhangos zajok, folyosókongás, ajtócsapódások közé süllyedek. A képzelődés nem tompítja a kudarcot, együtt jár vele. Szemölcsös férfiarc. Honann került elém? Itt van. Ordít. A torz vonások, a tátott száj erre vall. A szemüvegen lehelet párája. Hallani azonban nem hallok semmit. Ez egy kicsit bizonytalanná tesz, de nem sokáig. Ez az a pillanat, amikor megtörténhet bármi. Most. Elképzelem. A képzelődés hasadékába szorult emlékezet vergődése. Kétséges, hogy magam is tanúja lehetek-e. Elöttem a dobogó. Föl kéne lépnem rá. Egy kéz mutatja is, hátán lüktetnek az erek. Most meg az arcot nem látom. Úgy látszik, nem tartoznak össze. Tudom, hogy nem sikerülhet, de azért emelem a lábam.

– A füzeted?

– A füzetem?
– Igen, hol a füzeted?
– Volt föladvá?
– A füzetedet kértem!
– Hozom. – Most mit csináljak? Vissza kéne fordulnom, hogy megkeressem.

– Mi lesz már? – Egészen a fülemhez hajol, úgy mondja, és csaknem suttogva. Megborzongok, pedig egészen barátságos, szinte gyanúsan az, a hangsúly. A lehelet bűze mögött egyébként üveges csönd, béke. Megreccsen kényelmetlenül fordult fejem alatt a pad. Fölnézek.

– Mi van?

– Elmarad – mondja Smaraglai, s bár nem nekem, én hálás vagyok érte. Azért közben gyorsan körülnézek, hogy mit szól mindehhez a tanár, de hiába keresem, nincs sehol. Az újra föllángolt zűrzavarban egészen reménytelen, hogy bármit is megtaláljak. A dobogó lábak mindent legázolnak. Már hinni sem merem, pedig így van, keresésem végül is eredményre vezetett, kezemben a könyv, a füzet: történelem, hát persze hogy az lesz, de most már semmi örömet, megkönnyebbülést nem okoz, csak azon tűnődöm, hogy lehet, hogy mostanáig nem gondoltam erre, hogy nem jutott az eszembe. Csalódott vagyok, hiszen váratlan sikerem nem érdekel már senkit. Visszalököm a kezemben tétovázó könyvet és a füzetet a táska fekete, zűrzavaros torkába, nesze. Fölugrom, hogy tovább robogjak velük, de nem érek a nyomukba. Átugrálnak a padon. Egymást kergetik. Valaki nekicsapódik a fekete táblának, nagyot koppan a kemény fej. Röhögés. Verekednek. Vonalzó lobban a levegőbe. Öklöcsapások. Még mindig a saját padom előtt állok, és hiába várom, hogy magával ragadjon valamelyik lökdösődő

csoport, verekedő pár, s kibillentsen e gyanakvó tehetetlenségből. Figyelmemnek így módja van mellékes dolgokra terelődni. A szitáló por ködén és az ajtón túl halk, suttogó beszélgetés. Bármennyire is ide összpontosítok, nem tudom kivenni, miről van szó, s még azt sem, kik azok. Lenyomódik a kilincs. Belép a tanár. Az egyik ő volt. De a másik? Sohase tudom meg már. Újra a táskába nyúlok, és látatlanul kitapogatom s előhúzom a könyvet, a pad alá dugom, és ott óvatosan kinyitom. Remeg a kezem. A mohón fölhabzó lapok közé túrok. Tekintetem semmit sem képes kihámozni. Az izgalom ütemes homálya körülfog. Megpróbálok kitörni belőle, de egyáltalán nem hiszek már törekvéseim esetleges sikerében. Néhány parázsló szó összefüggéstelen meseje, ennyi az egész. Ujjam elakadt a lapozásban. Egy álló kéz a fagyott lapok között. Tudom inkább, mint látom. Ott elől, a látás egyre zsugorodó, kerek udvarában egy szemüveg csillog, fölemelkedik és leereszkedik egy arc s a nyitott osztálykönyv. A távolságot lehetetlen fölbecsülni, de minek is. Hátam mögül gyomorkorgásszerű nevetés hallatszik föl.

– Ki volt az? – Fölkapom a fejemet. Körülnézek. Ezt a csendet már ismerem. Lassan oszlani kezd a köd, s a józanság ismét bevilágítja a termet. Nem jelentkezik senki, ennyit máris megállapíthatok, de úgy látszik, nemcsak én. – Senki? – Megint a csend csap össze az újabb kérdés fölött. – Rendben van, nekem így is jó. – Lapoz egyet az osztálynaplóban, s a mutatóujja elindul a névsor fölött. Most persze nem nyomoz. Mi lesz, ha engem szólít föl? Nem vagyok egyedül, akinek erre összeszűkül a szeme, megreked a torka. El akarom kezdeni magamban a leckét, de nem megy. Már az első szónál elakadok.

Ennyi még eszembe jutna valahogy, de a bizonytalan folytatás miatt képtelen vagyok kiejteni. A pad fölé hajlok hát, és várok. A földeregő szavak közeiben sötétség. Mindegy, hogyan végződik, már nem tudok törődni vele, kiegyeztem magamban a legrosszabbal is. És ekkor becsapódik a napló. – Nem felelünk. – A csapott váll félrecsúszik. A pálca elindul a térképen, a kréta a fekete táblára csikorít. Az izmok fölengednek, az idegek ellazulnak. Szemhéjamon az álmoság leküzdhetetlen súlya. Az álmoság ködén belül ismét fölrömlenek a régi szavak, most, amikor már nincs szükség rájuk, csaknem egészen érthető, megjegyezhető alakban. A homály hártájára mögött kopogás pereg, eső az ablakon. A vízcseppek mintázata szétnyílik, aztán összezárul, lefolyik, elmosódik. Síkos szürkeség marad utána. És a hangok. Lefelé zuhansz. Ha megállhatnál, ha belekapaszkodhatnál valamibe, mindegy, mibe, más volna rögtön, de nem. Megadod magad, és arra vársz, magától érjen véget, ami ennyire önkényesen ragadt el. A tapasztalat arra tanít, hogy ebben a várakozásodban sohasem csalódsz. Jó volna pedig, ha egyszer másként alakulna. Éppen kibontakozó ábrándjaid szakítja meg a csöngő rekedt, vonyító hangja.

– Vuuuuú vuuú vuuuuú vuuú... – Az óra apró eseményei, mozzanatai közül kiszökik a feszültség, és hirtelen minden összeomlik. Elképzelhetetlen gyorsasággal. A kinyíló ajtón át látszik a folyosó. Kapu csapódik. Az utca szélhangja. És én is ott vergődöm már, és én is itt, e kikutathatatlan labirintus zezugaiban, amelynek végén az otthon, a konyha tátott, repecskes szája vár, a fölmelegített krumplifőzelék savanykás illata, s a szikkadt, korpás kenyér a vacsora képiben. Jó volna

a szél szárnyára bízni magad, a földet döngetni lépéssé-
iddel, de a sötétség pecsétje nem enged, rád zárja az
ajtót, s ha minden más körülmény neked kedvezne, itt
akkor is fönnakadnál. Előhúzom a fiókot, és a kacatok
közt kaparászom, ott találok rá.

Sárga, és a bélyeg úgy van rányomtatva, postaláda
és csillag, 60 fillér, nem kell külön ragasztani nem veszik
el, mennyi az előnye, de gyorsabban kopik, mint a másik,
s elrojtosodik, hullámosodik a boríték papírával együtt,
ez meg a hátránya. Régi irkalap. Bemártott toll. A tintá-
val az a baj, hogy sose lehet rendesen kiradírozni. Ha
megnyálazod, kiviszi, de nagyon csúnya lesz, fölfeslik
a papír, még jó, ha nem lyukad ki, és írni rá csaknem
lehetetlen, akár az itatós, beszívja és szétfuttatja a tintát.
No persze nem kéne hibázni. Amíg üres az árkus, addig
van rá remény. Reszkető kézzel, túlzó gondossággal kez-
dem, de hamar elmúlik, amikor odaszántom az első
betűt, akkor már nincs visszaút.

– kedves kereszt . . . papa mama a villamoson tegnap
este amikor jöttünk elaludtam jönni kellett az iskolába és
elfelejtettem mi volt a lecke pedig leírtam de olyan
régén volt hogy elfelejtettem és nem jutott eszembe
pedig olyan sokat gondolkoztam rajta jobb volt amikor
játszani lehetett itt nem lehet sokat kell tanulni még nem
tanultam de az iskolában voltam és most meg este van
alig várom hogy megint menjek de az még sokára lesz
mennyit kell addig aludni kedves papa mama és kereszt
mi újság van berikben én nem feleltem sokat tanulok
nem tudunk jól befűteni apu meg még nem jött haza ha
hazajön ő jól be tud fűteni egészen kivörösödik a kályha-
cső meg a karikák is most még tanulnom kellene hogy
holnap nehogy rossz jegyet kapjak az iskolába de már

nagyon álmos vagyok kedves pa... pa... pa... pa... a smaraglai meg a benda is azt mondták hogy szentelen vagyok pedig nem is szóltam hozzájuk csak a smaraglaihoz esett a hó és a szánkót is meg kéne csinálni majd ki megyek ráragad a hó de azért így is ha egy két szöggel csak vas és a vasat nem lehet megszögelni majd apu mert én már nagyon álmos vagyok holnap reggel amikor én iskolában vagyok kedves papa mama kereszt én igazán mindenkivel rendesen viselkedem mégis engem és még a tanár is a pártjukat fogja de nem szólok úgyis csak kinevetnének a többiek nem szeretek itt lenni nincsen kivel játszani itthon egyedül vagyok ott az iskolába meg mindig bántanak jó volt dolgozni a műhelyben meg segíteni a disznóvágáskor a vonyókéssel botot faragni majd nyáron megint megyek ha vége lesz az iskolának megyünk a mezőre kapálni aratni már én is tudok kaszállhatok is azt mondta a papa kaszállhatok most elmegyek ha nincs több lecke aludni megyek kedves papa mama kereszt sokszor csókolom mindnyájukat... – A papíron mindez pár sor csak. Amikor visszaolvasom, ebből is kihúzok néhány szót. És aláírom. Beteszem a borítékba, megnyalom a boríték szélét, visszahajtom, leragasztom, így ni, és a fiók fenekére csúsztatom, a bélelés papírja alá.

Hosszan bámulom a táncoló víz alatt a lavór lepattogzott fenekét, ami éppen úgy háborogni látszik, mint maga a víz, de amiről mégis tudom, mert kitapintható, meg se moccan. Csöpögő kezem megáll a víz fölött. Eszembe jutott valami, de mire véget ér a mosakodás, elfelejtem, mi volt az; annyira elhatároztam, hogy meg-

jegyzem, és mégis. Elfelejtettem, és most már nem is jut eszembe soha többé, csak egy kínos hiányérzés marad utána, ez se sokáig. Mit is kezdenék vele? Valahányszor minden ok nélkül fölébred bennem, máskor meg, ugyancsak minden észrevehető ok nélkül, eltűnik egészen. És ekkor már tudom, itt kell megállnom a két véglet között, ha egy pillanatra csak, akkor is. Nézek magam elé, és nem tudok nem részt venni valamiben. Kilátok végre e nappalok kínos hálójából. Valahol, már egészen másutt... Fölzúg a téli szél, hajladozik a diófa keserű koronája, konganak az üres és csupasz ágak, reggel van. Előttem az álmoságban úszó, véletlenszerű reggel, s hogy mögöttem mi van, az nem számít most. Csodálkozva látom, a hó sehol. Fagyott göröngyökön csúszik a lábam, az udvaron furcsa zaj fogad, fojtott beszélgetés. Nagyanyám fekete kendőben fut hol a barna föld, hol a tompa kék ég előtt. Sötét van. Megcsörren a kukorica a bádogmérőben. Az utcáról siető lépések zaja. Be se köszönnek. Gyors árnyak, hol a jácintbokor, hol az orgonasövény sűrűje mögött. Szünet. Vonat sípol egy egészen más irányból, a kert felől, azt hiszem.

– A négyhúszas – mondja nagyanyám. Maga elé, a földre hullatja a szavakat, csak véletlen, hogy meghallottam. Aztán a szél zaja, az ágak ropogása, s közülükből föl-föllüktet a csönd. E békétlen, messzi út hajlatai között ahogy megállsz a körülnézés rövid idejére, már hallod is. Nagyapám most fordul be a fészker fele, nyitja, csukja a műhely ajtaját. Visszafelé jön, kezében a nagykalapács. Átnyújtja a disznóól kerítésén apámnak, aki benn áll a hídlásban, s átveszi a kalapácsot, majd eltűnik az egyik fekete lyukban; a nyitott ajtó rése az. Mélyen meg kell hajolnia, hogy beférjen. Nincs rajta sapka, hosszú haját

félrefújja a szél. Csönd van. Szinte fölszív, mint a karcolás az üvegen. A hideg mértani közelléte ezt jelenti: ágak a szürke égen, a fehér házfalon, a tető salakszín rombuszában. Mintha elhomályosulna ugyanakkor. Az ajtó becsukódik. Kőrmök vad sikamlása fut át a levizelt, ürülékkal síkosra kent pallókon. Egyszer. Kétszer. Háromszor. Nem számolom. Aztán egy nyikkanás, és csönd. Mi történhetett? Várok. Az ajtó zárva, nem mozdul semmi. Ez a pár pillanat mintha órákat tenne ki. Izzadság gyöngyözik ki a homlokomon, a cseppeket azonnal hűvösre hűti a fagy. Le kéne törölnöm, de nincsen hozzám kedvem. Nagyanyám befelé ráncigál. – Eriggy innen, e' nem neköd való! – De nem megyek. Erre elenged. És el is tűnik nyomban. Szinte hiányzik. Most! Nyílik a disznóól ajtaja. Előmászik apám. Liheg. Véres a homloka, a keze feje. Visszaadja a kalapácsot a nagyapámnak, aki sietve tűnik el a fészkerben ismét, aztán hallom a műhelyajtó zaját. Apám kilép a hídlásból, az udvaron megy át. Az eget éri a válla. Görnyedten vánszorog. Eltűnik. A sáros zubbony, a szivárgó vér vele. Csak nézem a disznóól most már félelmetesen fekete és üres ajtaját. Nyitva van, a magára hagyott lendület lengeti. Folyik belőle a kimeríthetetlen csönd. Újra sokan vannak. Nagyapám, nagyanyám, apám, anyám, keresztanyám, talán még idegenek is. Nem, mégsem, idegenek nincsenek. Mozgás. Igyekvés. Megfeszülnek. Suttogva káromkodnak. Most anyám és keresztanyám is ide hajol. Nehezen megy, de kivonszoljuk az udvarra a sártól, ürüléktől síkos testet. Nagyapám beleszúrja a kést. Mintha eleven szervezet lökné elő, zuhogva tódul a sebből a vér, nagyanyám egy világoskék dézsában fogja föl. Újra lihegve vonszoljuk tovább a most még tehetetlenebb

állatot a göröngyös, fagyott udvaron a lassan megvilágosodó ég alatt az istálló felé. Be az ajtón. Ott már áll a teknő, a forró víz, hogy megkopasszuk. Csobogás. A meleg párával ölelkezve új erőre kap a test amúgy már ismerős bűze. Undorodom, és mély csalódást érzek. Minden résből a viszolygás tör elő. Csaknem sírni kezdek. Kilépek. Keresztanyám az udvaron járkál föl és alá az ajtó előtt, hogy elterelje a figyelmet. Még mindig hajnal van. Micsoda végtelen hajnal. Néha feltűnik nagyapám és apám, megrakott dézsákkal, lavórokkal rohannak át görnyedten és szuszogva az udvaron az istállótól a házig, hordják a húst. Azt, amikor az üres edényekkel osonnak vissza, észre se veszem, csak azt, amikor ropog nehézkes lépéseik alatt a jég, cipeléstől zakatol a lihegésük. Aztán nem jönnek többet. Mire a hajnal egészen napsütésbe fordul, s fölszikrázik a fény a tócsák jegén, már minden a helyén van. Nagyapám és apám pálinkaszagúan a konyhában ülnek, és reggeliznek, mintha mi sem történt volna. Csak a fáradtság árkai beszélnek a szemük alatt. A leütött disznó darabjai ott vannak szétosztva, füstölésre előkészítve a tegnapiak között.

Betűk, képek kavargásában, a *Szabad Föld* gyűrődő lapjai között a szalonna, a sonka, a kolbász, a hurka, a húсок, zsíros edények. Becsukódik a bőrönd. Megemelnem se tudom. Apám most drótozza meg a fogantyúját. Hányadszor már! Fölveszi, meglóbálja, egyik kezéből a másikba fogja, látszólag egészen könnyedén, elindul vele, visszatörpan, s mint aki meggondolta magát leteszi oda, ahonnan elvette. Eltűnik a házban. Anyám jön elő. Valaki a kezemet fogja. Nagyanyám pikkelyes, száraz tenyérbőre. Megint megjelenik apám. Újra, és most már útra készen megismétlődik minden. Megyünk. A kéz el-

enged. Búcsú. Csókok, integetés. Hárman, és csaknem futva most már az állomásig: elől apám, aztán anyám és végül én. A vonat. Itt bevárnak, s engem tuszkolnak előre. Mászom fölfelé a meredek lépcsőn. Fönn se vagyok még egészen, anyám mellettem áll, apám az alsó lépcsőn birkózik a bőrönddel, amikor elindul a szerelvény. A zötyögő fulke. Apám föllódítja a bőröndöt a csomagtartóba, nyögnek a drótok a súly alatt, megroppan a háló, apám meg a foga között szűri a sziszegést, a káromkodást. Hátradőlünk, és hagyjuk, hadd rázzon a vonat. Az ablaknál ülök, és kinézek az elforgó vidékre. Apám elvékonyult szemhéja a szemgolyóra tapad, mintha sose akarna fölnyílni többet. Anyámé nehezebb, könnyen lecsukódik, de éberebben is rebben föl. A legkisebb neszre összerезzennek még álmukban is, ha ajtó csapódik a folyosón, ha lépések közelednek. Rám is átragad az izgalom, bár nem látom át a helyzetet. Álom és éberség kettős vonzásában lebegek. Ösztönöm az alvás felé vonz, akaratom az éberségbe kapaszkodik kétségbeesetten. Puha köd von be mindent, az érzékek már-már teljesen a tejfehér ringásba feledkeznek, s ekkor hirtelen valami vértlen zaj, villanás, rándulás nyomán olyan élesen szöknek elő a tárgyak ebből az elalvó semmiből, ahogyan még soha semmi megvilágítás, semmilyen helyzet nem mutatta őket. Hirtelen közelségük szinte megsebez. Ha enyhülnek is lassan az ingerek, elindultak a visszafelé vezető úton, a régi nyugaltság jó időre oda, s akkor már egészen. A legtisztább álom közelítését is megzavarja mindig valami oda nem illő sejtelem. Amikor már egészen elfáradtam, s szinte nincs is más választásom, föllállok, és kimegyek a folyosóra. A rázkódás megingat. Az új helyzet meglepetésként ér. Belekapaszkodom az ablak előtt

húzódó fényes fogantyúba. Kezemet süti a hideg vas, odakint, az ablak jégvirágai mögött a káprázó nap fénye lüktet. Távol az átjáró vasa döng, ajtó csapódik, beszélgetés. Jönnek, ébred föl bennem a gyanú. Elrohan mellettem valaki, egészen az ablakhoz lapít, aztán csönd van. Az előbbi zaj mintha nem is létezett volna soha. Már-már kételkedni kezdek, a megbízhatatlan emlékezetet okolom. Kört lehelek a fagyott ablakra, és kinézek. Villanyoszlopok csapnak le a szájnýtásnyi foltra, s szaggatják szét a táj ismerősen összeálló képét. És újra hallok az előbb olyan furcsán abbamaradt zajokat. Ajtócsapódás és beszéd, most annyira világosak, hogy föl is ismerem őket. Visszafordulok, és ekkor hirtelen meglátom őket. Fináncok! Mintha egyenesen felém jönnének. Éppen indulóban voltam, de most megállok. Nem merek neki-vágni az útnak, mert közöttük kéne átpréselődnöm, hogy visszajussak a fülke ajtajához. Aztán mégis. Mintha tompa zuhanás ragadna a posztókabátok molyirtószagán át. A zöld egyenruhán arany sávok. Észre se vettek. És most se hederítenek rám, pedig szemben állok velük, és elfogom az utat. Beszélgetve, nevetve közelednek. Semmi sem zavarhatja meg ráérős sétájukat. Megállnak. Alig pár lépés a távolság közöttünk. Nézem őket, igyekszem leplezni a mohó érdeklődést, és ezért közönyt erőltetek az arcomra, de érzem, hogy sikertelenül. A sürgető kötelesség is nyomaszt. Tudom, meg kéne fordulnom, és rohannom vissza a fülkébe, hogy hírt vigyek apáméknak, de félek, hogy gyanút keltek, és ezért sem teszem. Más megoldást választok, elállom az utat. Könnyedén lépnek el mellettem. Föltépik az egyik ajtót. Kurta, nyers szavak. Belátok a függöny résén. Nem zavarnak el. A padon egy öregasszony ül. A fejét meredten emeli az eléje maga-

sodó férfira, s közben a teste egészen elsüpped fekete, mosószippan-illatú ruhája bő ráncaiban. A férfi beszél. Nem értem, mit. Annyira magas, hogy a fejét már nem is látom. Kurta szavak, amiket a fekete, szőrös kéz mozdulatai kísérnek. Az öregasszony feje előrecsuklik, a saját kezét nézi, ami ott pihen az ölében, a duzzadt szoknyán, a ráncos bőr alatt sietve lüktetnek az erek. Most megint fölneéz, és akkor ugyanez az izgatott lüktetés látszik a feltárt nyakon. Bólint. Fölláll. Széttárja a kezét, és mintha segítséget várna valahonnan, körülneéz. Aztán megint visszahúzódik, amennyire csak teheti, a fekete kendő és a bő ruha árnyékába. Hosszú, kínos másodpercek telnek el így. A végén mégis megadja magát. Fölágaskodik. Levesz egy kosarat a csomagtartóból. A kosár megbillen, amikor a kezébe veszi. Sietve a fejére engedi, és itt már gyakorlottan egyensúlyozza ki, és csúsztatja tovább, az ölébe, onnan a padra. A következőt ugyanígy veszi le. Mindkét padon kosarak, szatyrok. Fehér vászonkendővel vannak lekötve. A kendőkön piros hímzés. A férfi föltépi az ajtót, és kihajol a folyosóra, s a többiek felé intetet. A csoportból kiválik egy, és elindul a nyitott ajtó felé. Most látom csak, hogy nő, még szinte hamvas az arca, de nemcsak ez, a telt csípő, a hullámzó mell is elárulja. Belép a nyitott ajtón, a férfi meg ki a folyosóra. Nem csatlakozik a többiekhez, egyedül áll, hátát a behúzott ajtónak vetve. Belülről zajosan rántják össze a függönyt. Nem látok be. Örömmel vakarom az üveget. Most veszem észre, hogy áll a vonat. Nem emlékszem pedig, hogy megálltunk volna. Mindig más történik, mint amire számítottok, minek akkor az esélyeket latolgatni. Bármilyen lehangelő is, ehhez kell tartanom magamat. Kivágódik az ajtó. A nő kilép a fülkéből, odahajol a férfi-

hoz. Nem tudom, miről beszélnek, de még be sem fejezték, ott teremnek a többiek, és viszik az öregasszony csomagjait. Magát az öregasszonyt a nő kíséri. Most aztán rohanás! Csattog a folyosó. Hallom mögöttem egy elhangzó beszélgetés foszlányait. Bevágódom a helyemre, igen, ez az, és becsapom magam mögött az ajtót. Nincs összehúzva a függöny, kilátok a folyosóra. Látom őket, a kabátok háta, oldala nekipréselődik az üvegnek, ahogyan elhaladnak az ajtó előtt, könyökek, csomagok, s az egyik kinyúló kéz fölött, váll alatt meglátom az öregasszony ismerős arcát. Piros, mintha melege volna, erősen pislog, és a szája félig nyitva van. A sok kendő, pruszlík csak úgy dagadozik rajta. Eltűntek. Kiszáratva hallom, hogy a lépcsőt nyaggatják. Leszállnak? A sarokban ülök, most fogadom csak el végleg a hely biztonságát. Apám és anyám ugyanolyan mozdulatlanok, mint amikor itt hagytam őket, alszanak, habár az egyenetlen lélegzet nem vall nyugodt álomra. Valaki kinyitotta az ablakot, vagy csak magától csúszott le? Sípól a kalauz, a vonat fütyül, gőzfoszlányok röpülnek a szélben. A fináncok és az öregasszony ott állnak az állomás peronján a gőz foszlányai között. Elindul a vonat. Kihajolok az ablakon a hideggel mit sem törődve, és látom, ahogyan a toporgó alakok teljesen egyformává olvadva mélyen belecsúsznak a téli napsütés derengő kódébe. Fölhúzom az ablakot. Az ülés alól egyre jobban dől a meleg. Visszaülök a helyemre, s a lassú rázkódás ölén elalszom.

Arra ébredek, hogy égnek a lámpák. Olajos, sárga fény önti el a fülkét, alig látok valamit, csak annyit, sokan vannak, sokan vagyunk, többen, mint ahányan voltunk. És mindenki csinál valamit. Fölnyúl egy kéz, leemel egy kosarat, a másik egy bőrdödöt, a harmadik egy katoná-

ládát, a negyedik vászonbatyut, zsákot az ötödik, szatyrok, papírdobozok, levarrt vékák, szakajtók, lavórok, teknők, zacskók, sarkukkal összekötött lepedők tódulnak le a csomagtartókról, áradnak ki, és öntik el a folyosót, ahol egymásra tornyozva, egymás mellé sorakoztatva, kézben, fejen, vállon tartva végül is megtoroklanak. Nem hagynak moccanásnyi helyet. Mégis mindenki törekszik valamerre, valamire, ha nem arra, hogy kitörjön ebből a félig maga is teremtetten helyzetből, hát arra, hogy valamelyest könnyítsen szorultságán, no persze mások, főként a szomszédjai rovására. A nehézkes, olajszerű homály egyre mélyebbre nyomja az arcokat, egyre valószínűbb lesz önmagunknak is, hogy valóban azok volnánk, akiknek egymás szemében látszunk. Átátsztatán a váltó, inog a kocsi. A homály nem követi a zötykölődést, megáll egészen függetlenül tőle. Az emberek dülöngélnek, leborulnak a csomagok, himbálózna a kocsi tárgyai, a képek, az ablakok, a deszkaválaszfalak. A padló most egészen közel van, a térdemnél szinte. Úgy érzem, le se kéne hajolnom érte, elérném, ha csak a kezemet nyújtanám ki, akkor is. Olajos, homokos tapintása már-már az ujjam hegyén. Valami mégis elválaszt tőle. Fáradt vagyok. Túlságosan fáradt. És ez a fáradtság olyan hirtelen erővel rohant meg, hogy lélegzetnyi időm sem maradt a menekülésre. Hozzáragadtam a homályhoz. Nem tudok leszakadni róla. Mintha nem is én ingadoznék, hanem a vonat himbálózna körülöttem, ahogy váltóról váltóra lökdösődik. Aztán egészen észrevétlen egyszer csak megáll. Odakint csörömpölés hallatszik, mintha tejeskannákat dobálnának a kövezetre. A hirtelen abbamaradt zaj helyére új lendülettel nyomul a tolongás. A csomagok még jobban egymáshoz nyomód-

nak, összeszorulnak, alig lehet őket megmozdítani, kitérítgatni a helyükről. Valaki elkáromkodja magát. Elállják elől az utat. Hirtelen lódul meg a tömeg, s velük mi is, a csomagjaink közé szorulva, végig a folyosón. Az ajtó feneketlen, sötét mélységbe nyílik. A lépcsőn ereszkedünk alá. Aztán, bármilyen valószínűtlen, földet érünk. A pályaudvar! Megállunk kicsit a peronon, hogy összeszedjük magunkat. Fönn fekete üvegtető, idebenn gyéren világítanak a lámpák. A tetőn, ahol nem lepte be egészen az üveget a korom, átszállamlik az ég sötétkékeje. Szeszélyes minták ragyognak fel. Mindegyik valami máshoz hasonlít. E bizonytalan messzeség alatt feszül ki a vasszerkezet pálcikarajza: bonyolult egymásba bukások, átfedések, függőleges, vízszintes, ferde ívelések, összevissza görbületek egy követhetetlen rend szabályai szerint. A visszhang egészen az üvegtetőig viszi a lenti zajok örvényeit. Elindulunk. Mélyen, az aszfaltzott árnyékba fúródik a lábunk. Apám kezében ütemesen nyikorog a bőrrönd. Miért lóbálja ilyen hányavetin, mintha üres volna, amikor majd megszakad? A bejárat előtt, derékig érő vaspult mögött két piros sapkás vasutas ül, és árgus szemmel figyelik a kifelé tolongókat.

– Csak el ne szakadjon – súgja anyám, ahogy elmegyünk előttük. Apám ingerülten kapja félre a fejét. Kinn vagyunk. A hirtelen megkönnyebbülés láza emel. Látom az utcát. Az este fekete árnyakat sodor a lépcső alján. Feléjük indulunk mi is. A lépcső lejtőjén siklunk lefelé. A szél, a szél is erről beszél, havas domboldal, megtérfált utak. Nem érzek fáradtságot, pedig számítottam rá. Sikerült, csak ez kavarog bennem. Visszanézek, a két vasutas a pulton könyököl; az elúszó csomagokat nézi. Az egyik most magához int valakit. Kinyitja vele a

táskát. Kotorásznak a nehéz vaspulton. Merev arcok a lámpafényben. Minket már nem érhet el hatalmuk. Apám válla legörnyed, mélyre húzza a bőrrönd súlya. Megáll. Leteszi a bőrröndöt. – Pihenj egy kicsit – mondja neki anyám.

– Gyerünk! – mordul föl válaszul apám, és máris hajol le, veszi a másik kezébe a bőrröndöt, és rohan tovább. Én meg még mindig nem szabadultam a rövid szünet varázslatától. Szeretnék mindent megjegyezni, és ezért semmit nem tudok. Amíg állnak a tárgyak, addig kellene, amíg álltak, addig kellett volna. A járás máris elsodorta a lámpaoszlopot, aminek tövében megálltunk. Az eső marta, szürkészöld festést, a függőleges öntöttvas rovátkákat, amik a talapzat széléig futottak, s ott cseppekké kövéredve értek véget, a felejtés áradása sodorja egyre messzebbre. Az idő a két pillanat, az észlelés és a fölismerés pillanata között teljesen üresen maradt. Mintha semmi sem történt volna benne. Lehet, hogy az emlékezés egészen más színben tünteti föl majd ezt is, bármit képes kiragadni a feledésből, és visszadobni belé. És ez is egy lehetőség, és nem sokkal valószínűbb, mint a többi, amit legalább ilyen eredménytelenül hagytam magam mögött. Ekkor már a lámpaoszlop olyan néhezen és olyan véletlenül fölismert képe, az egyetlen szilárd pont eddigi rohanásunkban, sincs sehol. Még azt sem tudom, hol vesztettem el, mi lett vele. Elnyel a villamos rohanása. Az ablak egyetlen, hosszú-hosszú, féktelenül eleven csíkká forrasztja a kirakatok, homlokzatok, plakátok, autók, lámpák, fák, oszlopok, kapualjak, cégtáblák, fölírások, fénycsőjelek látványát. Egy-egy tárgy föl- és letűnése el sem ér a tudatomig, csak a ritmus, ami egymásba kényszeríti és kívánni sarkallja őket, s fojtott szenvedélyé

lohasztja létüket, egész a fölismerhetetlenségig, az sodor magával. Van, amikor úgy vélem, pontosan tudom, hol vagyok, de hamar el kell veszítenem ezt a biztonságot, mert valami mindig közbejön, idefészkel közénk, a már fölismert jelbeszéd közé s közém, akár egy rándulás, akár a hó, akár a szélkavarta por, a lökdösődés közönye, mindegy, mi az. A hóeséstől ezüstössé szürkülő ablak négyzetéből saját arcom néz vissza rám, s ez a látvány már semmi támaszt nem nyújt. Apámnak úgy kell lerángatnia a már induló villamos peronjáról, egyik kezében a bőrönd, a másikkal a kezemet fogja, és nagyon mérgesen néz rám. Fölröppenek, de az ingatag lépcső varázsa hamar elbocsát. Földet érek, talpam alatt sötétén fénylik az aszfalt, fölöttem a szeles utca kavarog. A sarkon túl a tér fehér fényben úszik. Egy másik villamos után futunk. Elérjük-e? Valószínű, bár erre már nem emlékszem. Apám az egyik, anyám a másik kezemet fogja, így lódítanak át az úttest fölött. Röpülés közben behunyom a szememet. Sokáig semmit nem érzek. Aztán arra leszek figyelmes, hogy kényelmetlenül nyomja valami a derekamat. Olyasmi, mint egy vaskorlát. Nem tudok hátralepni tőle, pedig ezt kellene tennem. Legalábbis ez a meggyőződése. Ahányszor nekikezdek, próbálkozásomra éles fájdalom a válasz. És mégse vagyok képes lemondani róla. Mindent meg lehet szokni, lassan e fájdalomérzetek mélysége is betelik, élük eltompul, a mozdulatot ennek ellenére képtelen vagyok végrehajtani.

Odafönn, valahol nagyon magosan áramlik, kering, dülöng a szél, mintha egyedül tartaná az egész, egyébként összeroskadni kész, irdatlan súlyú égboltot. Így van, nem így van, a bizonytalanságérzet, ami nyomába esett közénk, mindenesetre távoli, ismeretlen dolgokra utal. Mi közöm velük, még nem tudom, de aligha kerülhetem el, bár most nagyon szívesen tenném, e kapcsolatot. Mélyen a hatása alatt állok. Egészen tudatlanságom egyébként hozzáférhetetlen rétegébe hatol. A lélegzet méri súlyát, s érzékeli az ingatag bizonytalanságot, amit mellemre önt. A hirtelen tágasság, ami távoli mozdulataiba ilyen kelletlenül beavat, fölkeveri az egész házat. Nem tudom, a napnak melyik szaka ez. Az érzéketlen fény álmosan dől az égből. Nappal, de miféle nappal, fogyó vagy éppen táguló, öle zsúfol magába? A házban fekete árnyak csikórvénylése dül. Nagyanyám, keresztanyám, anyám egymás sarkát taposva rohannak a nyári konyhából a padlásra, onnan vissza, csak úgy nyög a grádics, a tornác köve csattog, csapódik a veranda kiskapuja, az előszoba, a konyha ajtaja, dobogás, dohogás szűrődik ki még a belső szobákból is, és még annyi ismeretlen eredetű és rendeltetésű zaj, hogy meg se próbálkozzom eligazodni közöttük. Mindenütt és mindig találkozni valakivel, folyton összebotlunk, és ilyenkor zavart csodálkozás ül ki az arcunkra, még az enyémmre is, akinek pedig most éppen semmi titkolnivalóm nincsen, s továbbállunk, mielőtt bármi, kérdés, válasz megzavarhatna bennünket. Az asszonyokon sötét ruha, fekete, durva gyapjúkendő, kopott kötény, csapkodásuk akár a röpülés, ahogy belehasít a savanykás, mustszagú levegőbe. Szorosan a fal mellé húzódom, habár nem éppen védett sarokba, és onnan figyelem, mi történik. Apám jön föl a lépcsőn, egyből ketten is eléje kerülnek,

előbb keresztanyám, aztán anyám. Szeretné kikerülni őket, de nem tudja. Úgy látszik, nem egészen ura imbolygó lépteinek. Megbotlik, de a fal szerencsére útját állja, a megbillent egyensúly helyrezökken, de csak egy pillanatra. Nekitámaszkodik a falnak, sárga fogát kivicsorítja, nem értem, mit morog maga elé, vagy csak nem akarom, mocskos kezével a másnapos szakáll póklepedőjét törli, a szemében bevérzés repedései, hajszálerek álmatlanságboga, de a remegő, hol itt, hol ott elakadó kéz semmit nem talál, ugyanígy a tekintet se, a kemény tenyérkéreg érintésébe belerecseg a szőr. Most megpróbál megszabadulni a támaszkodás nyűgétől. Kevés, de egyre fokozódó sikerrel. A saját lábán áll, és teljesen egyedül. Úgy látszik, ez fontos neki. A lendület azonban, amely ide-oda lóbálja, arra sürgeti, határozzon el valamit. Kapkodva néz körül. Lehet, hogy nem egészen önszántából, de nagyon határozottan a nyári konyha felé indul. Alighanem a csukott ajtó keltette föl bizalmát. Alig ér a küszöbre, löki be az ajtót, nagyanyám és keresztanyám rebbennek ki rajta, rémületükben minden óvatosságról megfeledkeztek, oldalba lökik, közben szidják, morognak, és mégis sikerül megkerülniük. Keresztanyám szürke, nagyanyám sárga szeméből csak úgy lövell kifelé a sértett harag, a megbántottság, bár még fékezi őket valami. Nem sokáig. Pár lépés, és idekint, a tornác biztonságos útfelén senki sem állíthatja meg szitkaik áradatát. Oda-benn anyám maradt csak kettesben apámmal.

– Add ide a lavórt! – Zörgés válaszol rá. Leesik valami, végiggurul a földön, nekiütődik az ajtónak. – Add má', az úristenedet!

– Adom, na – mondja anyám sértődötten. Keresztanyám most újra közeledik, és a nyári konyha nyitott

ajtaja felé rohan. Apám erre, valószínű, meghallotta a közeledő lépéseket, kiugrik az ajtón, kezében a lavór, és megindul, hogy egy nyugalmas zugot keressen magának az udvar valamelyik sarkában, ahol elbújhat, ahol nem zavarja, lesi meg senki. Először a farakások felé indul, megkerüli a favágítót, ott van a fejsze, a balta belevágva, aztán meggondolja magát, az ólak felé húzódik, de oda meg az utcáról látni be, visszatér hát, a kút mögött, a vályú mentén osonva, s a kerítés és a farakások között botorkál ismét a ház végébe igyekezve. Ez sem sokkal nyugodtabb hely, mint az eddigiek, amiket kénytelen volt elhagyni, itt mégis meghúzza magát. Közben én meg a diófa mögé lapulok, innen nézem. Összegörnyed, a szeme szikrázik, a lavór fölé hajol, száraz arcborén fénylő sárgaság lidérctükrözése játszik, és fölmosórongy-fáradt gyűrődések lapulnak.

– Édösanyám, édösanyám! – Keresztanyám kellemetlenül éles hangja megállásra készíti apámat, szégyenében erőt vesz magán, előjön a ház mögül, de a lavórt továbbra is a kezében tartja. – A lavórunk! E'vitte a lavórunkat!

– Tödd le azt a lavórt! – mondja a nagyanyám, aki közben ugyancsak visszatért a nagy kiabálásra. – Te belehánsz, oszt mi abba mosakoggyunk? – Anyám elődugja a fejét, igaz, nagyon félve és óvatosan, hogy bármelyik pillanatban visszaránthassa, a konyhaajtóból. – Mér'attad neki oda? – támad rá azonnal nagyanyám.

– Én, én nem attam oda.

– Hát akkor ki a rosseb vót?

– E'viszi, e'viszi! – sikolt föl megint eszelősen a keresztanyám.

– Vögyétök e' tüle! – adja ki a parancsot nagyanyám. Keresztanyám azonnal támadásba lendül, nem tudom,

honnan veszi e szokatlan bátorságot, kihasználva apám tétozását, máris mellette terem, belefogózik a lavórba, rángatni kezdi. Apám ijedten kap utána, már csaknem kiengedte a kezéből, de még időbe föleszmélt, és most már nem tágít. Semmire se jutnak. Keresztanyám minden mérget beleadja, a haja borzas, az arca lilászörös, és hangosan liheg a hasztalan erőlködéstől.

– Ereszd e’.

– Nem.

– Ereszd!

– Eriggy innen, mer’...

– Na, te! – Csak annyit látok, hogy apám megint hétrét görnyed, megvonaglik. Ebben a pillanatban keresztanyám is félreugrik, a szája tátva, de a megbotránkozástól alig találja a szavakat. – Micsinyász? – Egy különös loccsanást hallok, félre kell fordulnom. Szerencsére pontosan a lavórba. Későn volt. Látom, még így arccal a diófa kérgének lapulva is, hogy a sárgászörös pép sugárban szökik elő apám szájából, miközben áporodott savanyú bűdössége az egész udvarban fölérzik. – Disznó! – Keresztanyám evvel mintha meg is tette volna a magáét, ott hagyja apámat magára, meghátrál, és a nagyanyám felé fordul, aki a tornácon állva figyeli az eseményeket. – Belehánt. – Mivel nem kap választ, megismétli a mondatot. – Belehánt, hajja-e!

– Ha belehánt, hát belehánt, micsinyájjak vele?

– Szójjon má’ neki! – És nem tágít. Támadásra kész tartásban őrzi helyét a vályu és a kút között, ahova a visszavonulás vezette.

– Hadd a rossebbe! – Amikor látja, hogy keresztanyám erre se mozdul, megtoldja még. – Gyere má’, ne veszkógy vele, há’, nem látod, milyen! – Erre aztán keresztanyám

is elindul. Oldalazva, hogy közben szemmel tarthassa apámat, először a kutat kerüli meg, innen könnyen jut el a lépcsőig, föl a tornácra, kinyitja a verandakaput, s máris ott van az előszoba ajtajában, mielőtt eltűnne, még egyszer visszanéz, majd becsukódik mögötte az ajtó, a konyha kisvártatva megrebbenő függőnye jelzi csak, hogy egészen még mindig nem mondott le arról, hogy részt vegyen az eseményekben. Apám, hogy megszabadult a hányingertől, könnyebben mozog, gazdálkodik az erejével és a szükségével, és így kezében a lavórral, aminek alján meg-meglöttyen a sárgáspiros epés lé, a trágyadomb felé távozik, hallom a zuttyanást, ahogy kiönti. Egészen könnyebbült mozdulatokkal tér vissza. A vályúnál matat, víz locsog, koppan, csörren a bádog. Kilötyköli a lavórt, annak van ilyen hangja. Már tiszta, semmi se látszik rajta, indul hát vissza a nyári konyha felé, hogy a helyére tegye. Anyám sírása innen hallatszik ki. Hüppögés, csuklás szakítja félbe, aztán újult erővel kezd neki megint. Nagyanyám hangja szakítja félbe, éppen a legjobb lendület közben.

– Hadd abba, ne csinyád itt neköm még te is a cirkuszt!

– É-é-é-des a-a-a-nyám!

– Nem hallottad, mit mondtam! Egy szót se hajjak többet! – Anyám erre elhallgat, mintha sohase sírt volna. Apám közben már egészen az ajtóig merészkedett, de itt meggondolja magát, leteszi a lavórt, vagy inkább dobja, az ajtó mellé a kőre, szoktuk itt is tartani, és sarkon fordul, hogy biztosabb távolságba húzódjon valahova az udvar belsejébe. Épp jókor, mert a zajra, ahogy a bádog odakoppant a kőhöz, anyám dugja ki a fejét az ajtórésen, vörösre dörzsölt, száraz szeme izgatottan kutat körbe,

apámat nem veszi észre, de a lavórt meglátja, lehajol érte, de nem veszi föl, visszahúzódik, és eltűnik a homályban, ahonnan egészen elő se merészkedett. Nagyapám, aki pedig biztosan hallotta a sok dobogást, kiabálást, csak nem akar előkerülni. Az istállóból hallatszik ki a neszezése: vella koppan a ganyés kövön, sustorog a széna, ahogy a jászolba tömi, a tehénbőgésbe, motozásba egy-egy káromkodás is belevegyül.

Egyedül maradtam apámmal az udvaron. Az előbb még itt volt egészen közel hozzám, és most nem látom hol van, merre lehet. A kút mögül lép elő, talán azért tart felém, mert meglátott, vagy csak valami dolga van itt a fa mögött, a farakások körül? Jobb, ha ebben az utóbbiban reménykedem. Arca, keze csillog a nedvességtől, álláról csöpög a víz. Helyet kéne változtatnom, már ki is néztem magamnak az újat, ott az esővizes hordó és a tornác fala közötti részben, elindulok hát. Nem tudom elkerülni, hogy út közben találkozzon a tekintetünk. Zöld szeme most egészen szürke és hideg, bizalmatlanul méreget, halogatja, hogy megszólítson, én meg nem bánom, azt szeretném, ha addigra sikerülne elérni a helyemet, ott mégiscsak nagyobb biztonságban érezhetném magamat, azt hiszem legalábbis. Nem sikerül. Út közben dörren rám, hogy egészen megbénulok.

– Az anyád hun van? – A nyári konyha ajtaja felé intek a fejemmel, de nem szólok semmit. Ebből is ért. Hát persze, amikor úgy is tudta. Tesz egy-két lépést az ajtó irányába, de, s ez már az elejétől látszik, nem azért, hogy elérje. Éppen visszafordulni készül, amikor megszólítom. Magam is meglepődöm. Nem ezt akartam. Inkább az ellenkezőjét, hogy minél észrevétlenebbül teljen az idő itt a két rejtkehely közötti kellemetlen úton, vagy

valami ilyesmit, de a meggondolatlanság váratlan veszélybe sodort.

– Mit csináltál? – Apám egész testében összerándul, amikor a kérdésem eléri, de nem fordul vissza, csak a fejét fordítja felém, s a szeméből lövell rám gyűlölködő tekintete. Aztán egy ugrással előttem terem. Megragadja a mellemen a ruhát, magához ránt, megráz, és odalök a tornácra, tántorogva lódulok előre, s bár már a lépcsőknél eselek, a lendület tovább visz, egészen addig, amíg a fejem neki nem ütődik az ajtónak. Elestem. Az ijedségtől viszszaeszek, magamat egy kicsit, s bár elejét tudnám venni, nem veszem, visszagurulok a lépcsőn, azonban most már úgy, hogy vigyázok rá, semmi bajom ne legyen, és közben szemrehányó tekintetet vetek az apámra. Odalenn apám lábánál érek földet arccal egy már éppen csak hogy nedvedző pocsoltyában. Amikor a hideg, nyálas nedvesség arcomhoz ér, akkor keveredik föl a gyomrom, kezdek el sírni. Fölnézek. Apám árnya ijesztően magasodik fölém, a díófa lombjának lebegését s az ég tágas, messze kékjét visszaszorítja a mogorván kérődző ürességbe. Kevés idő telik csak el így, hogy semmi nem moccan, s máris megérezem apám tétova, bizonytalan érintését a vállamon, szinte tüzel tenyerének száraz és repedezett kérge, és hallom, egészen a fülem mellett akadozó hangját, ahogy szólongat.

– Fijam, fijam, na, mi van? – Fölnézek, mert máris megsajnáltam, s szeretném megnyugtatni, eloszlatni aggodását, hiszen nincsen semmi bajom. És ekkor, mintha valami eddig még sose tapasztalt, irtózatossá válna, kivágódik a nyári konyha ajtaja, s anyám röppel ki rajta: bozontos haj, szétmázolt arc, szanaszét lobogó ruha, gyűrött kendő – és meglöki apámat, aki erre elveszti

amúgy is elég ingatag egyensúlyát, és botladozva lódul tovább. Egészen messze, valahol a vályú környékén, s nem is minden segítség nélkül talál ismét magára, a kút léceibe kapaszkodik, majd leül a vályúra. Körülnéz, egy kicsit körülményesen ismeri ki magát a váratlan helyzetben. Amikor fölismeri, mi történt, azonnal lendületet vesz, hogy ránk rohanjon, de ekkor már anyám karjában vagyok, és nem látok semmit. Az anyám állán a szemölcsökből sarjadó szőrök a nyakamat csiklandozzák, de nem nevetek, csak elhúzódom. Apám, valószínű, most ért utol bennünket, rángatni kezdi anyámat. – Add ide a gyereket, add ide, na! – Az esendő kérés és a türelmetlen követelés egyszerre csuklatja el a hangját.

– Nem! – sziszegi vissza anyám, és kitépi magát a szorításból, és beszalad velem a nyári konyhába. Becsapja az ajtót, hogy minden elsötétedik, de akkor már apám is benn van vele, és, ezt már a padlásfeljáró deszkalépcsője alól hallom csak, ahova nagyanyám rángatott be, engem keres.

– Add elü! – A nyári konyha ajtaja magától nyílik meg félig, rosszul csukhatta be anyám, és némi világosságot enged be. Kilátok az ajtórésen, de apám nem láthat ide be, a sötétbe. Az asztalhoz ugrik, megvillan kezében a nagykés. Odébblöki a fejszéket, rugdos, csapkod mindent, amit ér, föltépi a kemencét, benéz az asztal alá, még a sütőbe is, de sehol nem talál, hiába akarja megakadályozni a nagyanyám, berohan a padlásfeljáróba, máris fölöttem recsegnek a lépései, ahogy a padlásra igyekszik. Nem merek fölnézni, csak a nehéz, lisztszagú ajtó csapódásáról tudom, most ért föl. A padlás sározott földjén döngenek a nehéz, bizonytalan lépések. Nagyanyám kitépi a lépcső alól, és belök a nyári konyhába. A szek-

rény oldalához lapulok, de védtelennek érzem magamat, s egyre csak a padlásról érkező zajokat lesem. Nagyanyám becsukja a padlásfeljáró ajtaját, majd ráfordítja a zárat. Apám csapdába esett. Rossz végét sejtem, s ha volna bennem erő és mersz a beszédhez, megpróbálnám rávenni nagyanyámat, hogy fordítsa vissza a kulcsot, de így csak tűröm, hogy azt csináljon velem, amit akar. Lehajol, és megemeli a dagasztóteknőt, ami ott hever az ajtó mögött a sarokban. Nehezen bír vele, de mindez nem hátráltatja szapora suttogását, ami olyan gyors, hogy előszörre nem is értem.

– Ide bújj, ide bújj, na!

– Hova?

– Ide, na, a teknő alá! – Nem mozdulok, csak meredten nézek befelé a csíkos sötétségbe. – Na, siess má’! – Amikor észreveszi, hogy ez sem használ, megfogja a nyakamat, és erőszakkal, azért nem kell nagyon megerőltetnie magát, nyom le a földre, és burítja rám a teknőt. Ekkor már hallom apám dobogását, ahogy lefele jön a lépcsőn.

Hason fekszem. Megpróbálok, de nem sikerül egészen négykézlábra emelkednem. Túl szűk a hely. Nincs egészen sötét, jobb hát, mint amire számítottam. A talaj és a teknő peremének egyenetlen találkozásán szökik be a fény, szétterpeszkedik, s lassan kiismerhető homállyá enyhíti a kezdeti, vakító feketeséget. Apám a bezárt ajtót feszegeti, dőngeti.

– Nyissák ki, mer’ betöröm!

– Nyitom má’, mit kiabász – mondja nagyanyám, és megforgatja az olajozatlan, csikorgó zárban a kulcsot. Ahogy nyílik, megnyikordul az ajtó, belép apám, hallom a sikált sárgafödön ledöngő lépteit. Lába, a megviselt, sáros félcipő, a teknő pereméhez ér, szinte érzem az állott

paszta és az izzadt zokni szagát, habár a lélegzetemet is visszatartom.

- Hun a gyerekek?
- Hun, hun, mit tudom én.
- Maguk dugták e'.
- Mink e?
- Maguk hát.
- Hova a rossebbe dugtuk vóna?
- Azt nem tudom, de hogy e'dugták, az biztos.
- Dehogy dugtuk.
- Akkor meg hun van?
- Mit tudom én, ne tülem kérdözd.
- Hát kitű?
- Akitű akarod. Az Ilonkátú vagy az Etelkátú, mit tudom én.
- Az én fíjam, nem?
- A tized.
- Hát akkor mög jogom van hozzá, hogy megverjem, a rinaldó úristenit. Vagy nincs?
- De, van.
- Aggyák elű!
- Hunnan, ha eccer... Há' mondtam má', nem tudom, hun van.
- Kiment az udvarra?
- Nézd mög!
- Na, mi az isten, ezt is bezárták? - Az ajtóval vesződik, nem tudja kinyitni.
- Zárta a ménkü. - Az ajtó kinyílik, apám kimegy. Kintről hallatszik be a hangja.
- Na végre. - Pár lépést tesz ide-oda, de nem távolodik el. - Nincs. Itt nincs. - Nagyapám jön. Lassan lépked, mint akinek nincs ínyére, hogy megérkezzék. Már erről

megismerem. Aztán megáll, köhög, zsebkendőt vesz elő, kifújja az orrát.

– Mit kereső?

– A gyerököt.

– Osztán minek?

– Megölöm, leszúrom evve' a kesse'!

– Jani!

– Mint a disznót.

– Te részeg vagy.

– Én?

– Te hát.

– Nem vagyok.

– Dehonnem. – Kinyílik megint az ajtó, és mind a ketten belépnek. Keresztanyám is előmerészkedett megint, valószínű, az bátorította föl, hogy meglátta nagyapámat, akiben új támaszt remélt a következő támadáshoz. Nem tudja türtőztetni magát, már a tornácra kiabál befelé.

– Ne higgyön neki édösapám, egy szava se igaz. – A többi már idebent mondja. Most apámhoz fordul egyenest. – Csak úgy dül belüled a borszag. – Aztán megint a nagyapámhoz. – Telihánta a lavórt, a jó lavórunkat. – A sietségtől még le sem csillapult lihegése megint új erőre kap.

– Na! – mondja nagyapám. – Igaz ez?

– Hogyne vóna, nézze mög! – Ez keresztanyám. Apám kilép a tornácra, és berúgja a lavórt a konyhába, kopogva, zörögve nekivágódik a kemenceajtónak. – Nézze! Kiöntötte, mög kimosta má', de így vót. Az Etelka is látta. Etelka hun vagy? – Anyám, bár valószínű, most is ott ül a sarokban a sütő kinyitott ajtaja mögött, nem vá-

laszol, csak hallgat makacsul, azt reméli talán, hogy elbújhat.

– Szarok! – mondja apám, és vadul vágja be maga mögött az ajtót. Mész, vakolat pereg le a nyomában. – Egy rakás szar mind. – A visszacsapódó ajtó részébe ez is belefér. Aztán már nem törődik vele, mit hagyott maga után, az udvarban jár-ke, tántorgása, dülöngélése, botladozása sokáig kísért.

Bent fojtott suttogás kap lábra, tölti be a homályos sarkokat. Egy-egy behallatszó nagyobb zaj, csörömpölés, huppanás ha véget is vet neki, csak azért, hogy újra kezdődjön az egész.

– Elesött – mondja nagyanyám. Senki nem válaszol. A tompa zajt valóban krákogás, káromkodás követi, majd lépések, egyre halkuló ütem. Talán elmegy? Biztosan. De hát hova? Vissza, ahonnan jött, a másik nagyanyámhoz, öreganyádhó, ahogy ők mondanák.

– E'mögy! – mondja keresztanyám. Nem bír a kíváncsiságával, odalopakszik az ajtóhoz, kidugja a fejét, hogy kilessen az udvarra. – Nincs sehun. – Közvetíti az eseményeket. Eljön az ajtótól, és csak ekkor közli a nagy eseményt. – E'mönt – mondja.

– Hova mehetett? – szólal meg anyám, és nem tudja leplezni aggodását, pedig minden erejét erre fordítja most.

– Hova? Vissza azokhó, mer', ha itt marad, még a végén kénytelen lött vóna kijózanonni. – Ez nagyanyám.

– Azok rúgatták be – mondja nagyapám. – Ennyi esze van annak a Gyurinak is.

– Nahiszen, nem köllött azt itatni, ivott az magátul is. – Most mintha megint az ajtóhoz közelítene. És valóban. Kitárja az alsó meg a felső szárnyat is. Kitódulnak mind, a lépések egészen megdobogtatják a földet.

Álmos, csitító éhe marad csak itt. Velem? Tenyerem szorosan a régi horzsolásokra tapad. Alvatlan arc. Horpadások és dombok hűvöse. Békülj meg velük! Ezt szeretném én magam is. Süvít, de nem talál alakot a hang. Némáság bélése. Itt hagytak, itt, sűgom magamnak, bár, hogy ez mit jelent, arról fogalmam sincs. Árva neszezés, kaparászás a földön. Bejött egy tyúk, nem, csirke, csak az lehet, amilyen szeles és gyámoltalanul vad. Várom, hogy kirebbenjen. Ha megijedne valamitől, biztosan ezt tenné. De nem. Szép lassan sétál ki, mint aki nem is tilosban járt. A fénycsíkot piros, majd kék, majd sárga vonalak szegélyezik. Szeszélyes összevisszaságban váltják egymást. Néha egészen eltűnnek, néha meg mind a három egyszerre látható, aztán összekeverve, hol zölden, hol lilán, hol barnán. Ha mindez szemem káprázata is csak, azért jólesik észrevennem. A keskeny fénycsíkon semmi nem szűrődik be a kinti látványból, csak a fény maga, de idebenn szétfoszlik még az is. Túlságosan sokáig kellett máris várnom ahhoz, hogy hihessek bármiféle változásban. És most mintha mégis... Valaki visszajött. A csoszogásáról ítélve alighanem a nagyanyám. A teknőhöz lép. Na, mire vár? Semmire. És ahogy fölemeli, beömlik, arcul csap a fény, amit most a sarkig nyitott ajtó sem akadályoz garázda útjában. Megvakultam. Túl érzékennyé sorvadt szemem, az idegeim nem akarják elfogadni a kihívást. Tapogatózva keresem az utat, de nem találom. Egy száraz, ingerült kéz ragad karon, ránt föl.

– Na, kigyühecc má', e'mönt. – Evvel aztán túl is segít az első, nemakarom mozdulatokon, s visszazabadít elveszett világom tágyai közé. Minden ugyanaz, de az újra rátalálás szokatlan megvilágításában merőben más-

nak tetszik, nem mint eddig, az egymásba érő, unott napok során. A fal bordó meszelésében vadul lobogtatják föl üstököscsóváikat a fröcskölés sárga mintái. Erős csillagfényüket belemártják az alvadt vér éjszakába, de nyomban vissza is rántják, kivonják magukat e kétes kapcsolat nyúgéból mihelyt lehet, félénk kísérletüket, amely önmaguk kiteljesítésére irányul csupán, és semmi többre, hullámzó lelkesedéssel ismétlik. Nagyon régóta így lehet ez, s legalább ilyen sokáig tart majd ezután is, talán éppen ezért nem tudtam róla eddig. E lüktető áradás-apadás nemcsak a környezet tárgyait utal, az ő életkedvüket jellemzi, hanem engem magamat is áthat. Bevilágít testem tudatlan sötétjébe, az egymásba kapcsolt szervek, a könnyen kioltható automatizmusok közé, és nem tudom, nem tudhatom, mit akar ott. Nem mintha titkolná, sőt, ellenkezőleg, és mégse. – Gyere, na! – szól rám az előbbi hang, nyúl felém az előbbi kéz, a nagyanyámé, de most már indulat nélkül, éppen csak egy suttogás, egy érintés erejét áldozva rám. Megyek. És ez most minden erőmet, figyelmemet, amit sikerült rabságából kiszabadítanom, lefoglalja. Egy darabig a tejszagú kötényt, a vastagon ráncolódó szoknya erdejét követem, amíg egy megmagyarázhatatlan pillanat le nem választ róla. Azt veszem csak észre, a tornácszélén állok, éppen a lépcső előtt. Odalenn az üres udvar, a kút, a vályú, a szénakazal, a farakások, az ólak, a diófa, a trágyadomb, az istálló meg a műhely már nem is látszanak ide, olyan közel vannak, és mindent bomlasztó csönd takar, mindenütt a mozdulatlanság fészkel, mindenből az sugárzik.

Sokáig semmi, és ez is annyira távol, amennyire a legderűsebb, de a legsötétebb perceimben sem reméltem. Ami körülvesz, kivehetetlen, s ami bennem van, ugyanúgy. Talán még össze is függ a kettő. Habár ez csaknem merénylet volna, nincs kizárva. Bizonyíték sem erre, sem az ellenkezőjére nincsen. Pedig nem kíméltem a fáradtságot, hogy fölkutassak valamit. A konyha vagy akármi, egyformán kopott meszelt fala a meszelő kefenymát őrzi, ragadt szőrszálakat a megkövesedett, örvényes felületen. Krátermély, hegycsúcshöz közel. Közelebb kéne kerülnöm hozzájuk. Hozzájuk legalább. Minderre semmi remény egészségem kockáztatása nélkül, de avval se sok. Mi az, amitől ennyire óvom, mert óvnom kell magamat? Bárhonnan csak a pusztfa fal mered felém. Egyszer távoli, másszor közeli, egyszer ferde, másszor merőleges síkja olyan, akár a szemfényvesztés. Átfúj közte a szél, a berendezési tárgyakat kivitte a huzat. Most kong, visszhangzik az üres konyha. Igen, hát a konyhában vagyok. Sejtelmem sincsen, milyen mélyről tör föl ez a nemlétező állapot. Egyszerűen semmiről és senkiről nem tudok. Nem azért, mert így könnyebb, sőt, talán még nehezebb, de egyszerűen így kell lennie. Beszéd ide nem hatol be. Honnan is hatolna! Pozdorjává zúzott eső. Zabbálna. Farrost. Virágüzér. Láncra fűzöd őket, madzagra, mint gyerekkorodban a gombokat. Annyi minden történik, ahova a sejtelem sem képes behatolni, hogy az volna csoda, ha a végén mégsem volnánk kiszolgáltatva. Nem alszom, mégis csak bőröm ritmikus dobogása válaszol az ébrenlétnak, más semmi, és ez is, ez az egyetlen csalóka válasz is egyre saját visszhangját kergeti, hogy az az érzésem, semmivé lesz, még mielőtt bárki is megérthetné, bárkinek a közelébe jut-

hatna. Nem figyelek sehova. Amit észrevehetnék, az úgyis vagy még, vagy már, de nincs. Nem tapasztalat ez. Még csak gyanakvás sem. Rossz százíz, amit kiköpni sem lehet. Durva voltál. Az is maradsz. Nem akarom. A vezetékes rádió barna brummogása most némul el. Eddig, amíg folyton hallhattam, észre se vettem, hogy elhallgatott, az hívta föl rá a figyelmemet. Ha megkésve is, de rátaláltam. Nem olyan nagy a csalódás, amilyennek látszik. Van még valaki rajtam kívül a szobában? De hiszen az előbb még konyha volt. Nem javítok, mintha jelentősége volna ennek is, hogy összekeverem a dolgokat: a helyszínt, a motívumot, a cselekvést, mindent. Képtelen vagyok bármit megjegyezni. Bénult idegek pókhálójában fönnakadni, verdesni nem tartozik a vágyott ábrándok közé. A kiürült koponyát, a potroh papírvázát szabadon forgatja, lengeti a légvonat, pedig se ajtó, se ablak nincsen nyitva, csak az ellenőrzetlen hasadékokon küldi be önmagának a kinn rekedt világ üzenetét. Bármelyik sarok ugyanazt tárja elő. Ez az egyetlen, ami arra utal, itthon vagyok. Így kéne sorjában egymás után mindent elfogadnom. Miért nem engedelmeskedem, ha egyszer magam is tudom, az volna a jó, az volna a helyes. Tudom, de nem szívesen ismerem be, hogy így van. A falakat lankadatlanul emészti a hiány lobogása. Hatalmas láthatatlan fényesség és hallhatatlan ropogás koptatja az estét körülem. Hát este van? Igen. És semmi remény megállnom éjszakába sikló meredélyén. A fölkelte képzeteken a villanyfény hályoga húzódik. A szögletek néhol fölhasítják, a homorulatok sötétje elnyeli, de mindez nem változtat rajta. Kopószimat. A lihegés visszataszító kísérete nélkül. Hideggé tesz, és üressé mindent. A négy fal érdes barlangkőzete egyre közelebb nyo-

mul hozzám, a mennyezet meg a padló egyre bizonytalanabb, ingatagabb a talpam alatt, a fejem fölött. A tűzhely fészkében ott motoz a tűz, de nem enyhíti, nem képes enyhíteni a bőröm alá kúszó hűvösséget, mintha be volna zárva, úgy kaparja a kivörösödött karikákat. Anyám kötöttűi idegesen csattognak a sarokban. Várunk. Rég le kellett volna feküdnöm, de nem szól senki, s egyedül meg nem tudom rászánni magamat. Sokáig piszmozgok, hihetetlenül sokáig, az ingem gombjával. Fejem az asztal viaszosvászon tükre fölött. Lekoppan. Fölkapom. A közel gyűrt, egér rágta ég visszatükröződik rám. Ha belenyálnék, mint a hó, hidegét kéne teli torokkal nyelnem. Vágyom rá, és mégsem teszem meg. Forró, cserepes ajkam a kezem fejéhez ér. Megijedek, elrántom. Mi volt ez? Amikor rájövök, akkor meg elszégyellem magam. Az álmoság észrevétlenül bújtatna a takarója alá, ha képes volnék átadni neki magamat, ahogyan szeretném, s ahogyan kellene, de nem vagyok, s így, bármilyen természetes és észrevétlen is a beköszönte, ezer gondot okoz. Hideg és nedves érintése nem kívülről ér, ahol még a ruha, az ellenállás némi védelmet adhat, hanem belülről. Akárha egy iszapos part szőnyegén járnék. Álmatlan ország kapujához vonszolódom, ide kell belépnem, csak azt nem értem, miért ennek az álmoságnak az útra való terhe nyomja a vállam. Szívesen teketóriáznék, tiblálolnék még egy kicsit, ha megtehetném. Az ember felelőtlen, könnyen fogad minden haladékot, nem kérdezi, mi lesz az ára. Ráér vele akkor is, ha majd elvisselni kell. Egy nem várt lendület, és ott vagyok, ahol nem hittem, nem reméltem, ahol semmi kedvem. Kopogás, zörgés, ahogy a zár csikordul, zápor csapkod a lemezen. Horpadások ugranak át a színéről a visszájára

és vissza. Nincs harag köztünk. Egy ismeretlen hang sürgetős suttogása közli ezt velem. Miért is lenne, gondolom magamban. Nem veszem észre, de e bizalmas közlekedés, bárkitől származzék, a kétség veszélyes csíráját ülteti el bennem. Szárnyaszegett. A várakozás ragadós, homokpartja messzire terül. Mi másra is figyelne, aki érti? Mezítláb rohanok a folyó felé. Egyenesen az álmosító, a dermedt víztükörnek tartok. Nem látszik a nap, mégis napfénnel van teli a nyári délután. Gyerünk! Gyerünk! Gyerünk! Mi mindent nyel el ez a lázas tevékenység, a mozdulatok mohó akarása, ahogy egyiket a másikba öltöm, ölténém, mert a lábam közben belemerül a nedves homokba, ami nemrég, még az imént is, előre lökött, most visszahúz, ami szabadulást ígért, fogva tart. Ahol nem vár semmi, a vaksors homályos sikátora vesz körül. Szünetjelek a lélegzetelésben. Minden kapualj ugyanabba a csapszékbe vezet. Bor, szóda félretolva az asztalon. Poharak félhold alakú nedvességnomai. Végighúzom az ujjamat, remegő mutatóujjamat, közöttük, a nedvesség szeszélyes, görbe útja meredeken és egyenest a lámpafény áradó forrásába fut, emelkedik. A szél s a folyóillat még ide is belegabalyodott, talán a hajamban hoztam magammal. Levetett álmok. A találkozás eszméje a nyers tapasztalás alakjában ömlik elé. Iszap. Ladikkotyogás. A lánc meg a vízbe csapódik. A nap-sütötte, kigőzölgő nádas békalencsés tocsogóin siklom, miközben a csákyának használt görbe bot hiába keres szilárd pontot, ellökhető támaszt a puha, képlékeny mélyben. És ekkor egy nem várt kanyar nyomán megnyílik a folyó, a nyílt tükör. Futok neki a szemközti partnak, ahol még mindig ott köröz a nyúlós, álomba ragadt mozdulatok gubancában az, akit pedig épp az imént vél-

tem olyan hirtelen, olyan hálátlanul elhagyni, önmagam. A pillanat, a kép egyformán valószerűtlen rébusza rám köszön, és nemcsak e bármikor feledni kész félálom csatlódásaiból, ugyanígy a világos, ugyanígy a legsötétebb élethelyzetek bármelyikéből, ahonnan egyébként sose vártam volna, onnan is. A késő napfényben, a homály pók-hálós forrásainak környékén ez az elhatározatlan más tudás búvik meg bármikor kiflesni kész burkában, lepkeszárny-papírja még nyálas, de már kész a rövid, a terméketlen fölszárnyalásra, bármelyik véletlen fölszabadíthatja. Ki lesz a kárvallott, ha mégsem? Odakintről, a falak bizonytalan határvonalain túlról átküldi neszeit a külvilág, felbőg a helyi vasút Diesel-mozdonya, éjszakai piacosok szekere nyögdéssel, zörög, lovaik gumialátéttel patkolt patája kotyog, a nehéz társzekerek abroncsa ropogtatja a főutca köveit, leng a kerekék közt a lámpa, karbidillat terjeng, párolgó kabátban vén parasztok, berlinerkendős kofák gubbasztanak a bakon, a fölhalmozott krumpliszsákok, salátásrekeszek hegyében. Fúj a szél. Cserép zuhan le a tetőről, és csattan szét a kövön. Rekedt, részeg gajdolás, amit kutyaugatás szagat meg. A zajok rácsapódnak az üvegre, az ablak üvegére, némelyik kint reked, némelyik átsugárzik, bekúszik a falak közé zárt dermedt levegőbe. Amikor már minden elhallgatott, akkor egy-egy emlékezetfoszlány megszegi a csendet, hogy ha csak egy pillanatra, de megakassza, visszatartsa éjszakába csúszó hatalmát. Eső kezdi verni a tetőt, az alig hallható kaparászás zaja áthatja a házat, mintha diót törne valaki a padlásán, vagy búzát teregetne, lapát suhogása, szemek ömlése.

– Menj aludni! – mondja anyám.

– Nem.

– Holnap majd nem tudsz fölkelni.

– De.

– Hun járhat apád? – Választ nem is vár valószínű, hiszen meg se akasztja kötőtűi pizsmogását, arcát továbbra is a mogorva árnyékba dugja. – Csak nem lett valami baja?

A sínek fekete, sikló felülete fölött csapkodnak a ke-rekek vasküllő-rebbenései, propeller erejük egyre fölfelé húzza a látványt, a súlyos alkatrészek sodra pedig egyre lejjebb, egyre ingatagabb mélységek felé. Így aztán sehova se jutunk. Olaj tompítja, csiszolás tükre veri vissza a rohanás csattogó hangzavarát. Egy külső esély kudarca. Ennyi volna csak, ami egyalakban, nem remélt fénnel megnyilatkozik. Süt a súrlódásból összegyűlt hő, átömlik az éjszaka zúzmarás közelségén, de nem jut sokáig, tenyéryní olvadásra sem futja az erejéből. Térkép-rojtokat éget a hidegbe, párolgás és fagyás közé ékelődve, végső szorultságában mintha még sisteregne is, nézz föl, nézz föl, ez olvasható ki a félig hallott hangok kanyaraiból, de még ez sem egészen. Ennek ellenére követni szeretném e valószínűleg nem létező sugalmazás tanácsát. Ugyanakkor az arcomat elháríthatatlan erő húzza lefelé, az asztal lapjának határozatlan visszfényibe. Ez volna az, ez a beláthatatlan, megfoghatatlan irányú sík, ahova olyan régóta igyekszem már, tájékozatlansági pontjaim temetője? Bányaakna zsíros-fekete fala, egyre szűkülő cső, ahol egyre továbbhaladok, egyre mélyebben veszem magam előre, a vízbetörés, az özöntűz örökös fenyegetése közben. Nincs kedvem hozzá, hogy a szárnyuk szegett, megcsonkított mozdulatok eredményeként arcomat a pusztulás szagába túrjam, és mégis ezt teszem. A vér, a korom, a nyál keverékének rossz sí-

kossága, sártapadása elkenődik a bőrömön, az arcom, a kezem, mindenem olyan lett, elmocskolja a ruhámat, beletapad a hajamba. Odafönn vagy odakinn mintha tovább folytatódna a kerekék meg-megújuló rohama, az átsattanó váltó sem téríti ki, távolítja el őket. A kezemmel próbálom másfelé terelni e nem létező zajgás lobbanó, hunyó szállaárnyait, de hiába, nem hallgatnak rám, nem veszik figyelembe erőfeszítéseimet. Meghátrálok, de közben azt súgom, utolsó mentsváram ez a hazugság, és nemcsak magamnak, tovább, gyerünk tovább. Sikít a kazán vészsipja, s árván szétfoszló gőzpamacst köp a néptelen mezőre, mindegy, hogy aztán az utca köve, a házfalak, a Diesel-mozdony hidegen ásító kürtje nyeli el, vagy valami más. Egy kibontott villamoscsengőbe dugom az ujjamat. Az egymásba toroklott, gyűrt alkatrészeket faló rohanás dermedése körülöttem, égett fékszag terjeng a friss, még percegő, pattogó roncsok között. Mintha mindez csak azért volna így, hogy akadályozzon. Ha volna hozzá erőm, ha akarnám, akkor se tehetném túl rajtuk magamat, maga az a tény, hogy van, belekényszerít ebbe a furcsa, nem egészen kívánt helyzetbe. Semmit nem érzek. Mozdulatlanságom a rohanás és a lebegés közötti állapot határán tart. A szék pereme vörösen belevágódott a combom bőrébe, az arcomba belepréselődnek a ruha gyűrődései, de mindezek az érzetek máshova kapcsolódnak, egy másik helyszín talajába, nem oda, ahol valójában jelen vannak. A legjobban az egyszerűségük zavar, ez ébreszti föl bennem a gyanút, hogy talán ez az igazi, ez a valóságos, s nem az az esztét vesztett kavargás, ami a következő pillanatban, mintha mi sem történt volna közben, rám köszönt, körülvesz, s kisajátít magának gátlástalanabbul, mint ille-

ne. A hangok beleszűrődnek a dobhártyámba, a szagok rátapadnak a nyálkahártyára, a látvány csukott szemhéjam alá tolakszik, ínyemen, hiába szorítom fehérre az ajkamat, megjelenik az ázott sín sós-semleges íze. Lát-szólag persze mindez csak annyiban tartozik rám, amennyiben érdekel, nem a kényszerűség ereje mozgatja őket, és én hiába érzem belül az ellenkezőjét, ha egyszer semmi nem bizonyítja, hogy így van. Mindez okozhatna megkönnyebbülést bennem, örülhetnék neki, hogy legalább látszatra kívül vagyok a veszélyen, ehelyett émelygést érzek, vibráló izgalmat a gyomromban, s valami megmagyarázhatatlan ellenszenv lesz úrrá rajtam önmagammal szemben. A kíváncsiság, ami hol oda, hol ide vonz, nem egészen ártalmatlan. Közben minden erőmmel arra törekszem, hogy állhatatos legyek. A vásra fröccsent vérnyomok velővé sűrűsödött redői, a tengelyre csavarodott hajszálak, a kéken lüktető, még gőzölgő belek a fölnyitott hasüregben, mindez úgy jelenik meg előttem, mintha mégis mindezek ellenére magamba látnék. De mit tudok, mit lehet fölitalálni ott, a rossz szagú szervek, a tapadós, nyálkás nyirokszivárgás, az egykedvű vér-lökésütem alatt? Se jövő, se múlt, se tudás, se felejtés nem leli a helyét e félig megnyitott hányinger aknájában. Kifelé csúszom belőle, és egyre inkább foglya leszek mégis. Csak nem azért ejt el, hogy megtámadjon? A bélyeget, amit valamikori találkozásunk ütött rám, aligha moshatja le bármi, sem cselekvés, sem megfutás, ebből a szempontból mindegy, hogy mit teszek. Le kellene már végre számolnom avval a jóleső tévedéssel, hogy rajtam múlik, mi lesz velem, mi nem. Hiába látom át a helyzetet, meg kell adnom magamat neki, a menekülés csak még jobban kiszolgáltatna. A kockázat nincs

arányban az eséllyel. Más vagyok-e, ne kerüljön napvilágra, ha kell, magam is kész vagyok elfelejteni, még mielőtt a miatta nyílt kétség túlméretezett bonyodalmai tényleg maguk alá temetnének. Érdekes, hogy ez az elfordulás is, bár borzalmakkal terhes, bár kiábrándító, de bejárhatatlan gazdagságot tárt ki benyomásokra éhes idegeim előtt. Nem akarok a végére jutni. Tanácstalan-ságom közepette egyszer csak újra megüt a vér bárdolatlan, vad illata, mint amikor a föltépett toll alól a macska torkára szökik. Megrázkódom tőle. Nevetést kell közben legyűrnöm. Rázkódása akár a sírásé. Messze előrenézek. Az utca most kiborítja elem rejtelmes-mocskos raktárdobozát. A házfalak között szétdúlt kövek, a tegnap árnyékai, kanyargó lábnyomok a sárban, a szabálytalan állomásépület, a félig leeresztett sorompó, a kalapos, esernyős járókelők, munkába igyekvők, hazatérők, az oldalra dőlt mozdony, a begyűrt fedelű, orrú utaskocsik, s végül leszakadva, de szinte sértetlenül a postaszállítmányé, és félretolva az útból a derékba ütött teherautó összegöngyölt roncsa. Valaki visszafelé tekeredik a küllők-közül, a hajszálak leforognak a hátramozduló tengelyről, a horpadások kisimulnak, felöltik régi formájukat, minden megszokott, hétköznapi kopottságába hajlik vissza. A még semmitől se zavart, hajnal elé táruló éjszakát borízú kiáltás fűti át, de a részeg kételyt hamar letépi magáról a kétségbeesés. Egy alig használt kalap, bár elnyűttsége nem erre mutat, belegurul az árokba, de nyomban kikapja onnan is a szél, és továbbhengergeti végig a járdán, mígnem elveszíti egy kapubolt mélyedésében. Az események rugószerkezete makacsul ellenáll, nem akar visszafordulni e kiáltás elé. S amikor mégis, abban nincsen köszönet. Kit látok az ekkor még

csaknem egészen üres utca kosarában? Gombakabát, félretaposott sarok, akár az én cipómé, a kalap meg mélyen a homlokba gyömöszölve, bizonytalan lépések, amikről nem lehet tudni, hova viszik a tulajdonosukat, mintha bicegést álcáznának, és nem éppen ügyetlenül, alakatlan válltömések, a tegnapi ázás párája gőzölög belőlük. Ismeretségünk nem innen ered. Innen se. Hanem honnan? Ezt kezdeném kutatni éppen, amikor a váratlanul lecsapó rémület megbénítja a látásomat, kioltja gondolkozásomat, és mintha szándékosan tenné, az öntudatlanság mélyére vet. Aludj! Ahol álarcát mutatja minden, a tobzódás szegénységet, a szegénység tobzódást mímél. Mindez teljességükben nem ingatja meg a dolgokat, csak a részletek vibrálása tűnik másként elő, a kétség mutatja meg a bennük, a mögöttük lapuló csalást, az ismert mögött a másik arcukat. Tudom, hogy ez az, ami van. Végleges állapotában észlelnem mégsem sikerül sohasem. Talán nincs is ilyen állapota. Az elsötétülés még világító háttérében, ebben az ártatlan derengésben viszontlátom a kalap barnaságát, az ázott, kajla karimát, a töredezett, szürke kabátot; a meghasasodott nadrághajtókában dohányypiszok, gondosan eltépett hetijegyek galacsinjai, a válltömések pocokgörbülete, a zsebek pókhálója ugyanakkor elrejtőzik e nem egészen önmagától kibontakozó árnykép békén hagyott felületében. Érzem, a zsebkendőből, a viseltes mellényből, az ingből ugyanaz az áporodott, mégis kellemes, mert ismerős, dohány- és izzadságszag árad. Apám! – mondom. A könnyelműség, ami a fölismerést szülte bennem, bizonytalanná tesz. Jobb volna úgy csinálnom, mintha mi sem történt volna, nem fogtam volna gyanút, s várnom, amíg további bizonyítékok gyűlnek össze, amíg minden kétséget kizáróan

ki nem derül mindaz, ami most, csak sejtelmek képében kísértett. Várom kellene, ugyanakkor tudom, hogy fogytán van az időm. Elsietnem a dolgomat azonban a késlekedésnél is durvább hiba. A mentő ötlet elborít, s a fuldoklásig temet. Azért is harcolnom kell, ami egyébként természetes, hogy szabályos legyen a lélegzetem. Ugyanakkor, ami körülvesz, lehet, hogy erőfeszítéseimtől függetlenül, ha nem ellenükre, ismerős maradt. A kerek alatt, a préselt, lyukas roncsok között, most teljesen mozdulatlanul ugyanaz az alak várakozik. A mozdulatlan test a közöny fészke. Ne hallgass rá! A bakter izgatottan csapkod tárcsájával, a másik kezében egy piros jelzőlámpa lóg, pislogva veti ki enyhe, vérszínű árnyát a szürkesség örvényes széláramaiba. Mindez a láthatóság határán. Elcsuklik, mielőtt megbizonyosodhatna önmaga felől. Nyúzott, ráncos, alvatlan ábrázatok, a roncsokon vér és olaj foltjai.

– Vigyázat! – Valaki előre tolakszik.

– Csak nem a rendőrség?

– Á, dehogyis.

– Ilyenkor persze nem jönnek.

– Mit törődik maga vele?

– Nem törődöm én.

– Már azt hittem, annyira járatta a száját.

– Ki maga?

– Haggyák abba, elég legyen!

– Ne lökdössön, mer'... – Fölsívít a sziréna.

– Mér' mi lesz? – Olyan messziről hallatszík, mintha a város túlsó felén robogna a kocsi, és máris itt van, vadul kanyarodik be, egyenesen a tömeg közepébe. Az emberek fürgén, eddigi álmatlanságukat, rosszkedvüket, lassúságukat meghazudtolva, szinte vidáman szökdelnek szét.

– Na, mi az, ezeknek nem elég egy?

– Nem hát.

– Sintérek. – Szürke posztóruhás alakok ugrálnak elő a hátsó ajtón, s hordágyat rángatnak ki a kocsí sötét, rendetlen belsejéből, ahova csak a kicsiny, tejűveg ablak enged be némi fényt a kinti derengésből. Az orvos, nem is láttam, mikor jöhetett elő, már a kerekek között mesterkedik, a roncsokat feszegeti, majd a sebesültet ragadja meg, s rángatja elő, ezt a posztóruhások segítségével, és elég kíméletlenül, a lábánál fogva, hogy csak úgy döcög a véres fej a talpfák közé szórt törmelék köveken. Véres, tapadt haj, kabáthajtóka, kalap, pedig én az arcát szeretném látni, az arcát, az arcát, amit meg nem mutatnak. Újra összezárult a kör.

– Levegőt, levegőt! – kiabálnak a szürkeruhások, és durván szétlökdösik az elől állókat, ököllel vágnak a mellükbe, hogy csak úgy dobog, mégsem tágit senki, mert a hátul levők nem engedik, az elsőeknek pedig nincs hova menekülniük. Az orvos letérdel a nedves földre, és a sebesült fölé hajol. Aztán föláll. A térdén csúnya, fekete folt, fehér köpenye ujján vér. A fejét előre-lógatja, annyira, hogy csaknem leesik róla a szemüveg.

– Részeg – mondja a mentősöknek, akik erre megragadják a tehetetlen testet, rálökik a hordágyra, és indulnak a kocsí felé. Újra félre kell lökdösniük a betolakvókat, a kíváncsiakat, pedig a véres fejre közben valaki újságpapírt dobott, úgyhogy semmit nem látni már. Amikor sikerül átvergődniük, beemelik a hordágyat a helyére, ott egy sínen gurul tovább, a kocsí titokzatos belsejébe, ahol más orvos vár rá jódiillatú, zümmögő lámpafényben. A mentősök a hordágy után ugrálnak,

csapódik mögöttük az ajtó, és közben fölszívít újra a sziréna: iú, salakot, apró kavicsokat köpködve szét, farol, kanyarodik kifelé az országútra az autó, átható hangja az önkívület kék-vörös villogásába hasít bele, akár a pislogás, amikor a leszorított szemhéj káprázatát tépi szét.

Rozsdaszínű, keserű pusztá, a por alól csak itt-ott buggyan ki némi fű. Nem vagyok egyedül. Az egész csapat mögöttem vágtat, csak úgy csattog az ágy korlátja. A lovakat kiveri a tajték. Megállunk. Leugrom. Kard csörömpöl az oldalamon. Ekkor jön be anyám. Kivezet a hideg szobából. A konyhában már ég a tűz, de azért nincs meleg. Sűrű köd vattája tapad az ablakra, ólomszín, habcukor. A villanyt is égetni kell, annyira nem jön be semmi világosság, pedig már jócskán reggel van. Apám rég elment. Föl se ébredtem rá. Teavíz melegszik a tűzhelyen. A homály mögött a füst mintái, a repedések olvashatatlan térképét korom rajzolja ki. A kapkodó tűz fölött vörösre égett tűzhelykarikák lebegnek. A kiégett, rozsdás lemezen foltozások. Parázs villan ki a réseken, láng nyelve, széngáz szivárog. Ezt valószínű a szél csapja vissza a kéményből. Az asztal viaszosvászon terítőjén kopott virágminták eleven rétje. A konyhaszekrény fehére, almazöldje a kopás karmolásai alól pislog elő. Az észrevétlen keletkezett kopásfoltok hálójá mindent beborít, nemcsak a tárgyakat, a falakat, a ruhákat, a takarókat, az edényeket, magát az emlékezetet is. És mintha vonszolna valamerre, valahova. Miért nem akar senki sem szabadulni belőle? Én sze-

retnék. Néha elképzelem, hogy elköltözzünk, és akkor újra kezdődik minden. Mondhatnám azt is, előlről. Más jeleket róhatnánk magunk köré. Talán, ha nagyon odafigyelünk, még meg is válogathatnánk, milyeneket. A betetörődés helyett kezdhethnénk valami mást, valami jobbat. Vagy rosszabbat. A frissen festett bútorok, az újonnan meszelt falak ugyanúgy megkopnak, mint a régiek. A percek veszélyes gyorsasággal falnak föl mindent. A fuldokló végső erőfeszítésével, mindegy, segít vagy nem segít, lököm el magamat tőlük. Menekülök? Az utolsó kortyot is ez az unt kopárság adja. Az asztalnál ülök, a zavaros teát szűrösölöm, fejemet a bögre fölé lógatom, a kihabzó gőz forrósága elálmosít. A fekete felszín olajos gyűrűk szegik meg, a homlokom a nekifeszülő párolgás nyomása alatt remegni kezd. Mintha egyetlen hatalmas szem nézne vissza rám. Barna éjféli. De nem, nem... nem a szeme pillantása. Köztem és közte megszűnik a távolság. A szűkülő, táguló szem bogarának tűszúrásnyi résén hatol át a másik oldal világossága, s jut át a tekintetem oda túlra. Forró, lószőrszagú pokróc. Bárányos ég. A lovak a hámnak feszülnek. A combjukon, a hátukon remegnek az elgyötört izmok, inak. Bár tudom, csalódás a szédült keringés érzete, azért jólesik. A falu. Aztán a mező. Odalenn van minden. Ami átszivárog e még csak nem is különleges állapot eresztékein, az több, s egyúttal kevesebb, mint a valóság. Egyetlen kicsattanó szín; távolodom, s még így, a képzelet más-más, de mindig hártavékony burkain át is visszavigyorog rám, mégsem árulja el magát, egyformán lehetne a reggel búza- virágkékje, az alkonyat tulipánsárgája, és még annyi minden.

- Há' Feribáttám, én nem járok, de azér' löhet rön-
dös embör az embör, nem?
- Én járok.
- Jobban rájér.
- Jobban?
- Há', nincs vasárnap dóga.
- Vóna, ha csiná'nék.
- Tuggya, neköm más azér'.
- Na...
- Vasárnap, nem vasárnap, a ló az nem válogat, a
lónak mönni köll.
- Ha hajtyák.
- Ej, Feribáttám, ez nem vót szép magátu.
- Szép, nem szép, így van.
- Láccik, hogy magának nincs álottya. A tehén az
nem számít. Ezök példáu nem bírnak mögmaranni az
istállóba. Hát ha egy nap nem mögyök velik, a falbu
kiöszik a pévát.
- Há', ha nem ad nekik zabot.
- Zabot, nem szeretik ezök a zabot, mög se önnék.
- Mer' még sose láttak, mi?
- Hehehe! Mögéri a pénzit maga is, hajja-e!
- Mer' az igazat mondom?
- Ez a jó ezökbe láttya, nem sok az igényük, egy kéve
csuta, erágónnak azon is, nem kérnek zabot. Osztán, ha
dógozni kő, csak e'végzik. Ullyanok, mind a szögény-
embör, no, mind mink.
- Azér' azt az egy vasárnapot mög löhetne tartani.
- Mög, de minek?
- Minek?
- Há', hogy a papot ha'gassam, azért mönnyek a
templomba?

- Nem azér'.
- Hanem minek?
- Amikor fíjatal vótam, így beszéltem én is, aztán eccer csak rágyüttem, hogy nem úgy van az. Attu kezdve osztán mögfogattam, eccer se mulasztom e' a vasárnapot. Nem is mulasztottam.
- Eccer se?
- Eccer se.
- Nem hiszöm.
- Pedig így van.
- Hát szép.
- Nem olyan nagy dolog, maga is mögtöhetné.
- Neköm nem érdömös, engöm má' ugyis csak az ördög vizs e'.
- Nana!
- Mér' nevet?
- Még sose vót vele dóga, azér' beszél így.
- Magának talán vót?
- Vót.
- Na, ne viccűjjön velem.
- Nem viccülök.
- Nem?
- Nem.
- Ez az egész csak ulyan babona, öregasszon-bolon'cság. Vajja be, hogy maga is csak ugrat.
- Nem.
- Nem tudom e'hinni, de az uristenit, ha neköm mögjelönne, nem tunnék mögijenni tüle.
- Most nagy a szájja, de akkor...
- Mér, magának mögjelönt?
- Nem.

- Hát mi dóga vót vele?
- Fojtogatott.
- Micsoda?
- Fojtogatott, ahogy mondom.
- Itt sülljeggyek el, ha értöm.
- Egész nap nem vót semmi bajom, de este, ahogy lefeküdtem, e'kezdött fojtogatni. Aszitem, möghalok.
- Möghal?
- Há'.
- Orvost nem hittak?
- Dehonnem.
- Oszt nem segítött?
- Nem.
- Hogyhogy?
- Aszonta, nincs semmi bajom.
- Aszt?
- Aszt. Nappa' nem is vót, csak éjje'. Annyira nyomta lefelé ittenék, a mellemet, na, mintha egy jó buzászsákot raktak vóna rá. De akármerre fordútam, csak nyomta. Ulyan rosszu vótam, hogy a papér' akartak mönni.
- Osztán hogy gyógyút mög?
- Akár hiszi, akár nem, a fonai javasasszony gyógyított mög, a'mmonta mög, mi bajjom van. - Az a bajja - aszonta - magának, hogy rajta ül az ördög, a'nnyomja a mellit. - Akkor nem hittem e' én se, de igaza lött, mer' ahogy kihajtotta belüllem, attu kezdve semmi bajom nem vót hálistennek. Mög is fogattam, nem mulasztok misét többet. Nem is mulasztottam. Isten büntetése vót ez rajtam. Ha'gattam azokat a rohatt szociáldemokratákat, e'hittem nekik mindönt, amit csak hazuttak, azér'. Aszon-

ták, ha rájuk szavazunk, ulyan világ lesz, hogy a szégyembőr annyit keres, mint a miniszter, még az uccasöprő is.

– Ne monggya!

– Így vót.

– Ha én ezt tudom!

– Én rájuk szavaztam.

– Oszk mégse lött semmi.

– Nem.

– Pedig ez monta, ez a Marosán, ott gyülesözött egy hordó tetejin, amikor még Pestön dógoztam, a GANZ-MÁVAG-ban, jól emléksöm rá.

– Igérgetni, azt tunnak.

– Hajjaj!

– Na láttya.

– Mos'mög milyen nagy komunista lött.

– Az, osztán szarik a fejünkre.

– Jól mongya.

– Így van ez.

– Azuta osztán nem törődöm velük.

– Nem is érdömös.

– Hát nem.

– Aztán hajja, az az ördög nem gyütt elü többet?

– Nem.

– Érdökös. És akkor se látta?

– Nem.

– Semmire nem emlékszik?

– Egy nagy vörösség gyütt rám, annyi vót az egész.

A'mmögött lött vóna az ördög.

– Mögötte?

– Há', löhet, hogy nem mögötte.

- Akkor hun?
- Nem tudom.
- Nem tuggya?
- Nem.
- Talán nem is az ördög vót.
- Dehonnem.
- Gondújja?
- Éreztem, ahogy nyomott, hogy csak ü löhetött, a szőrit, a büdösségit, e'vötte az egész levögöt tülem, ide szuszogott, bele a képembe, ni.
- Ott ű't a mellin?
- Itt az.
- Mér nem zavarta e'?
- Próbá'tam, de amikor mög akartam fogni, nem vót sehun.
- Odacsapott vóna - a sárga fogak ördögbélése a nap romboló tüzébe málik - egyet a nagykalapáccsa.
- Az.
- Míngyá nem lött vóna baj többet.
- A'bbiztos.
- Na láttya.
- Csak arra vagyok kíváncsi, maga micsinyána, ha rákerúne a sor.
- Én-e, Feribáttám?
- Maga hát.
- Nem sajnánám tülle a kaszát.
- Nana!
- Komolyan beszéllek.
- A'bbajj.
- Há' mongya má', mit veszíthetők? Semmit. Ezt a nyomorúságot ittennék? Vigye, akinek kő, ha az ördög,

hát az, odaadom a gyeplőt, osztán mönnyön, amerre akar, viheti a lovakat is. – Odahajol közel a nagyapám füléhez, ellenzőt formál ügyetlen lapáttényeréből, és annak oltalmánál súgja meg a folytatást. – Nem lössz itt semmi változás. Az a rohadt Szabad Európa, de az angolok, meg a piszkos amerikaiak, egy se mond igazat, hazudnak mind.

- Minek hallgattya őket?
- Mér', maga talán nem hallgattya?
- De nem beszéllek rula mindönkinek.
- Én se.
- Hát neköm?
- Magának, Feribáttám? Magába mögbízok.
- Hát csak ne nagyon bízzon senkibe, mert löhet, hogy velem most szöröncséje vót, de mássa legközelebb majd nem lösz.

- A rosseb ott ögye.
- Nem úgy van az.
- Dehonnem.
- Ne beszéljjen így! Ott a család, mi lösz azokka', ha magát e'viszik?

- Csöndessebben, mer még möghajja valaki.
- Hajja!
- Ippen maga mon'ta az előbb, hogy nem úgy van az.
- A rosseböt, hiszen nincsen itt senki.
- Nincs-e?
- Nincs hát.
- Hunnan tuggya?
- Látom.
- Hát az ördög? Az ördög nem alszik.

A törülköző füst- és szappaníze ellepi a számát. A vászon mintái nem várt közelre nyomulnak, a bőrömbé, érzésem szerint aztán még innen is tovább, egyenest a bőröm alá. Törülközöm. Szürke rovátkák a szürkeségen. Itt, e résnyi, de tökéletesen védett hely, most úgy tetszik, teljesen enyém, bármire gondolhatnék. Megpróbálom, nem tudok ellenállni a csábításnak, de a rovátkák pókhálóérintésének erős közönye folyton visszaránt ábrándjaim sehogy se körvonalmazható homályából. Ez az egészen elhanyagolhatónak vélt körülmény is ugyanoda buktat, ahova az első pillanatban fölismert csapások, a meghátrálásba. Bármire rákényszerülhetsz. Ezért ne vess meg másokat, irigyeld őket inkább, ahogyan szoktad. Vezetni ez se vezet sehova. Majd ha megváltozol, jó lesz visszagondolnod e tanácsra a többi között, amiket ugyanígy nem fogadtál meg. A szememen a farkasvak-ság átka, köröttem a véget nem érő alkonyat. A haladás, a maradás nehézkes packázásai között őrlődöm, és nem kérdezi senki, van-e hozzá kedvem, erőm. Ki vagyok, ki voltam, az itt semmit sem számít. Föllobbansz, vagy kialszol, észre se veszik, és igazuk van, ugyanaz lesz a vége. Két külön világ tűzkő és tűzfal, mégsem botránkozik meg rajta senki, épp ellenkezőleg, mint gondolkád. Téglaráncos arcok. Most jöttem a kemencesütőből. Kilesek a törülköző mögül. Azt látom, hogy üres a konyha. Nem akarom elhinni, egyre előrébb merészkedem, hogy megbizonyosodjam. A falak, a bútorok orrhangú hallgatása, mintha bűnrészesek volnának, valami titkot takar. Nem hallottam se ajtónyitást, se lépéseket, hát akkor hogy lehet, hogyan tűnhetett el az anyám? Nem is tudom, mit csináljak, tovább folytassam a nézelődést, vagy belenyugodjak abba, amit eddig láttam. Egyik meg-

oldáshoz sincs kedvem. Ezért inkább halogatom a dolgot. Nem tovább, addig, amíg lehet. Minden eshetőségre számítva a törülközőt nem engedem ki a kezemből egészen, bár evvel a szorítással már nem sokra mennék, ha valaki tényleg közbeavatkozna. Nem erről van szó. Most lépések zaja, csak egyetlen reccsenés riaszt meg közvetlenül a hátam mögül. Szeretnék visszajutni a törülközés foglalatosságába, de az ijedség összerántja a mozdulataimat, megzavarja a jól kimódolt tervet. Lelepleződik a kudarcom, bárhogy is szerettem volna magamba rejteni; szégyellem magamat.

Olyat kerestem, ami az eredése táján kettéágazik, hogyha itt sikerül levágnom, a bütyköt gömbölyűre faraghasam, s a vékonyabb ág csonkjából fogantyút csinálhaszak. A sok mellékkörülmény, a ki nem mondott, csak érzett követelmények a vélnél sokkal nehezebbé teszik a feladatot. Ez a sziget meg különösen nem alkalmas hely. Sűrű, beteges nyárfabozót növi be a szabadon hagyott kavicsos síkságot. A középén húzódó sövényben akác, bodza s futótövis keveredik. Ezen túl, a gyümölcsösökre csősz vigyáz. Amit a nyárfabokrok szabadon hagynak, a néhány kiemelkedés, a töltés s a szigetcsúcs lekopasztott felszínén szabadon csapkod a szél, a vörösre fonnyadt zsurlós fű alól kilátszanak a kavicsok. A töltésen állok, hogy körülnézzek. Az ingem alá beárad a víz telített, kátrányos illata, s nemcsak a ruhám, a szám, a hajam is teli lesz vele. A csónak lánca a deszkának koppan, a hullámváz meg az ár felváltva rángatják pórázunkon. Sokan voltunk, amikor iskola után elindultunk, és most sehol senki. A zajok még üzen-

nek, ki merre tűnt el, a bokrokból csörtetés, a pályáról labda pufogása hallatszik, de ahogy lerohanok a töltről, s belesüllyedek az aljnövényzet susogásába, már semmit nem hallok. A kívájt földút a kerteken túl vezet, a sziget csücskébe egészen. Itt indulok el. Nem sietek. Nézelődve haladok előre, mígnem megakad a szemem az egyik sövénybokor törzsén. Nem túl egyenes, de egyébként minden megvan rajta, amit elképzeltem. Talán egy kicsit vastagabb, de ez csak a levágást nehezíti meg, ha majd használhatom, akkor kifejezetten előnyös lesz. Előveszem a késemet, és nekilátok. A földön hamuszürke, szétmálló homok, hasalok, és szuszogva faragom a kemény, hajlékony, ismeretlen ágat. Könnyebbnek képzeltem, nem ilyen szívósnak, ez magába engedi, aztán viszszalöki a pengét, nem nyeli el, nem ad forgácsot. Még jókor volna, de sajnálom itt hagyni. És mennél tovább tétovázoom, annál több elfecsérelt fáradság, erőfeszítés köt meg. A kevés eredmény, amit lassan mégiscsak elértem, elmélyíti ragaszkodásom. Örökösen fogytán levő erőm mindig és mindig újra támad, de sajnos már a kezdet kezdetétől egyformán elégtelen lendülettel. Megszokhattam volna. Ha lehetne, bizonyára meg is szoktam volna, mint ahogy nem. A századik, az ezredik kudarc egyformán az újdonság erejével lep meg. Tenyeremben keletkező hólyagok zsibbadását, lüktetését szorongatom. Nehéz megtartani a kést, mert a penge gyöngye, és ide-oda hajlik. Annyira szorítom, hogy remeg a kezem. Így is egészen apró morzsákat sikerül csak előkaparnom a homokos mélyedésből, amit markommal ástam, hogy szabaddá tegyem az elágazás alatti részt. A hénjat, ez viszonylag könnyebben ment, már körbe lehántottam, most a fa fehér, zsíros húsát rovom, és az az

érzésem, semmit nem haladok. Az eredmény ennek azért ellentmond, egy keskeny árkot sikerült kimélyítenem, édességét jólesően tapintja meg fáradtságtól reszkető, horkolásoktól égő ujjam. Korai volna megpróbálnom eltörni, ezer rossz tapasztalat figyelmeztet, biztosan behasadna, és akkor dobhatnám el az egészet. Tovább araszolok hát előre. Előre? Nevetséges. Nem bízom magamban. Egy madár rebben bele, s csap váratlanul éles zajt mellettem a sűrűben. Észre se vett. Megszoktak, nem törődnek velem. Meglesni őket, amire máskor annyi gondot fordítottam, semmiség volna, de most meg kedvem nincsen hozzá, és így múlik el a lehetőség. A szemembe tolatkó látványt, amibe szivárványos, örvényes fénytöréseket kavarva maga körül, bele-belehullik a szemöldökömről aláereszkedő izzadság egy-egy csöppje, sem vagyok képes fölismerni, mintha valami idegen, furcsa vidékre látnék egy eddig még soha föl nem nyitott ablakon. Kénillat száraz köde gomolyog föl, terül szét, telepszik bele minden résbe, nyújtja ki felém a nyelvét, vicso-
rítja a fogát. Ahol fekszem, a szürke, hűvös-meleg homokban bogarak bozsognak, legyek, hangyák, pókok s a levélrohadékban néhány mord ganajtóró, a tüskék hegyén katica. Semmit se szeretnék, semmire se várok, a legjobb az volna, ha minden így maradna. Nem azért pihenek meg néha-néha, hogy abbahagyjam, hanem hogy újult erővel, nyugodtabban kóstolhassak bele a fullasztó fáradtságba megint. Hogy mennyi idő múlik közben el, egyre kevésbé érdekes. Itt, e sövény alá szorulva a szürkület lehelete érzik a legnyíltabb délben is. Zavar, hogy minden erőmet beleadom, amikor alapjában véve szívesen halogatnám céloom elérését. Nincs mitől, de úgy látszik, mégiscsak tartok valamitől. Túl nagy erővel nyo-

mom, s az ág is ingadozik már, egyszerre beszorul a penge. Hirtelen támadt mérgemben meg se fontolom, mit kéne cselekednem, csak rángatni kezdem, olyan erővel, ahogy az indulat diktálja. Egy halk roppanás, és a kezemben tartom a nyelet, a penge pedig a frissen vágott hasadék szorosában maradt. Utána nyúlok, pusztá kézzel is meg-lepő könnyen emelem ki. Úgy látszik, én cselekedtem hibásan, s nem az ellenállás volt nagy. Eltévesztettem. Most kell észnél lennem, amikor még talán van esély a javításra. Letörni túl kockázatos, elhasadna, tudom. A nyelet forgatom a tenyeremben, nézem a kiálló penge-csonkot, a repedés friss ércmintázatát meg aztán a fekete régi hibát itt a fok mellett, hát ezért törött el. Ezért is. Megpróbálkozhatnék a kisebbik pengével. Ezt még soha nem nyitottam ki, a körmömmel próbálom kifeszegeni fekete, zsíros piszkából, de nem megy. A fa kérgéhez ütögetem a nyelet, azt remélve, hogy így talán jobban enged. Nedvező, almazöld sebeket ütök vele a kérgen. Abbahagyom. Nézek magam elé, és nem készülök semmi-re. Aztán megint csak a körmömmel próbálkozom. Sikerül. A penge papírvékony, és egészen kurta, a hegye is le van törve. Nem emlékszem rá, mikori lehet ez a törés, talán nem is én csináltam, hiszen nem volt új maga a kés sem, amikor kaptam. Apám találta valahol, megjavította, és nekem adta. Innen van biztosan, csak innen lehet, ebből a régebbi használatból. Óvatosabbnak kell lennem, mint eddig voltam, mert ez a penge még könnyebben el-törhet, s akkor már nincs több lehetőség, kárba vész, amit eddig csináltam. Az idő nem számít, ha egyszer cél-ba érek, sem a fáradtság. Belülről azt érzem, hogy nem sikerülhet. Mégsem adom föl. Tudás helyett hanyag sejtel-mek szülik bennem a gyanút, de ezek is csak megérintenek,

közeli kapcsolatba nem kerülök velük, a mélyükre jutnom nincsen mód, habár a belső indítékaim erre ösztönöznek. Zárd be a kaput, légy magad, ahogyan még sohasem! Mire való ez az indulatos gyanakvás, amikor még senki nem bántott? A kudarc leheletének eltéveszthetetlen melege önt el. Csak nem a következő perc, a jövő megnyíló kapuja köpi mindezt felém? Csoda-e, ha minél tovább zárva szeretném tudni. Csak ha már nincs más megoldás. Nem, nem! Akkor se. Eszelősségem aligha érthető, mégis minden különösebb ellenkezés nélkül vetem alá magamat neki. A rosszulléttel határos, amit ekkor érzek. Közben a világos pillanatokban ugyanazt csinálom, amit eddig, apró, alig érzékelhető mozdulatokkal vágom vagy inkább csak dörzsölöm ki a fűrészporszerű forgácsokat a lassan-lassan mégiscsak kimélyülő résből körbe-körbe. A haladás mértékéről fogalmam sincs. Egyszerűen nem vagyok képes fölmérni. Semmi nem mozog, az elágazó bokrot, mert egy egész bokor törzse ez a két ág, odafönn ezer bog, tüske, ágacska akasztja, szövö, köti a sövénybe, ha megrázom, minden remeg, nyomódik, zörög körülöttem, s visszaveti mozdulataimat, akár egy rugó. Át kell szakítanom az utolsó rostot is, ahhoz, hogy a végére jussak. Addig csak sötétben tapogatózom. Minden pillanat elemi mélységében veszélyeztetni továbbhaladásomat. Egyre többet adok föl a kezdeti lendületből, hol a fáradtságra, hol az óvatosságra hivatkozom, hol valami másra, az eredményt tekintve azonban semmi különbség nincsen, a lassúnál is lassabbá, a remegésnél is apróbbakká válnak a mozdulataim. Meddig tart egyre több veszteséget igénylő utam? A bizonytalanság emésztése mélyen tudásom bűnei alatt dolgozik. És ez is én vagyok. Vagy ez volnék igazán? Amikor elszabadul a

gömbölyűre faragott csont, nem akarom elhinni, tovább is ott motozok a sötét lyukban, az elszűkült vájat mélyén, s csodálkozom, hogy semmit nem találok. A bokor nem dől ki, hanem továbbra is a helyén marad, fogják, tartják a fönti rugalmas kapcsolatok. Ezeknek kell nekiesnem, és a pusztát két kezemmel. Az ágak nyúlnak, hajlanak egy darabig, látszólag könnyen utánam engednek, de aztán váratlan lendülettel mindent visszarántanak magukhoz mágneserejük kezdeti közelébe. Pedig most már nem lehet elvenni tőlem, amit megszereztem, ami az enyém. Sietni akarok, és bosszant, hogy mindig hátráltat valami. Többször lendületet veszek egymás után, míg sikerül elszabadulnom, kitépnem a sövényből a levágott elágazás terebélyes felső gallyait. Messze lendülök, át az árkon, s magam után vonszolom a fakoronányi ágthalmazt. A nyárfabokrok között végre eltűnhetek. Letelepszem egy védett mélyedésben, és faragni kezdek. Itt biztonságban tudom magamat. Először az egyik, a görbébbik ágtól szabadítom meg az elágazást, csak egy tenyérszerű fogantyút hagyva, utána a másik ágat, az egyenesebbiket kezdem tisztogatni a tüskéktől meg az apró oldalhajtásoktól. A tőnél kezdem, és elég szépen haladok. Már el is vághatnám, de óvatos vagyok, és nem merem. Egészen az elvékonyodott hegyig jutok, mire elmetszem. Utána jelölöm ki, magamhoz mérve, a végleges méretet, de amikor elvágom, a túlzott óvatosság megint egy tenyérszerűvel hosszabbra hagyatja velem, így hát megint javítanom kell. Elég sokat bizonytalankodtam ahhoz, hogy amikor az utolsó késvágás után kézbe veszem a botot, akkor se legyek vele egészen elégedett. Mintha kicsit rövide sikerült volna mégis. Persze ezen már nem tudok változtatni. A fogása elég jó. És mivel különben sincs más

választásom, megbékélek. Suhog a nehéz görcs, ahogy megforgatom a fejem fölött. A fölhólyagzott tenyér, az eltört kés, a fáradság még mindig bennem motoszkáló, melegsége lassan ellensúlyozza, sőt, visszafordítja elégedetlenségemet, már nem nyomaszt, ragaszkodássá válik. Ismét fölkapaszkodom a töltésre, hogy körülnézzek. Schol senki. Nem pattog a pályán a labda, elhalt a fogó, a bújócska sikongatása, nem csobbannak a kövek a folyóban, a víz békés sustorgással mossa a parti homokot, az iszapos, zörgő nádist. Fölfújja, kidagasztja az ingemet a szél, lobog a hajam, ahogy rohanok lefelé a lejtőn. A kavicsba mélyedő léptek sörényes, vágató álmokat hazudnak, csikorgó harapásuk választalanul hatol a fűbe, a moha, a zsurló közé, a mostoha, köves tenyészet ellen. Nem hazafelé tartok. A fölszabadultság hirtelen jött érzése megváltoztatta eredeti tervemet. Nem, még azt sem. Egyszerűen a lendület sodort másfelé, mint akartam, szerettem volna, de most már nem bánom, zihálva szedem ugyan a levegőt, de nem állok meg. Csak a sziget élébe érve szakad meg utam, hagy el a lendület, pontosan akkor, amikor megnyílik előttem a szabad láthatár: a folyó távoli, olajos remegése egészen az arcomba tolul, hogy szinte a lélegzetemet veszi el. A mohóság és a csömör forgat meg egyszerre. A megszegett lendület nem várt rést nyit köztem és a kialvó táj között. Túl a vízen egy magányos nyerstégla-ház ólomszíne csap ki a szélette, kimarjult nyárfalomb mögül. Igen, itt nincs mit keresnem tovább. Megfordulok, mint aki jól végezte dolgát, és elindulok hazafelé. Lehajtott fejjel poroszkálok. A verőfény kihunytt, de azért nincsen este. Kékes hamuárnyak vetődnek eléem, omlanak el a katáng, az ördögsekér ritkás bozontjában amerre megyek. Ugyanaz a kimélyült, poros

dűlőút, ami idefelé hozott: akác és bodza, a megsebzett sövény, a pálya, egy forduló a vendéglő előtt, és már döng alattam a híd pallója, belenézek a vízbe, lecsobbanó háló töri szét a sötétbarna, idegen tükröt.

Váratlanul sokan vagyunk. Valaki hátba vág. Nevetés és beszélgetés tereli el a figyelmemet.

– Na, mi van?

– Hol voltál? – A hűvös, messzi lehelet bőröm alá tolakvó hidege mintha hirtelen szétszakadna. Ezt érzem, és ez jólesik, bármennyire csalódást okoz is a találkozás. A hála zavaró érzése tölt el. Mit mondhatnék még? Nincs erőm gondolkodni rajta, most, ahogy védettséget leltem, az elfojtott fáradtság kiárad benső, titkolt fészkeből, s betölti tagjaimat, leülepszik a vérembe, eljut mindenhova, talán ez okozza mindent elejtő bénaságomat, a kiszámíthatatlan görcsöket, amik elrántanak a várt találkozás elől, máskor meg odakínálnak szabad prédájául annak, amitől menekülni akarnék. Meleg lángok emelkednek, füstillat kel föl a rét szélvédett árkából, mintha egy eldobott kaland fészkére leltem volna, sült krumplit kaparok ki parázsló ággal a forróságtól remegő hamu alól, huzatos szarkafészek a fejem fölött, a krumpli melegíti a kezemet, parázs húsa elomlik a számban, s még a gyomromból is fölküldi, talán éppen a véremen át, bizsergető melegét, amit érzékeim jóleső megadással fogadnak el.

– Ezt vágtam.

– Mutasd!

– Ne nyúkájj!

– Oda nézz, de jó!

– Jó.

– Jó, mi?

- Nekem adod?
- Bolond vagy.
- Te vághatsz magadnak másikat.
- Te is.
- Én nem tudok.
- Nem?
- Nem.
- Nem adom akkor se.
- Csak egy kicsit!
- Nem.
- Irigy vagy.
- Nem vagyok. Azt hiszed, olyan könnyű volt? Ide nézz! - Az orra alá tartom a tenyeremet.
- Mi ez?
- Hólyagok.
- Mitől van?
- A kés. Feltörte.
- A kés?
- Az.
- Fáj?
- Persze, de ez nem számít, begyógyul hamar. Azt jobban sajnálom, hogy eltörött.
- Mi?
- A kés.
- Eltörött?
- El. A pengéje.
- Aha.
- Mindegy.
- Hol vágtad?
- Majdnem a végében.
- Olyan messze elmentél?

- Igen.
- És mér?
- Nem volt közelebb.
- Nem?
- Nem.
- Pedig annyi ág van.
- Csak nem jók.
- Dehogynem.
- Akkor te vágj magadnak onnan.
- Hát nem adod nekem?
- Nem.
- Miért?
- Mert nekem is kell
- Irigy vagy.

- Legyek. - Fussunk, fussunk, fussunk, kel lábra az izgatott sugdolózás, de amire eljut hozzám, amire megértem, s alávetem magamat a kellemetlen felszólításnak, a többiek, akik frissebben ébredtek rá, mit kell tenni, már messze járnak, vad nyargalásukról csak a fölcsapó por ad hírt. Összeszedem magamat, habár kicsit késve, és csak amennyire telik tőlem, s utánuk iramodom, a vad lélegzetvétel, a ledobbanó, az emelkedő lábak egyhangú ritmusa átsegít a kezdeti nehézségeken, aztán már mintha minden magától menne. Halk repedés ereje perceg elő valahonnan, mint ahogy avas gerendák közé ereszkedik a szű. Nem hittem volna, hogy így is lehet, ilyen észrevétlenül túljutni távolságon, és most itt van, álmélkodhatom rajta. Már-már beérem őket, de evvel meg is elégszem, nem sarkallom újabb erőfeszítésre magamat, beérem avval, hogy nem csökken tovább a távolság közöttünk. Balról a nádasokkal bélelt part, a barna víz és azon túl a vízbe omló gyümölcskertek lombos, bozótos sűrűje,

jobbra a meredek homokfal benőve a semfüsemfa bokraival, kecskék rágnak közöttük, tyúkok harákolnak a leomló ágak barlangjaiban. Mindezt a sebesség ereje mossa el, vonszolja, rángatja a szemem elől. A por a bőrömrre ül, s egyszerre mintha el is nehezedne, terhe alatt elfogy, megtörik a lendület, az elcsigázott lépések, bár a futást utánozzák, a séta gyorsaságát sem érik el. Még látom eltűnni őket a kerítések között, az utcafordulóban. Valaki vissza is néz közülük, de csak hogy kicsúfoljon, a nyelvét ölti rám, eszük ágában sincs, hogy megvárjanak: nem is számítottam rá, ez, ami történt, ez a természetes. Beletörődve a helyzetembe megállok, hogy rendbe hozzam egy kicsit magamat. Ingemet visszagyűröm a nadrágomba, izzadt hajamat hátravetem, ennyi az egész. Éppen tovább indulnék, amikor döngeni hallok magam mögött az utat, kotkodácsoló tyúkokat, láncukat csörgető kecskéket ugratva szét a bokrok közül, ugyanaz a dobogás közeledik felém oldalról is.

Még meg se hallottam közeledésüket, máris körülfognak. Nem ismerem őket, nálam fejfel nagyobb suhancok, négyen lehetnek vagy öten is talán, csak egy van közöttük, aki annyi idős, mint én, s ez még alacsonyabb is nálam, de cigaretta lóg a szájából, a lábán vastag bakancs kotyog, az orra alatt, a szája szegletén lila sebhely látható. Nem velem jár, a másik iskolába, a Tanács térre, de ismerem. Ő lép elő a többiek közül, akik közben gondosan elállták az utamat. Pár lépésre tőlem megáll. Gyanakodva mér végig, aztán közelebb jön, de még mindig elég nagy a távolság közöttünk. Nem szólít meg. Újabb gyanakvó pillantások következnek. Az első reflex a menekülésé, lopva nézek körül, hogy fölmérjem az esélyemet. Csalódottan veszem tudomásul, hogy teljesen be vagyok zárva.

Az izmaim megfeszülnek, látni vélem magamat a következő pillanatban, ahogyan félrelököm őket, és vágatok szabadon előre. Kellemetlen, amikor rá kell eszmélnem a valóságra, s úgy kell, ahogyan van, számot vetnem a helyzetemmel. Mozdulatlan vagyok, semmire nem tudom elszánni magam. Szűkre vont szememre az izzadság hárttyája ereszkedik, táncoló, színes karikák áramlanak befelé a szélekről, marják pozdorjává a látványt, a közelítő arcot, amelyen a száj s az orr közötti undok sebhely csiganyálás görbéje remeg, mögötte, körülötte a kerítés lécei, az utca elkanyarodó távolsága, a házfal, a salakos járda. A távolból figyelő suhancok, akár egy repedezett, régi festménybe, a homályosság gyűrődései alá húzódnak. A színes karikák tánca-örvénye sűrűsödő-ritkuló, majd megint besűrűsödő-kiritkuló köddé-füstté oszlik, e szertartásos, szélszaggatta-összeterelte fátyolon át ismét a sebhelyes arc rémlik elő, most annyira közel van, hogy nincsen mód halogatnunk a találkozást.

– Állj! – kiált rám, pedig amióta észrevettem őket egy lépést sem tettem, se más, a szándékomról esetleg árulkodó mozdulatot. Mintha belém látott volna. A hang, ha lehet még jobban megbénít, képtelen vagyok bármiféle ellenállásra. Egyelőre ugyan nincs is szükség ilyesmire, mert ő sem mozdul el a helyéről. Szemben egymással a tekintetét keresem, de hiába, bármennyire is meglep, csodálkozom rajta, nem találom. Néha már-már elkapni vélem, ahogy a cipő orra s a kitáruló ég között cikkant, aztán sokáig megint nem tudom, hol lehet, pedig ha bele-nézhetnék, biztosan elárulná, mit kell tennem, mit akar tenni. Így azonban a saját tanácsalanságom kelepccéjébe vagyok zárva. A hátam mögött magas szemétfal mered föl, nem állja el senki, de járhatatlan oldalában nem sokáig

jutnék, még a tekintetem is nehezen éri el a felső peremet, ahol, amikor mégiscsak eléri, meglepetésemre őket látom viszont, az iskolatársaimat, akikkel elindultam, akiktől elmaradtam, s akik most vigyorogva meresztk rám kíváncsi szemüket. Hogy tanúi vannak és tanúi lesznek megszégyenülésemnek, ez még jobban feszélyez. Valamiképpen legalább a mozdulatlanság kényelmetlen kötelékéből szeretnék kiszabadulni. Persze ezt is elkezdeni a legnehezebb. Szemben a sebhelyes arc tovább közelít hozzám, a szűk, ráncos szemhéj alól kibukkan a seszínű tekintet, s egyenesen nekem szegeződik, mintha nem is menekült volna olyan megzavarodottan még az imént is. – Add ide! – mondja. Körülnézek, mintha nem nekem szólt volna. Ennyi elég is hozzá, hogy belássam a kudarcomat, és felvegyem, habár kényszeredetten, a beszélgetés fonálát.

– Mít?

– Azt. – A botra mutat, de megnevezni nem akarja. Szeretném, ha volna módom nem érteni, de nincsen. Legalább az időt hadd húzzam!

– Ezt?

– Azt.

– Nem. – Remegek az indulattól, amikor mégiscsak színt kell vallanom.

– Nem?

– Nem.

– Szóval nem – mondja, és ha lehet, még közelebb lép hozzám. Pisze, természetellenesen apró orra elfintorodik, az ajka megnyílik, kilátszanak a sárga lapátfogak, közepen az egyik törött, a csipás, leragadt szemhéjak alatt nyugtalanul vibrál a szürke tekintet. Annyira el vagyok foglalta, elhatalmasodik rajtam a megfigyelés láza, hogy

észre se veszem, amikor megragadja a botot, csak amikor már ki akarja rántani a kezemből, akkor riadok föl. Nem engedek. Ha az utolsó pillanatban is, de föleszmélek, minden erőmet beleadom az ellenállásba. Magam lepődöm meg legjobban, mennyire könnyen megy. Mintha szándékosan hagyná magát, pedig erről aligha lehet szó. Olyan, mintha lebegnék. Csak engednem kell, és saját maga csavarja ki a saját kezéből a botot. Furcsálkodva bámulok rá, ahogy összezavarodott erőfeszítései között vergődik. Újra enyém a bot. Utoljára az arcába nézek. A hitetlen, csodálkozó tekintet megrendíti bizalmamat. A nyaka közé vágok, de már éreznem kell, valahogy nem sikerült, nem tudtam beleadni az erőmet. Egészen eltemet az izgalom, és megakadályozza még a legmegszokottabb mozdulataimat is. Mintha igazolni akarnák e rendkívüli állapotot, csillagok indulnak meg a szemem felé, és követhetetlen lassúsággal közelítenek hozzám, már-már az arcomhoz érnek, ahol aztán sárga fényük minden más látványt kiolt. A földön fekszem, s a bot nincs a kezemben. Nem tudom, hogy mi történhetett közben. Föltápászkodom. Tenyerem boldogan merítkezik meg a porban. Körülnézek. Nem messze tőlem, a földön hever a bot. Lehajolok, hogy fölvegyem, de ekkor már nem találom. Valami dörmögve hasítja szét fölöttem a levegőt, és zuhan felém. Lehetetlen kitérni előle. Behúrom a nyakamat, s a kezemet összekulcsolom a fejem fölött, így védekezem. Az első ütést újabbak követik. Igyekszem meglapulni, elhátrálni, a bocsánatkérés és a rettenet fintora kívül az arcomra, de ez még rosszabb helyzetbe hoz, mintha ellenállnék vagy visszatámadnék. Nem erősebb, mint én, ez már kiderült, sőt gyöngébb, valami mégis visszatart. Nem a kerítés mögül, a bokrok mentéből előlkíváncsiskodó suhancoktól félek;

belülről szívja föl valami az erőmet, tompítja el az akaratomat. Néhány bakancsrúgás az oldalamba, és úgy érzem, vége van. Az mindenesetre tény, hogy magamra hagytak, hagyott. A hirtelen támadt csönd az iménti pánikhangulatot kavarja föl bennem. Valami arra sarkall, hogy föl nézzek. Vakmerőségem mintha őket is megrémítette volna, váratlan igyekezettel tűnnek el. A szememből, erőszakosan leszorított szemhéjam alól folynak a könnyek, nem a fájdalom, sokkal inkább a szégyen miatt. Ahogyan poros kezem fejével megtörlöm, elmázolom az arcomat. Nem mozdulok, csak a szememet nyitom ki. Először semmit se látok. A föld dohos trágyaszaga ennek ellenére fölismerteti magát velem. A kiszáradt bőr az orr körül föl pattogzott kicsit, fűző helyett madzag tartja össze, az is apró darabokból van összecsomózva, a talp megvált, a fej bőrét és a szárat is mindenütt sárfoltok éktelenítik. A fájdalom hirtelen fényében finomult ki, merevedett meg így ez a kép. A levegőt gyávaságom hatalmas gongyútése járja át. És ezt mindenki hallja, mindenki, mindenki, mindenki. Olyan óvatosan lélegzem, amilyen óvatosan csak lehet, de az érdes mocsokíz így is föl kavarodik, beletapad a nyálkahártyába, a torkomat karmolja, kicserepesíti az ajkamat, beszárítja az ínyemet. A lecsöppenő vér, még nem tudom, honnan indult el, belesüllyed a porba, összezúzza maga alatt a leheletfinom rovátkákat. A hideg porszürkén meleg, fekete folt. Lassan alakul ki bennem a föl ismerés, s amikor készen van, akkor is kénytelen vagyok bizalmatlanul fogadni. Gyanakvó lettél. Nem csoda. Arcomat egészen az érdes felszínhez szorítom, mintha ez biztonságot adna. Többet, annál is többet, tényérnyi foltjába sűrítve ott van az egész világ, nemcsak a szél és az ég, minden, a születés és a pusztulás tágassága

is. Nem, nem a feleletre várok. A rejtett ragyogás a fehér felé sodródik, de látszik rajta, érzik belőle, hogy sohase jut el odáig, e talán nem is egészen maga választotta célíg. Megtéveszt. Az állandó, ráérős ritmus beláthatatlan bizonyodalmakat sző. Néha azt hiszem, beléje láttam, megtaláltam a nyitját, de alig jutok eddig a meggyőződésig, azonnal rá kell jönnöm, becsaptak, vagy arra, hogy én csaptam be magamat. Hogy megmagyarázhatatlan, az kétségessé teszi nemcsak a vereséget, a sikert is – mindkettőtől elválaszt és mindkettővel szembe fordít. Ez tévedésem ára. Valahol egy egészen más jelenlét békétlen csöndje vár. Üres kézzel, de azért elindulok. Mintha falon lépnék keresztül, olyan váratlanul találok szemben magam a látvánnyal. A tornác. Keresztbe süt a kialvó nap. A fehér falon kirajzolódnak a hólyagzás árnyai. Az ajtón a szoba sötétje árad kifelé. A fehér falnak támasztott fehér bot nem látszik, csak az árnyéka, ami hosszan vetül végig furcsa v betűt képezve a falon és a tornác földjén.

Eddig a fészkerben, a disznóól mellett játszottunk, Gazi és én, de neki haza kellett mennie, hiába marasztaltam, egészen ide a kerítésig kísértem, nem hallgatott rám. Most ott szalad az úttesten, nagy, kopasz fejét a vállá közé húzza, és hátra se néz. Én a deszkarésen bámulok utána az udvarnak ebből a hűvös, nyirkos utcai szögletéből. Tekintetem szinte fuldokol a napfényben. A világítás a leselkedés izgalma folytán vagy a sötét deszka, az árnyékos sarok ellentétéként a valóságos sokszorosára növekszik. A kavicsokat, köztük a fücsomókat mintha fényképzés lámpája világítaná meg, fekete, barátságatlan

árnyékok szálkái evődnek bele a résekbe, a hajlatokba, a mélyedésekbe. Egészen meredek szögben látok rájuk. Csaknem hason fekve helyezkedem el, és csak a fejemet emelem föl kicsit, hogy kényelmesebb legyen, államat az öklömre támasztom, könyököm a nedves homokba fúródik. Észre se veszem a helyzet kényelmetlenségét. Gazsi nagyon is fürgén kapkodja görbe lábát, és különösen ahhoz képest, hogy alig halad; még mindig a szürke bazaltkockák fölötti átkelésben vergődik. Amikor eléri a homorú, behajló léckaput, minden megváltozik, ki se nyitja, átbújik alatta, a föld és a lécek közötti résen, és eltűnik előlem az udvar kopár mélyiben. Az üres utcán lovaskocsik másznak át. Lustán dobálják tagjaikat a vén muraköziek, s meg-meginganak közben, mint az elefántok. A bakon a fuvarosok, ki-ki mérséklete szerint, a kártyát veri, alszik vagy éppen az ostort pattogtatja, de akár ezt, akár azt, a kocsi egyformán unott ütemben cammog ki velük a képből. Csönd és üresség marad utánuk, de ez nem a régi csönd, nem a régi üresség. Föl kéne állnom, vissza kéne mennem, hiszen nincs itt semmi keresnivalóm. Játshatnék valami mást, játszhatnék egyedül, egyre erősebben csak erre gondolok, és mégsem teszek semmit, hogy valóban be is következzen. A mozdulatlan látvány szinte perzsel, árad belőle a napfény, és magához tapaszt, akár a mágnes, és nem ereszt. A fényesség mintha a tárgyak belsejét is előntené. Az egészen apró kövek itt közel a deszkahasadékhoz, a letaposott részen szinte beleolvadnak a földbe, de a távoli kiszögellések élesek és barátságatlanok. Semmi sem hiányzik, de valami nincs rendben körülöttem. A kényelmetlen tartástól egészen megmerevedett a nyakam. A nemrég még jóleső hűvösségtől most didergek. Nem ekkor, de rövidesen

mégiscsak sikerül megszabadulnom a látványtól. Hátralát az udvarban sokáig kotorászom a szétszórt, halomba dobált régi szerszámok, limlomok között, mintha keresnék valamit. Nem akarok beletörődni abba, ami van. Végtelenül üres erdő, végtelenül üres este, ahol nem ajánlatos eltévedni. És ekkor már megint a kapunál leselkedem, pedig egyetlen porcikám se kívánta ezt a visszatérést. A résben most anyámat látom. Ő nem tudja, hogy figyelem, s így most egészen más, mint amikor velem van. Félúton éri a tekintetem. Talán a boltba készül, vagy onnan jön éppen, az egyik kezében szatyrot tart, a másikat csípőre teszi. Valakivel beszélget, de hogy kivel, az a keskeny résen most nem látszik. Arrébb mozdulok, hogy meglessem. Egy nő, innen a szomszédból. Nemrég költöztek, és így a nevét nem tudom. Gyereket tart a karján. Ringatózik, majd fölnevet. A pólyából innen alulról semmi nem látszik ki, csak amikor egészen oldalra fordul, akkor tűnik elő az apró, puffadt, mégis ráncos arc, s a kezecskék öntudatlanul, valószínűleg álomban, a kike-ményített, a halványkék hímzést övező csipkék között kapargálnak. Most meg anyámat veszítettem el. Csak a hangját hallom, de az elég is. Cuppog és nevetgél. Túlzott hangossága, az erőltetett hangsúlyok bevallatlanul is rossz érzést keltenek bennem.

– Utyuli mutyuli, hehehe, kicsinyáll a kicsike? – Szabad keze, de hát az övé-e egyáltalán, belenyúl, látom, a képbe, a lecsüngő, majd föl-fölrebbenő kiszolgáltatott babakéz után kapkod, az hiába tiltakozik, egy-egy erőtlen rándulás után megadja magát. Ekkor meg anyám engedi el. Megkapta, nem érdekes tovább. A türelmetlen, érdesre evődött ujjak valami mást, újabb és érdekesebb játékot keresnek: meglóbálják a pólya masnira húzott kötőjét,

a merev csipkék közé túrnak. Mintha valami kifogásolni valót keresne. A nő elhúzza a pólyát, de anyámat nem lehet lerázni. – Jaj de aranyos!

– Alszik.

– De édes az a kis szájacskája mög az a kis kezecskéje! – Újra feléje kap, de most nem éri el, a nő idejében elrántja előle.

– És a magáé?

– Az már nagy.

– És nem akarnak másikat? – Ezt nem értem, de csak annál jobban figyelek, nehogy elszalasszak valamit.

– Gondoltunk rá, de...

– Mér nem?

– Annyi a gond vele. Meg most már az idő is túl sok lenne közöttük.

– Mennyi?

– Tízéves.

– Tíz meg egy, az tizenegy. Nem is olyan sok.

– Dehogynem.

– Ugyan.

– Beszéltünk róla, de nem kell.

– Ezért?

– Nemcsak.

– Hanem?

– Eltartani ebbe a mai világba!

– Ugyan má', mit eszik egy ilyen kis gyerek, szinte semmit.

– Nem is az evés.

– Hanem?

– Hát a ruha.

– Eljár a másikéba.

– Meg az iskola.

- Iskola? De hiszen azér' nem köll fizetni.
- Nem is az, hogy köll, hanem egyáltalán... Sok a gond vele.
- Hát van elég.
- Magának hányadik ez?
- Az első.
- Nemsokára maga se így beszél.
- Miért?
- Megtuggya, mi az, gyөрökke' veszönni.
- Biztos.
- Az ám.
- De hát amikor olyan aranyossak!
- Aranyos hát, ez az egy is. Ippen öléг, ha ennek meg akarjuk anni, ami köll. Inkább ennek az egynek adok möг mindent, mint egymástul vegye el a sok.
- Nem akarom én rábeszélни.
- Nem is tunna. Nem köll gyerek, elég bajunk van ané'kül is. Untig öléг ez az egy.
- Na, isten álggya, én megyek, mer etetni köll. Éhes má'.
- Éhes? Ez? Iszen milyen csöndben van, meg se szólal, utyuli-mutyuli, de jó kis gyerek. He-he-he, ugyuli-mutyuli, ide nézz a nénire! - A kéz, anyám keze, megint bele-nyúlik a képbe, a kicsi kezecske után kap, de a nő el-húzza tőle a pólyát. Anyámat azonban nem zavarja a bizalmatlanságnak ez az önkéntelenül megnyilvánuló jele, mintha észre se venné, úgy tesz. Közelebb nyomul, eléri, és megbirizgálja a pólyát. Kuncogva nevet. Most már őt látom, csak őt. A nő, karján a gyөрekkel kilépett a résből, anyám utánuk nyújtja a kezét, arcán még mindig az erőltetett nevetés ráncai. Leengedi a kezét, a kötényébe törli, morog valamit maga elé, nem értem, mit, és elindul,

éppen az ellenkező irányba. Mintha csak most jutna eszébe, hogy nem köszönt, egy pillanatra visszafordul, és mérgesen löki ki száján a szokott hangokat. – Jónapot! – De ezt is bosszúsan egybeharapja. Nem látom már távozó alakját, csak a kavicson csikorgó lépések jelzik, merre megy. Aztán ennek is vége van, minden elcsöndesült. Egyedül vagyok a házban, és furcsa bizonytalanság ébred bennem. Máskor is előfordult már velem, hogy itt hagyott anyám, de evvel az érzéssel még sohasem találkoztam. Bizalmatlanságomat legyőzi a kíváncsiság. Az előbb mintha tudtam volna valamit, és most, amikor meg akarom nevezni, sehol sincs. Egy viharosan táguló fekete folt közepe. Hullámtükör. Kinyílik. Minek ad helyet? Mintha ugyanekkor eltávozna valaki. Be is csukódik utána nyomban mozdulatlanságot mímelve az érzékeny, fekete tükör. Víz vagy üveg? Az arcom bőrén a kerítés korhadt szálkái morzsolódnak el. Amikor hátat fordítok nekik, először megkönnyebbülök, aztán a csalódás lesz rajtam úrrá. A kapkodva észlelt tárgyakat hihetetlen erejű örvény sodorja, emeli egyre följebb, följebb és följebb még akkor is, amikor azt hinnéd, innen már nincs tovább. Látom: a kerítés kékeszöld léceit, alul a korhadás sebeit kitáró deszkapalánkot, az utca köves, meredek síkját, az avasszalma illatú disznóólat, a pajta poros-hűvös tetőszerkezetét, a cserepek, a téglák likacsait, ahogy egymásra találhatnak a tűzfal csatlakozásánál, a bögre lepattozott kék zománcperemét, a csenevész akácokat lombtalanul, a véghetetlenül kanyargó házsorokat, a düledező kerítéseket, a konyha odvas mélyét, a paprikás krumplit a lábas aljáról, a tea fekete olajos tükrét, ahogyan az arcomba világít, a tűz harapásait a csorba karikákon, a pinceillatú szenesvödröt, a horpadásokat, az alvadt

port a széndarabok között, a tűz fészkében a parazsat, a hamut, az iskolapadokat, orvosságosüveg gyűjteményemet, a kéménykürtőt – egyre ismeretlenebb tárgyak, mozzanatok bukkannak elő, mígnem a végén olyanokra is kénytelen vagyok fölfigyelni, amilyenekkel eddig sohasem találkoztam. Ekkor már azon veszem észre magamat, hogy egy idegen világ táguló-szűkülő, hatalmas szivattyúja lüktet fölöttem. Egyszer túlfeszül, másszor teljesen eltávozik belőlem az a zavaros érzés, aminek rabságából sem így, sem úgy nem vagyok képes megszabadulni. Várok, és ekkor maga a várakozás állapota is másba hanyatlik, de csak hogy aztán újra visszatérjen, és megváltozzon megint. Saját tekintetem kútjának fenekén fekszem, és innen indulok el, innen kell elindulnom a múltás, a szédülés egyre furcsább magasságaiba. Mintha nem ezt vártam volna, a rémület, a bizonytalanság megérintik a bőrömet, amely semmi ellenállást nem tanúsít, kiszolgáltat egészen a csontomig, s ha lehet, hát akkor még tovább. Semmi nem érkezik. A csönd süket csapása a tarkómra csattan. Mintha most süllyednék bele, vagy most kászálódnék ki alvadt álmomból, olyan. Kitátott számból fekete üvöltés ömlik.

– Anyuuu, anyuuu . . . – Meg se várom a választ, mintha előre tudnám, hogy úgyse jön, föltépem a kaput, és kilépek az utcára. Éles homokszemeket vág az arcomba a szél. Ugyanolyan süketség fogad, mint amilyen odalenn az udvar sötétjében vett körül, csak látszatra tágabb és kietlenebb. Pár lépést teszek, azt is szorosan a kerítés, a fal mentén, mintha ez biztonságosabb lenne, aztán visszafordulok, de mielőtt végleg meghátrálnék, becsapnám magam mögött a kaput, belekiáltok az utca ásító ürességébe. A szám megfeszül, szinte fáj tőle az ínyem, de

hang alig jön ki belőle valami. Elégedetlen vagyok. Akármennyire nehezemre esik, bármennyi erőfeszítésembe kerül, újra kell próbálnom. Hiába. Az eredménnyel most se lehetek elégedettebb. Azért még egyszer utoljára körülnézek, hátha valami mégis változott, de nem. Amikor elérem a kaput, egészen rátapadok. Nyitva hagytam, és most be van csukva. Valaki becsukta? Valószínűbb, hogy magától csapódott be. A kezemet bedugom a lécek között, hogy a tolózár bütykét megtaláljam. Kinyílik a kapu. Egyetlen korty, és a hűvös rés benyel. Ekkor robban ki belőlem a sírás. Az arcom, a tenyerem pillanatok alatt megtelik könnyel, amit a nadrágom szárába törölök, a combomra kenek. A térdemre, a kezemre tapadó homok sárrá mázolódik szét. Bármiféle változtatáshoz gyöngé vagyok. A hangtalanná torzult rázkódás, meg mindaz, ami tekintetem sötétbe fordultával összeomlott fölöttem, eltemet. Ha álmodnám mindezt, akkor se volna jobb. Egyre mélyebbre kerülök, hanyatlásom, elveszettségem, úgy érzem, visszavonhatatlan. Kinyitom és behunyom a szememet. A szemhéjak tapadása, távolodása egyformán természetellenes erővel feszíti meg a bőrömet. Föld és árnyék alkímiája esküszik ellenem, és én mégis, még mindig hibátlanul teszek-veszek a zsebemben, vakarom ki hajamból a homokot, és mindezt a végső elkeseredettség kényszere ellenére.

– Nem kell gyerek. Nem kell gyerek. Nem kell gyerek.
– A saját hangom józanít ki. – Bolond vagy te. Ezekér öled magad, ezekér sírsz? Nem érdemlik meg. Ne is jöjjön vissza, maradjon ott, ahol van. Engem nem érdekel, de akkor mit hízeleg, ha egyszer a hátam mögött meg ilyen. Akár sose jöjjön vissza, akár sohase. – Ha értelmüket el is veszítik itt-ott a szavak, a beszéd azért

nem akad meg, akadálytalanul folytatódik bennem tovább, miközben szememet makacsul a földre szegezem. Először csak egy-egy hang határa mosódik el, tágul ki, szűkül be, majd egész szavak is áldozatul esnek ennek a bizonytalanságnak, egész mondatok, s visszafelé haladva végül maga a lélegzés is, hogy szinte fuldoklom. Sötét káprázatok lobognak föl, hunynak ki a halántékom mögött. A fekete áramlásban a sötétzöld s a sötétpiros egymást keresztező hálói merülnek el, majd ugyanúgy, vagy esetleg valahogyan máshogyan, ez már nem lényeges, ki is bontakoznak belőle. Pedig azt hittem, utam láthatatlan. A zuhanás émele belülről feszített kifelé. A lényegyet tekintve így is van. Amit itt, most látni vélek, s talán valóban látok, ha kell, egyik pillanatról a másikra eltűnik. Könnyű volna, ha avval, hogy hátat fordítok neki, hogy megtagadom, meg is szűnne mindjárt, ami ellenemre van. Szerencsémre vagy szerencsétlenségemre, nem ez a helyzet. Az újraeszmélés apró jelei ahogy kezdenek föltünedezni előttem, úgy veszítem el kapcsolatokat az előbbi titkos bolyongással. Fölemelem a kezemet. Tenyeremről lepereregnek az éles, csillámló homokszemcsék, és elvesznek valahol a föld árnyékba borult felszínén. Hasonló részletességgel és hanyagsággal térnek vissza hozzám is a dolgok, amiket izgalmam sejtelmekből eredő áramlása olyan hirtelenül és váratlanul sodort el annak idején. A zsebkendőmet keresem. Nincsen meg. Az arcom ragad a mocsoktól, amit a kezemmel kentem szét bőrömön, ahogy könnyes szememet akartam megtörölni. Fölállok, és odamegyek a kúthoz. A hideg víz a rács mögül világít felém. Nem mozdulok, mégis érzem ínyemen a kellemetlen rozsdáédességet. Nincs erőm hozzá, hogy átemeljem a kútkáván a vödört, s hogy vissza-

csavarva a láncát letegyem a földre magam elé, és hogy mozgó-ingó tükrébe belemártsam az arcomat. Pedig ezt szeretném. A bőröm ég, és száraz, akár a tapló. Elfordulok. Hirtelen és megmagyarázhatatlan gyöngeség fog el. Feszülten figyelek, hátha valahol, legalább önmagamban, fölfedezhetem a kibontakozás ígétét. Annyira elmélyedek, hogy meg se hallom a közeledő léptekeket, amiket amúgy is jobbára magába nyel a süppedő homok, csak azt érzem, amikor egy idegen kéz a vállamba markol, meglepetten fordulok vissza, de csak annyira, hogy tekintetem alig a fölismerhetőségig sűrölja, amit látok, egy arc peremén síklik el, és ez nekem elég. Anyám az: a szeme közé húzott kendő, a kötött mellény, mintás elején a rézgombok. Elhúzódok, hogy levessem szorítását, de nem sikerül, gyöngédsége nem ismer lehetetlent, a hátsó kapu és a kút találkozása alkotta sarokig üldöz, ahol megszorulok. Összekuporodom, és reszketve tűröm a simogatását. A meleg, érdes bőr érintése nem annyira kellemetlen, mint vártam, s az első pillanatban véltem. Lassan, s már nemcsak a kényszer miatt, kibékülök vele. Most meg az bosszant, hogy ettől a nem kívánt meghatottságtól ismét elered a könnyem, s hiába akarom titkolni, felfogni észrevétlenül az öklömmel, feloldja és még feltűnőbbé keni a már megszáradt, a bőrömbé szürkült piszkot.

- Mi baj van, fíjacskám, na, mi van?
- Se... e... mmi. - A sírás végleg kibukik a könnyek mögül, és már nem is törődöm vele, hogy visszatartsam.
- Ne sírj, na! Na, ne sírj má'!
- Ne... em sí... rok. - S valóban, a könnyek elálltak, csak a vacogás haraptatja velem félbe a szavakat.
- Gyere!
- Hova?

– Be.

– Ne...em. – Ugyanakkor a mozdulataimban nyoma sincs az ellenkezésnek. Megyek. Megyünk. Lehajtom a fejemet, a karom erőtlenül lóg alá, a lábam, mintha most ismerkednék a járással, egyszerre friss és reszketeg. A lúdbőrzés hullámai hol elárasztják, hol elhagyják a testemet. Szerencsére nem kell messze mennünk, a lépcső pár lépés, a tornácon fönn meg már a következő ajtó a konyha ajtaja. Nem fűtünk, de az állott levegő a melegség képzetét kelti bennem, mély álmodásba taszít. Csak anyám erőteljes mozdulata, ahogy megragadja a karomat, emel ki az elhatalmasodó öntudatlanság egyenletes és követhetetlen zúgásából. A keae után kapok, és, nem tudom, mi van velem, magamhoz húzom, az arcomhoz szorítom, és megcsókolom, bár csak lopva, hogy észre ne vegye, de akkor is.

A férfi gubás száralakja előbúvik a semmiből. Az alkonnyat alacsony mennyezete a fejére lapul, hogy kicsit meggörnyedve kell járnia, de azért magos kucsmája szőre szertelobog. Kecskeszőr. Pedig nyár van. A szürkület préséből, meglepetten tapasztalom, éles hóillat szökik elő. Messze vagyunk egymástól, de azt már látom, hogy nem ismerős. Megáll, hogy pipára gyújtson. Sokáig matat a szétnyíló guba alatt az övére akasztott csörgő-zörgő készülékek között, mintha keresne valamit, aztán mégsem vesz elő semmit. Köhög, a pipáját, amit nem gyújtott meg, a markába verdesi, a bagót meg belegyömösözi a szájába. Földagad az arca. Egykedvűen rág. Újra elindul. Kiköp maga elé, és eltapossa a köpést. Hiányzik a foga. A sárga bagólé hosszan nyúlik, akár a gumi, a

föld és a fogíny között. Ahogy múlik az idő, úgy kéne egyre közelebb kerülnünk egymáshoz, és mégsem kerülnünk. Egyelőre nem akarok gondolkodni rajta, hogy miért, de gyanakszom. Meggyorsítom a lépéseimet. Körül nézek. Semmi kétség, a fák, a bokrok, a rét virágfoltjai sorra maradnak el mellettem, tehát haladok. Az ő mozgatai ugyanerről árulkodnak, mégis más az eredményük. Nem érhetem be annyival, hogy furcsálkodom, habár lehetőségem sokkal több nincsen. Én a legvégső válaszadásig szeretnék törni. Egyre csak az jár a fejemben, meg kell bizonyosodnom, mi az igazság. Ugyanakkor a legapróbb valós feladattal nem tudok megbirkózni. Nincsen szükségem semmire. De hát ha valóban így van, akkor miért és hova futok, miért dőlök bele vakon, teljes erőmmel a rohanás igájába annak ellenére, hogy fogalmam sincs, fogalmam se lehet, mit tolok magam előtt és mit vonszolok magam után. A szél a mellemnek feszül. Rugalmas, de ellenáll. És ez lehangol. Ahol a barátomat keresem, ott találom meg az ellenségemet. És fordítva miért nem érvényes ugyanez? Egyetlen mondat elég hozzá, hogy beleköltözzék a sors minden igazságtalansága. És még ekkor se döbbenek rá, hogy nem szabadna másokkal törődnöm, és magammal is kevesebbet, sokkal kevesebbet, mint teszem. Az élet furcsa adomány, mindenki másra, de valahogy mégis mindenki eltékozolja. Ebben megegyezhetnénk, de éppen ebben nem tudunk megegyezni. Miközben nem akarok látni, valami folyton arra kényszerít, hogy lássak. A férfi az út szélére húzódott. Ezer piros kendőt húz elő a bundája alól. Bármilyen bő is a bunda, kételkedem, hogy valóban azt látom-e, amit látok. Megcsóválom a fejemet. Ha elkérhetném tőle,

talán könnyebben megbizonyosodhatnék, gondolom. De máris tovább szövődik, bogoződik a kételkedés szála: miért kéne jobban megbíznom az egyik érzékben, mint a másokban, a tapintásban, mint a látásban? Ő mindettől nem zavartatja magát. Egy bokor előtt áll, aminek árnyékos-zöld foltját a nap metszi ki az átaranyló égből. A kendők széttárt karjára, vállára, hátára röppennek, és beleakaszkodnak a szélbe, de nem mernek, nem akarnak elröppenni mégsem. Tanúja vagyok, de nem hiszek a varázslatnak. Magamra maradok a kétségeimmel. Minden megleégszik a látszattal, minden elfogadja, csak én keresem a belső rossz szellemet, és mégis én lennék a legcsalódottabb, ha egyszer tényleg szembetalálkozhatnék vele. A bokor zöld lombját egyre mélyebben szövü át a kendők követhetetlen lobogása. Mintha útra kelnének, most kelnének útra. Hogy megállítsam őket, hogy elejét vegyem ennek az egyszerre kedvem szerint és kedvem ellenére való változásnak, behunyom a szememet. Semmilyen változás se lepne meg ennyire, mint ez, ami tényleg bekövetkezik, hogy minden változatlan marad, ugyanolyan részletességgel, ha nem részletesebben, látok, mint láttam, amikor nyitva volt a szemem. A levelek éle, az ágak finom erezete, a csizma ormóttan fejére boruló fűcsomók rajza, mind most kezdik elnyerni igazi jelentőségüket, amikor valami titok folytán vagyok képes észrevenni, észlelni őket. Az az érzésem, ennek a jelenségnek is valami rejtett tartalma van, amit nem tudok fölfogni, ezért aztán nem maradok hű eredeti elhatározásomhoz, hogy nem törődöm a részletekkel, vagy, ami még jobb volna, az egészszel se, úrrá lesz rajtam a kíváncsiság, egyszerre csak nyitva van megint a szemem. Egymás felé megyünk, de a távolság most sem változik közöttünk,

ugyanolyan távol vagyunk egymástól, mint az első találkozás meglepő villámfénye alatt. Szembenézek vele, és ő is szembenéz velem. Tunya arc. A por rágta ráncok alatt, a csontra ragadt bőr mély szögleteiben hiúzszen lapul: vagy parázs vagy szentjánosbogár csillogása, kialvása. Jobb is, hogy nem jöhet hozzám közelebb, így legalább némileg biztonságban érezhetem magamat. Szemmel tart-hatom, megfigyelhetem, mit csinál, mire készül, ugyan-akkor bármilyen fenyegető jelt észlelnék, volna idő, úgy vélem, elmenekülni. Ez a helyzet sem igazabb, és nem ér többet, mint más látszatok, és én mégis jobban hiszek benne. Nem tudok e belső kényszerrel szembeszegülni, ami erre az ésszerűtlen ragaszkodásra kényszerít. Álmos nyugalom lebeg a levegőben, a szürkület párája széles sávokban hömpölyög, keskeny csíkokra szakad. A férfi megrázza magát, a kendők eltűnnek. Eddig még érteném. De hova? A szűkre vont szem kitágul, az orrlíkokon fütyülni kezd a szél. Fuvola mély hangja brummog föl, és ormóttan táncra hív. Nehezemre esik, de megtagadom. Valahonnan lépések dobogása érződik, nem mindenki ilyen félénk, mint én vagyok. Remeg a föld, a poros, a le-döngölt szerű, ahol állok. Ő azonban mintha minderről mit sem tudna. Álmomban se találkozzam többet vele. Sokat nem adnék érte, ha megbizonyosodhatnék róla, hogy csak a káprázat játszik velem, hogy csak a szél hullámoz a guba alatt. Tücskök ciripelnek a harmatos-szürke fűben, vibrál tőlük és lüktet a rét. Nem gondolok semmire. Megpróbálom legalábbis, hogy ne gondoljak. Valahol a távolban vonatfüttý tépődik föl a ködös szür-keségből, odafönn leng egy darabig a gyöngyház ég alatt, aztán abbamarad, mintha semmivé lett volna. Ennyi csak. A férfi újra szembe jön velem. Unhatnám is, ha képes

volnék megszokni. A túl lassú síphang ott brummog, vergődik a szélben, fölosztja, meghasogatja a sercegő tevés-vevést. Néhány játékos, könnyű hang, s mindjárt alatta a kontramélység. És most mintha ő játszana, kiderült hát, amit már az előbb is gyanítottam. A tömpe ujjak veszekedett gyorsasággal tapogatják a láthatatlan hangszert, ami közben folyton változtatja a hangját. A jól körülhatárolható és kurta dallam többször is megismétlődik. Egy vers újabb és újabb szakaszait jelzik az ismétlődések. A szöveget nem ismerem, de tudom, miről szól. Egy ló vágat a távoli sztyeppén egyedül. A hajdani lovas nincs sehol, zöld ruháját elfújta már a szél, nyilát a föld nyelte el, tekintetét a nap. Nem emlékszik már senki rá, az énekes se, hiába énekel róla. A találkozás váratlan, minden találkozás az, fordulata bűgőcsiga-erővel sodorja össze a fákat, a felhőket, a távoli falu vacsorafüstjét. És ez a számtalan, számomra már megfigyelhetetlenül sok elemet magával sodró széltölcsér egyre magasabbra szökik, egyre tágabb körre téríti saját keringését, míg vissza nem illik minden a régi helyére, s a mozgás megint olyan távolivá nem lesz, hogy észre se lehet venni, a környezet megszokott, hétköznapi önmagát mutatja. Ha abban reménykedtem, hogy a hirtelen jött és hirtelen távozó fölfordulás elsodorta a távoli, de egyre, és lankadatlanul felém igyekvő idegent, csalódnom kellett. A bokrokkal, a fákkal, a szántóföldekkel, a tétován tekergő úttal együtt ő is visszakerült a helyére, semmi baja nem lett, talán észre se vette, mi történt, unott, egykedvű mozgása legalábbis erre enged következtetni. Én látom őt, és bár lopva, de folyton a mozgását, az arcát kémlelem, hátha kiolvashatok valamit belőle, ő mintha tudomást se venne rólam, nem

törődik velem, keresztülnéz rajtam, de hát akkor miért igyekszik felém, és főként miért ilyen kitartóan. Ez a törekvés, ami, habár eddig semmi eredménnyel nem járt, jól kiolvasható volt a mozgásából, most hirtelen olyan eredményt hoz, amelyik éppen azért váratlan, mert észszerű. Egyre közelebb kerülünk egymáshoz. Nem a tény döbbsent meg, hanem az a rohamos tempó, ahogyan az esemény bekövetkezik. Egyetlen porszem hegyomlást indíthat meg, tudom, de hol van az a porszem. Terveim, amiket még az imént is nagy gonddal kovácsoltam e találkozásra, most mind összeomlottak. Nem sajnálom őket, bár így nehezebb. Zavaromban feléje fordulok, és bár köszönni elfelejtek, mélyen lehajtom a fejemet, hogy evvel jelezzem legalább a szándékomat. Hiszen a szavaimat úgysem értené. Nem tudom, honnan, de ez a meggyőződés alakult ki bennem. Úgy látszik, a mozdulatomat se. Egyszerűen elmegy mellettem, a szemöldöke se rándul. Egy pillanat volt, hogy felötölt előttem az arca egészen közről, aztán eltűnt. Utána fordulok, de már csak a hátát látom, ahogy távozik. Kicsit mintha sántítana, úgy imbolyog. Valószínű, csak a csizma miatt. Ettől fogva, hogy elhaladt mellettem, az az érzésem megszabadultam tőle. Hamis érzés, de hinni akarok neki. Az imént haladt csak el mellettem alig fél méterre a szomszéd kerékvágásban, és mégsem látni a lába nyomát, sima a por, mintha a szél puha talpán kívül senki se érintette volna meg. Valami visszatart tőle, hogy megforduljak és hátranézzek. Megállok, hallgatózom. Semmi nesz. Pedig hát ott kell lennie, vagy legalábbis ott kéne lennie a hátam mögött. Nem éppen megnyugtató érzés. El kell telnie egy darab időnek, amíg a fölgylemllett kétségek legyőzik bennem az engedelmesség

öszönét, s kiforgatnak a megadás, a magamba zárulás menedékéből. Hátrafordulok. A porban ott látom a lépéseimet, de az övéit sehol. Tovább emelem a tekintetem. Amennyi kétség csak van bennem, az most mind föltámadt, és másfelé térítene. Ugyanabban a helyzetben találok, mint amikor elfordultam tőle, és ugyanolyan messze is. A nyár-esti, kékesszürke homály kicsit sűrűbben ing körülötte, de más semmi nem változott. Valahonnan, úgy látszik, mégis pipára gyújtott közben, füst gomolyog elő, rátelepszik a mozdulatokra, elnyeli, és sietve adja át a szürkületnek az egész alakot, aki minderről, föltűnése és enyészete sorsáról valószínűleg mit se tud.

A kulcsot megpróbálom beleilleszteni a zárba, többször is próbálkoznom kell, amire sikerül, de megfordítani még mindig nem tudom, hiába erőltetem. Letettem róla, hogy valaha is túljuthatok az ajtón, azonban mindez nem jelenti azt, hogy fölhagynék a kísérleteimmel. Nem örülök neki, amikor állhatatosságom elnyeri jutalmát, és föltáruul az ajtó. Nem ezért csináltam. Hanem miért? Legyintek. Ki tudja? És valóban nincs, nem volt semmi elképzelés bennem, egyszerűen szórakoztatott, hogy a kulcs repedt fogantyúján babrálhatok, meg hogy valami feladatot képzelhetek magam elé. Az ajtó akadozva nyomódik be, a kenetlen, rozsdás sarokvasak nehezen engedik, a súrlódó cementlap is visszatartja. Az így támadt résen át belépek a sötétbe. Üresség és dohszag fogad. Mindenesetre nem látok és nem hallok semmit. Lépéseim csikorgása hasít csak utat érzékeim felé. Mohón veszem tudomásul, a kellemetlen hang szinte jól-

esik. Ahogy a sötét fölenged, úgy találok haza, ismerem föl a zsúfoltság zezzugait. Mintha senki se járt volna itt előttem időtlen idők óta. A kosarak, a lábasok, az üvegek, a dobozok, a ládák mennyezetig érő halmai ingatag rendben állnak, összeomlásra készen. Kicsit nyomasztó ez a mozdulatlanság, hogy teljesen egyedül vagyok, mégis azt szeretném, ha valóban így lenne. Miért, talán nincsen? A réz penésze, a pattogzó zománc, a nyikorgó kosárfonat közelében más utat keresek. Remény nélkül sokkal könnyebb. Sose hittem volna, de így van. Ott is levegő ömlik a tüdődbe, ahol szinte próbálkozni se mersz a lélegzetvétellel. Még jó, hogy nem hallgatók a gyanakvásomra. Micsoda kellemes csalódás! Nyugodt és álmos karcsapások vezetnek el a hullámok völgyébe, és hegyeik közé. Ho-hó, ho-hó, ho-hó! Változó sikerrel zúdul át rajtam minden, mozdulataimat álmosan lebbenti meg a közönyös elem. Egészen jól érezném magamat, ha nem kéne törődnöm mindezzel. Megérintek valamit. Megmoccan. Várok: lezörög vagy nem. Az üveg és a bádog hars zaja. Kézen-közön, ahogy elveszett, visszaáll újra a régi, moccanatlan kuszaság. Minden összeillik, bárhogy is csodálkozom. Minden? Ugyan mi-féle ellenőrizhetetlen gőg mondatja ezt velem, mikor tudom, hogy másként van. Képtelen vagyok az egyik tárgyat külön választani a másiktól, eligazodni közöttük; a bizonytalan csillámlás, a poros derengés a homályban összevissza vezeti a tekintetet. Szeretnék fölismerni, kiválasztani valamit, megállapodni valahol. Ösztönöm, bár megpróbálok tiltakozni ellene, olthatatlan makacssággal vonz a kényelem felé. Mindez csak ígéret, és én máris mindent elhiszek neki. Egyelőre nem sok jóval biztathatom magamat. Az ismétlődés ritmusa, az unott-

ság leplezése se csillapítja tekintetem mohóságát, lázas keresésemet, amely így talán még zsarnokibb, mintha határozott célja volna; mintha egy száguldó iramú film kellős közepébe csöppentem volna, ahol már elvesztette, s ahol még nem nyerte vissza értelmét alak, fény, mozgás, indulat. Az első figyelmetlen mozdulatba belebotlom, a robaj és az ütés okozta fájdalom csak részben képes megtörni részegségemet. Hiába tapogatom ki a legnagyobb részletességgel a lábam elé gördült hatalmas rézüstöt, nem jutok el addig, hogy nyugodtan tudomásul vegyem, és túllépjek rajta, ott fekszik előttem, és én mindig nekilendülök a vizsgálódásnak, és újra és újra visszarettenek tőle. Kívül, a vastag rojtokban a hólyagosan fölívódott korom üledéke lapul, értetlen tapintásom alatt szégyellősen húzódik meg a varacskos felszín, különösen a perem van teli ezekkel az árnyas, szinte templomi arabeszkekkel. Belül, mert belenézek, a gyakran sikált réz barnába csukló vöröse fogad, a kitüremkedéseken látszanak a sikáló por hagyta rendszertelen rovátkák, a horpadásokban megül a zöld penész. Aztán néhány golyó ütötte lyuk világít csak. A beszivárgó fény mintha nagyon messziről és nagyon tisztán érkezne, és nem innen a közvetlen közelemből, és nem azon porosan, homálytól fakítottan, ahogyan érkezik. Nem azért adom át magamat inkább a szemfényvesztés csaló varázslatának, mintha többre becsülném a tudás kiábrándító kritikájánál, hanem azért, mert érzékeim teljes nyíltsága erre kényszerít, ennek a közelségnek a csapdait és buktatóit járja. A golyónyomok szabályos egymásutánba, egy ferde vonal mentén helyezkednek el. Megérintem a lyukak peremét. Kifér az ujjam. A szakadás kitüremkedése a külső oldalon van. A lövéseknek, géppisztolysorozat volt, belülről kellett

jönniük, s kilépve a külső világ tárgyai közé vakon kellett elvégeznüik pusztításukat. Rég volt, mégis elborít az izgalom, ha rágondolok. Kis kráterek. Ahol kiforrnak, az odaát van. Odaát: ismeretlenségben tartott zugok, elfelejtett kiszögellések a pókhálófércek alatt. Nem akarom, hiszen úgyse tudnám egészen kifagztatni őket, de a kíváncsiságomat sem tudom elaltatni egészen. Elismerem, hogy nem érdemes, és mégis szeretnék ismét kívül kerülni ezen a golyó lyuggatta korgó lemezen, az annyira nem kívánt tárgyak és hiányos szögletek közelebe, ahonnan jöttem, vissza oda, ha nem is azért, hogy barátságot kössek velük, közöttük hazataláljak. Cselekednem kéne. Ha az elhatározáson múlna, sehova se jutnék, de szerencsére nem minden azon múlik. Egyszer csak ott vagyok, ahova igazán el se akartam jutni, amire csak gondoltam. Farkasszemet nézek evvel is. S ekkor már nincs visszaút, úgy kell elfogadnom mindazt, ami körülvesz, ahogyan van. Akkor is, ha nem sokat tudok róla. Először az általam ütött zajok jutnak el hozzám. Fekete lyukak az arcomra borított újságpapíron. Azt hittem róluk, hogy előre ismerem mindegyiket, de nem így van, onnan merülnek föl, abból a meglepetésekkel teli rendetlenségből, ahova nem én küldtem őket, ahova ellenemre jutottak el. Kevés időnek kéne eltelnie, hogy megbarátkozzam a környezettel. És ekkor hirtelen robajlás rázza meg hátam mögött a levegőt. Valaki leverte a lábasokat, vagy fölborította az üstöt, vagy belerúgott az üveges kosárba? A fölismerhetetlen zaj szétgurul a cementlapon. Valami visszatart, miközben egy még nagyobb erő hátrafordít. Mi történt? Kérdezi a fönnakadt tekintet. Sokáig nem jön a válasz. Semmit nem látok. Evvel kell szembenéznem, ameddig csak bírok, a semmivel.

Elfáraszt. A legördülő, szerteguruló lábasok higanycseppjeinek mozgását se látom, csak elképzelem. Ha már be kell vallanom valamit önmagamnak, legalább azt valljam be, ami a legfontosabb, hogy én mindent mozdulatlanul látok. Hogy az előzőhöz képest változott-e valamit a rendtelenség képe, azt lehetetlen megállapítanom. Arra a látványra legalább annyira nem emlékszem, amennyire ezt nem vagyok képes áttekinteni. Ebben hasonlítanak egymásra, és ebben is különböznek egymástól. Közöttük a megáradt zűrzavar és a csillapuló egyszerűség kettőssége múlik el. Karikáznak, megalszanak, aztán újra a kifejező formák felé áradnak a hangok. Ahogyan elkezdődtek, bevégeződnek sorra. Gyors megjelenés, lassú múlás, vagy megfordítva, de ez a sorsunk. Mindennel számot vetettem, bármilyen hihetetlen. Különös, könnyű zsibbadás fut át az agyamon. Kezdődni nem így kezdődött, az biztos. Akkor hát ez a vége? Mintha még valami volna itt rajtam kívül. Semmiből sem következtethetek a jelenlétére, és mégis következtetek. Így szilárdul a gyanú lassan bizonyossággá. Jó volna szembefordulni vele, de nem teszem. Sose tudott, érzett viszonylatok, és nem tudom, mihez kezdjek közöttük, meneküljek, vagy elfogadjam a veszély kihívását. Ez is, az is egyformán megmásítása a lényegnek, amit nem ismerek. A sötét akár egy revolvercső szögeződik felém. Ásítása csuklásra ingerel, de elnyomom. Igyekszem bátorságnak feltüntetni, ami pedig csak tehetetlenség. A cső mintha most megremegne. Hideg vaskattanás mögötte. Pörkölt-mocskos kendő fedi a száját, az orrot, csak a könnyező, gyöngye szemek látszanak, a gyűrött homlok, a kopasz fejtető, a horpadt halánték, a vaskos fülből szőröcsimbók ágaskodnak kifelé, haj prémje keretezi. Undorodom.

A dörrenés helyett lassan kivilágosodik, az alagútderengés hátravezet a kemence fölötti kéményablakig, a kideszkázott, pókhálós mélységből gyöngén szívárog a szürke aknafény, lassan folyja körül az elébe halmozott tárgyakat, tör át rajtuk, annyira lassan, hogy csak most, egy ennyire hosszú szembenézés után vehetem észre. Már-már mosolyra rándul az ajkam, csodálkozom előbbi rémlátásomon, amikor megérezem a hátulról felém sújtó bot elnyújtott zuhanását. Egy pillanatilag nem kétlem, hogy az történik, amit érzek, csak hogy ennyire álnokul és ennyire sokáig húzódik, ami pedig egy pillanat műve se kéne hogy legyen, az zavar. Végiggondolok mindent, amit csak tudok, amire emlékezem, és még ez sem elég, hogy kitöltse az időm. Az első jel és az elcsattanó ütés közötti végtelen résben állok a várakozás kínos és kimeríthetetlen zavarában. Széthulló szikrák, mozdulatlanul égő szem, egy szájszöglet, kicsordul a vér, lefele fut a fehér, érzéketlen bőrön, a csík pengeéles. Sikoltás habzik föl. Fekete hiány keletkezik az arc két része között, amit most már fölfelé is kiterjedő vércsík oszt el. Távolítsd el őket egymástól, távolítsd el – kiabálom. Előttem áll, és kinevet, és nem tesz semmit, és figyelemre se méltat, legalábbis ezen a nevetésen kívül másra nem. Az arc, aminek látványa annyi kétséget váltott ki belőlem, megmozdul. Támad vagy elhanyaglik? A bot az ő kezében van, az ütés okozta rázkódás vércsíkja is az ő arcán. A támadóm, vagy én magam? Mielőtt bármi elhatározódna, az arc eltűnik, vagy legalábbis eltűnőbe fordul. A foga között kés. Fél szemén fekete kötés. Így lesz semmivé. A koszos bőr szaga marad csak itt utána. Elbúcsúzom. Még világít a nap, de már legördül az éjszaka is. Csapágyon futó kocsija hangtalanul gurul végig az

úton. A falombok gyöngé árnycsipkéi bevetülnek a csillogó alkatrészek közé. Mögötte a fehér fal megvilágítás nélkül, egyszerűen tárja ki üres könyvét. Olvasok. Sem itt, sem ott nem lehetek. Egy üres, messzi álmom felé igyekszem. Nézni feléje, felőle nézni vissza nekem egyforma öröm, egyforma kétely. Ezer esély a valószínűtlen folytatás előtt. Ezer és ezeregy. Mégsem tudom úgy elfogadni, ahogyan pedig kéne, a szabadság hívó, nyílt útjának egyiket sem. Egymásra utalja a bolyongás az utálkozó vándorokat, bármennyire is nem tetszik nekik. Mit jelent ez az egymásrautaltság: egymás segítését vagy egymás kifosztását, egymás megmentését vagy egymás elpusztítását? El kell ismerni, jól van így; ezek a rugók mozgatnak és kormányoznak már a kezdetek óta, és ezek vezetnek most is, ki tudja, milyen magasságok, ki tudja, milyen mélységek felé mindent. Ahogy egy kicsit megtisztul a képzeletem s érvényesülni enged a környezet valódi tárgyait, megint csak a régi rendtelenség tolakszik elő, ugyanaz a káosz, amely e nemvárt megrázkódtatás felé lökött, ahonnan ez a megrázkódtatás ragadott el, és ahol most megint jelen kell lennem, s ugyancsak nem saját akaratom jóvoltából. Idegen parancs végrehajtójának tudom magamat, és mégis ami ellen tiltakozzam, mert nem ismerem a rám vetülő erőszak eredetét, e balszerencse forrását. Mindabból, ami történt, és történik velem, világosan következik, hogy percre percre, és más vagyok; és én tudom ezt, bármennyire is nem szabadna róla tudnom. A tudás józan fényéből nem szabadna odafigyelnem ezekre a villámlásnyi hazug jelekre, a tegnap ezer csábítására, hiszen tudnom kell, hogy mindez csapda, hogy foglyul ejtsen, azért löködik elém. Lüktetésük itt kavargat e nem várt folyta-

tatásban. Mindenütt változást vélek fölfedezni, és minden vélt változásból jeleket olvasok ki. Miből gondolom, hogy a világ ilyen kíméletes? Titkait inkább megtartja magának, mintsem üzenetek kétes sorsára bízza. De ha egyszer az ember vár valamit, ettől a várakozástól nem lehet megtagadni sem a csalódást, sem a kielégülést. Vannak érzések, hajlamok, amik megszerzik maguknak az érvényesülést bármi áron, ha így nem megy, akkor úgy, már azt hisszük, legyűrtük magunkban réges-régen, amikor egy váratlan helyzetben megint élénk bukkán, és nem akart, és beláthatatlan következmények felé sodró cselekvésekre sarkall. Nincs mit tennünk ezek ellen a váratlan fordulatok, feledni kívánt kényszerek ellen, el kell fogadni létezésüket, és kíváncsian cipelni a terhet, amit ránk mértek, követni az utat, amit élénk terítenek: ameddig bírjuk, ahová vezet. Tekintetem középpontjában egy piros zománcos lábas áll, raja két fekete leütésfolt. Amikor beléptem, mielőtt még hátat fordítottam volna neki, ez is másképp volt. Talán jobban eltűnt a fonott kosár sárga mintái s a zsírosbödön ugyancsak hibás kék zománca között? Sehova se illik. Talán itt se volt, hiszen akkor nem szűrt szemet, most meg egyszerűen képtelen kikerülni a tekintetem. Ha százszor másfele terelem, százegyszerre is visszatér. A kemencepadkán a por finom gongütése. Onnan ide, innen oda. A kéményablak fénycsíkjában bolondul rajzik a por. Ki osztja be a világ áramlását, hogy ne úgy legyen, ahogyan van? Most még elkezdtem valamit meggondolatlanul, de soha többet. Nevetséges. Óvatos leszek – fogadkozom. De ha tényleg megtennék érte mindent, akkor is csak azt kerülhetném el, ami elkerülhető. Akárhogyan történik, akármilyen furcsa és reménytelen, megy minden magától, és

a végén, ha azt hiheted, a saját vállalkozókedved, bátorságod emelt, süllyesztett odáig, ameddig eljutottál, még némi elégtételt is érezhetsz. Mintha itt is, ott is megmozdulna valami. Vagy az egész szoba inog, mint egy hajókabin? Ami marad, az annál hűségesebb, minél távolabb van tőlem, s ami változik, annál hirtelenebb, minél közelebb. Nem valószínű, hogy mindez olyan félelmetesen igaz lett volna, mint amilyennek én képzeltem. Az árnyékok pórusaiban a lehetetlen átokbozsgása fészkel. Szembekap egyenest, és majd fölöklel. Hiába próbálkoznék, úgyis tudom, lehetetlen kitérni előle. Szédülök. Tapogatózva és bizonytalanul, de a kilincs felé nyúlok, azonban még mielőtt elérném, még mielőtt kitérnél az ajtó, arcomba csapna a délutáni napfény, megtorpanok, valami belső, megmagyarázhatatlan kényszer megakadályoz, visszafordít. Ismét a rézüsthöz lépek, megérintem a papírvékony falon ütött érdes golyónyomokat. Ez a meghátrálás, ez a visszatérés nyomasztó ürességet von körém, és túlságos jelentőséggel ruházza fel a hanyag, a mindennapos, a véletlen kuszálta mozdulatokat is. Amikor lehajolok, mintha le se hajolnék, mintha mozdulatlan maradtam volna, miközben izmaimban a mozdulat bűne. Ha ezen is túlteszem magamat, hát semmi nem marad. Igazságtalan befejezése volna e mégoly semmitmondó kitérőnek. Ha most hozzáfognék valamihez, sokkal erősebb elhatározással fognék hozzá, mint az eddigiekhez. Tanácstalanságom egészen különleges. Elvesztettnek érzem magamat, ugyanakkor nem akarom, hogy bárki rám találjon. Ha legalább abban biztos lehetnék, hogy egyedül vagyok, nem volna semmi baj. Elöl-hátul a megsemmisülés bizonytalan távlatú éhe. Övé vagyok. Mohóságában örömmel osztozom. Elveszett vonzalom.

Én, akit a szükség szoktatott szerénységre, mit is kezdenék vele? Ha nem így lett volna, másra vágnék biztosan. Az érintés hosszú-hosszú álma. Ujjam még mindig az érdes, porcsipkés peremen. Nehéz lesz elszakadnom tőle, ezt már most érzem, amikor még nem is gondolok a távozásra.

Egyszerre azt veszem észre, kezem a kilincs külső, zöld rozsdával bevont ágáról csúszik lefelé. Az udvaron vagyok. Érzem a hirtelen szétömlő világosságot, de nem látok miatta semmit. Szemem odabenn már hozzászokott a homályhoz, a finom átmenetek hályogalagútjain araszolva közelíteni a világhoz, így ezt az egészen másfajta találkozást képtelen elviselni. Szemhéjam leereszkedik, de nyomban utána félve föl is nyitom, nem vétettem-e, nem mulasztottam-e el valamit. A napfény még mindig ugyanúgy vakít, ahelyett hogy kirajzolná, megszünteti a tárgyakat. A levegő és a fény, csak így önmagukban, a világosság átjárható folyosóterében vannak kiterítve. Hananyag utam leválik rólam, így megyek. Tovább? Egy esőző hajnal kátyúja. Átkelek rajta. Föl se fogom a nehézségeket. Ujjamon még mindig a réz keserű illata. Az orromhoz emelem, megszagolom, de hiába. Eltemeti ezt is, mint mindent, a tolakvó világosság. Annyira erős és egyenletes, mintha nem is a nap sugározná, nem egyetlen test, hanem mindegyik, a tárgyak maguk világításának meg magukat, a föld, az elemek, a levegő, a kerítés s még az olyan láthatatlan dolgok is, mint a szél, a távoli gyármorajlás. A homályos szögletek ebből a szempontból ugyanúgy viselkednek, mint a világos felszínek. És ekkor egy árnyékrács merül elé. Meg-meginog, áll egy darabig, aztán közelebb és újra közelebb kerül, míg nem egészen az arcomra nem tapad. Bőröm a hűvös árok,

a levélérintések, a deszkaszálkás ólfal horzsolásai felé vonz. Nehéz is, könnyű is, de semmiképpen sem egyszerű engedelmeskednem. Azért elindulok. De még mielőtt az első mozdulat visszavonhatatlan vétkét elkövetném, szeretném kinyitni a szememet. Alighogy megteszem, újra becsukódik. Az erőfeszítés első kudarca meglep egy kicsit, a többit szinte várom. A szemhéjam olyan nehéz, hogy képtelen vagyok megmozdítani. Egyetlen rebbenés semmit sem érhet mázsás súlyok ellen. Most mégis, mintha sikerült volna jutnom valamire, parányi változás csak, de résén mintha elkezdené szivárogni befelé az éltető szürkesség, megenyhítve így a ragyogás régebbi, egyetlen ütemét. Még mindig nem látok semmit, úgy látszik, ez az enyhület legalább olyan kíméletlen, mint az előbbi ragyogás. Kudarccal és siker között lebegve minden erőfeszítésemet elemészt, hogy megőrzöm magamat tőle, s arra már nem jut, hogy a nyitját kutassam. Hiába igyekszem újabb erőfeszítésre ösztönözni magamat, tartalékaim mind elfogytak, a háttország kiégett. Alig jut el tudatomig e fölismerés, fogom föl csapdába ejtettségem helyzetképét, mintha magától engedne, fölnyílik a szemhéjam, kitárul a tekintet. A tomboló világossággal szemberohan a tomboló feketeség. Ahogy közelítenek egymáshoz, egyre apróbb pontokká oszlanak, s elkeveredik egyik a másikban. Ezt az egyenletes árnyékot a sötétség és a fény újabb és újabb vérlökésszerű egymás felé lobbanása, lángokban kavargó próteuszi alakzatokká rendezi. Ismerősként mozgok közöttük, pedig ha látjuk egyáltalán, most látjuk egymást először. Még el se gondoltam, hogyan lesz, máris benne vagyok a közepében, föl se ismerem, és már mögöttem kavarog, így temet magam alá a történet soha utol nem érhető sodra, amibe már

megint akaratom ellenére keveredtem bele. Szeretnék itt-ott elidőzni, a hirtelen jött kíváncsiság részleteinél, és nem lehet. Ez is, az is egyforma kényszer, mégsem lehet mindkettőnek érvényt szerezni. Úgy néz ki, siker és bukás egyformán súlytalan. A lebegés és a lelkiismeret-furdalás vegyüléke kísért. A megnevezhetetlen állapothoz megnevezhetetlen érzés tartozik. Itt rajzolódnak ki a tárgyak, ezen az egyenletes, sehol se látható mezőn, erre a semmire se alkalmas, üres tájra vetül minden, ami jelen van. Most már megállíthatatlanul közeledik a látvány a fölismerhetőség felé. Öröm tölt el, ha erre gondolok, és mégis, a végső fordulat előtt becsukom a szememet. A magam számára is váratlanul, mintha megijedtem volna. Vége. Megint vége van valaminek, még mielőtt valóban eldőlt volna, hogy mi az. Hátrálásom újabb fejezete következik. Se sötét, se világos. Mintha az alvással viaskodnék. Nem tudom elkezdni, de szabadulni se tudok tőle. Ki kéne nyújtanom a kezemet legalább. Talán engem is eligazítana a tapintás. Izmain most meglepő könnyedséggel engedelmeskednek akaratomnak, a siker mámoros érzése agyamba tódul. Fojtott szavak, de nem veszek tudomást róluk. Ritkán érezhettem eddig ilyen elégedettnek magamat. A hirtelen öröm hirtelen feslik el. Hiába tapogatózom, nem találok semmit magam körül. Egyre szélesebb mozdulatok. Már a hadonászás partján. Ezt érzem. És közben, az is lehet, hogy meg sem mozdult a kezem. Lehet. Megbizonyosodni sem erről sem arról nincs módom. Fúj a szél. Fölemeli és elejti a hajamat. A napsütést bőröm lüktetése jelzi. Az érzetek röviden jelennek meg és tűnnek el, föl-föllobbanásuk torkolattüzében állok. Néha mint-ha sejteném, hol. A halvány képzet ködképe megjele-

nik, és elmázolódik a párás ablakon. Rázkódó kocsi-
fülke. Lebegésem a bizonytalanba nyúlik. Különös utam-
ban nem lelek fogódzót. Ejts hanyatt, vagy buktass térd-
re; lehetsz akárki, ha nem látlak is, emlékezni fogok
rád, amíg csak emlékezhetek... Nem szégyellem. Bárki
így cselekedne a helyemben. Rábízom magam az ellen-
őrizhetetlen ösztönökre. Csodálat és merészség ragad el.
Mindez hol van már azóta? Talpam alatt a konok tég-
la. Van. Érzem. Néznem kellene feléje. Le. A földre.

Megvirrad a viaszosvászon asztal fölött a régi kör.
Egy kéz a kék mintafoszlányok között. Oldalról lát-
szik. Elnéhezült árny egyre mélyebbre süllyed, és mégis
egyre közelebb van hozzám. Minden tisztán látszik, csak
az nem egészen biztos, hogy honnan nézem. A hüvelyk-
ujj szembefordulva velem. Ez azt jelenti, hogy a bal ol-
dalon állok. Igen, ha ez valóban a jobb kéz, ahogyan
vélem. A kétkedés mindig meglepő irányból támad. A má-
sik kéz, már nem merem rámondani, hogy a bal, a tér-
den nyugszik. Egészen bebugyolálja az árnyék, rácsuk-
lik a terítő darabosan gyűrődő széle. Most fölemelkedik.
Végigsimít a ritkuló hajon. A nehéz ujjak elsüllyednek.
Aztán kibuknak újra. A kéz egyre lassulva ugyan, de
visszafelé ereszkedik, az üresen hagyott térdre, közben,
az asztal fölötti fény erejében mintha megállna egy pilla-
natra. Most az árnyékok között jár, ahova nem tudom
követni. Elveszik az álmos homályban, s mint kő a rára-
gadt hínárt, az egész képet magával rántja. Eltűnnek. A vil-
lanásnyi búcsú azonban még felmutatja az arcot. Csak
nem apám volt az? A fehér bőrön a ráncok papírmerevek.
Apám arca nevetve mélyül bele a horpadásokba. A ka-
lap szalagja barna selyemből van. Ez az utolsó tárgy.
Egyike a legszemélyesebb holmíknak. Most is az asz-

tal sarkán hevert, amíg lebegve hullani nem kezdett az ólmos eső rozsdájától vakotás ég felé ebbe a fejtetőre fordított világba, ide, ahol én is hasonló módon keresem és nem találok a helyemet. Át annyi úton, e metsző sötét békéje alatt szerettem volna megpihenni, most mégis azt akarom, csalódott arcom ne árulja el, hogy nem sikerült. Félek mozdulatokkal megzavarni helyzetemet. Szeretném megőrizni ezt az állapotot olyan pontosan és olyan sokáig, ahogyan és ameddig nem lehet. Megfeledkezni mindenről, nem zavarni kereséssel, erőlködéssel, ellenkezéssel, mohósággal, lázadással, ragaszkodással, semmivel az esélyeket, ezt szeretném. Ami beszűrődik hozzám ebbe az önkéntelen állapotba, az elég is. Napsütés érinti az arcomat. És ugyanakkor megreccsen a homály. Most áll föl a székről. Nem látom, de a zajokból képes vagyok összeállítani a jelenetet. Nyikorog a padló, amikor elindul. Aztán megáll, csönd van megint. Gyűrődik a ruha: ledobja a kabátot, a nadrágot, fűzi a cipőt, veti az inget. Óvatosan nyitja, mégis megreccsen az ajtó, aztán a megkönnyebbülés lendületével máris becsukódik. Nem vagyok képes tovább követni, hogy mi történik. Egyedül vagyok. Újra süt a nap. Vagy még mindig? Talán tavasz van, talán nyár, talán ősz, talán tél. Látom, bevilágítja a fehérre meszelt déli tűzfalat. A meszelés púpjai és völgyei hosszan-hosszan előttem. Mindez odaát van, szemben velem, a kerítés réseibe szorulva. Én az árnyékban állok. Valóban látom-e, ami megjelenik előttem, vagy csalás az egész, kibuktam-e már, vagy még mindig benne kúszom a kábulat hosszú-hosszú alagútjában? Éppen elég meglepő ez is. Már az is, hogy vagyok, hogy cselekszem, megnyugtats valamennyire. Lehet, hogy túlzás, de ha egyszer

annak érzem, nem nevezhetem másnak. Kinyújtom a kezemet a repedezett meszelés hatalmas, fehér mozaikja felé. Lassan-lassan, miközben egyre azon rettegek, hogy valami megakadályoz, annyira akadálytalanul haladok előre, hogy szinte magam se veszem észre. Érintésem alatt behorpad a tojánhéjmerev felszín. Megborzadok. A nappal átítatott régi mész semleges illata száll. Az egyenletes álomritmusból mintha hirtelen mohó szuszogás tépődne föl. A háton furcsán gyűrődik meg a vászon, az ing ráncai mereven futnak alá a feltartott karról, s hosszúkásan szelik át a testet. Fúj a szél. Homokot hord. Reszelését az ínyemen érzem. Apám! – kiáltok. És elindulok egy idegen felé. A kezdeti lendület gyorsan elhagy, már vánszorgok szinte, s egyre távolabb kerülök, egyre jobban elmaradok. Ekkor kétségbeesésemben futni kezdek, de későn. Az újabb kiáltást már születése pillanatában kettészegi a túlméretezett erőlködés. Megállok. Kiengedek. A szél, a nap a régi. Talán tavasz van, talán nyár, talán ősz, talán tél, bármi lehet. S ekkor a napsütés mindennel kibékít.

Elindulok végig a tornácon. Arcom előtt elmozdul a fal. A meszelés kefeszálak hagyta örvényei gondosan beborítják a vakolás síkját, bekúsznak a csorbulások gödreibe, fölfutnak a kiálló peremekre. Az örvényvonalak mentén megülnek a hibás mészből kiforrt apró szemcsék, s érdekességük borzongó fényt derít a felületre. Megyek. Megállok. Továbbmegyek. Csönd van. Egy hatalmas, üres termet látok, ahol nem vagyok jelen, és körülnézhetek mégis. Ólomszürke betonpadlat, a fal fehér. Vagy csak fehérnek szánták? Idegen alakok állnak előtte libasorban arccal feléje fordulva, föltartott kézzel. A hátakon ismerősen futnak végig az ing keresztráncai. Úgy

érezem, én vagyok mindenkinek a bőrében, akit bántanak. Két oldalról, a jobb s a bal vállról, ahogy lecsurognak, pontosan a nyak alatt keresztezik egymást a ráncok. A föltartott kéz megremeg. Hátról láthatatlanul, de annál fenyegetőbben fegyver csöve ásít. Mintha nem tudnánk semmiről, arccal az imbolygó fehér síkság fölé fordulva lebegünk a kopár, anyagtalan ég alatt. Egyszerű úton járok, ahol mindannyian. Ábránd ábrándot kerget. Egyre közelebb érzem a hátamban a fegyver hidegét. Lépéseket hallok. A padló, mintha fából volna, közönséges fából, mint akármelyik szobában, úgy nyikorog. Hátrakapom a fejemet, de nem látok semmit. Minden változatlan. Vagy most már nem figyelnek, és tehetném azt, amihez kedvem van? A fehér fal és a tekintet között az émelygés karikái táncolnak, akárhonnán is nézem. A maradást vagy a távozást volna jobb választanom, még nem derült ki. Aki egyszer innen elment, az nem jön vissza soha. A mély csöndben meghallani a lélegzések nyomán moccanó ruhák zaját, mindent. A legóvatosabb suttogás is kiáltásnak hatna, és mielőtt még elhagyná a száját, visszamászik a torkodba, a tüdődbe, és meglapul a lélegzetvétel nehézkes ritmusában. Ha elgondolod, mi történt volna, ha tényleg megszólalsz, elönt a veríték, s nem győződ áldani a szerencséd, hogy nem így történt. Semmi gyanúsat nem észlelsz, de azért tudod, hogy figyelnek. Nem mersz hátrafordulni, hogy megbizonyosodj az ellenkezőjéről, túl nagy kockázat volna. Fölcsattan egy hang, majd nyomban utána a lépések is. Mintha az újra föltámadt csönd túlfeszült rugója lökné ki magából, úgy vágódnak bele a golyók, egy gépisztolysorozat, a föltartott kezek mentén a falba, a becsapódás apró krátereiből vakolat fröccsen elő. De sem

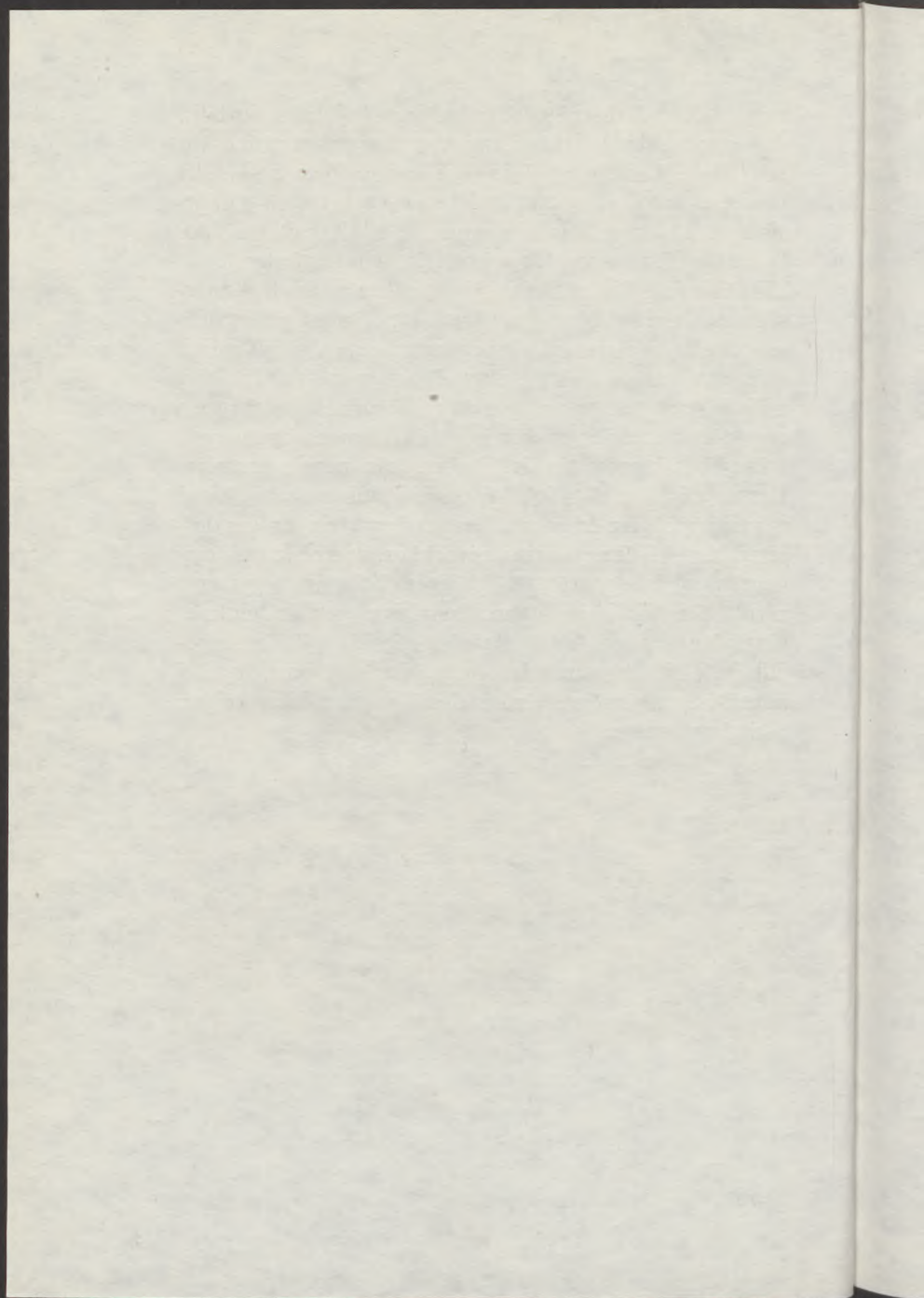
ez, sem a többi apró esemény nem képes rá, hogy megzavarja az idő múlását, aminek átlomlassúsága ha akarom, ha nem, magával sodor. Az egyenletes fény, a hosszú mozdulatlanság, amit hiába zavar meg néha egy-egy ide nem illő esemény, jeltelen messzeségében bárhol is vagy, nehéz megítélni a helyzetedet. Apró karikák, amik ugyanolyan fehérek, mint a fal, de különválnak tőle mégis, száguldanak le-föl kopott síkja előtt, kilobbannak belőle az arcod felé, aztán visszahullanak, és elnyelődnek. Nem léphetsz hátra, hogy megőrizd magad ezektől az apró kellemetlenségektől, pedig legszívesebben ezt tennéd. Még egy kis haladékokat sem nyerhetsz, a helyeden kell állnod, a helyeden egészen mozdulatlanul, titkolva azt is, hogy közben remegés rázza a térdedet. Óvatosan, kíméletesen, de ellentmondást nem tűrő erővel szippant magába a szédülés, keringesz benne, mint-ha irdatlan távolságból látnád magad, amint szárnycsapások nélkül, de madárként lebegsz a hajnali erdő felett a dombok és az ég összezárulni induló présfői között. Újra feltűnik a meszelés szálkás hálója, s bár most nem szorosan a fal síkjában áll, hanem kicsit előtte, akár egy drótkerítés, fölismerem a rovátkák rajzát, a hazatalálás öröme tölt el. Aztán a fal mögé süllyedsz a háló. A fáradtságtól alig érzem a testemet. Mintha nem volnék, képtelen vagyok megmozdulni. Valaki figyel, egy ismeretlen tekintet tolaváló érdeklődése hatol felém, beférkőzik talán még a gondolataimba is. Fázom, egy autóbelső szürke odva, erre emlékszem. A fehér padon jódfoltok, a levegőben is a jó kellemes-csípős szaga. És még valami más is. Édes-sós íz ömlik el a nyelvem alatt, a torkomon csorog. Émelyeg a gyomrom. Hányinger csavarja meg a torkomat, de heves görcse szeren-

csére meghátrál a kritikus pillanatban. És evvel mintha minden lecsillapult volna; és olyan régóta, hogy a nyomába tolamak közőny bármilyen lassan emelkedett, a számig ér, az orromat lepi be. A meszelés. Tekintetem ide kapaszkodik. Megpróbálom kiválogatni a szálak nyomát, helyreállítani a rovátkák kövülés előtti rendjét. Ha sikerül, ha nem, akkor is elfoglaltság. Ingó fehér a még homályosabb és még ingatagabb fehér fölött. Az arc átdereng, a bőr és a csont alá is belapoz a visszfény. Aztán kiterít egyetlen síkba mindent. Nem, nem a bőr színének áldozataként, de valami hasonló úton. Erőlködöm. Miért olyan fárasztó ez az egész, amilyen? Összeszorítottam a fogamat, de miért? A térdemből újabb meg újabb fáradságadagok lökődnek bele a vérembe. Mindez már a fájdalom határán. Csak azért könnyebb, mert tompábban érzékelem. Ha véget vethetnék neki! De hogyan? Akármí, csak volna valami, ami eltereli a figyelmemet! A kétségbeesés utolsó ötletével kiválasztok egy pontot szédülésem ugráló káprázatai közül, és megpróbálok csak erre figyelni, semmi másra. Apró, fényes tűszúrás a meszeség hátában. Már-már úgy látszik, ezt megfigyelhetem; egyre közelebb kerülök fölfoghatóságának lényegéhez. Csak semmi mással nem szabadna törődnöm, de végül is hibázom. Túl sokat képzeltem magamról. A jövő annyi bizonytalan esélye közül miért éppen ez válna, ez vált volna valóra?

Végzetlenül közelít valaminek a vége. Szívesen mondanám, mégse mondhatom csak így egyszerűen, hogy az este. Valami ilyesmi azért. Süllyedés árnyán úsznak el. Csupán erőszak tudná elűzni. Akkor már inkább maradjon, nem bánom, ha minden időmet hazugsággal tölti be, akkor is. Mély álmomból mintha egy hideg, napfényes

reggel ébresztene föl. Ragyogni kezd minden körülöttem. Álmom a levegő imbolygása. Belélegzés kortya. Egy hegyvidéknyi szél. A falakat már régen áttörte, fölszívta a fény. Egyedül vagyok. Ráncok. Azon lomposan, ahogyan kigyűrődtek a fény markából, azon sebtiben. Hordómély harákolás. Szürke jégablak. Erre nem emlékszem tovább. Apám. Kék minták foszlányai az asztallapon. Bajusz, nehéz és vastag szemhéj. Éppen a lecsukódás előtt pattannak vissza mindig. A beáramló világosság penge-éle. És körülötte a teljes sötétség. Egyenetlen mozgás. Arcom jelmeze. Ne nézz rám – mondom. De kinek? Ott áll az udvar fölött, a tornácon, félig a falnak támaszkodva, akár én is lehetnék, és körülötte mohón áramlik föl az este, és mégis észrevétlenül, a földből. Ha eljutsz is ide az emlékezet fáradt tartása nélkül, nem tudod elfogadni, amit találsz: hanyagul elszórt tárgyak, baljóslatú tudás. Ne is törődj vele! Szívesen maradnék így még egy darabig szemben az esti álmosággal, de még mielőtt végleg lehullana körém az érzékek tompasága vonta köd, körülnézek. A semmibe? Igen, mintha az telepedne rá a mozdulataimra, emelné föl őket, térítené ki medrükből. Emeld föl a lámpást, és dobd is el azonnal; láss, de feledd el, amit láttál! Derengő víz lebegtet, csattognak a hullámok, a bádogtető megkondul a szélben. Alma terem a hársakon, alma, alma, alma. Beszívom az illatukat. Éles, mint a tengeri szél. Ajkamra vékony sötét terít. Ez hát az átkelés? Valahol sárga láng imbolyog. A viharban? Pusztá tenger. Tivornya. Kalózbárkák. Olajos homály. Kőszénpartok. Ereszkedünk. A vízen túl egy más világ. Lefoglalnak a kikötés előkészületei. Csak addig tarts ki, őrizd magadban fuldokló álmod. Ezt teszem. Ezt, de egy perccel sem tovább, mint muszáj. Ott aztán kialakhat

majd. Lecsendesül minden. Imbolyog a hajótat, a korlátra dőlök, nézelődöm. Hátra, mindig csak hátra. Mocskos nosztalgia. Lassan ennek is vége lesz, és nem a gyűlölet vet véget neki. Ki tudja, jó jel-e ez, vagy rossz? Tükörsima mező. Nem hagy nyomot, de síklik rajta a hajó. A bárka? Csupaszon lóg a kötélzet, sehol egyetlen lélek, aki felvonhatná a vitorlát, aki ért ehhez az avult mester-séghez. Hahóóó! Nem jön válasz. Egy lyukas garast nem ér az egész. Valahonnan innen eszmélek. Végül is nincs más választásom. Sokan szeretnék azt hinni, van értelme, amit elkezdenek, és még akkor se tudnak másképpen gondolkozni felőle, amikor már kénytelenek abbahagyni. Közéjük tartozom én is? Lehet, bár nem szeretném. Lassan mindent el tudok képzelni, s ami rosszabb, hinni is magamról. Az én jelem. Nem tudom, hányan gondol-ják rajtam kívül ugyanezt ugyanekkor, de az biztos, hogy nem vagyok egyedül. Különleges láthatára egyszerre zárul be és tárul ki előttem. Ennyi is elég. Elindulok, el tűszúrásnyi ingere felé. Valahol a rozsdás fák alatt meg-álltam. Nyitott szemmel. Ahogy kitárul a part, a késő napsütés, nem egészen érdektelenül veszem észre mégse, amit észreveszek.

MÁSODIK RÉSZ

Fénycsíkok a kopott szalma fölött, alig érintésnyi közel. Ahogy elzuhantak, amikor a deszkafal hasadécai átengedték őket. Egy-egy közülük elmetshi a testemet is, csiklandó melege a bőrömön. A hátamat szűrja a szálkás, durva deszka, a megrohadt s újra megszáradt, feketévé öregedett szalma a combomba harap. Rövidnadrágban vagyok. Ülök a sarokban. Csönd van. A fénycsíkokban táncol a por. A megrágott, öreg pallók ontják a meleget. A deszkarések néhol öklömnyire vannak rágva. Vastag nyalábokban ömlik be rajtuk a fény, de ezek a nyalábok csak a foltokat, amikre rávetülnek, világítják meg, mászt mindent sötétben hagynak. Ki-be járnak, izgatottan lihegnek, mocskos lélegzetük, a párás gyomorszag az arcomba csap. Maszatos, izzadt arcok bozsognak körülöttem a sötétben, s tulajdonosaik valami titkos dologban fáradoznak. Behunyom a szememet, szeretnék megfelekedezni róluk, de nem vezet eredményre a ravaszságom, másként hozzák tudomásomra a jelenlétüket, ha a látvány segítségével nem tehetik; nyugtalan testek lökődnek hozzám, a mellemhez, az oldalamhoz, elfojtott nevetés fortog a levegőben, ökol, könyök, váll egy izgalom hatása alatt dolgozik. Csak nem ellenem készül valami? Egymást lökdösve, hát a hátan, bukdácsolnak kifelé az ajtón. Nekem is mennem kéne, amíg nem késő. Megmarkolom a törek-

ké vásott szalmát, és mint aki tüskébe tenyerelt, fölugrom. Már az ajtónál vagyok. Nyitva van. Csak a barokk, összevissza kirágott deszkafal hajlásai mögül rám törő háttérfényt látom, más semmit. A lábujjam hegyétől a hajam száláig megremegettet. Ingó szél lepi be a bőrömet, langyos kendője letörli rólam az izzadságot. Szabadon, szinte a súlyomat is elveszítve indulok meg feléje, már-már elérni vélem, amikor valami váratlan és ismeretlen erő mellbe taszít, hogy szinte eszméletemet veszítem, de mélyen magamban azért mindent tudok és érzek, kilódultam az egyensúlyomból, és végigvágódom a szalmán, a fejem az ól falának koppan, a szaros szálkák fölsebzik a bőrömet, a homlokomat, s még a hajam alatt is. Üres vagyok. Nemcsak a keserűség, hiányzik belőlem a gyűlölet, a dac, a harag, a bosszúvágy, minden. Egyszerűen csak elfogadom a nem is olyan váratlanul rám köszöntő helyzetet: visszalöktek.

– Te vagy a gazda – mondja a széles árnyék, miközben elfogja előlem a beeső fényt, s az ajtót visszazárja.

– És ti? – Válaszul többen is fölnevetnek, de nem egyszerre, külön-külön. Valaki a zárral motoz, aztán földobognak és elhálnak a lépések. Bezártak. Nem is próbállok kimenni. Talán rosszul teszem, de most már mindegy. Elhagyni egy állapot, bármilyen kilátástalan is az, védettségét, ez minden másnál képtelenebbnek tetszik számomra. Nem tudok, és nem is akarok lemondani helyzetem előnyeiről, akármilyen jelentéktelenek is, inkább a hátrányokat, a jelentős hátrányokat is vállalom. Ésszerűtlenül gazdálkodom az energiámmal, de ez az egyetlen mód, ahogyan gazdálkodhatom. Jólesik a várakozás. A fényfoltok alatt egészen átforrósodik a bőröm. Kint zúg a szél, hallom, de itt bent béke van, nyugalom, csönd,

meleg. Lassan elenged a fáradtság, az ijedség görcse, újra főszárad az izzadság, kihűl rajtam az ing. Szinte nem is érzem magamat. Örülök, hogy nem kell megmozdulnom. Játékaidért. Ennyit hallat, egy messzi hang. Egészen közel a fülemhez hajol, lehelete végigborzong a hátamon, pontosan úgy, ahogyan elképzelném, ha nem történne meg. Körülnézek, de ez az ellenőrzés már semmire se jó. Az éber szemhéj leereszkedik, rá a világra, s elfedi ormótlan tárgyait. Egy új, egy szivárványos távlat terül körém. Mintha valahonnan már ismerős volna, pedig biztos vagyok benne, hogy most látom először. Álmélkodva rohannak meg a káprázatok. Mennyire egy vagyok velük! Suttogás nélkül, néma csöndben figyelem, mi történik: a színek ellángoltak mind, csak egy halvány üvegderengés maradt, ezt nézem, ebben lebegek. Régi torzsalkodások emléke kaparász rajta, aztán egy kéz, egy meleg ruha vásznának lebbenése. Honnan érkezett, és főleg hogyan, talán a csukott ajtón át egyenest? Ó, ezek a kérdések még meg sem születnek, máris elmerülnek bennem, a pillanat kiteljesedő rezzenetlenségében. Megmentő angyal. Ujjbegye álmos bőre, s a megrágott köröm hol fölmerül, hol eltűnik, de egyetlen érintés perzselésében.

– Ne nyisd ki a szemed! – súgja közvetlenül a fülembé. A forró, repedezett ajkak közül mintha egyenest belém tódulna át a lélegzete. Ahogy engedelmeskedem, az óvatos tapogatózást izgatott kapkodás váltja föl – deszkakoppanások, a szalmasúrlódás jelzik, hogy tele van mindez figyelmetlenséggel, és én mégis kiszolgáltatottam neki magamat. Egész testem lüktetve merül el a bizonytalan várakozásban. Mi lesz most, mi lesz? Érzem, hogy nem kellene, mégis önként vetem alá magam az eseményeknek.

– Jó – súgom vissza váratlanul bizalmas hangon. Engem is meglep, hogy válaszolok. Mozog a szám, gépiesen képzem a hangokat, de semmi azonosságot nem érzek velük. Az izgatott kapkodás abbamaradt, figyelmem minden feszültsége a bőrömön ömlik el. A lélegzetével is óvatosan bánik, de én azért érzem, hogy közel van. E kétes, el sem küldött jelek nem létező üzenete valahol a kettőnk közötti ürességben életre kel, e félreérthető szóval azt is mondhatnám, találkozik. A szememet lát-szólag továbbra is csukva tartom, de hosszas mesterkedés révén sikerült egy olyan észrevétlen, repedésnyi rést nyitni rajta, ahol a látvánnyal kapcsolatba kerülhetek, de ahol az, vagyis ő, velem nem. Egyelőre csak a fény ömlik be rajta, szokatlansága, amíg tart, minden észlelhető színt, alakot megsemmisít, még mielőtt azok a fel-színre vergődhetnének, csak a szempillák rácsa képes többé-kevésbé korlátozni a hatalmát. Tehát eddig még nem jutottam messzibbre, mintha teljesen csukva tartottam volna a szememet. Éppen tovább akarom tágítani a rést, amikor az előbbi izgatott lehelet forrósága újra a fülembe lökődik.

– Ne nyisd ki, hallod! – A hirtelen feltáruló és megsemmisülő képben látom a reszketve felém nyúló s riadtan visszakapott kezet.

– Miért? – Nem válaszol. Még mindig nem egészen lezárt szemhéjam alá bekúszik a látvány: a félrecsúszott blúz, a kedves lánytérd – tanácstalanul botladozik a disznóól belső homályában, a bevetülő fény ragyogó foltjai között, mezítláb van, ezt látom, de az arcát sehogy sem tudom úgy szemügyre venni, ahogy szeretném. Ha kinyitnám a szememet, akkor talán, de hát azt nem lehet, mert avval mindennek véget vetnék, végét egészen.

A szoknya pirosában fehér pettyek. Vagy virágok? Talán még jól is esik ennyi bizonytalanság. A lélegzet vonzása visszavet a látvány alatti világ hatalmába, amit már az imént sem sikerült kiismernem. Egyetlen sóhajtás árnyán alszol el. A meg sem értett szavak, a végig sem gondolt beszéd segít csak elhallgatni, mi bánt, mi kell. Bármilyen rebbenésnyien rövid volt, mégis álom. Belőle ébrednek. Most, most kellene fölnézni, és láthatnám, amivel a sok körülményeskedés folytán még mindig nem volt módom igazán szembenézni, de ami talán egyenesen a kezdetektől kísért idáig, és nem teszem mégsem. Valami fogva tart ebben az elalvó figyelemben, ebben a mozdulatlanságban. Nem tudok kilépni belőle, de talán nem is akarok. Az igazat megvallva jó itt. Nincs módom bármi-vel törődni, ami több vagy éppen kevesebb volna ennél. A pallók szálkái, a szalma viszketést okoznak. Igyekszem nem törődni vele. Az ingerek bármilyen kellemetlenek, egy fokon a megszokás üres ege alá lépnek, és akkor már nincsen semmi baj velük. Egyáltalán semmit nem érzékelek, csak fekszem a sötét egyhangú gyöngyözése alatt, és fájó világossággal tudom, mit főd el előlem érzékeim tompasága. Mintha rohanás közben, el sem fogadott dulakodás gomolya alatt tűnne föl, egészen közélről látom és veszítem el ezt a régóta keresett, de még sose látott arcot. A részletek lehámlanak a látványról, és mindegyik külön-külön, és más időben. Fehér pihék a száj fölött. Pára, a lehelet párája nedvedzik rajtuk. Aztán a szem. Könnyes fátyol alatt. A szemhéj reszketve ereszkedik alá. A szem fehérje sárgán villan ki a vissza-vissza-rebbenő pillák alól. Itt van, lehelete megint a bőrömrre csap, és mégis, mintha nagyon messze volna. Ismét csak nem értem, mi történik. Egy hirtelen és felelőtlen elhatáro-

zással kinyitom a szememet. Nem látok semmit, a változás szinte egészen megvakít, színes és rajongó káprázatokba veszik el mindaz, amit az annyi gonddal szervezett óvatosság hozzáférhetővé tett. És mindez szembeáramlik velem, egyenesen ellenem; vadul hátralódít. Táncoló, vörös reflexek öntik el, és tisztítják meg a már amúgy is túlságosan zavaros látómezőt.

– Csukd be a szemed! – mondja parancsolón, hangja egészen rekedt, alig ér ki a bénult hangszálak alól. Összerándulok. Becsukom a szememet. Egészen? Úgy érzem, tovább távolodik, pedig csak megállt, kívárja, hogy bebizonyosodjék, hallgatok-e rá. Aztán, e hibátlan, fájdalmas szünet végeztével újra érzem keze súlyát a nadrágomon, de csak addig, amíg lendületet vesz a végső távozáshoz.

– Ne! – súgom, nem is neki, inkább csak magamnak, és mégis, mintha meghallaná. Több nem telik tőlem, hátrahajtom a fejemet, és várok. Az érintés forró tétovasága még mindig a távozás peremén. Aztán fölerősödik. Nem hittem volna. Átkínzott öröm! Boldogan merülök egyre mélyebbre sötétségében. Görcsösen szorítom le a szemhéjamat, nehogy elszabaduljanak akaratom rabságából, s mindent elrontsanak. Eleinte zavar ez a görcsös igyekezet, de aztán föloldja a megszokás, és megnyugszom én is valamennyire legalább. Az áldást hozó kéz reszketeg egyformasággal motoz a nadrágomon, majd megcsúszik hirtelen, le, egészen a combomig. A meztelen bőr, riadt pihék. Ezt érintsd meg! Megteszi. Jutalma százértelmű riadtság, a vérnek annyira felfokozott, s annyira lefékezett, szégyellt tombolása, ahol már-már maga is érzéketlen. A gyorsuló lélegzet segít valamit. Hagyom. A megereszkedett arcizmok nem ellenőriznek semmit úgy, mint ré-

gen, habár akaratlanul, mégis mintha visszatérne a kezdeti kép, a szempillák barázdálta homály. Unottan világítja át kötelező vakságom, az éjszaka uralmát. Itt szökök be hozzám a látás izgató hatalma. Amit nem éreztem, most megfigyelhetem, milyen izgatottan keresnek a piszkos, tömpe ujjak a nadrágomon, igen, a gombokat. Azért megy ilyen nehezen, mert az izgatottság összezavarja a mozdulatokat.

– Én vagyok a tolvaj – súgja a fülembé. Segítenék neki, de nem merek, attól félek, elveszíteném. Csak képzelődsz. Egészen szédült állapotban. A rémlátás furcsa íve: vigasztal, nem vigasztal. Hullásom mélyre fordult árnya belerendül. A lezáródó, megnyíló résben az ujjak kusza lánc. Megvonaglik és elcsitul. Föladta volna? Derékba törten, még születése előtt, a koponyámgig ható borzongás nagyszerű fénye. Dermedt-hidegen áthatított álom. Egy alma mélye. A megfeszülő vászonról majd lepattannak a gombok. Még bármi lehetne, még sikerülhetne bármi, hiába vetül rá a kudarc előjele. Feketeség óriáspelyhei. Szállingózni kezdenek, majd elfújja őket a szél. Semmi nem áll meg. Folytatódik? Megint a félig zárt szemhéjak alól nézek szembe vele. Szeme zöld írisze a könnyes fátýol alatt – reszket. Ha valamire, hát másra számítottam. Fölém hajol. Hajamban a rothadt, napízű szálkák, bőröm a mesében, én magam pedig nem vagyok, közelebb sokkal az álmaimhoz, ha akarnék, akkor sem kerülhetnék. Félig megnyíló ajkak, de nem szól, és nem szólok én sem. A kéz belemélyed a nadrág hasítékába. Egyetlen szorítás hamvadó ege. Ha kilépek, hova lépek alóla? A tolvaj! Elszabadult, csak ennyit érzek. És vele minden. Keményen és mereven áll lüktetésének minden fájdalma, olyan idegenül tőlem, amilyen szorosan az enyém.

Más szokások rabjaként ujjam a szűrös szalmába markol, nyakam görcsös mozdulatával arcomat a deszka szálkáiba horzsolom. Puha kislánykéz, de az ujjbögők érdesek, érintéseinek vibráló sora finoman, de élesen hasít belém. Kitárva, egészen kitárva minden. Ez az a pillanat, igen, ez az, amikor végre megszabadulhatnék tőle, mindentől, s elindulhatnék, igen, a végső édesség felé, kitérők nélkül, igen, egyenest a hanyatt-homlok-ízek útján, semmivel és semmi nélkül, vergődve és megszabadulva a szofisztika kavargó ágyabugyrában, igen, ha minden úgy történné, ahogyan az a kezdeti kurta villanás útjára indította. Én tőled, ő tőlem; ne kérdezzük egymást! Káprázatok vásárra. Lúdbőrzés üt ki a combomon. Se itt, se ott. Egészen mindegy szinte, hogy mit csinálok. Volt, amikor többre vágytam ennél. Ennél is? Igen, igen, most már bevallhatom, most kell bevallanom. A rések alatt ismeretlen káprázat tombol. Nyitom, csukom, de mintha ajtót nyitnék, csuknék, ugyanaz. Gyere! A kéz kezded. De hol van? Félúton veszem észre, mielőtt kinyílna, s beömlhetne a fény egészen, ahogyan akar. A szétgyúrt ernyedtség kietlenül magára ismertet mindent. Érzem, hiába is próbálnám visszahívni, hunynám be a szememet, tennék úgy, mintha semmiről se tudnék, a sötétség zára, az ernyedtség takarója alatt is érzemem kell, hogy a távozása visszavonhatatlanul elragadta tőlem, el, és viszi, most már túl az ajtón, a kinti, a másszerű idegenség labirintusaiban tévelyeg vele. Mégis a behunyt szem, a magatehetetlenség mocskában keresek menedéket, bármilyen értelmetlen is ez a törekvésem. Az izzás még teljes testemben jelen van, de ez már mégsem az, ami előntött, ami avval kecsgettett, hogy végül is megszabadít nehéz jelenléte görcsétől, s megnyitja előttem a beteljesülés álmos távlatát, nem,

most már itt marad bennem minden salakjával együtt, és addig éget, amíg magától el nem hűl, belém nem kövül, az ereimbe, az izmaimba nem súlyosul, bele nem vonja érzéketlen tompaságába az idegeimet. Akárhogyan is védekezem, leszorított szemhéjam alá is belobbannak a szürke árnyak, kikapcsolt tapintóérezékemen is áttör a deszka szúróssága. Alsónadrágom ráncaiba beleette magát a szalma, és most véresre dörzsöli a bőrömet. Próbálok mindent visszagyűrt, hogy begombolhassam a nadrágomat. Ujjaim hidegek és meg vannak gémberevedve, de azért gyorsan és határozottan nyúlok a gombok után. Sietek, hogy mielőbb túl legyek rajta. Kihullottam, túlságosan is hirtelen, az előbbi végtelen ingerek szorításából, maga alá gyűr a környezet kicsinyes durvasága. Ágyékomat csípi a nadrágomba keveredett törek, hátamat a palló szálkái szúrják, combomat a szalma dörzsöli, úgy ülök itt, ebben a hirtelen rám szabadult marásban, viszketésben kibontott nadrággal, szétvetett végtagokkal, mintha nem is akarnék szabadulni belőle, pedig belülről már-már hányingerré fokozódó undor feszít, hajszol, hogy cselekedjem, hogy úrrá legyek magamon és kietlen helyzetemen, de érzem, hiába, a kényszer hullámokban érkezik, gyűri maga alá a testemet, és ugyanígy is hagy el. A számban kellemetlen íz terjeng, a gyomromban megfeszül a ki nem löködtött hányás gyuradéka. Körül se kell néznem, hogy lássam magamat. Te disznó! Legalább be kéne gombolkoznom. Nem új dolog, hiszen többször gondoltam már rá, de sajnos csak gondoltam. A káprázat puha örvényei egy megalázó pillanat erejéig megint föllobognak, aztán eltűnnek, lehet, hogy most se végleg, de mindenestre egészen, a hasogató semmiben. Az előbbi heves mardosás, viszketés megint egyedül lesz úrrá rajtam.

Mocskos, árva kezem, ahogy újra kudarcai színhelyére lép, a gombok után kutat, a gomblyukakkal bajmólódik. Mintha az utcán kéne ugyanezt tennem. S amikor továbbléphetek, milyen könnyedén törlöm majd le, vagy legalábbis milyen könnyedén szeretném letörölni pókhálós tegnapom nyirkát, és ekkor már nem is magamról, hanem csak úgy, az idő egy, azóta mássá vált, vagy talán sosem létezett sarkából. Valami változást akkor is kénytelen vagyok érzékelni, ha nem törődöm a képzelet e túl messze futtatott jövő idejével. Valószínűleg esteledik, mert a beszűrődő napfoltok, a ragyogás e még mindig ki nem ismert szigetei megszűnőben, úgy érzem, sokkal hidegebb van, pedig csak érzékeim csalódását igyekszem kivetíteni, ha máshova nem tudom, legalább a levegőbe, tiltakozni képtelen környezetem tárgyaira. Kihullok magamból. De hova? Az utolsó érintés emléke, mint egy éles nyilallás, még mindig itt van rajtam, minden elszalasztott, későbbi édességével együtt. Számban a vacogás rongya, nem tudom kiköpni. Hallgass el! Homok ropog a fogam alatt, amikor összeszorítom a számat. Nincs erőm, módom elkerülni semmit, és megérteni sincs. Megborzongok, mintha fáznék. Annyira más minden, ami most körülvesz, hogy talán még jobb volna el se hinnem, mert nem igaz, mert bármelyik pillanatban a régivé foszolhat minden. A felejtés bármennyire idegen is tőlem, valami gyűrött alkonyatféle, homályos, pontatlan szándék most egyre feléje hajt. Víz, aminek a felszínét nem fodrozza semmi, amibe elsüllyedni semmiség. Orromon egyre befelé ömlik valami sosem érzett sűrűségű elem, s bármennyire tele van már vele a tüdőm, nem tudok kiengedni belőle semmit, sőt, egyre újabb és újabb nem kívánt kortyokat nyelek hozzá, elviselhetetlenné

fokozva a belső, titkolt feszültséget, míg nem ordításra
tátott számon keresztül mindez robbanásszerű sötét len-
dület száján el nem távozik belőlem. Ennyi, hát ennyi
lett volna csak? Becsukott szemem előtt, hát csukva van
megint, lassan derengeni kezd. S ha kinyitom, akkor is
ugyanaz. Csak ülök és bámulok magam elé. Mi máshoz
is kezdhetnék! Bármennyire nem törődöm vele, rosszul
begombolt nadrágomat, mert rosszul gomboltam be
végül is, meg kellene igazítanom, meg az ingem kicsúszott
derekát is vissza kellene gyűrnöm. Sem ehhez, sem ahhoz,
sem a többi tennivalóhoz nincs kedvem. Sokára és csak
nagy kelletlenül mozdulok meg. Nincs benne köszönet,
zörög a szalma, sercegnek az ingembe akadt szálkák,
ahogy kitépem magamat közülük. Amennyire aprók és
jelentéktelenek, annyira élesek és kellemetlenek, mintha
üvegcsérép szóródna ki. Hitetlenkedve tapogatom meg, és
előserken az ujjam hegyéből a vér. A nadrágomba törlöm,
nem törődöm vele, hogy foltot hagy. Aztán mégis inkább
a szalmába. Ez meg csíp. Mozdulataim fölkaparják a port,
ami köhögésre ingerel. Nem tartom vissza, mégse képes
kibukni a számon, csak fojtogat, bordámat rázza, a nyelvem
et csavargatja. Sikerül. Kicsordul a könnyem is,
nem törlöm le, végigfut az államon, be az ingem alá,
a mellemre, ahol elmocskolódik, szétkenődik az izzadság-
gal és a porral. Kintről beszélgetés foszlányai hallatsza-
nak, aztán mintha nevetne valaki. Kinézek. A hasadékon
át jól látni mindent: ő az, a piros szoknya, a fehér virá-
gok, a kócos haj. Cserepes ajkát megnyálazza. Erős moz-
dulatokkal próbál kiszabadulni a feléje nyúló, a bőrébe
markoló mocskos fiúkezek közül, de azok nem engedik,
egészen a húsába mélyednek, eltűnnek a ruha alatt,
cseppet sem leplezve mohóságukat.

– Én vagyok a főpandúr. Eresszetek! – mondja egy széles vállú, kövér fiú, akit nem ismerek, s megpróbálja félrelökni a többieket, de azok nem hagyják magukat.

– Én...

– Én...

– Én... – visszhangzik az egyik szájról a másikra, mígsak egy általános, egyetértő ricsaj részévé nem törik.

– Tömlöcbe vele! – kiabálja most valaki más, egy cérnavékony hang onnan leghátulról. Teljes lehet az egyetértés, senki nem szól ellene.

– Hahaha, hehehe! – kacag föl hirtelen. Kicsit tompa lányhangja most sem változott. Mintha csiklandoznák. Ketten a lábát fogják, ketten a karját, ott, egészen a combja tövénél, és a hóna alatt. Teste hintázik, hullámozik a levegőben, mintha nem zavarná ez a szemmel láthatóan kényelmetlen helyzet, sőt talán még élvezetet is okoz neki, mindenesetre a nevetése erre engedett következtetni. Azért, amikor fölemeli a fejét, éppen szembenéz velem, az arcára a fölháborodottság grimaszát erőlteti. Nyitott térde között kilátszik a bugyija. Ijedség és kíváncsiság egyetlen romlékony arcban, ez ő. A kezek a combján, a dereka körül bizonytalan mohóságukban már-már gazdáikat is megtagadni látszanak, és csak saját, önös indulataik zsinórján ránganak. S ekkor végleg eltűnik előlem a látvány, bármennyire is szeretném tovább kísérni, kicsúszik a résből, amire most már hiába tapadok. Az udvar zárt tájképe a szememnek feszíti bomlékony színeit, de ezek a színek, ezek a formák most semmit sem mondanak. Elfordulok. A deszkafal még meleg, de a kihunytt napsütés nyomán hűvös szél ömlik be a hasadékokon. Talán ki se kell lépnem, hogy egy legyek vele, hogy frissítő, borzongató ütéseit a bőrömön érezzem, az

agyamban, és mélyebben, az ösztöneim tudhatatlan gubancainak a mélyén. Bár így volna! Semmi sincs a közelenben, amiben biztos lehetnék, ami elindíthatna valahova máshova vezető utamon. Úgy érzem, itt kell maradnom, nincs lehetőségem rá, hogy kisodródjam ebből a tehetetlen, ragacsos szürkéségből. És egyre újabb és újabb rétegek nehezdednek egymásra. A kijárat beláthatatlanul messze van, de egyszerre mégiscsak ott vagyok. A kísérletezések, amelyek kudarcba fulladtak, nyomasztó emlékeikkel együtt velem vannak mind, de már hiába nehezítik a dolgomat, a záron motozok. Kicsapódik az ajtó. Kicsit megalázva, de elfogadom: a szürke égből szürkéség ömlik, de az legalább bőségesen. Fény. És elindulok benne. A deszkafal mellett megyek, ugyanott, ahol feküdtem, csak most kívülről. Elhagyom az oválisra rágott rést, ahol kinéztem. A falon a régi meszelés pörköldése, bárhog is elkopott már, fehéré lüktetve tódul ki a láthatatlan rostok közül, és egyenesen az arcomba. Nem tudok kiszabadulni erős kontrasztjából, pedig már szabadon, nagyjából az akaratom szerint cselekszem. Mindegy, azért megyek. A fehér deszkapalánk, aztán az udvar elárvult tárgyai, majd a ház nyers téglafala áll mögém, vonz magához vagy taszít el magától. Amit érzek, az kicsit a szédüléshez hasonlít, de nem az. Az idő egy ellenőrizhetetlenül kicsiny része: keresztbe vágott arc egy keresztbe vágott jelenet mélyén. Elborzaszt mulhatatlanul. Hozzáérek. Végighorcsolja a bőrömet. Fal. Nincs célom, de maradni sem akarok. Ez a legrosszabb, egyetlen vonzás meg nem érint, mégsem tudhatom biztonságban magamat. A fehér felszín kékbe játszik, egy tinta-sűrű árnyék foltja. Nem tudom, mi vetíti. Az egyenletes szürkéségből, ami itt most mindent elborít, nem fakadhat.

Talán valami a nap elé került, egyenesen a nap elé. Egy zápor lecsattanó és fénybe foszló tüzelése a tetőkön. Végig az üres utcán, ahol a házfalak valószínűtlen fényben állnak; mintha nem is az ég, hanem egy opálüveg ablak padlásteret alatt járnál. Ha nem merek fenntartás nélkül szembenézni e boldogtalanul tág világgal, annak valami oka van. Talán, mert ismerem. És nemcsak az álnokságát. A lábam merev. Mázsás súlyt cipelek. A láthatár egyre távol, az utca eltűnik. Egy tántorgó fal mente már csak, éppen hogy súrolja a fény. Minden hiába rajzolódik ki rajta: a szél jege, az eső rovátkái, a hajnal fényköre, az este foltossága, hiába szeretném azt hinni, megérkeztem, egy pillanatra se nyughatom meg ebben az áltatásban. Ebben sem. Azért, ha bármilyen súly alatt is, de még lélegzem, de még vagyok; és ez a fölismerés, bármennyire is nem új keletű, a meglepetés forró izgalomával telít meg.

A sugarakon már feketedik az árny, a szívről pattogzik a festék, előtűnik a gipsz. Körül angyalok. A szárnyuk kopott, csak a testükön tart még az ezüsttoll. Glória aranya. Szív sugarak. És mindezt az áhítat üdve veszi körül. Csak részben értem. Aztán mintha mégis: a középén sötétlő folt talán a tettenérés hetvenhétyszeres üressége. Néha úgy érzem magam, mintha beszélgetnék valakivel. Nem beszélek, csak másutt jár az eszem. Az oltárlepcsőt kovácsoltvas korlát választja el a hajótól. A homályban föltoronyló hatalmas oszlopokat márványerezésű festés borítja. Mindez a régi módit idézi. Vaskos nevetések egyformasága. Barokk pompában áll az Úr, na persze odafönn, egészen magasan, a színes ablakokon bevetülő világosság holtfényében, a mennyezeti freskó

habfodros felhői között, az aranyfesték glóriájától övezve, osztja le rám, ránk az áldását vagy éppen az átkait. Megláthatom, ha hátraszegem a nyakamat; itt találkozunk, mintha ez is jelentene valamit, az egészen a fájdalomig kitolt mozdulat határán. Ha eljutok ideig. Ehhez is az ő segítsége kell. Magamtól sohase volnék képes rá, ahogyan most sem. Hát tényleg elhagyott, elhagyott volna? A jobbra eső mellékoltár lépcsőjén térdepelek. Térgyeplő le, hallom, ahogyan a vastag ruhasuhogáson át valaki egyenest a fülembe súgja, s a vaskos kéz a hideg köre nyom. De régen is volt, most melegség fakad föl a nyomában, forró, rossz ízű gyöngesség. Jézus lábánál ég az örökmécses, pizsokból kilótt vérrubinja szinte reszket. Akár egy tűszúrás, úgy csap bele a szemem bogarába. Leomló szikrafal, lángvizesés – megtagadott ébrenlét és megtagadott álom. Vér és vas hinni sohasem akart találkozás. Az Úr, ha leléphetne hozzám hibátlan háttéréből, ide, a hideg kövön térgyeplő eltévelyedett bűnöshöz, mert bűnös vagyok, hetvenhétszer is bűnös, akkor talán megértene és megbocsátana, de nem lép le, nem léphet le, aki ennyire odafönn van, olyan messze, olyan elérhetetlenül messze, hogy a gépies ima erejében sem hiszek, amivel pedig lankadatlanul nyúvöm azért e tompa köveket, e csöndet, hogy közelebb vihet hozzá. És ekkor minden másról lemondva csak annyit tudok kinyögni suttogón, magam elé: segíts! Elszédülök látván az alig létező hangok vad sülyyedését. És fölzúg az orgonába forradt öröm. Hallod, régi fémek mindig más mívű vallatása? Este. Lovak száguldanak. A nyakukban csengő bozsog. Csak nem szánkót húznak? Ó, nem, dehogyis. Szalmában alszik, fölötte Mária hajlong kék-fehér selymek közt darvadozva. Olyan messziről ér el hozzám, onnan, ahol a nap-

sütés utolsó szigete is kialszik – álmodom. Hétszirmú, fehér virág nyílik ki a hirtelen melegben, az örvényes sárga folyó meredek löszpartjai között. A fáradtság görce, ez a nehéz kés, belevág az álmodozás amúgy is foszlékony szövetébe, a kalandos hímzések közé. A megbánás sötét szurokpokla fortyog oda alant. Nincs vele semmi dolgom. Dehogy nincs. A tétoválás terhe a vállamon, így indulok el, és így maradok veszteg. És ez már csaknem hihető, az egyetlen lehetséges varázslat. Kéz a kézben az angyalokkal, kéz a kézben az ördögökkel, innen még bárhova eljuthatok, itt még bármi elérhet; csak csillapuljon ez a hátorzongató várakozás. Imádkozom. Az ima gépies morzsolása biztonságot ad. Nem érinti a kétség, segít, vagy nem segít, amivel a bűnbánat telisdeteli van. Behunyom a szememet, de a lepréselt szemhéjak alól is kiszöknek a könnyek. E hirtelen fölindulás hatására döntöm el, hogy megteszem. Megpróbálom kiejteni az ajkamon: paráználkodtam. A meg sem formált, ki sem ejtett hangok között elveszik a szó. Izgatottan túrom föl az imakönyv lapjait, vastagon szedett kövér betűkkel találok, nem, nem a bocsánatos, a halálos bűnök között. Jól emlékeztem hát, itt a bűnbánat, lehet bármilyen őszinte, semmit sem ér. Gondolni sem bírok a gyónatószerk recsegő zugára, pedig feloldozás, ha valahonnan, csak onnan jöhet. Akaratlanul is közelebb húzódom hozzá. Nincs forgalom, senki nem áll a bejáratí függöny előtt. Odabentről szabad mocorgás, pizsmogás zaja hallatszik ki, recseg-ropog a sok túlszáradt faereszték a súlyos, ide-oda fészkelődő test alatt. A szenteltvíz illata kileng a réseken. A függönyt kissé elhúzza kiles a gyóntató pap, majd visszahúzza a függönyt. Megint közelebb húzódom, de azért az elhatározástól még messze

vagyok, és féltőn vigyázok rá, hogy e gyöngesség irányította közeledés során azért át ne lépjem az innemár-nincs-visszaút küszöbét. Néha sikerül egészen megszire kerülnöm: az osztályterem, az ajtón megreppen az üveg, otthon, vacsorázunk, apám a térdén töri a fát, és beleveti a tűzhely hamvadó-vörös szájába, ahol az föllobog arcomba vetve idegen és kellemetlen fényét, aztán az udvar, egy megtorpanó lovas kocsi, tüzelőt hoztak: elfordítom a fejemet. Az idő árama elsodor, hogy szembe-szegülök vele, az csak a látszat. Az eltelt idő alig változtatott valamit a helyzetemen. Megpróbálok most közelebb férkőzni az elhatározáshoz, átlendíteni magamat a holt-pont szédületén, és nem érdekel az sem, hogy mi jön utána. És ebben a már-már önkívületté fokozott állapotban a saját erőfeszitésem lök vissza, akár egy rugó, s távolít el messzebb, mint valaha is voltam a célomtól, amitől pedig, ezt tudom, végül mégsem menekülhetek meg. Az utcán vagyok. Hát most sem sikerült. A falak fehérsége rögtön körém állt, és most lépésről lépésre ez követ. Hátranézek. Azt reméltem, hogy belevilágít az elhagyott napok, hetek akkor olyan rémségesen homályosnak, kuszának tapasztalt útvesztőjébe is, de tévedtem, semmit nem látok magam mögött, egyszerűen semmit a fehér házfalak tekintet taszító síkságán kívül. Ha nem így akartam is, ez az én világom, itt legalább jól érzem magamat, érzem ahogy a hajamba túr a szél, cserepesre töri az ajkamat, s a homok belenyomakszik a cipőmbé, a lábujjaim közé, s hallom, ahogyan a harangszó alámerül az akáclombok zúgásában, a szekérsörgésben, a kútnyikorgásban, a távoli vonatzakatolásban. Aztán a hétköznapiak már-már megbékélő egymásutánjából újra fölmerül egy üres vasárnap reggel, alighanem az utol-

só húsvét előtt. Kilépek az utcára, ahol csönd van, kék az ég, süt a nap, talán még a szél se fúj. Megremeg a térdem, amikor elindulok. Az ujjamból kifut a vér, annyira szorítom az imakönyvet, de már saját elhatározásomban sem hiszek. Nem hiszem, hogy most jóvátehetném, amit eddig elmulasztottam, főképpen ha, de ezt nem szívesen vallom be, elmulasztani készülök most is. Nem is bánhatnék óvatosabban a lépéseimmel, mint ahogyan bánok, meg se mozdulnék legszívesebben, csak állnék itt a kergetőző szél közepette, a derűs ég látványának lecsattanó kék tócsájában megverve vakságom derűjével akármeddig. És ki tudja, közben mi történik, a könnyűség álmoddunnája hová emel, nyom alá. Egyszer csak véget ér, ott vagyok, hát ez meg hogyan lehet, az estvéli templomban. Térgyepelek, imádkozom Mária oltára előtt. A tisztaság hatalma, a szenvedés bálványa, a könnyörület jelképe, te vagy az Miasszonyunk? Mind egy honnan, szoboralakod kiválik – a festett ég, a rózsaszín felhők háttéréből. A fehér arcon pirosság üt át, az ajka is piros, szinte szemem láttára következik be a csoda, életre kel, lehajol hozzám, magához von, a ruhárcái lecsorognak a meztelen karon. Nem, az nem lehet, hogy ő is bűnre, a bűnre csábít! Mintha mosdana éppen, e félig rám nyitott mozdulat hatalmában is öntudatlanul kevergek, hát még, ha folytatódik! Magamba görnyedek, hogy visszaszorítsam bensőm heves, minden eddiginél hevesebb lüktetését. Sikerült, vagy nem sikerült, arra nem emlékszem. Kitisztult aggyal már a szokványos bűnöket számlálom és jegyzem föl egy apró papírdarabra: szófogadatlan voltam, csúnyát mondtam, hazudtam, avasárnapiszentmisét elmulasztottam egyszerűen, pénteken hústettem, ez nem is igaz, de azért bevallom ráadás-

nak, itt már dolgozik bennem a sanda szándék, hogy amit utoljára hagytam, ahelyett, ha elfelejteném bemondani, ezt adom. Isten előtt semmire se megyek evvel a ravaszkodással, tudom, inkább csak magamnak szól, aki, ha átlátok is rajta, legalább szükségét érzem, hogy megtegyem, és evvel, ha nem is mentem föl magamat, de legalább valami kárpótlást kínáljak, áldozatkészséget a bátorság helyett. A gyér világítás alagútját ekkor tömi el váratlanul a sötétség, a káprázat rövidzárlata. Mi mindent nem hord elém a hebehurgya képzelet! Arcomat előnti a vörösség, a szégyen, mindazért, amiről már nem tehetek, és mégsem jogtalanul, ezt is érzem, ezt is tudom. A játék színében másnak tűnik minden, mint ami valóban, a napfényes úton kacagás kísért, faillat tartott velünk, s most nyomasztó teher, seb íze, amit a véremben viselek, vagyok kénytelen viselni. A padok között kong az ólomszürke homály, a gyóntatószék lépcsője is ide süllyed el. Hosszú sor várakozik előtte. Ez reményt ad, talán nem kerülök sorra, és akkor már nem is az én hibám. Azért nehezen indulok neki, homlokom visszakoppan a padra, a hajam között izzadság szivárog, a cseppek megülnek a hajszálok tövében, s képtelen vagyok megszabadulni csípős hidegüktől. Gyomromból átható szorítás száll fölfelé, föl, föl, egyre följebb. Elmúlik, aztán újra kezdi. Hullámokban támad, részletekben aláz meg, mint minden. Lábamat lecsúsztatom a kőre, mintha máris a végső sötétség küszöbére tenném, amivel, nem kerülhetjük el, egyszer mindannyiunknak szembe kell néznünk. Bent állok a sorban. Az elszánás kínját átmeneti könnyebbség követi: sokan vannak, és lassan haladunk. Süttogás, lökdösődés vesz körül, mint egy villamosban, és öregasszonyszag. Görbe

öregasszony érkezik, türelmetlenül topog a hátam mögött, botjával a sarkamat ütögeti. Előre engedem, és magamban titkos elégtétellel köszönöm meg neki, hogy elfogadja a helyemet, ami nekem már kezdett kényelmetlenné válni. Mintha bántottam volna, szúrós tekintetét úgy szögezi rám. Úgy csinállok, mintha nem is ide várakoznék, így aztán még valaki elébem kerül, habár ő már egy kicsit kelletlenül. Apróságokkal foglalkozom magamban, olyan apróságokkal, amilyenekkel egyébként sose szoktam, s egészen elmerülök bennük – a szemöldökömet kaparászom, a cipőben megpróbálom begörbíteni a nagylábujjamat, s a kicsit eltávolítani a többitől. Ezért-e vagy valami más ok miatt, egészen váratlanul lebben elém a gyóntatószék függőnye, amikor az utolsó várakozó is eltűnik mögöttem. És újabb sem érkezik, akit előre engedhetnék. Ez szerencsére sokáig van bent. Most kéne elmennem. Már indulok is, amikor nagy recsegve a gyóntatószék kilöki magából utolsó foglyát. Nincs menekvés. Lehajtom a fejemet, és a követ bámulom, a kékesfehér és a bordó négyzetek mozaikos szerkezetét. Egy darabig nem történik semmi. Odafeinn a toronyban megszólal, vacsorára hív a harang. Az öreg, kövér ujjak, a gyűrűk mélyen bevágódnak a húsba, elhúzzák a középső bejárat függönyét, s a pörsenéses, sebes, málló bőr borította ráncos arc, a vízzürke szemek várakozón merednek rám, s annyira egykedvűen, hogy még egy pis-lantás, egy hunyorítás, egy tekintetrebbe-nés sem fod-rozza meg üres tükrüket. Tekintetemet visszaejtem a lábam elé, a bordó s a kéesszürke négyzeteket elválasztó vonalak bukácsolását figyelem, amíg csak azok bele nem vesznek a pár méternyire már áthatolhatatlanná sűrűsödő sötétbe. A harákolás súlyos lepedéket szakít föl

a vénember tüdejéből és torkából, s szabad, már-már zengő utat tör a beszédnek.

– Hát te meg mire vársz?

– Én? – nézek föl csodálkozva, mintha meglepett volna a kérdés.

– Te, te, nem is az öreganyád.

– Hát... Ö... Ö...

– Gyónni, mi?

– I... I... I... gen...

– Na, gyere be! – És mert nem mozdulok, mérgesen rám ripakodik. – Siess már, mert nem érek rá! – Aztán visszaereszti a függönyt, s beleburkolózik a jóságos láthatatlanságba megint, meg se várja, hogy elindulok-e vagy sem. Ennyire biztos az eredményben, vagy ennyire nem érdekli? A sűrű lécekből rótt rács mögött mintha már nem is ő ülne, hanem valaki egészen más. Visszafogott, kenetteljes hang mormolja az imát. A szenteltvíz illata belekeveredik a száraz fa poros szagába. Oldalról a függöny ritka szövésén keresztül a templom homálya opálos fénynek tetszik. A rács mögötti mormolás abba-marad, az imára kulcsolt kéz eltűnik, helyén az arc közelebb nyomul a rácshoz, profilban, úgy, hogy a fülét fordítja felém, az orrát meg az időközben előkerült hatalmas fehér zsebkendőbe temeti. Ekkor már elhatároztam, hogy megmondom, de a zsebkendőből áradó furcsa kölniillat zavarba hoz. Bőröm lüktetni kezd. Megpróbálok elhelyezkedni a száraz deszkafalak mentén úgy, hogy lehetőleg minél kevesebbszer érjek hozzájuk. Mintha szurokkal öntötték volna le őket, olyan sötétén fénylenek, s a derengés kékesen terül szét fölöttük. Itt-ott, a repedések mentén beömlik a fény, a kinti, kevésbé sűrű homály itt annak látszik. Egy-két tétova nya-

láb rám esik. Hiába igyekszem a lehető legkevesebb ügyyel-bajjal elhelyezkedni, csak fölverem az öreg deszkák torokkaparó porát, annyira, hogy kidülledt szemmel nemsokára a ki-kibuggyanó köhögésemet nyeldekelhetem. Nyitva a szám, és ugyanúgy a sötétség csurog belőle, az én számból is, mint e sok bűnt meglátott fészek akár-melyik pókhálós sarkából. Bárhogy húzom, halasztom is, hamar végzek az imával. Nem így képzeltem, de kit érdekelnek itt az én szempontjaim. A kényszerítések között fölrémlik előttem a járható út, igaz, hogy csak egy pillanatra. A sietve visszanyomakvó sötétség nem engedi, hogy rátaláljak. Talán mindaz, ami a hasadékon, idő és tér egészen soha el nem különíthető hasadékein át, iderémlett hozzám, mindaz csak káprázat; azok az éles körvonalak, azok a tiszta formák, illatok, színek valójában nincsenek is, a létezés igazából ez a sötét kapkodás, amivel most az igazság sehol sem lüktető ütőerét keresem. Annyira biztos azonban ebben sem lehetek, hogy jogom volna miatta bármit kétségbe vonni. Amikor már abbahagytam, az ima hangjai még akkor is átérződnek, habár rendszertelenül és zavarosan nyelvem, gégém tétova izommozgásán; de hát innen sem sokkal könnyebb újra megszólalni, mint a teljes elhallgatásból. A rács és a rávetülő árnyékok kettős keresztje alatt imbolygó arc közele ismét megkísért. Nem tudom, mit akar, de érzem, hogy tervei vannak velem, s mind-ezt akkor, amikor bármi készül értem vagy ellenem, képtelen vagyok cselekedni vagy akár csak ellenállni. A távolban egy halvány pont tűszúrásnyi fénye. Nem tudom, mi ez, csak azt érzem, egyre jobban belém hatol, a szemem között, a homlokom csontján át, de minden különösebb fájdalom nélkül. Elhadarom közben a már száz-

szor bevallott bűnöket, amikkel mostanra nemcsak megbékültem, hanem szinte barátságot kötöttem, de amikkel kezdetben csaknem ugyanilyen reménytelen küzdelmet vívtam.

– Hazudtam, loptam, engedetlen voltam, elmulasztottam avasárnapiszentmisét, pénteken hústettem.

– Más nem volt?

– Nem tudom.

– Gondolkozz! – Úgy érzem, szétvet a gyomrom legmélyéről föltámadó lüktetés, megpróbálok, de képtelen vagyok úrrá lenni rajta. Csak egyet érzek: gyerünk, gyerünk, ki innen! Hallgatók, de a számban, a torkomban benne feszül a visszaharapott szó. És nincsen semmi, ami enyhítené, enyhíthetné hallgatásom terhét. Amikor ott a rács mögött a kövér kezek fölemelik arcom elé a lila stólát, keresztet vetnek, s fölhangzik a föloldozó mormolás ezüstje, ez teszi csak igazán súlyossá, ami pedig segíteni látszik, mulasztásomat. Paráználkodtam – dübörög szét a fejemben a szó, csúszik vissza a zsigereim közé, akár egy kés, de a kimondásával már nem is próbálkozom. Nincs visszaút. Elméletileg még mindig megfordulhatnék, bevallhatnám, hogy elhallgattam valakit, a legsúlyosabbat, de gyakorlatilag egy ilyen fordulatot véghezvinni lehetetlen: recseg, nyikorog a gyóntatószék, mintha szét akarna omlani, s nemcsak az én mozdulataim nyomán, odaát, a rács mögött a készülődésnek ugyanazok a hullámai csapnak föl. A penitencia: özümentüze miatyüzet nüem nemtüe küzdüm, azaz: öt miatyánk, négy üdvözlégý. S ekkor már kint is vagyok. A képzelet babonavölgye hirtelen megtelik forrongó árnyakkal, lidércfény-billegéssel, otromba szószegések nyaklásával-nyeklésével, hetvenhét tenger habjával, folyók, patakok cso-

bogásával, még mielőtt kukorékolna, elnémul a kakas. Nincs min csodálkoznom. Saját hiányukkal telnek meg a messzi esték. Odaát a határon túl. Ha lett volna időm várni rá, talán akkor sem történik semmi. Miért akarom még a büntudatot is elkerülni? A zaj, amit a könyökömmel, a cipőm orrával, sarkával ütöttem ott maradt a szekrény deszkái, függönyei közé zárva mögöttem, és nem hangzik el, függése az örök időben a viszolygás érzését hivatott ébren tartani, amíg lehet. Kardélre hányva az álmos messzi évek, és mégis, akármit hagyok magam mögött, el kell hagynom. Kint vagyok már az utcán, de mintha odabenn volnék még mindig, túlzott igekezetem csapdájának mélyén.

Hitetlenkedve bámulom a látványt, szívom be a kinti levegőt, érzem meg az ég és a föld egymásba keveredő illatát, annyira új, annyira váratlanul meglepő minden. Csak megyek, gépies mozdulataimra bízva magamat, a rázkódó, lámpafényes lombok alatt, a tudattalanul átetsző esti fényben: süket, üres, végtelen álmok folyosója nyílik meg előttem. Bármennyire is nem akarnék, egyszerre azon kell észrevennem magamat, benne haladok. Lefelé, aztán keresztbe, teljesen függetlenül attól, hogyan szeretnék. Magam sem tudhatom, hol tűnök el, hol bukkanok elő akár már a következő percben is. S ez az állapot ráeszméltet valamire, amire egyébként talán soha nem figyeltem volna föl; hogy az éppen élém került pillanat elfogadása, megtagadása a legteljesebb függőségbe taszít; és hogy ez a függés a létezés maga. Persze mindez a fölismerés csak a mélyben zajlik, ezért van az, hogy amikor a változás levedli burkát, csodának látszik, ami pedig természetes, és ugyanígy fordítva is. Elhagyhattam, és most érintem meg ugyanazt, amit el-

hagytam. Ünnepek és hétköznapi keveri a kását, a szelet fény és árnyék. Hova nézzek? A reggel erőszakosan to-lakszik elébem: apám a hajamat vizezi, és amikor nem akar lesimulni, még rá is köp egyet mérgesen, azanyád, mondja, és a fésűvel mélyen beleszánt a fejem bőrébe, ami fölpuhult a nedvességtől, és most még fokozottab-ban érzékeny, mint egyébként, s jobban megszenvedi a különben félig-meddig megszokott durvaságot. Anyám izgatottan kapkodja a levegőt. Kendő suhog, vasalt in-gek, vásznak illata ömlik szét a szobában a szekrény sarkig tárt ajtaján át a gondosan elrendezett, de most sietve, részvétlenül feldúlt polcok közül. A készülődés láza még csak fokozza ügyetlenségemet. Vagy csak evvel próbálom leplezni magamat? Most anyám rángat: siet-ve igazítja meg az inget, a kabátot, a zoknit rajtam.

– Hogy néző ki! Hát nem tucc rendesen fölötőzni? – Keze idegesen röpköd körülöttem, és amit helyrehoz az egyik mozdulatával, azt elrontja a másikkal. – E'késünk! – mondja szemrehányóan, és apám felé fordul, aki még mindig ingujjban áll a tükör előtt, és borotvahabos, föl-vérzett arcát nézegeti.

– Fé'tiz sincs – mondja egykedvűen, miközben le-törli a maradék szappanhabfoltokat, majd az ablakhoz megy, sokáig kotorász a párkányon levő kacatok között. A timsót keresi, de nem találja. Ekkor cigarettapapírt vesz elő a belső zsebéből, hogy leragassza a vérzést.

– Harangoznak.

– E'sőt.

– Azt.

– Húsz perc alatt ott vagyunk.

– Te. De a gyerekek nem tud sietni.

– Hát akkor mennyetek előre. Majd utólérlek benne-
teket.

– Gyere! – Anyám izgatott mozdulattal ragadja meg a vállamat, és lódít kifelé a konyhán át, a kijáratí ajtó felé. Már nyitja is. Háttal állok neki, csak a betóduló csípős tavaszi levegő jelzi, mi történik, s hogy merre kell mennem. Hidege mohón marja meg a combomat, azután nedves fejbőrömet. Különösen a választás táján érzem föl éles hasítását. Apámat látom, aki a tükör fölé hajol, s az állán megeredt vékony vércsíkra szorítja a gondosan tépett cigarettapapír-darabkát. Akár az elfojtott keserűség olyan, ahogyan a repedt tükör zöldes homálya meg a friss vér színe összelobban. Ezt hagyjuk a hátunk mögött, amikor kilépünk az udvarra anyámmal. A tavaszi nap fehér fénye megtelíti a levegőt, s mindent rajzolata börtönrácsai mögé kényszerít vissza, alakja pontos és határolt szűkösségébe, talán, hogy annál tágasabb tér maradjon közöttük szabadon számára. Ahogy belépnek látókörömbe, majd kilépnek belőle, a tárgyak maguk kényszerítik rám a haladás ütemét. Evvel is mint-ha saját mentiségemet keresném, szeretném úgy beállítani a dolgot, mintha csak pusztá eszköze volnék annak az eseményornak, amely körülöttem zajlik, s amely részvétlenül sodor a bukás fekete öble felé. Valamiféle titkos erő rakja egymás elé engedetlen lábaimat, s visz előre a harangszóval teli barokk-rejtelmes templom felé. Anyám ismerősséggel találkozott, velük beszélget, engem saját akaratomra bízott. Nincs erőm megszabadulni ettől a kényszersztől, mint ahogy nem volt eddig egyiktől sem. Egyre jobban elfénytelenedő arcom a hamuszínnú ég felé fordítom. Az omlás laza káosza, nem érzem, de tudom, itt lapul bennem, a csontjaimba. A feslett

rügyek közül előcsap a születés, az újraszületés – Húsvét vérlázító illata. Hátborzongatóan egyszerű mindez. Ne nézz föl – ezt súgja a fülembé. Álmatlan tekintetem a vakító világosság és a szenes árnyékok rácsozatába szorult kavicsokat követi, ahogyan a lépéseim alá gördülnek, majd, de ezt már csak hallani lehet, egy-egy csikordulás martalékai lesznek. Csak anyám lihegéséből veszem észre, hogy sietünk. Az ismerősök is elmaradtak. De hát miért?

– Voltál gyónni? – szakítja meg váratlanul a szapora lélegzetvételt. Mintha tudna mindarról, ami történt, pedig nem tud, nem tudhat. De nemcsak ő, senki. Senki? Isten. Isten szeme mindent lát, el ne lopd a léniát! Az övé vagy, nincs ezen mit szégyelleni. Nincsenek, nem is lehetnek kétségeim; könyörtelen. Látja nyomorult vergődésemet, és nem segít ki belőle, sőt egyre beljebb, egyre mélyebbre taszít tévelygésem nyomorúságában. Ez a pásztor nem a legenda jó pásztora, aki a gyöngé, az eltévelyedett miatt sorsára hagyja a többi, nem, ez ha büntet, a gyöngét bünteti, ez a tudásra hallgat, és nem árulja el az érzelmeit. Cselekedni így kell, legendát hirdetni amúgy. Tudom én is, de azért fölömlik belőlem a keserű szemrehányás. A létezés, és amit róla beismerünk, beismerhetünk, nem ugyanaz. A kapcsolat közöttük ezer ellentét szála mentén, de azért szövődik. Nem sikerül elodáznom, anyám még mindig a válaszmra vár. – Voltál? – ismétli meg.

– Igen.

– Mikor?

– Tegnap. – Szégyenkezve szűröm ki a hangokat a fogam közül, mintha hazudtam volna. A rossz érzés értető. Mentségem nincsen, habár találhatnék magamnak,

ha nagyon akarnék. De hát minek? Még ott függök, még itt, az alig elhagyott események köldökszinórján, de már is elfeledtem őket, eltépedve tőlük öntudatlanul hordom magamban a végzetüket. Smaraglai, Böröc meg a többiek, Érces, a kis púpos Fábián, érkeznek; és hátulról egy csoportban támadnak rám. Hangosan, lökdösődve zúdulnak a nyakam közé. Kihajtott ing, az arcuk piros, a szemük vibrál a nevetéstől. Már a templom előtt járunk, a kavicsos, teraszosan kiképzett lépcsők valamelyikén. Megtorpanok, de mintha észre se vennék a szándékomat, sodornak magukkal engem is tovább. Föl a kórusba megyünk, a vas csigalépcsőn, amelyik szemérmetlenül nyög, jajong a csordadobogás alatt. Már akaratom ellenére történik, amikor elmaradok.

– Nem jössz?

– Nem.

– Mér?

– Csak.

– Áldozó?

– Áldozik – mondja anyám, és jön, hogy kiragadjon közülük.

– A Kaltenekker is – mondja öntudatosan Smaraglai.

– És te? – kérdezi vissza anyám.

– Nem szeret gyónni – mondja fölfelé nevetve Fábián, olyan kicsi, hogy a válláig se ér, és közben lehetetlenül tágra nyitja a szemét.

– Te talán szeretsz?

– Nekem nem kell.

– Miért?

– Nincs bűnöm.

– Nincs ám!

– Nincs.

- Te talán nem etté az almábu, a Kristófék almájábu?
- De nem én loptam.
- Jó vicc. A'mmá nem számít.
- De számít.
- Nem.
- De.
- Nem.
- Kérdezd csak meg, az anyám is megmondja.
- Aztán az honnan tuggya?
- Tudja.
- Ezt e - mondja Érces, aki eddig nem szólt, s mindjárt mutatja is, hogy mit: bal keze mutató- és hüvelykujjából kis kört csinál, jobb keze előreszegzett mutatóujját ide dugdossa bele. És félreérthetetlenül vigyorog hozzá. Fábián elsápad, arcán eltorzul az ártatlannak indult mosoly, amikor megérti, hogy miről van szó, a vonások megránganak, és egy bizonytalan kimenetel felé veszik az útjukat a düh és a sírás kifejezése között.

- A tied. - mondja. Beszédét eltorzítja az erős lihegés. Kiröhögik. Hátrál. Érces s a kárörvendő arcok követik. - Szar! - mondja, és kiköp. A köpés célt téveszt, a nyál lecsattan a templom kövére. Mi anyámmal ekkor már befelé megyünk a főbejáraton, hárafordulva ez az utolsó részlet, amit még láthatok, mielőtt a sustorgó vénasszonyok kendői, ruharáncai végleg belenyomódnak az arcomba.

- Látta?
- Mit?
- Hát azokat a kölyköket, azt a kis púpost?
- Nem.
- Odaköpött a lépcsőre. A szenteltvíztartóba...
- Ne mondja!

- ... bele egyenesen a szenteltvíztartóba.
- Nem igaz.
- Pedig így vót.
- Hát ez szörnyű.
- Az bizony. Meggyalázta az Urat, dárdát döfött az Urjézuskrisztus szentséges szivibe az ödrögfajzat.
- Azok ezek mind, ödrögfajzatok. Hajja, hogy dübögnek a kórusba most is. Egy szép napon még a fejünkre düntik.
- Az.
- A fejünkre az egész templomot.
- A maga onokáját is ott láttam közöttük.
- Azt-e?
- Azt bizony.
- Nem hiszem.
- Na, csak nézzen utánna!
- Ne neköm mongya.
- Hát?
- Az annya mög az aptya, azok törönnek vele.
- Na, Isten álggya!
- Isten álggya!
- Dicsértessék az Urjézuskrisztus!
- Mindörökké!
- Mindörökké, ammen.

Mindenütt a készülődés apró, kellemetlen zajai, eseményei: sustorgás, mozgolódás támad az egész templomban, és most még az orgona se szól, a pap se énekel. Akármilyen rövid is a szünet, hatalmas szakadékot nyit meg. A hideg kő lehel ki belőle. Az idő, néha úgy érzem, lassan telik, néha meg úgy, túlságosan gyorsan. A süllyedő, imbolygó hajót ellepik a tömjénfüst sűrű, fehér fodrai, betölti mély illata. Az első ministráns kezében

megremeg a hétágú aranycsengő. A többiek lehajtják a fejüket, nyakukon a bíborgallér járma. A fehér miseingen is bíborszínű a palást. Éles szavak ütik át a sokféle élmény gabalygását. Húsvét van, amit fehér gallérban, fehér palástban ünnepel az egyház, honnan rémlík hát akkor ide, tolakszik e két megbékéletlen, már örökre megbékéletlen idő közé pirospümkösd nyughatatlan, álmokat forraló színe? Választ, hogy nem tudom, csak ez ad. A tudás hiába törli tisztára, hitelesen fehérre a képet, az emlékezés megint átereszti a lángolás, a vér oda nem illő foltjait, beszennyezi magát velük, kétségbe vonva így mindazt, amire pedig, de már hiába volna esküdnöm is, valóban pontosan emlékszem. Nem késtem el, így hát a kezdet előtti várakozás szokatlanul hosszúvá nyúlik. Hirtelen zuhannak körém az orgonazúgás mély örvényei, megforgatnak, eltakarnak előlem, majd elém sodornak mindent. A szentély távoli kútjából visszhangosan érkezik a pap hangja.

– In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.
– Mikor elkezdem keresni a szemmemel is, abbahagyja, s csak akkor folytatja újra, amikor már rátaláltam. A palást aranyos hímzése alól tisztán világít elő az érintetlen, fehér kereszt. Valószínűtlen, mégis a pap viseli. A hang most mintha mindenünnen egyszerre törne elő, a sötét szögletekből, az ablakok homályos hártájára alól. – Introibo ad altare Dei. – A hívek ezerfejű zsongása elhalkul, de nem felelnek. Helyettük, nevükben a kántor szólal meg, borízú hangja a kezdeti lepedékességet nehezen szakítja át, de máris vak erővel tör föl az orgonahasadékból.

– Ad Deum, qui laetificat juventutem meam.

– Judica me – visszhangzik odalenn ismét a pap el-

árvult hangja –, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta: ab homine iniquo et doloso erue me.

– Quia – a boros hang mintha nem is ugyanannak a latin beszédnek a hideg ezüstjét zengené, bűnösen és forrón bugyborékol elő – tu es Deus, fortitudo mea: quare me reppulisti, et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus? – A szemrehányás, ami e szavak föl nem ismert értelme ellenére is áthatja az éneket, a hangsúlyokban, a hangszínbén búvik meg, onnan rajzik elő, ha gyöngé pontra, megértő lélekre talál, mint az enyém is. Miért, Uram, miért, miért, miért? És itt megállok, elsüllyedek, a padok közötti álmos szöszmögés egyre távolabb segít mindattól, amihez pedig egyre közelebb kéne kerülnöm, magától a szentmisétől. Hol járok? Az arcomhoz szorított zsebkendő ráncaiba, aztán még mélyebben, a szálak mikroszkopikus illeszkedései mentén, az önmagam által önmagamra zárt képzelet sosem ismert útvesztőiben – reménytelen, kilátástalan ösvények fordulói vezetnek. Ennyi volna csak? Ennyi se. Vagy ha nem így van, akkor sem több, csak más ennél. És akkor már, amikor ez az önmagába fojtott figyelem meglazulna, régen az átváltozás szertartása folyik.

– Qui pridie quam pateretur – mondja a pap, és megfogja az ostyát –, accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas – szemét az égre emeli –, et elevatis oculis in caelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem – fejet hajt –, tibi gratias agens – keresztet vet az ostyára –, bene – dixit, fregit, dedit que discipulis suis, dicens: Accipite, et manducate ex hoc omnes. – Kezébe veszi az ostyát hüvelykujjával és mutatóujjával; az átváltozás szavait csendben, tagoltan és figyelmesen mondja el az ostyák felett –: Hoc est enim corpus meum.

– E szavak kimondása után az átváltoztatott ostya imádására térdet hajt; felkel, felmutatja a népnek, az rátekint, leteszi a korpolaréra, és imádással ismét térdet hajt. Ettől kezdve a mutató- és hüvelykujját nem veszi szét, csak amikor az ostyához nyúl, egészen addig, amíg le nem mossa ujjait. Ezután leveszi a fedőt a kehelyről, és mondja: – *Simili modo postquam cocuatum est* – két kezébe fogja a kelyhet – *accipiens et hunc praeclarum calicem in sanctas, ac venerabiles manus suas: item.* – Fejet hajt. – *Tibi gratias agens* – baljával a kelyhet tartja, jobbával kersztet vet föléje –, *bene* – *dixit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, et bibite ex eo omnes:* – Most mondja az átváltozás szavait a kehely felett, figyelmesen, folyamatosan és csendben, közben a kelyhet kissé felemelve tartja. – *Hic est enim calix sanguinis mei: quo pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* – E szavak kimondása után leteszi a kelyhet a korpolaréra és csendben mondja: – *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facitis.* – Balzsam, halvány püspökillat, amely a lila szín álmán játszik át: cselekedjétek, cselekedjétek, cselekedjétek! A pap imádásul most ismét térdet hajt; felkel, felmutatja a kelyhet amelyben meghunyászkodva az aranylő fém díszektől a szent Vér lötyög; a nép rátekint; a pap leteszi, befödi a kelyhet, és imádásul ismét térdet hajt. Azután kitárt kezekkel, csöndesen mondja, szinte csak a foga között szűri a szót, az átváltozás utáni imát. Mi, szolgaid és szent néped... Azt hiszem, ez az. Erre gondolok, miközben újra közénk hull az érthetetlen latin mormolás függőnye. És én befelé indulok el, önmagam titkolni való sötétsége vonz, vad kereséssel vetem magam az őszinteség eltűnt világossága felé, de minden fordú-

lóban a kudarc más és más arca vicsorít felém, hol ijesztőn, hol csúfondárosan, hol mérgesen, hol önhittén, hol egészen megnevezhetetlenül különös kifejezésbe torzulva.

– Pax Domini sit semper vobiscum – ébred újra megszűzi távolból, mintha itt se lenne, a pap hangja. A fojtott ének, minden esendősége ellenére határozottan különválnak az orgonamuzsikától, s átható erejével újra a hatálmába kerít engem is.

– Et cum spiritu tuo – recseg le fönről a kántor hangja. A pap, enyhíteni ezt a világi meghasonlást újra imába kezd. Bár most nem figyelsz oda, hallod, ahogy bevégezi.

– Qui vivis et sequas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

– Térdet hajt, összegörbed, mint a kukac, ha gyanúsát észlel, madár röptét érzi, vagy ág reccsenését. Ugyanazt teszi mindenki. Megkésve, az utánczás hosszú láncán ereszkednek a hideg kő fölé a hívek az ünnepi ruhák vasalt ráncainak ropogása, sustorgása közepette. Én is itt érzem a térdemben a hideg kő áramütését, a homokszemek tűszúrásait. Rövidnadrágban vagyok, nincs semmi védelem, de nem is vágyom rá, nem is akarom; ha volna, akkor sem érdemelném meg. A földre hajtott fejű, meggörnyedt tömeg a mellét veri, persze csak jelképesen, háromszor egymás után érintve a ruhához a lazán ökölbe fordított ujjakat, mégis, a mozdulatok egymásba gabalyodott ritmusa dobogássá erősödve hullmázik át a padok mentén, az oszlopok között.

– Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit: irgalmaz nekünk.

Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit: irgalmaz nekünk.

Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit: adj nekünk békét. – A hangok kivehetetlen sokasága kuszált gyökérként ereszkedik a rossz ízű lehetetek, a fogkrémillat, a reggeli pálinka bűze közé, hogy elszívja belőlük az életető hiúságot, a romlás elszántságát, a gyöngeség kegyelmét, s azzá tegye őket, amik nem akarnak lenni. Agnus Dei... Miserere nobis... Dona nobis pacem... Aztán mintha minden ott folytatódna, ahol abba se maradt.

– Uram nem vagyok méltó, hogy a hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem.

Uram nem vagyok méltó, hogy a hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem.

Uram nem vagyok méltó, hogy a hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem. – Mozgás támad, ellenállhatatlan erővel oldalognak elő a lehajtott fejű tömegből az áldozni kívánók, s egymást lökdösve, meg az állva maradókat, konok hittel tolakszanak a szentélyt a hajótól elválasztó bonyolult kovácsolt rácsozat felé, hogy állukat mielőbb az aranszegélyes, fehér terítővel lefödött márványkarfa fölé dughassák, s mohón kitátott, fekete szájjal lessék az áldoztató pap közeledtét, aki a bal kezében tartott aranykehelyből előveszi majd a papírszerű, ízetlen ostyát, s a szemérmetlenül kiöltött sárga, lila, penészes nyelvekre fekteti, a piszok, a bűn, a durvaság, az erőszak kényére bízva így a Szent Testet. A pap azonban késik, egyre csak az imát mormolja magában.

– Corpus Domini nostri Jesus Christi custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen. – És ő maga

veszi magához az ostyát, iszik a borból, amiből a híveknek, csupa kiváltság az élet, nem mér. Itt vagyok én is, a durva áradat elsodort, ha meggondolnám magam, se léphetnék vissza. A hátulról előre igyekvők, ha már megkerülni nem tudnak, sem átgázolni csontos, megfeszült testemen, odalöknek az első megüresedett helyre, s akkor már nem hagy ki a pap. Az átkozott orgonaszó itt dörömböl a fejemben, a templom öblös üressége lüktetve nyomódik a hátamba. Hátranézek: minden reszket, szétválnak és ismét összeilleszkednek a tárgyak. Mi van közöttük? Tudom, mit kéne tennem, és nem teszem. Nemcsak a külső kényszer hatására, meg se kísérek ellenállni. Behunyom a szememet, és ekkor megkönnyebbülten látom magamat, ahogy könnyedén fölállok, futok kifelé, a pap csodálkozva néz utánam, a tömeg szétnyílik, utat enged, az arcok összerosódnak, ahogy a rohanás lendülete elrántja mellőlem őket. Ó, már sehol sem vagyok, belül a súlytalan lebegés, körül az üresség képzete, s mindez annak a közelében, hogy nem vagyok. Csukd be a szemed, és így van. És ekkor oldalba lök valaki, egy éles könyök, a jobb szomszédom, aki már tátott szájjal, mosdatlan nyelvvel mered, teljes, undorító lényét kitérve a közelgő aranykehely felé, amiből reszkető, májfoltos kéz osztja az ostyát. És mindezt már látom is, ezt látom. Pánikba esem. Gondolkoznom már nincs idő rajta, mi történik velem. Érezni is alig. Reszketek, egész testem, a fejem is, csak a nyakizmom feszült és mozdulatlan. Önmagam elvesztésének ezt a hirtelen megnyilatkozását mély belenyugvás követi. A helyemen maradok. Nem szívesen mondom ezt, azért mégis mondom. Egyszerűen nem lehetek másutt, mint itt, hol lennem kell, lennem lehet. Ha nem is helytállás ez, lehetek azért ugyanolyan elszánt. Egyetlen hang, mozdulat, szo-

rongás nem érzik ide most a múltból, bármilyen közeli vagy távoli is lett legyen az. A másodpercek is, ahogy elválnak tőlem, a teljes semmibe zuhannak. Teljesen üres papírra íródik a jelen. Ez se jobb, mintha emlékeznék, mintha módom volna emlékezni, nem jobb, de így van. A ministráns az állam alá tolja az aranytál tükkrét, ahogy meglátom magam benne, ezt a tűnékeny-sárgán átde-rengő idegen arcot, egyszerre fölkapom a fejem, és egyenesen a pap arcába bámulok, gyűrött, kicsit vaskos bőr, akár a kiázott kéz ujjbőgye, a kicsiny, szürke szem rejtőzködve az ősz szempillák, s a nehéz, gyítkakaként lük-tető szemhéj alá húzódik, hogy csak elvétve csillanjon ki, akkor is úgy, mintha nem nézne senkire, rám se; a kéz mindezt meghazudtolni látszik, erőszakosan, csaknem durván tolja a remegő fogak közé, érdes nyelvére az ostya hárttyakorongját. Ijedten kapom vissza a nyelvemet, de elkéstem már. Szám kiszikkadt, így a hirtelen ragaccsá ugró Szent Testet nem tudom lenyelni, ahogy pedig kellene, a fogamhoz tapad, ahonnan csak mocskos ujjammal tudom lekaparni, hátratolni, s ök-rendő gégém felé irányítani. Ebben már nem én vagyok a vétkes, mégis én vagyok az, akinek, habár kénytelen-kelletlen, bűnt bűnnel kell tetéznie. Miért? Már visszafelé megyek, amikor ez a kérdés, amit az igazságtalan bánásmód kényszerített ki belőlem, tudatom maradék éberségét is birtokába venni látszik. Illetéktelen vagy, ennyi csak rá a válasz. A kialvó érzetek szinte semmiről nem tudósítanak. Ugyanakkor mintha mégis jutnék valahova.

Forró ecet hólyagzik a hajó alatt, ingatag gőze egészen a mennyezeti ablakokig fölér, s belemar az üvegablakok parázsló színeibe, a kékbe, az aranyba, a zöldbe, a pirosba, s nehéz pamacsai eltakarják előlem a lát-

ványt. Mintha szél fújná át az ajtó alatt, egy óvatlan hasadékon hirtelen ömleni kezd befelé a láng, valaki izzadt hátamra teszi a kezét, hideg, békaérintésű bőr, megborzongok, ki lehet az, de nem merek megfordulni, hogy szembenézzek vele, inkább meggyorsítom a lépteimet, de nem sikerül elszakadnom tőle, sőt, egyre nagyobb erővel taszít előre az úton, ami most már, talán éppen ezért, nem a saját utam, s ekkor az egyre elviselhetetlenebbé fokozódó lendület kényszere elszakít tőle, odalök a mit sem sejtő messzeség martalékának, búcsúzól csak egy visszhangos nevetést hallok a hátam mögül, ahogy változó erősséggel-gyöngeséggel az oszlopok között verődik, erőt veszek magamon, és az egyre fokozódó nehézségek ellenére hátranézek, de ekkor már semmit se látok, a gőzbe burkolt hajó homályos belsején, a köpködve, az örvénylőn, a bugyborékosan nyugtalan levegőn kívül. Megadtam magam, bár még nem vagyok azonos vele, aki lemond majd saját magáról, s teljes egészében az ördög praktikáira hagyatkozik, de már csak idő kérdése minden, s bekövetkezik, aminek lehetősége olyan régóta itt vibrál sosem egészen uralt idegrendszeremen. Fejem megindul a padlat vörös-szürke kősakktáblája felé, de most még visszakapom: nem, ne! Lesz majd idő, hogy jólesne hűvöse, de akkor meg majd nem lehet már, forróság kerít be onnan is. Mindenütt a pokol csapdája, mindenütt. A menekülés legcsábítóbb távlata felől csap arcomba a legkeserűbb illat, a megpörkölt hús szaga. Visszahőkölök a sietve elhagyott, de most már olyan csábító bizonytalanság felé. Dühös méhraj dörög körül, pergamenmerekvő teszik a levegőt, fullánkérintésük fáj, belekapaszkodnak a fülembé, és nem tudom lerázni őket, fölemelkedem, és lebegve úszom vissza

oda, ahonnan az imént visszatörpantam, a pörkölt hús illatával eltelt műhely felé. A belóduló faajtó mögött tatárfejű, hordómellű kovács ül, arcán a figyelem időtlenné merevült fintora, a szája kicsit szétnyílik, hogy éppen csak kilásson mögüle a sárga, de hibátlan és erős fogsor, a szeme nyitva, a túl szélesre tolt arccsontokon megfeszül a bőr, rajta a vasizzás és a lángok bizonytalanná keveredő visszfénye játszik, haja, hosszú, zsíros haja, valószínű, a huzat keltette szembeszéltől, amit én nem érzékelek, vadul, lobogva csapódik hátra, és ott úszik, szinte megmerevedve a levegőben. A zsíros, enyhén fölpuffedt bőr alatt nem látszanak, de vak erővel dolgoznak az izmok. Mindkét óriási lapátkézben fogó van, a kovács velük húzza elő a drótot az apró lyukakból, amik a dróthúzófal teljes hosszában föl vannak fúrva. Az izzó drótot azon melegében sárga szemű skorpiók eszik, s falánkságuk eredményeképpen a seggük sem pihen, a félhold alakúra tágult nyílásból eszetlen igyekezettel másznak elő az elkárhozott lelkek testi torzalakjai, amik csak akkorák, akár a kovács tenyerében is elférhetnének, akkorák, mint én. Még ki se másztak búzihódt likukból, amikor máris méhek ragadják meg, s a kovács feje fölött dörmögve viszik vissza őket a dróthúzó fal forró, kénfüstöt árasztó furataihoz, ahol a kovács fogója, fáradhatatlan fogója, már várja őket. Behunyom a szemem, ami ugyan nem szünteti meg, de legalább eltakarja előlem a látványt. Még mindig, még mindig nincs rajtam a sor. A hosszú kivárás reménnyel tölt el, szinte semmit nem tettem érte, de talán mégis megszabadultam. Már-már annyira betölt a remény, hogy újra kinyitom a szememet. Az óvatlanság szakította keskeny résen át most valahova egészen máshova látok.

Megint a forró ecet illata tép könnyet a szemembe. Szemből látom, értelmes embertekintet, fekete szem bogara süt a szőrtelen farkasfőből, a fogak közül vörös kígyónyelv kúszik elő, a lesunt fülek mögött szarv, a szarvak végén kis piros gömb van, ha csak ránézel is, vér fröcsköl belőlük, mérgezett, égető ördögvér, ami megvakít. Tudom és mégse tudok időben elfordulni. Izadok, a bőröm ráncaiba beletapadnak a széttaposott, és a forró levegőn élessé száradt trágya szilánkjai, és véres sebeket dörzsölnek ki, akár az üvegmorzsalék. Hiába söpröm le, mindig újabb és újabb réteg csapódik rám. A ruha, ami eddig még védett valamit, most lefoszlik rólam, szétharapják a lángok, a vér. Kiszolgáltatottságom egyre teljesebbé válik. Belelátok a tátott szájba, nem, nem, benne vagyok már, sárga, bűzlő szél tombol, az oszlopokon foglepedék, az alvadtvérfekete földet kékes lyukak borítják, lüktető, kocsonyás semmi nyeli el a lépteimet, minden puha, a nyálkahártya süppedt szőnyegén megyek, előre, aztán tovább, aztán vége, a fuldoklás utolsó állomására még emlékszem. Mégis odakint vagyok megint, az ördögök csatárláncot képeznek, meztelen, kövér testüket csak egy pettyes állatbőr kötény takarja, amiről csomózott aranyrojtok lógnak, a kezükben villáspuska, az óriási villák a testünkbe fúródnak, a mi testünkbe, akik görnyedten, kábán kúszunk körbe-körbe a kör közepén egyre növekvő buzgalommal, de egyre jobban megkínózva a villáspuskák döféseitől. Hiába forgok körbe, minden oldalról ugyanavval találom szembe magamat, bekerítettek. És mégse tágitok. Egészen addig, amíg a szédülés ki nem húzza alólam a talajt, bele nem buktat az öntudatlanság állapotába, ahol talán, de jó is volna, megnyugvást találhatok, vakon rovom a rám

szabott utat tovább. A homályos szorítások azonban, amik e testtelen állapot ellenére is körülvesznek, semmivel nem biztatnak. Nyomasztó érzés tölt el, a gyanú szinte kifordítja a gyomromat, feszült hányásérzet görcsei ostromolják a gégémet. A felpuffedt tatár arc, a tágult, fehérjükkal kifelé fordult szemek, a szembeszélbe dermedt óriási üstök, a figyelemtől csorbult száj, a hibátlan, de durva és mocskos fogak tulajdonosa – fölém hajol, akár egy dajka, egy idegen, aki boldogítani akar, de akit én nem szeretek. A lény, egy férfi, azt hiszem, a sarkán ül, a csuklómat a térdhajlatába szorítja, és teljes súlyával a sípcsontom legérzékenyebb felületére nehezül. Szőrös hasát, lüktető köldökét látom magam előtt, és semmi mást, a verejték, az időtlen mosdatlanságszag rám nehezedik. Előregörnyedek, de a fejem hátracsapom. A fogó két pofája a szemembe mélyed, egyre vörösebb lesz, amit látok, aztán meg, amit nem látok, az orrnyergem megcsípve zárul össze, hogy mozdítani se tudom a fejemet; az öntudat, a kihunyó öntudat határán érzékelem csak, és már alig, szinte nem is szenvedés, ahogy másik kezében a fúró a homlokomhoz közeledik, és pörkölt, reszelt éle a csontomnak feszülve dolgozni kezd. Amikor a nehezen vágott lyukon át a fogó behatol a fejembe, megragadja tudatom bűnös fészket, s előcibálja onnan, megkönnyebbülök. Az agyvelőm undorítóan és nyúlósan lóg a fogó szájában, akár a takony, s alig várja, alig várom, hogy a tűz fertőtlenítő mámorába vettessék, s én üres fejjel, és tisztán járulhassak, ezt remélem, most már egyenesen az Úr Jézus Krisztus színe elé, hogy bocsánatért könyörögjek. A karikák a szemem előtt micsoda örült, micsoda régi táncot lejtének, mintha még ez sem lett volna elég a végső megkönnyebbüléshez. A mongolarcú dög el-

engedett. Űressé vált fejem fölfelé lebeg, s akár a léggömbön a madzag, úgy függök, lötyögök rajta én magam, a még fertőzéssel, a még étellel teli test. Egy félbemaradt fuldoklás élménye van mögöttem, s előttem az ablakok egyre közelgő ostyafénye. A vér selyemsíkossága, a sötétség szurokbundája odalenn maradt, onnan acsarkodik rám. Az ördögök izzó lehelete még onnan távolról is idecsapódik hozzám, és a bőrömbe tapad. Letépném, de nem tudok odanyúlni. Megkísérlem, de nem sikerül. Egész testemen átnylall a rémület: nem, nem mozdulhatok. Ha eloldódom, belezuhanok a lenn fortyogó, habzó, ecetgőzt köpködő bugyborékos sötétbe, és akkor, akkor végem, ha sikerülne is átbuknom a forróságon, a hidegen, s még a nem ismert szenvedéseket rejtő rétegek során, mi várna ott. Legjobb esetben is a semmi még ezt a kevés életlehetőséget, ezt a kínos virrasztást is magába faló üressége. Ha sejtelmem nem csal, ilyen lehet a halál, túl minden bűnhődésen és minden megbocsátáson. Kinyitom és becsukom a szemem, és más-más hévvel szorít magához, de ugyanaz a csapda. Mintha változás volna ez is, úgy érzékelem, pedig nem az. Reménykedem. Elönt a bizalom vizeletmeleg hulláma, és megenyhít egy pillanatra, de aztán hűlni kezd, és szúrós, hűvös köd marad utána, idegen lehelet бүдös, fagyasztó harmata a bőrömmön, az orromba, a számba égő vatta nyomul: a fény kivakarhatatlan viszketés a bőröm alatt. És ekkor oda-túlról, a bevetülő ablakfény idilli megvilágításában fellobban újra az ördögök tánca, a vidék, ahonnan jöttem. De messze is van már! Az ördögök fekete bundája alól lángolás szivárog. Most még alig észrevehető pántlikái bomlanak csak ki a tűznek itt meg ott, a szanaszét űzött tárgyakon. A meleg, ami eddig csak engem kínzott, azt

hittem, most mindent besugároz. Az ördögök maguk is szenvednek már tőle, hiába rázzák le magukról őket, a lángok vidám hersegéssel visszaugrálnak rájuk. Nem értem, mi történik, de érzem. Közel hajlok hozzá, és mohón iszom a szenvedést. Átadom neki magamat, és megkönnyebbülten lélegzem föl, nem úgy, mint ők. Nekik újdonság mindez, még csak most rémültek meg tőle, megalázva, gyáván vinnyognak, rohannak faltól falig enyhülést keresni, és nem találnak, egymást kezdik marni, hogy utálatos, fekete testük lassan szanaszét roncsolódik.

– In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil, quod factum est: in ipso vita erat lux hominum: et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehendunt. – A kijáratnál megrekedt tömeg, a visszhangossá ürülő templom érzetének balzsamos kortya átsegít a megrendülésen, hogy sötét önmagamból a külvilág közömbös tárgyai, lényei és jelenségei közé lépjek. A nyelvem, a torokom, a nyálkahártyák mit sem sejteneek abból, hogy ők nyitották meg az utat, s a kicsordult, nehezen kicsordult nyállal együtt a gyomrom fenekére küldték az ostyát, Krisztus megszentelt testét, ami az úrfelmutatás parádés gőzétől ittasan már föladta búzalényét, csatlakozva elkárhozásom kénesőpoklának ezer fondorlatához. Ez az, a mítsem-tudás, ami annyira vonzóvá és annyira visszataszítóvá tesz most számomra mindent. Már kint vagyok az utcán, álmos fényben megyek a ferdén megvilágított fal előtt, a nap már nem is melegítő sugarai egyenesen az arcomba esnek, kivássák szemem elkopó, zöld íriszét, magukhoz, a forrásomhoz vonnak, megsemmisítenek, s

ez jó jel, teli a béke, a megbékélés nem levő ízeivel, szagával, közelével. Sem nem kellemes, sem nem kellemetlen, mintha meg se érintene a változás, amit úgy ismerek meg, hogy nem ismerek, s ami semmi hajlandóságot nem mutat többé, hogy igazi lényében fölfedje magát előttem, mert talán nincs is igazi lénye, mert ő maga sincsen talán.

A ministránsok lökdösődve tódulnak be a sekrestye ajtaján, nevetésük kihallatszik a szentélybe, s a hajó első padjaiig is elér, és a pap káromkodása is, ami végül úrrá lesz rajtuk a következő pillanatban, amikor már csak a pizsmogás hangjai verődnek ki az ajtón, nyelődnek el a mozaiklapokat fölverő csoszogásban. A tömeg hátat fordítva az oltárnak kifelé igyekszik, görcsös erőködéssel, araszolva préseli át magát a szűk kapun. Molyirtószag száll föl a ruhákból. Apám már biztosan kint van, anyám meg még a tömegben sodródik feléje, csak én maradtam itt. Majdnem egyedül. Néhány kendős vénasszony gubbaszt a hátsó padokban, csörgeti bütykös kezén az öregszemű olvasót. Hogy ezeknek semmi se elég! Vagy csak a tolongás végét várják? Többet nem törődöm velük. Szenteltvízillat árad a kövekből. Itt van egészen közel. Megtéveszt? Azt hiszem, másutt vagyok. Egy-egy röpke villanásig ébredek magamra. A helyzetek, a mégis látható tárgyak közele, ahova nem kerülök, zavarba hoznak. Meggyűrődik. Idegen részek kerülnek bele, amiknek megfejtésével nem érdemes vesződni; csak nekem fontosak, aki nem tudok megválni tőlük. Ha nem állok ellen, nem kényszeríttetem. Magamat kényszerítem. Arra, hogy ne álljak ellen. De miért? A széthúzó formák, élek mögött a vihar morgása zsongító sejtelemmé enyhül, de

azért én tudom, mit hallgatok, ki vagyok, és mi vár rám: a pokol. A céltalan fekete foltok céltalan mozgásba bonyolódva kavarnak. Egymásba mosódnak, elválnak egymástól. Közelednek. Már-már a bőrömbé nyomódnak, egy hajszál, talán még annyi se, választ el a fájdalomtól, amikor megfordulnak, s eltávoznak tőlem egészen nyomtalanul. Könnyen elfelejthetném a borzongást, amit rám hagytak. Elfelejthetném, és mégsem felejttem. Nem akarom tudni, kicsoda és mit akar, de ő magához vonz. Tehát megtudom? Ez az elsietett beleegyezés hiúsítja meg a találkozásunkat, azt hiszem. És ekkor már mindegy, nincs orvosság, ahogy a sors hibásra metszett malomkövei megőrlik a búzát, úgy kell belőle kenyeredet megsütnöd. A kemence, amikor belekémeled, forró sivataglevegőt köp az arcodba. Összekotrod a szénvonyóval a kiterített paraszt egy kupacba a padkára, berakod a kenyeret, a kemencenyílást elsáncolod a töpörödött, elszürkült tűzmaradékkal, betámasztod a vasajtóval, és sorsára bízod. Tudod, hogy ilyenkor mi szokott történni odabent, de semmi biztosítékokod rá, hogy ugyanaz történik meg most is, az ellenőrizhető körülményeket ugyan nem változtattad meg, de vannak olyanok is, amikhez nincs közöd, és azok ellened fordulhatnak. De ha semmi nem változott, maga az eredmény megcsúfolhat egy szép napon akkor is. És miért ne ez a nap lenne az, vagy miért ne egy másik? Akár a mesében. Az arcomra szökött izzadság csöppjeit megmerevíti a fagy. Söréttöltés a szél puskájában. Csörömpölnek a hús mögött. Kopog a csont. Kísérletezem vele én is, hogy a megismert érzetekből valami másnak a képét állítsam elő, és ne azét, amire önként is rá, önként is visszavallanak. Sikerült, nem sikerült? Aligha változtat ez a lényegen, ami a különválás és a talál-

kozás állandó csalódásaival terhes, mindegy, így, vagy akár úgy jutok el hozzá. A maga útját járja. A képzelődés amikor megkönnyíti, ugyanakkor meg is nehezíti a tájékozódást. Beszennyeződik. A bűnt bűn követi, így menekül a békülés elől, és oda, ahonnan már nincs visszatérés. De hát megmenekül-e? Egy dobozba zárt színpad lóg a nyakadban foszló madzagon, még akkorról emlékszel rá, mielőtt elszakadt volna: örökös, langyos hóesés, száraz, tiszta ég, bársonyos pelyhek, állatok párás lehelete, simogatás és balzsamillat egy sokágú csillag alatt. Átvergődsz. És nekem ez nem volt elég. A tisztítófűz hamvához hűtlenül téptem el minden köteléket magamtól. Nehéz kenyér, egyre csak nem gondolni rá, aki itt van velem, a meggyalázott ostya képében, leszálló Jézusom. Meddig viszem, hova hurcolom gyanútlan lényét, miféle újabb kínok útvesztői felé? Végre, hogy nem magamat sajnálom már. Nincs visszatérés. Eldördül a pokol puskatorokfeketéje; a csábítás befejezve, elveszünk. Az ostyakenyérre visszarémlik az egyházi ostyasütő üzem emblémája, Jézus Krisztus feltámadott. És a bor, csengő bíborcseppjei jó helyen vannak a káromló torokban? Még most is támadsz, ennyire a sarokba szorítva? Szerencsétlen. Meltatlanok. Az ádámcsutka le-föl jár, le-föl, le-föl, le-föl, meddig még, a kortyokat jelezve. A szertartás parazsa fölött, ne hagyj el, a palást fehér sejtelemlángja. Vadul emelkedik fölém. Nézek utána. Elmaradtam. Idelentről már csak egy nagyon régi emlék mindez. Elvesztem a másra valló, tétova körvonalak között; akadozó tekintet. Magammal vittem. Gyorsabb bűnbe nem is lehetne tán. Az a végső édesség, ha csak a hiányát éreztem is, majdnem megérte. Kit érdekelt a csömör nyirkos vattaíze, majd az üresség ugyanabban a szájban, amellyel nemrég még

nyeldekelttem? A nyál csodálatos szaporodása és elapadása, ennyi volt csak; az ínyemre tapadt, a fogam közé, a körmöm mocskos árkába. A fájdalom, habár én érzem, az övé. Azt se tudom, mit rejt a tegnap, mit hordoz sodrában a ma, mért kutatnám akkor, fölösleges hiúság, a holnapot, a holnaputánt? Annyi minden fenyeget, hogy képtelen vagyok törődni velük. A benti homályos szédületből kilépve úgy fogadom mégis, mintha előre vártam volna az utca verőfényét. Kegyetlen így látnom, búcsúzóban mindent. A szemem mohón kitágul, a tekintetem belemélyed a színek, a formák, a fények egymást keresztező szövevényébe; nem mintha valamit is magammal vihetnék. És erre most mutatja föl minden, szinte ellenem esküdve, rejtett mámorát, számomra már vesztett gazdagságát most tárja ki. Rövid, alig lebbenésnyi ideig, éppen csak annyira, hogy tudjam, mit veszíték el – most már örökre. Örökre, örökre, örökre... Ezt hallom vissza egyre, ez visszhangzik bennem véghetetlenül, unalmasan és rémítően. Nem, nem, ez nem lehet. Vad fájdalom fut át rajtam. A fal felé fordulok. A homlokomat a sikoltó mésznek támasztom. A testem merev. A hasizmom hullámokban préseli egyre összébb és összébb a gyomromat. A szememet becsukom, a szemhéjamat olyan erővel szorítom össze, hogy szinte fáj. Mintha meghaltam volna. Hát ilyen lesz? Csupa egészen biztosra nem vehető érzet, és nem tudhatom, hogy borzongásuk mit jelent. És mindez egyre mélyebbre, most már a csontjaimba süllyedve lüktet; likacsos, fekete mészkővilág, barlangos odvak. Ide már nem hallatszik a szó, de még a szél, a lombzuhogás se. Kihalt árnyak. A televény mindenre képes éhe. Csak ennyi. Aztán még egy és még egy visszarémlő semmiség. Kiveszőben. Ahol a búcsú, ahol a találkozás

veszteségeit mérik, egyiké az egyik, másiké a másik serpenyőben, és nincs a mérlegnek nyelve, oda készülök. A sárga réztálakon semmi sincs. A réztálatat kovácsoltvas cirádák tartják. Hányinger környékez. Egyre fokozódó kényszerével szemben nem tudnék ellenállást tanúsítani, de mire ide jutnék, akkorra már nincs is rá szükség. Az ostya fehér maradéka megint itt tapad a számban; a nyelvem, a fogam, a szájpadrólásom egyszerre kezd zsibbadni tőle. Mindenképpen szabadulnom kell, s mert lenyelni képtelen vagyok, nincs más választásom, mint hogy kiköpöm. Az államon fönnakad a nyál. Letörlöm. Megnézem a kezem fejét, a csillogó nedves csikot a bőrömről, de semmit nem látok rajta. Leguggolok, ujjamat a köpés nedves helyére teszem, s kutatva mélyesztem a porba, egészen a meleg, száraz rétegekig, de itt se találok semmit. Testem görcse már visszavonult, kétségbeesésem megenyhült. Látok ismét. Kemény körvonalak, tiszta színek, mintha a még érintetlen fonákját látnám a világnak. Annyi csalódás, annyi terhes megszokás közül szinte örömmel lépek ebbe a másik körbe. Annyira új minden, amennyire csak lehet. Kezdődhet hát előről kopás, csorbulás, porosodás, amíg vissza nem emésztődik minden önnön elhagyott öregségébe. Lépések a kavicsra. Ez a hang kísér hazáig. Jó volna elhagynom. Gyorsítok. Jön utánam. Talán, ha megállnék. De hát azt meg nem tehetem. Ne figyelj oda! Régi módszer. Hívják megszokásnak is. És ekkor már én akarom, hogy visszatérjen, és elviselhetővé szürkítse most csak a hazatérést, aztán meg mindent, az egész világot. A kövesúton megyek. Távol a léckerítésektől. Érintésük emléke még itt van az ujjamon. Tratatamm, tratamm, tratatamm. Mintha lovasok vágatnának valahol. Igen. Ünneplő ruhában. Elmarad-

tam. Most már észrevétlenül jutok előre. A haladás kellemes jelenében elmosódik minden. Ugyanaz, mindig csak ugyanaz az utca, ugyanaz a lépés, mindig, mindig amerre járok. Évek rakódnak rá. Már körül se kell néznem, és minden a helyén van: a kövek, a vakolás púposodásai, a hámlások, a kerítések foghíjai, s a kerítések tövéből kivirító fű, a tetők és maga a föld is, minden. Az előbb, amikor egy pillanatra fölszakadni látszott az évek üledéke, és megláttam mindent úgy, ahogyan még sohase, nem mertem elhinni, hogy mindez létezik valóban. Túl szép és túl idegen. Mi kéne hozzá, hogy elérjem? Hogy elveszítsd. Nevetséges. Hátam mögött a templom, levegőjének bűnös íze. Nem felejték. Az utca közepéről kihúzódok ide a szélre, a falak mentébe. Megyek, és közben mögém áll a sárga, a bordó, a zöld meszelés, minden taszító, mélyről fölkorgó szín mögém. És ahogy ellépek előlük, egyszer csak ott találom magam a régi, mészfehér ragyogásban, aminek ezüstösen villannak föl egyre régebbi rétegei. Titkolt örömmel, de fölismerem őket. Egy földhólyagzott, sebző réteg a deszkán, az ólpalánk hátamba nyomódó érdessége, amikor ferdén oldalra fordítottam az arcomat, láttam is. Lépre csalt. És most? Most más a helyzet, más nap, más idő vesz körül, más ígélet küld, és más csalódás vár. Lehajtom a fejemet, a porló föld hamuszürke repedéseiben bogarak bozsognak. Behunyom a szemem, nem akarom látni. És ekkor egy átlós napcsík vetül az arcomra, az éles fény belevág a szórt fényű világításba. Átmelegíti a bőrömet. Aztán egy szín, mintha láng lobbanna el, teljesedik ki, s enyészik el a zárt szemhéj alatt, talán vörös, talán sárga, talán kék, talán valami más; s amikor kinyitom a szememet, már egyáltalán nem is emlékszem rá. Vége van, miért olyan nehéz ezt

megérteni. Az út teljesen néptelen, üres falombok, házak, nem tudom, milyen hosszú séta vége ez; nem is séta, inkább bolyongás – itthon vagyok. Csodálkozással telek meg: nem számítottam rá, hogy még egyszer találkozunk. A vékony nyakon borzas fej, kitágult, reszkető szemek, vastag száj. Mereven a fal előtt. Hajában a szél. Túrd szét a fejbőrig, és még tovább, a pusztá koponyáig, mohó leviathán! Érezni, tudni ennél többet már nem lehet. Kinyúlok feléje. Talán, hogy megfojtsam? A szenvedély elemi ereje sem nem a gyűlölet, sem nem a féltés. S a horgas ujjak, még mielőtt bármi bekövetkezne, a cernyák felé indultukban megállnak. A túlzott indulat csapdája őket fogta meg.

A kábulat váratlanul visszaenged. Hihetetlen, hogy az az otthoni fény fogadjon, és mégis az fogad, amit annyira megszoktam már. Észre sem veszem, olyan magától értetődően vannak ott hanyagul szétfészkelő szálai a mosdótakaró omlásában, az asztalterítő sarokráncai élén, a függönybojtokban, mindenütt. Anyám és apám már régen itthon vannak, levetették ünneplő ruhájukat, föl-le járnak a konyhában, azért még mindig a dolguk után, s közben beszélgetnek. Bármennyire is nem akartam, mégiscsak utolértem őket. Mikor érkeztem meg, léptem be az ajtón? Nincs rá bizonyíték, hogy egyáltalán megtörtént volna. Ha csak az nem, hogy itt vagyok. Ugyanakkor a falak mintha semmitől nem választanának el, körülöttem a szél tágassága lüktet, bennem meg nyüzszítő félsze. Benne maradni nehéz, elhagyni még nehezebb. Miért ezt választottam mégis? Lehet, hogy éppen ezért. A szűk környezet meg sem ítél. A díványhuzaton a régi foltok, ismerős kopottság, a szaga sem változott. A lélegzettel, a mozgással együtt lopakszik el mindez az érzékeim-

hez. Ezek szerint még élek. Innen kell megtudnom. Milyen megalázó mindez! Ördögök tánca, a tűz látványos díszlete nélkül mindent a régi rendben hagyva távozzam el? Egyszer csak véget ér, éppen, amikor nem számítunk rá, de azért nincs okunk meglepődni se, hiszen elejtől tudjuk, vagy legalábbis tudnunk kellene, hogy így lesz. Talán tudomásul se kellene venni: szép lassan kialszanak a képek, fölszívódnak az árnyékok, puha, kellemes homály vesz körül, én meg egyre mélyebbre és mélyebbre fészkelődöm belé. Nem tart hosszan, és ez okozza azt a bizonytalanságérzetet, amit eddig nem tudtam, hova tenni. Minden csak feltűnik és abbamarad, ha folytatódik, az már kívül van az általam érzékelhető, mérhető időn. Tudom, hogy van, de nem érdekel. Nincs rá esélyem, hogy bármelyik lehetséges állapot képében is találkozzunk. A megközelítés, az persze más dolog, affelé törekedhetnék, attól menekülhetnék, mint ahogy nem teszem. Ez a végzet, ami a részleteket ilyen könyörtelenül falja magába, nem valószínű, hogy az egésszel könyörületesebb lehetne. És egyáltalán, mi jogon tekinthetném magamat, szemléletemet egésznek, amikor talán semmi és senki nem tarthat e megtisztelő, de semmire se használható címre elfogadható igényt. Ha csak az Isten nem. De ha van, ha létezik, akkor meg ő az, akinek nincs szüksége rája. Ha akar, elítél, ha akar, megbocsát, mindegy, hogy bízom vagy nem bízom benne. Fehér szakálla messze leng. Mert félek a csalódástól, inkább nem hiszek neki. A messzi ég beszívja a képzelet képeit. Ha volna, nem volna olyan, amit Ő meg ne tehetne. Így bukdácsolok ideleenn lendület nélkül, csak baljós szavak hátán. Valami különös elszántság mégis folyton újraéled bennem a legmegsemmisítőbb vereségek, a legbiztosabb bukások múl-

tán is. Soha többet, soha többet, soha többet, ezt morogom magamban, de a szavak ekkor már nem jelentenek semmit. Ha egyszer kinyílhatna a tegnap ajtaja, és én visszaléphetnék a régi megszokásba, akkor ezt a mostani elszántságot is ide kéne hagynom, és védtelenül volnék kénytelen újra hozzákezdeni ahhoz, amibe egyszer már ugyanígy belebuktam. Arra meg nem akarok gondolni, hogy talán a jövőre vonatkozik mindez, arra a jövőre, ami számomra már nem létezik. S ha igen, akkor meg hiábavaló. Mindig csak egy-egy perccel jutok tovább, mint amire számítottam, és ki tudja, meddig élek még így, hiszen mióta. Nem most dőlt el, csak most nyilatkozott meg, ami eddig is bennem lappangott, szokásaim alján, hajlamaim útvesztőjében. Hazudtam? Nem, nem, ezen nem lehet átsiklani ilyen egyszerűen. Vannak cselekvések, amik többé nem tehetők jóvá, először ez is ilyennek látszott, mint mindegyik, nem tudhattam, mi lesz belőle. Halálos bűn, örökre kárhoz el. Ennyire ifjan hogyan lehetne valakit annyira megbántani? Hát így. Egy szál piros szoknya, s nyomában az édes csömör mire nem ragadja, aki nem képes rá, hogy legalább saját gyöngeségével nyíltan szembenézzen. Ha sikerül megúsznom, a bűn ha megbocsátatik, megváltozom-e valóban, ahogy ígérem? Ha van, csak az évek adhatnák meg a választ, vagy talán azok se. Beletörődöm. Így jutok egyre messzebb, s ekkor már szinte mindegy, megszokom, bármit érek is meg. Akkor tudok csak parancsolni magamnak, ha nem tartom érdemesnek; akkor, amikor semmi szükség nincs rá. A zokogás visszanyelt görcsei egyszer csak nem találkoznak az öntudat semmilyen ellenőrzésével, szabadon áradnak szét, veszik birtokba egész testemet. Akkor kezdek ráébredni, mi történik ve-

lem, amikor már késő. Még száraz a szemem, de már nem tudom megállítani a kétségbeesés mindent földülő lavináját. Megborzongok, mintha fáznék. Annyira a gyöngesség szárnyán, hogy nem is hiszem, emelkedem föl, a szemhéjam remeg, alatta szárazan ég a szemgolyóm, mintha por került volna közéjük. Távol, valahol nagyon távol, és ez szívárogoz bele minden részbe. A rázkódó váll megakad. Álom a tengerfenéken. Visszaugranak az arcvonások. Torkomban a csönd: megmozdíthatatlan súly. Egyetlen hang fölfoghatna mindent. Talán érdemes volna megpróbálkoznom vele. A nyelvemmel mintha érinteném is már, hát persze hogy nem sikerült. Csüggedten hagyom abba. Ezt is. Nem könnyű így, hogy semmire se vittem; bár van még időm, de sok jóval az se biztat. Valahol megpattan egy szó, nagyon távol, és egyetlenegy. Buborék héját próbálsz szétsimítani a tenyereden. Ez is elég. Most már ömlik belőlem a sírás, egyszerűen lehetetlen gátját szabni, irányítani, bárhogyan beleavatkozni hatalmába. Bukdácsolva, kerengve egymáson át sodródnak az elhagyott képek: a részletek különválnak, aztán összeállnak, de ekkor már egészen másként, mint ahogyan valaha voltak, mint ahogyan emlékezetem őrizni igyekezett őket. Mindegy, most már ezt fogadom el. Ezt se. Rá se találtam, elúszik máris messze tőlem. Víz sodorja, forgatja szél? Megfeledekzem. A sírás szünetében igazi tisztásra látok. Csak magammal voltam képes törődni, de ezután minden másképp lesz. Fölengedtek az izmok, s az emlékezés görcse is egészen. Az elsodródott képek ott hevernek valahol a távol múlt zátonyán. Vissza se nézek. Csak a víz morajlik mögöttem. S odafönn az ég; ez már csaknem a megbocsátás. Mintha megkarcolná valaki. Tű hever a jégen. Madárhang. Újra kezdem. Kell, hogy

módom legyen rá, újra kezdeni. Csak most az egyszer! Megélné; annyira másképp, annyira jól történne minden. Tudom. Bár az eleven képzelet amikor belemarkol, csaknem hihetetlen. Imádkozom. Minél kegyetlenebb a kísérés ördöge, annál tisztább a győzelem, amit fölötte aratsz. Így lesz. Így őrzöm meg. A sárga láng takaróját az államig húzom. Nem tudhatom, mi következik. Félelem és számítás nélkül nézek előre. Egy távoli pont, egy tűszúrásnyi fény mindenén túl, ez vezet. Tekintetem lyukat üt a világ feketeségén, szürkességén, kopottságán, újdonságán, ekkor már csaknem mindegy, mi kerül elébe, hogy megtalálja rajta a rést, ami a végtelenbe nyílik, vagy azon is túl, a mögötte levő beláthatatlan ürességbe. A kezdet kezdetén, amikor a szememet lezártam, nem hittem volna, hogy átjuthatok ezen a sötét országon, hogy megnyílhat előttem, bármilyen résnyire is, egy másik. És most, amikor megtörtént, képtelen vagyok fölismerni a jelentőségét, mert már mögöttem van, most más dolgokat vélek ugyanilyen távolinak, és miattuk aggódok. Igen. Könnyű és világos. Idő jószága: megbékülés. Jázminbőr. Uram. Ahol a nap a sziklával találkozik, abban a szorosságban keresd meg az utadat. Itt keresem, és mióta már! Néha hiba csúszik a lélegzet ritmusába, és akkor visszatérek, de nem sokáig. Nincs más lehetőség, mint az az út. Bár lehet, hogy nem létezik. Fuldoklás előtti telítettség, egy hosszú, hosszú kiáltás vége. Hirtelen visszazárul a szoba, és a levegője olyan nyomással nehezedik rám, hogy szinte ki se bírom. Bőr nélkül, csont nélkül omlom össze. Vége van. Vagy most kezdődik talán?

Míntha valaki közeledne hozzám. A szándéka felől semmi kétség, vigasztalással.

– Mi baj van? – kérdezi, és én csalódottan veszem tudomásul, hogy csak az anyám.

– Semmi.

– Akkor miért sírsz?

– Nem... – És itt el kell harapnom a mondatot, hogy a fölbuggyanó utolsó rázkódást visszanyeljem. – Nem sírok.

– De sírtál.

– Nem sírtam.

– Látom a szemedet. – Dühösen, két ököllel dörzsölöm a szememet, hogy eltüntessem az árulkodó nyomokat, de ezzel csak még jobban visszaidézem őket. – Na, mondd meg!

– El... – És most már hiába minden erőlködés, a meghatottság és a gyöngeség útvesztőiben végleg elcsuklik a hangom. – El... fe... felejtettem.

– Mit?

– Meggyónni.

– És megáldoztál?

– Meg.

– És ezért sírsz, csak ezért? – Hogyhogy csak, kapom föl a fejem vad gyanakvással, de a szinte tola kvó segítő-készség, amivel találkozom, visszavonulásra késztet.

– Ezért.

– Ne sírj!

– De... de hát... hiszen ez... halálos... halálos bűn.

– Az. – A nyugodt hang, amivel anyám ezt kimondja, azt az érzést kelti bennem, mintha nem tudná, miről van szó, nem értené az egészet.

– És akkor... és akkor én...

– Majd legközelebb meggyónod.

- És megbocsátja?
- Ki?
- Hát Ő, hát az...
- Isten?
- Igen.
- Ha megbántad, akkor megbocsátja.
- Megbántam.
- Őszintén?

- Ő... Ő... őszintén – mondom, és kitör belőlem a zokogás, s egészen ízléstelenül elhatalmasodik rajtam, nyálamba, taknyomba tapad; és ezt érzem is. Hiába irtózom tőle, jólesik. Némi gúnyos viszolygással tudom csak elfogadni, de elfogadom. Kénytelen vagyok? Magam kényszerítem magamat a megbánás mindent eltorzító, feloldó törvényen kívüli állapotába, ahol a túlhajtott érzelmek megsemmisítik a felelősség súlyát, s szétszakítják egymástól a tettet és a következményeket. Szétmázolom arcomon a könnyeket, lehajtott fejem tétován fordul, nyomódik a lecsurgó ruharáncok közé, amikből álmos szekrényszag sugárzik felém, s még ott vibrál a visszahúzódó templomillat, anyám, és még jobban elhagyom magamat, mint az első indulathullám ömlése közben, megrázkódok, csuklás rántja össze a pihenni ernyedő rekeszizmot, beszélni akarok, de a hangok, még mielőtt kifejlenének, elveszítik formájukat, zavart lihegéssé, levegőkapkodássá bomlanak. Anyám a vállamra teszi a kezét, vigasztalni próbál, gyöngéd szorításától elhúzódom, pedig jólesik. Most megszorít, közelebb húz magához, megsimogatja a fejemet. Lassan megadom magam, a gyöngédségnek ezek az enyhén erőszakolt mozdulatai a teljes elszabadultság ölébe löknek, mintha magatehetetlen, vak csecsemőkorom ösztönei uralkodnának el újra

rajtam. Hanyagul kavarja élém látványos, vetített képeit a káprázat: királykorona tüskéi, vasborona szakállá, a vetésfoltos szántás zöldje, rög és hó téli bukdosása, vedlő bunda, virágba zárt, bagzó darázs, vöröshangyák fölhabzó örvénye a lábom szárán, a nyári ingemre mázolt záptojás csigaútja, a kéznél levés nem értett kényszere, a lóvizelet gyűrűhabos tócsája, kényelmetlen, tolakvón édeskés szénaillat, gyöngyöző lánycombok a lucernahalom dobja alján, csöpögő túrós zacskók a köcsögtartó rúdon, bohókás, pántlikás zergelábnyom, háborús golyónymok pörkölődése, ital és étel síkossága, kitátott száj, a falánk torok sehova se nyíló, semmibe se bűzlő sötétje, ami fölkerődzik és ami elemészt, és minden, minden, ami a nyomukba bozsog, az egymásba ragadt érzetek egész falkalánca a veszendőség sorsába fordul. Érzem és tudom. Arcomat egyre vadabbul és egyre reménytelenebbül tapasztom a hűvössé szőtt anyag felszínére, és egyre inkább hiába, nem találom többé, amit az első érintés még olyannyira váratlanul és könnyelműen nekem ajándékozott; most sajnálom csak, hogy ezt az ajándékot képtelen voltam megőrizni a nyomban megindult ínséges napokra. Évekre? Ó, ha ilyen szerencsésnek hihetném magam! Az öröm, az érdemtelenül felszökő és az ereimben szétáradó öröm szégyellni való melegsége a markába szorít, bőrgyűrődései, kemény szögletei és lágy, ujjbögypuha halmái-völgyei elnyelik akaratomat, gátat szabnak tevésre termett másféle igyekezetemnek. Kitérülve e hazug megfélekezésben a máris megsemmisült pillanat erejéig föllélegezhetem, föllélegezhettem volna, ha nem csukódna azonnal vissza minden a réginél is hátborzongatóbb szokványaiba, de talán éppen ez az, ami ismét visszaad önmagamnak.

– Az Isten megbocsát – mondja anyám.

– Meg?

– Hát persze, ha megbántad.

– Megbántam.

– Ha őszintén megbántad. – Röpül a szélbe eleresztett kendő, süt a nap, esik és fúj egyszerre. És fölenged. A homokos part éle alatt a víz. Nem játszom veled – hallom. A bokrok mögül nevetés szűrődik elő, csipkézi ki a szavakat. A szélbe lobbant szoknya fáklyáját zsugori kéz simítja vissza a lúdbőrös combokra. A lófarokfrizura bojtja s a kecskebokrok tüskéi összekeverednek. Behunyam a szemem, hogy ne lássak, hosszú, mély lélegzetet veszek, hanyatt dőlök a díványon, egyre jobban eltávolodom mindattól, ami pedig mintha mázsás súllyal nyomna lefelé, s a belém süllyedt irdatlan fáradtság ellenére se vagyok képes elaludni. Az összefüggéstelen képek, amiket agyam termel, és kerget világgá, nem szűnnek kísérteni, már-már azt is elhitetik velem, hogy megszabadultam, sikerült leráznom bűneimet s a büntetés megérdemelt koloncát magamról, és közben észre se veszem, hogy e szabadulás ára egy újabb hazugság volt.

A kocsi előtt, amit ide-oda dönt az egyenetlen földút, imbolyognak a lovak, bizonytalanul lépnek a mély horhóban. Fönn akácok sűrűje. Végig-végigsöpörnek rajtunk a mélybe lógó tüskés ágak. Térdünkre hajtjuk a fejünket, kezünket a fülünkre szorítjuk, s így várjuk ki, amíg átvonul fölöttünk egy-egy újabb tüskehullám. A fenékdeshkákon ugrálnak a kiszáradt trágyadarabok, a törek. Mindezt zöld reflexek emésztik. Véghetetlenül rázkódunk a haladás ütemére. Lassan közeledni kezdenek a dombok. Meginognak. A puha, barna föld, a nap-

sütötte szelíd hajlatok befogadnak. Emlékeztetőül egy régi íz tolul föl: őszibarack, körte, lecsöppenő lé. Nyárvég barlangja. Itt vagyunk. El kell hinnem, bár semmi jel nem mutatja. Ide szorultam e régi ragyogás lábához. Zavarban vagyok. Tévelyegni ennyi képzet között a valódi föld iránt s e valódi nyárban amennyire megszokott, annyira érthetetlen. Az idő egyre fogy, s így egyre védtelenebbek vagyunk. Az ostor átrebben a lovak fölött, alig érinti a hátukat, mégis sötét csíkot szánt a szőrükbe, aztán a nyél kihajlik, a hosszú bőrcsapó lecsorog a porba, vékony, tekergő árkot húz maga után, amit a végére kötött bütykök megszélesítenek, örvényesen összebogoznak.

– Tudod-e, mi az a méhel? – A figyelmes arc felém fordul. Csapdát sejtek a szürke szemekben, olyan messzire vannak tőlem. S a hang is, bár onnan ide elért hozzám, az enyém biztosan nem találná meg őt. Nem is kísérletezem hát. Ami fölrebben és elenyészik, az nem válasz semmire. Szikra száll szét; zendülő üllőkről a könnyű, gyors szökőkút. Széltépett függöny ide-oda. A hirtelenség jelbeszéde. A kiáltás tiszta. Mielőtt bármi összetörné, megpróbálom. Egészen közel hajolok a helyhez, ahol a fém a hanggal találkozik, ahol elválnak egymástól. Talán sikerül meghallanom. Vagy hiába minden, figyelmem legvégső próbái is kudarcot vallanak? Méh repül, szárnya zengését füledt, meleg nyár kíséri. A befőttesüveg falán kaparász. Ez az a hely – vagy mondjam, ahogy ő, helnek én is? –, ahol megállapodom. Mintha egyenesen a szemem bogarán érezném, hallanám a zsongást, a motoszkálást.

– Nem tudod?

– A műhely, nem?

– Nem.

– Hanem micsoda? – Bizalmatlan vagyok vele, és egy kicsit dühös is, hogy ilyen kétes dolgokban vizsgáztat, amikre én nem tudok megfelelni.

– Mögmongyam?

– Mondd már!

– Hát, ott készül a gyerök.

– A gyerek?

– Az.

– Hogyan?

– Láttad-e már, amikor a lovat hágattyák?

– Nincs lovunk.

– Hát a disznót, azt láttad-e?

– Nem, nem láttam.

– Akkor mit láttá?

– A tehenet.

– Nahát, az is ugyanullyan. Meg a kutya. – Nevet.
– Azt láttad-e?

– Igen.

– Amikor összeragannak. – Elfordítja a fejét, és nem néz rám. A titok zára még nem pattant föl, bár ő azt hiszi. – Szikra röppen bele az üveglevegőbe. Lucsok magvába zárt öröm. A láng; a láng; a láng... Fölnézek. A megereszkedett, az ernyedő ajak most még mozdulatlan, még néma is talán. Az arcbőr szinte különválva az arctól egy más múmia vonásait rajzolja ki; a visszaidő megviselt térképe, mintha háborút viselnék valakivel. De itt is, de ott is, mindenütt zöld a balzsam a világító faszor, a mérges bozótok alján. Futunk egy rebbenés nélküli messzi délen át. Homály szakad a szürke szemre, kialszik szinte egészen a régi-régi fény. – No, gyia! – mondja, és újra végiglegyezi a lovak hátát az ostorral, miközben a kocsi változatlan ütemben döcög tovább, ér ki a horhó tengerzöld

árnyai alól a fénybe, a homok, a lösz villámló napsütés-szagába. Furcsán idegen dolgok között találok magamat. Mit is kéne, hogyan is; leválni róluk, hirtelenebbül, mintsem elképzelhető, mintsem remélhetném magamtól. Ez is mesterség. Ahogyan ő teszi, Jóska. Akár ha semmit se venne észre belőle, olyan. Valahol egy kórház. Az ablakban egy pohár gyöngyöző víz. A körülmények tisztázatlanok voltak, és azok is maradnak most már mindig. Vannak dolgok, amiket senki sem kutat, amiket hagyunk elenyészni. Fiatal volt szegény. Szöröncsétlenség. A hát. A képzelet legmélyebb indulatai se juthatnak többre. A helyzet ugyanaz. Többször megismétlődik, és mégsem látunk át rajta. Nem lehet megmagyarázni. Én mégis tanulságoktól és szégyentől terhesen élem túl minden napomat. És ez még rosszabb, mintha csak úgy egyszerűen, ahogy szokás, elmennék mellettük. Most még persze, és itt még, a jelenben mit sem tudunk a jövőről, bármilyen közeli is az. Még birtokában vagyunk a használhatatlan erőfeszítéseknek, képzelhetünk bármit magunkról. Unokatestvérem, és a temetésére el se megyek majd. Gledícsiabokrok, ahol a frissen ásott föld majd elnyeli. Most még tud nevetni, fintorogni az arc, felém fordulhatna, hogy magyarázatot adjon, de nem teszi.

– Folat a tehén – kiabál át nagyanyám az udvaron. A tanácsháza mögött, ahol a bikaistálló áll, ott hágatják a teheneket. A bika elomló mozdulatai. És a szag, amit áraszt! Nem tudom. Ha sorra megnevezhetném a dolgokat, egyszerű volna. Féktelen, hullámozó gerinc. A feje nyál-tól és vértől mocskos. Éppen támoltyás közben áll föl. Remeg. Visszafelé is ugyanez az út vezet? Nem várok választ. A részletek vesződéséges fényében állok. A vér pompa-lobbanása. Esztelenül. Veszíték és nyerek. Nem kellett

volna, de föladam. Egy jelentéktelen mozzanat is megzavarhat, bármilyen kis része az egésznek. És egyáltalán, mi teszi egészsé az egészet, és azzá teszi-e valami? Aki kívül van, vagy csak kívül érzi magát, annak minden olyan egyszerű, egyszerűnek látszik, csak látvány, aminek hihet, amihez ragaszkodhat, nem tud a csalásairól, de aki benne él, aki szenvedő alanya, ha mind így vagyunk is, nem mind ismerjük el, az a legegyszerűbb nappali világitásban is zavarban van, nem hihet semminek, és nem kezdhet bele semmibe se gyanútlanul. A cselekvés olyan sok megfontolást követel, hogy már-már magát öli meg vele. Előny ez, vagy hátrány? Nem veszem ki részemet e bírói hitszegésből. Néha ócskapiacon láthatod az igazságot, amint éppen gyanús alakok kótyavetyélik. Szélhámosnak tűnhet, aki vadássza. Máskor meg túl magas polcra emelik, hazugságok garmada őrzi ilyenkor az avatatlanok s az avatottak elől egyaránt. Megrettent a kudarc lehetőségé, így kezdek bele bármibe. A dombok most mintha előbbre buktak volna, közelebb vannak, szinte egyenesen fölöttünk. A hajlatok részében azért még a régi ég világít. A magasságban a magasság íze, hamva. És fölfelé, mindez fölfelé kereng. Fejezzük be hamar, ha lehet, váratlanul. Vissza mindent a helyére! Elsüllyed. Félreugrik. Változatai. Két domb között az ég sarkába szorulva ott van a folyóillatú rét, s mögötte a falu, ahonnan jövünk. Hullámozó föld hátán dobál az idő. Igen, de ugyanakkor egy másik ütem is. Biztos ez? Éreztem máskor is hasonlót, és sose volt igaz. De mostanra valahogy más lettem, volna kedvem ellenkezni, és mégsem teszem. Hátha egyszer majd kiderül az igazság, és akkor megvilágosul ez is, mint minden, civódás és vita nélkül. Erre várok. Csak türelem kell a reményhez, semmi más. Be-

fogad és kivet. Szüntelenül ezt teszi. Okosság semmi-
képpen. A hirtelen kaptatók s a lejtők: le-föl, le-föl,
le-föl. A tudás völgyei. Álnok dombvetés. Járók rajtuk.
Mi lapul e spirális útvesztő mélyén, halálom, születésem?
A rátalálás és a védekezés távlatai több mint különösek.
Az ostor és a gyeplő itt van a kezemben, mégsincs rá
szükség, hogy én válasszam meg az utat. Egy újabb me-
redék horhó zöld reflexes alagútja nyel el. Az erőlkö-
déstől behorpad és kisimul a lovak csontos fara. Hala-
dunk. Jelképek ellenére visz az út. Fölülkerekedni, alá-
sülyyedni, egyikhez sincs esélyem, nincs módomban vá-
lasztani se ezt, se azt. A lovak hirtelen balra húznak,
pedig még ki se értünk a szabadba. Megrántom a gyeplőt,
hogy visszatartsam őket. Egy kéz kiveszi a kezem-
ből a szárat, újra megengedi, ekkor már kívül vagyunk.
A lovak lefordulnak az útról: rét, mocsaras ér szeli át,
túl erdő, az erdő csücskén méhes, mellette fészker. Ide
tartunk. A széna és a viasz hűvös illatában megállunk.
Lelépek a bakról. A föld, a szilárd föld közele, mint
valami csalás. Gyalog megyünk tovább a merev nap-
sütés alatt. A meredeken négykézlábra ereszkedünk, ke-
zünkkel a vastag avarba markolva, ágak után kutatva
segítjük a járást. A domb felén, a teraszos oldalon is-
mét fölegyenesedhetünk, lábra állunk. Visszanézek. Lé-
péseink nyomán omladék ered meg, rögök zörgetik
a tavalyi leveleket, homokerek szakadnak föl. Ki se fúj-
juk magunkat, máris megyünk tovább, föl a tetőre. A prés-
ház pinceajtaja nyitva, öblös hordókongás hallatszik, hű-
vösség áramlik kifelé. Gyuri bátyám, Jóska apja a fal
előtt áll. A meszelés csipkésen ritka réteggé fogyott,
alóla kilátszik a sározás, amit a földbe kevert törek szil-
lankjai még a falon tartanak, másutt a téglá penészes,

mohás felülete, a közökből mélyen kivevődött a kötőanyag, ugyanaz a pelyvás, törekes sár, ami a vakolat. Mindezt csak én látom, ő hátat fordít neki, és messze a napot bámulja. A kalapot mélyen a szemébe húzta, de így is hunyorog; hiába veti le szemére árnyékát a meghullámosodott karima. Arcát, a barnult, laza bőrt ősz borosta nővi be. Világosszürke szemét rám emeli, majd hunyorogva vissza megint a napba.

– Na, möggyütté? – kérdezi Jóskától, aki nem válaszol, csak áll előtte, a földet bámulva, és a földtől mocskos tenyerét megfontoltan a nadrágja ülepébe törülgeti. Görbedt langaléta alakja olyan, mint egy kérdőjel. Most meg én vagyok soron. – Mi van gyerekek? – Én se válaszolok, zavartan turkálom a szándálom orrával a puha, omladékony földet. – Apád hun van? – Apám a testvére. Az öccse.

– Nem jött.

– Kóstútd a szőlőt? Vammá'. Eriggy, Jóska, szöggy neki a muskotálybú! Ott alu a második sorba, a harmadik tükén még van. – Jóska elmegy. – Szeretőd-e a szőlőt? – Bólintok. Tájszólás balzsama, kurta évek. És Jóska máris itt van, kezében egy hamvas, darázs liggat-ta fej. Felém nyújtja.

– Vödd e', na! – Elveszem, és nem tudom, miért, de a kijáró köszönömöt csak magam elé, a süppedt föld felé, a keréknyomokba tudom kimormolni.

– Ögyé, gyerekek, ijjet Pestön úgyse ősző! – Eszem. A rugalmas szemek elroppannak a fogam alatt, s napmeleg levük az ínyemre fröccsen. A váratlan íz fájó görcsbe rántja nyelvem tövén a nyálmirigyeket. Időbe telik, amíg megszokom. Fölnézek az alig felhős égre, és hirtelen, mintha vad zuhanás taszítana egyre mélyebbre és

mélyebbre. Nem keresem, hol vagyok, ebben nyilatkozik meg a kicsinységem. A pinceboltban aztán megszűnik a szédülés, bár nem akkor rögtön, amikor belépünk, hanem kicsit később, amikor már végleg rám telepedtek az árnyékok, körülvelt a seprő és a hordószag. A súlyos faajtó visszalendül, mintha rugón járna. Elfogy a fürt. Ők ketten hordókat gurítanak, abronccsal, dongával bajlódnak, én meg csak téblábalok közöttük, de nem törődnek velem szerencsére, szuszogva, harákolva teszik a dolgukat. Amikor kilépünk újra, át a magos küszöbön a bokáig érő gazzal, fűvel fölvert földre, jó délután van. A meleg, mintha nem a napból dőlne, egyenesen a földből száll föl, ahogy a lépések széttűrják a puha lösz, lassú hullámokban önti el a testemet, a lábam szárát, a térdemet érintve indul, s csak utána meríti meg a mellemet és az arcomat is. Alkonyodik, érzem, bár még semmi nem látható belőle. A nap forrása: poros héj, meleg fürtök íze. Az arcomra, a kezemre, az ínyemre csorog. Édes, szagos ragyogás: belovári, hárslevelű, muskotály, rizling. Fölgyújtanak, és ugyanabba a lángolásba kevernek mindent. Még a telítettség előtt lépek ki részegítő közelükből. Csúszom lefelé a lejtőn, mintha levetett volna magáról a domb. Lenn, a méhesnél, az akácos árnyékában találom magamat. Harsog a fű a lovak foga alatt, ahogy legelnek, s kurta fejrándítással le-letépnek egy-egy csomót. Gyuri bátyám most a méhesből lép elő, féloldalas lépések, csoszogó bakancs, mintha kaszálna, s egy mézes kenyeret nyújt felém. Félve nyúlok érte, a méz a kezem szárára csöppen.

– Ödd, mer e'folik!

– Köszönöm!

– Ne köszönd, hanem kabb be gyorsan! – Kínos lassú-

sággal csurrannak elő a cseppek, nem tudom megállítani őket, elejüket venni mégsem, bármivel próbálkozom. Körbe nyalom a karaj héját. Végig se érek, máris újak gyöngyöznek elő. Egy a fűre cseppen, súlya alatt földre hajol a fűszál. Eszem. A harapások szünetében az eget nézem. A hamuszínű csöndben néha egy-egy felhő tűnik föl, könnyedén hozza, és söpri tovább a szél. Ide-lenn nem is érzem, odafönn meg milyen titokzatos erővel kavargok! A harapásokat lassan tudom elrágni, mert kevés a nyál a számban, türelmetlen vagyok, nem érzékelem az éhséget, szabadulni szeretnék az evés terhes kötelessége alól. Fulladásig tömöm teli a számat, és rágatlanul gyűröm a gyomromba a falatokat. Kilépek az akácos alól, és elindulok. Futni szeretnék, a réten át, a dombra fel, de csak poroszkálok. A kezem, a mellem, a szám ragad a méztől. Megpróbálom ledörzsölni magamról, de csak még jobban szétkenem. És közben öntudatlanul is a forrást keresem. Megtalálom. Föléje hajlok. Békák ugrálnak szét. A tiszta, áttetsző víz alatt a fű ágya. Megnő ott is? Váratlan kortyok lánc. Nyelem, nyelem, nyelem a vizet. Az utolsó harapást a kezembe köpöm, s szétkenem magamon a fémhideg víz leplét, és lemosom a ragadós mézfoltokat. És újra elindulok. Most már szabadon szippant magába a gyaloglás, az utak, az ösvények elkuszált hálója megfeszül körülöttem, és nem enged el; belegabalyodtam.

Megyek, és körülöttem a tomboló, az éppen kialvó nyár. Az utolsókat rúgja. Milyen puha a por! Vastag gomolyban ömlik ki a lábam alól óvatlan lépéseim nyomán, elmarad mögöttem és megelőz, szétterül körém, eltakar egészen. Nem látok tőle. A vastag, békés gomolygás így görget tovább. Hiába rohanok, a levegő így is

egy helyben áll. Bőröm túlságosan is kihevült, piros fol-
tok jelennek meg rajta, lüktet és vibrál. Ujjamat a halán-
tékomra teszem, a menekülő erekre, de azok nem bé-
kélnek meg érintésem alatt sem, minél közelebb érzik
a vesztüket, annál hevesebben vergődnek. De meddig?
Sokáig nem bírhatják. A por beletapad az izzadságba,
és viszketést okoz. És ez a sár aztán rászárad a bőrre,
megkeményíti a ráncokat. Miért így emlékszem, eze-
ken a szavakon keresztül? A kényszer, ami vezet, kiis-
merhetetlen így is, úgy is. Csalások árán jutok, ahova
jutok, és mégsem oda, ahova indultam, ahova szeret-
nék. Velem történik mindez, és nem ismerem föl. Tör-
ténhetne akárki mással is. Zavart vagyok, és joggal. Azért
tovább megyek. Bozótok, árkok állnak elém, és én át-
jutok rajtuk, pedig semmi cél nem vonz, semmi félelem
nem taszít előre. Mintha csak a fáradtság kedvéért ten-
ném mindazt, amit teszek. Kinyújtom a karomat, ujjam
megérinti a fák vékony törzsét. A lépéseim elmaradtak
mögöttem. Átjutottam. Mintha gát szakadt volna föl.
A friss telepítést itt öregerdő váltja föl. Megállok. Li-
hegek. Talán futottam? Körülnézek. A levegő az avar
nedves szagával van teli. A csörgő, száraz leveleken fek-
szem hason, arcomat oldalra fordítom, hogy azért lás-
sak. Göröngyök. Egy rózsabokor. A levelek szélére ola-
jos fény tapad, világít. Fölemelkedem. Széthajtom a le-
veleket, eleven tüskezőldjűk a kezembe harap. Hirtelen
mintha valami olyasmi történné, ami pedig nem törté-
nik, nem történhet velem, és nemcsak velem, senkivel.
Kinyitva a napszoba ajtaja. Tóalma, füzike, ligetszé-
pe – hallom. Tántorogva, de még gondtalan tekintettel kö-
szöntve a világot lép ki rajta az oroslán, az állatok ki-
rálya. Teli mellkasa összepréseli a levegőt, csak úgy ro-

pognak az izmai. Megrázza vörös sörényét, és azt mondja: Huhh! És oda indul egyenest, ásítása célpontja felé, bele a szétguruló reggeli világosságba. A harmatos fű érintésére megborzong. Nem szereti a vizet. Éhes vagyok – morogja, de csak magában, úgy, hogy senki se hallja, még a közelében leselkedő bizalmas tanácsnokok se, a keselyű, a sakál meg a többi dögfaló. Lustasága azonban egyelőre még nagyobb az éhségénél is, és visszartartja attól, hogy valami meggondolatlanságot kövessen el. Kényelmetlen helyzetben van, hiszen a királyválasztás óta, aminek testvérek között is csaknem egy hete már, nem evett egy falatot sem. Már megvizsgáltatta az alattvalók névsorát is, hátha akad valami jó falat, ami hiányzik róla, de hát nem. Csupán a szúnyog, a cserebogár meg a hangya nem volt följegyezve, és valószínű ez is csak egér írnok úr gondatlanságának volt köszönhető. Kár volt rábízni a dolgot. Nem volna most ilyen nagy bajban, ha a zebra vagy a kecskebak marad ki. Megérdemelték volna, úgy is vonakodtak rám szavazni, de sajnos akkor nem gondoltam a jövőre, túlságosan is elvakított a jelen. – Így morgolódik egyelőre még mindig csak magában. Ekkor fölemeli a fejét, végignézi a társaságon. Megköszörüli a torkát, és azt mondja: Hanem nézziük csak, itt van-e mindenki? És kiderül, hogy nincsen, mert a borjú például hiányzik. Az emberekhez pártolt – suttogja beavatottan a sakál – az áruló. Jól beszélsz – mordul fel az állatok királya. És elhatározza, hogy példásan megbünteti a hűtelen alattvalót. Már nyalogatja is a szája szélét, ahogy erre gondol. Csakhogy a borjú nincsen sehol. Elő kell keríteni bármi áron! Először a rendőrséggel próbálkozik, de a papagáj, a rendőrfőnök dolgavégzetlenül tér vissza. Sőt a kísérete is meg-

fogyatkozott: a vigyázatlan beosztottakat elfogták, és ketrecbe dugták az emberek. Szörnyű haragra gyullad az oroszlán, de tehetetlen. Folyamodj cselfogáshoz – tanácsolja neki a medve, és nem is akarja leplezni a kétértelmű mosolyt, ami ott bujkál gúnyosan a szája szögletében. Hogy érted ezt, miniszterem? – érdeklődik az oroszlán. Írj levelet neki, hívd vendégségbe a bamba borjút, avval hogy tárgyalni akarsz vele, ajánlj neki birtokot, hercegséget, ha kell, a koronádat! Erre megjelenik színed előtt, és akkor már azt csinálsz vele, amit akarsz. Puha a húsa, gyorsan végezhetsz vele – fejezi be hozzá nem illően gonosz tanácsát a medve, és félrehúzódik az egyik sarokba. Nem sokáig késlekedik az állatok királya, morogva diktálja az egérnek a levelet, aki szaporán körmöl, pecsétel, és máris aláírásra nyújtja a hosszú árkust. A diplomáciai küldöttséget mackó úr teszi ki, és vezeti egy személyben. Mielőtt útnak indul, őfelsége így szól hozzá: Hallgass ide, kedves hívem, mackó! Légy elővigyázatos mindenekfelett, mert az emberek gonoszak és ravaszak. Mackó úr mély dörmögéssel igyekszik megnyugtatni a felséges urat: Bízzál az én hűségemben és eszemben, felséges királyom. Evvel aztán neki is indul a hórihorgas fák alatt a levegőnek, hogy eljusson az emberek közé, és teljesítse kötelességét. Hallani és látni vélem, ahogyan elnyeli az erdő, a lombok visszacsapódnak mögötte, és lába nyomában visszaugrik az avar. Vékony hangon sír, majd durván morog a dongó, miközben mozdatlanul áll a levegőben. Fekete potrohán sárga folt, a szorgos szárnyak láthatatlanok. Az út, aki kételkedik, azt is tovább viszi; és ez csak most derült ki, most derülhetett ki. Végül is majd megismerjük egymást. A kopottság meg-eszi a levelek zöldjét, élüket kicsorbítja. Szikrát csiholsz

a fűből. A mozdulatok között néhány akaratlan rés: így ejted el, amit legjobban szeretnél megtartani, és tartod meg, amit egyáltalán nem kívánsz. Amikor utána kapsz, amikor eldobnád magadtól, már nem is tudod, mi volt az. Az izzadság csöppjei a szempillákra ülnek. Piros karikákat látsz. Szélük gyöngyözve forr ki, bele az erdő kék, zöld, sárga gomolygásába, mígnem egészen föloldódnak. Nem sok, amit tudok, de ez a kevés, ez az enyém. Zsong-bong az indák, a levelek, a gallyak száraz sűrűje, bogarak pattannak ki belőle, hálók feszülnek benne; fonál és tüske akit legjobban marasztal, annak kell mennie. Valahol megnyílik egy rés, bevetül rajta a fény, és máris buborékkupola terjeszkedik a zsebkendőnyi tisztások fölé. A haladás alagútja összekapcsolja ezeket a szanaszét szórt üregeket egyetlen pazarlóan kivilágított barlangrendszerre. A közöttük sötétlő mélység, maga az erdő sűrűje, egyre kevésbé emlékezetes, de annál durvábban avatkozik a dolgaimba, igyekszik megakadályozni, hogy előrejussak. Karcolások vércsíkjai, csípések, ütések nyomai jelzik erőfeszítéseit, s azt, hogy nem vesztette el még minden hatalmát rajtam. Nem adom meg magamat, de nem is adhatom. Nem a bátorság hát, hanem valami más, ennél sokkalta ősből ösztön irányít. Mintha mindaz, amit elhagytam magam mögött, most elém tornyosulna. Ha meggondolom, reménytelen ennyi bajjal szembeszállni, de nem gondolkodom rajta, így aztán egyetlen, szinte nem is akart mozdulattal átszakítom. Lassítva pereg vissza minden saját, nem létező helyére, az emlékezetembe. Hiszen a tegnap, ami létezésük egyedüli záloga lehetne, megszűnt, nincsen, csak én vagyok, aki cipelhetetlen terhét néha-néha, egy-egy meggondolatlan indulat hatására, megpróbálom fölemel-

ni, és tovább vinni. Ilyenkor aztán mindig furcsa véget érek. Szinte hallok az idő loccsanását a fejem fölött, tudom megtelik a hiányérzetével, miközben kőnehéz teher feszíti a bordáimat, a vérem meg, türelmetlen vérem a fejemben zakatol, mintha a halántékomat, a szemgolyómat akarná szétrobbantani, vagy a fülemben, az orromon át akarna szökésnek eredni, menekülni ereim méltánytalanul szűknek érzett börtönéből. És ez még csak a kezdet. De közöttük és a vég között azután már semmi sincs. Hát megtaláltam, megtaláltam volna? Ami kirajzolódik, csak egy sötét folt vagy körvonal a sötétség alapján. A rajz és a környezet elválaszthatatlanok, és mégsem csak szemfényvesztés, hogy külön-külön nevezem meg őket. A sötétség az, ami lüktetve föltámasztja és megöli magát, semmi más, csak a sötétség. Érzetek és föltételezések nélkül. Síváran és önmagában. Mégis tele olyan sejtésekkel, amikről nem tudok, s nem is próbálok számot adni, de amik erőt adnak, és elégedettséggel töltenek el, hogy szinte nem is merek kibontakozásuk felé, önmagamra tekinteni. Nemcsak a csalódás, nemcsak a büszkeség, a kettő együtt hazudtol meg, és ad igazat nekem. Aztán egyszerre minden a régi, nem, nem, még több is annál. A lombok alá befúj a szél, és fölemeli az ingatag hullámokat, tudómban szaporán cserélődik a levegő, a vérem lecsillapul. Jut idő az újabb erőfeszítésekre, hogy tovább vonszoljam mozdulataim láncát. Érdemes? Nem, egyáltalán nem. Éppen ezért csinálom. Már a réten állok, a törődött szürke fűben bokáig, ahol az ég kitárja pislákoló távlatát, s vadul gyömöszöli fölébem törpeségem egyre nyomasztóbb érzetét.

A hátam mögött, az erdő sötét sűrűjében világítani kezd

a rózsalomb, ahogy visszaég levelin a lemenő nap fénye. Megrémít a szürkület sejtelmes közelsége. Haza! Úgy nyilall belém e kívánság, mint a fájdalom. A korai must sava, a diófalomb keserűsége az esti levegőben. A távolból már el-elcsapnak idáig a hűvösség hullámai. Az ég tömött kékje mindent elárul. Valahol harangszó fakad föl, lábam alatt megreccsen egy ág, férges dió roppan el. Futok. Megállok, aztán mint akit hátba vágta, újra kezdem. Kék áramlik szembe velem, zöld süllyed el. Térdig, bokáig kifelé emelkedem belőle. S ekkor meghalok, ahogy a réten át nyekeregve elindul a szekér, süpped a lovak patája, csattog az ostor, félszavak, kiáltások... Csak nem hagynak itt, mennek el nélkülem?

– Hő! Te! Na, micsinyász? Ej, hát... Főraktad a lucernát?

– Rakom má'. – Még egy-két lépés, ami a lejtő felé lök, és meglátom őket. A többi már mintha magától menne, fönnt ülök a szekérderékban, a lucernára terített pokrócon. Az érdes lópokróc szúrja a combomat, de meleg is, és ez most jólesik. A szekér végzetetlen imbolygása elálmosít. Döng a deszkahíd a folyó fölött, ez riaszt föl. Ahogy rákanyarodunk a réten át vezető útra, szúnyograj szegődik a nyomunkba. Jóska mutatja a karját, éppen most szállt rá egy, és részegen szívja tele magát, a potroha már üveges-rózsaszínre dagadt, és súlyosan le-lehajlik. Éppen a szárnyát próbálja lustán, a vértől kábultan-boldogan kibontani, amikor Jóska szétmorzsolja, kifröccsen belőle a vér, és elmázolódik a bőrén.

– Nem féltél, hogy elrepül? – kérdezem.

– Nem röpül az.

– Miért?

– Berúgik.

– Mitől?

– A vértü.

– Attól be lehet rúgni?

– Há.

– Tényleg?

– A szűnyognak. – Nevetnek mind a ketten. Miért? Bennem fázós borzongás ébred. Váltakozva hol az éhség érzete, hol a hányás ingere tör rám. Szerencsére mintha csitulnának, s nem vagyok kénytelen engedni egyiknek sem. Így foszlik szét valószínű minden, a félig megvalósulás pillanatában, vagy többnyire még ennél is sokkal előbb. Sajnálom, nem sajnálom, egyre megy. Vége, vége a meleg ragyogásnak, a barnába vesző árnyalatok, a zöld tánc ígérete oda; a hullott diólevél szaga a kiismerhetetlen fényreflexek tágasságában süllyed el. Az esteli hűvösség, ami mindent elmosva érkezett, nem áramlik tovább, megáll a fejünk fölött tétovázva és bizonytalanul, hogy lélegzetet is alig kapok tőle, a falu ismerős pora, a házfalak melege sem menedék, az ég ugyanolyan távol van, és ugyanúgy nehezedik ránk, bárhol vagyunk.

Nappalok és éjszakák riasztó alagútja egyre csak, ahol menekülök; a vasárnap kövén ördögök patái, paták csatognak mindenünnen, hiába alszom, hiába ébredek, paták patkoltan, patkolatlanul, szikrát vetve, vér csorba nyomát hagyva maguk után, tompán és zajosan, az ébredés és a lombzúgás mögött, pörkölődésük átható illatát rám zúdítva, tömjéncsúfolón, bűnösen, s amikor a megkínzott bokák a reggel elé bicsaklanak, amikor széttúródik a mocskok, lehull a lepel, a gyűrött lepedő, a törődött szalmazsák, a füledt dunyha kiadja a mérgét, megje-

lensz te is, megjelenek a hirtelen világosság héttérfénye előtt, hogy rátaláljak a megszokott nappalok bármelyikére, hogy eligazodjam, hogy berendezkedjem benne, unot-tan észre se véve, ahogy elhalad mellettem, körülöttem. Attól is függ persze, hogy hétköznap van vagy vasárnap. Nem mintha nagy különbség volna közöttük. Személyes apróságok csupán, de nekem, talán éppen ezért, fontosak. Mikor, meddig alhatom. Hétköznap hirtelen kelek föl, anyám erőszakosan rángat ki az ágyból, lerántja rólam a takarót, és én mintha nem is tudnám, mit teszek, úgy harcolok ellene, engedelmeskedem neki, szemhéjam lüktet, szinte fáj az álmodástól. Vasárnap a túlalvástól kábultan, az ébredés peremén eltöltött álomittas idő káprázataival agyamban támolgyok ki a szobából, derekam, oldalam sajog, mert megtörte az ágy, a vad vizezési kényszer szinte a veséig küldi szét enyhe, kezdődő görcseit. Az ágy melege utánam ásít. Elfordulok tőle, bőrömön átfutnak az ébredés áramütésszerű görcsei; hideg víz, törülköző, szappan, ruha, gombok és gomblyukak mohósága telepszik rám. Abbahagynám, fordulnék vissza, de már nem lehet, itt kell lennem, ahova az előbbi hiányos jelenlét sodort. Számban az alvástól vett búcsú szennyes utóíze; foglepedék. Mohón rántok magamra minden mozdulatot, bármi legyen is az. Titokban azt remélem, valami más kezdődik vele, és nem érdekel, hogy nemsokára csalódnom kell. Mosakszom. A mosószappan mandulaíze nyitva felejtett számba, az ínyemre tolakszik. Öltözöm. Mielőtt a fogkrém beleenné magát a számba, kiköpöm a hirtelen összeszaladt nyállal együtt. Mire előkerül a reggeli, az ízetlen, barna tea, a kenyér, bármilyen érthetetlen is, teljesen nyugodtan, kiegyensúlyozottan, sőt, azt is mondhatnám, vidá-

man költöm el. Odakint a napfényes utca, megérzem közelét az ablakon át is. A vasárnap délelőtt befogad, bár még mindig idegenkedem rossz emlékű távlatától. A felejtés veszélye nélkül nem lehet, nem bánom hát, ha leselkedik rám. Ha sikerülne neki, talán könnyebb lenne. Talán, mondom, mert ez sem biztos. Biztos, hogy nem. Rajtam már semmi sem segít. Hiszen magam sem tudom, mi bajom van. Micsoda arc! Az arcom? Beletapad a szél, ahogyan szembefúj Csak az üres levegő, és semmi más; még le se törölhetem. A laza haj a homlokomba csúszik, pedig még meg se száradt a vizezés. Tehát elindultam. Mögöttem van a küszöb, bár nem emlékszem rá, hogy átléptem volna valaha. Az utca távlatában az elveszett harangszó, messzeségében a templomkereszt villog. Rázza a ritkás lombokat a szél. Belekap a ruhákba; az öregasszonyok feketében, és fehérben a lányok. Nem akarok találkozni senkivel, igyekszem hát úgy beosztani a lépéseimet, hogy miközben nem érek utol senkit, engem se érjen utol senki. Nehéz, nagyon nehéz, szinte lehetetlen. Vannak, akik azért sietnek, hogy utolérjék valamelyik ismerősiüket, mások meg lassítanak, hogy megvárjanak valakit. Így aztán előbb vagy utóbb, de közibük szorulok, bármit teszek. De hát mit ártanak nekem? Semmit. Éppen ez az. A napsütés kábító fűszere egyre töményebben tölti be a levegőt. Árnyék suhan át rajta, de még el se komorult igazán, máris újra kisüt. Hát így is lehet? Rogyadozva jár, mint egy öregúr. Zöldesszürke hosszúnadrágot visel, és hozzá kiskabátot ugyanabból az anyagból. Öltöny. Hát igen. Én meg rövidnadrágban vagyok. Képtelen vagyok megbecsülni a keserűséget, amit ez a fölismerés kelt bennem. A kurta láb által eltorzított járást, a csapott, zömök

vállat megismerem. Mióta megy már előttem, és még csak vissza se néz. Én akarom így, mégis zavar, mert tudom, hogy nem azért teszi, hogy nekem engedelmeskedjen. Úgy tesz, mintha észre se vett volna, mintha fogalma se volna róla, hogy valaki jön mögötte, de én gyanakszom rá, biztosan tud rólam, csak nem akar találkozni velem – ítélek, valószínűleg a saját belső indulataim hasonlóságára. Hagyd; csak nem dőlsz be mindennek? Képtelenség. Puha haja vörösben játszik, és hátul, az inge gallérja mögött hátraáll, akár a kacs farka. Nem vár meg, én érem utol végül is. A vállára teszem a kezemet. Izmos, zömök teste megtelik a meglepetés okozta mozdulattal, felém fordul. Nevet. Minden kétséget elfelejtek. Olyan messze van még a búcsú, lesz elég időm készülni, gondolni rá, most hagyjuk ezt, hagyjuk máskorra. Élek. S ez a fölfedezés, ez a kéretlen ajándék leköti minden figyelmemet. Talán éppen ez a gondtalanság ment meg. Annyira kábult vagyok, hogy nem veszem észre a csapdákat, egyszerűen továbbmegyek mellettük. Valaki fölnevet, a szél azon nyersen vetíti elém az idegen hangokat. Megborzong tőle a napsütötte, az árnyékos május. A nevetés elcsöndesül, összekeveredik a kezdődő harangszóval, de azért a csengése ugyanaz marad. Vagy tévedek? A zömök váll vállamhoz ér, és visz, és sodor magával, akár egy óriási lendület. Már nem nyomaszt a haladás terhe. Már ketten megyünk a szürke ég alatt, amelyből továbbra is bőségesen ömlik a fény. Egészen a közelemben hajol, lehelete párája a bőrömrre csapódik.

– Hallottad?

– Mit?

– Hát, hogy... – Annyira hadar, hogy semmit se

értek, csak a végére maradt, utolsónak kibukó szót, azt, hogy: – csókolózott.

– Ki?

– A Dénes.

– Kivel?

– A Kalmárral.

– Láttad?

– Nem.

– Akkor honnan tudod?

– Mondták.

– Ki?

– A Benda.

– És ő honnan tudja?

– A Dömétől.

– És ő? – Nem kapok választ. Inkább vállat von, és elhúzódik tőlem. Az előbb még nem így viselkedett. Csak nem sértődött meg? De, de, azt hiszem, ez történt. De hát miért? Nem vétettem ellene semmit. Neki alighanem más a véleménye. Súlyos teher nehezedik a mellemre, alig kapok levegőt. A harangok elhallgattak, csönd van, csak a saját szuszogásunk zaja kísér, más semmi. Hirtelen sietni kezdtünk. A sínek. Az állomás mögött a park. Mindez csak messziről rémlik. A kavicsos emelkedő teraszai vadul csikorognak a lépéseink alatt. A hétköznapiak, a görcsös, a szürke vonaglás torkára rákerült a napfény kése. Egyetlen lépéssel a megkezdhetetlenül tiszta tánc előtt. Belépek a hűvös kapun, és abbamarad. Mintha egy más világ kezdődne itt a vas csigalépcső szüntelen dübörgésében; örökösen csikorgó, csattogó vasárnapi cipők bőr és box szagában emelkedem fölfelé. Föl, föl, föl... A szűk lépcsők sora, mintha sose akarna végeszakadni. És ekkor már egy újabb vasajtó előtt állok.

Éppen átcúsúszom közte s a fal között, máris csapódik vissza, mintha nagyon éberen kéne óvnia valamit. Bedöng az orgonazúgásba. Elkéstünk. A pisszegő öregemberek között már egyedül botorkálok át, előre, a hajó fölé kinyúló erkély korlátjáig. Az oszlopokon, a korláton felhólyagzott a márványerezetű festés. Még mielőtt elérném céloimat megállok az egyik oszlop mellett. Pihenni? Szorosan hozzásimulok. A hűvösség süllyedni kezd fölhevült testemben, s csak idő kérdése, hogy egészen a csontomig érjen. Alattunk a Jó Pásztor miséjének ceremóniás kezdete, ezüstös hullámokat vet a latin ének. Újabb későn jövők érkeznek. Az ajtócsapódás cafatokra szaggatja az orgonaszót, zajában én is új lendülettel furakszom előre. Az újonnan érkezettek is a helyüket keresik, lázas jövés-menés tartja izgalomban az egész karzatot. Nehezen csillapul el, de amikor igen, akkor váratlanul nyomasztó és tökéletes A szavak, amik az otthonos zajongás helyébe lépnek, egy idegen hangsúly szeszélyes áramán kelnek föl és süllyednek alá. Nem tudom különválasztani őket egymástól, mintha nem is volna semmi értelmük, pedig tudom, hogy van, csak valahol egészen, nagyon-nagyon távol. Volna mire figyelnem, de én nem tudok figyelni rá. Az egy helyben állás túlzottan igénybe vesz, negyedóra sem telik el, a tompa kő nyomni kezdi a talpamat, a lábfejem csontjai között bujkálni kezd a fájdalom, a fáradtság, tudom, nemsokára a térd, azután a csípőízületei jönnek sorra, míg végül a nyakamra, a tarkómra nem települ saját súlyom ólmos nehezeke. Ebbe a feszült fejfájásba szórják bele szikráikat az átváltozás csengői. Majd. Mert odáig még sok minden vissza van. Hallgatom ezt a megáradó és beszűkülő latin álmodást, és vad erővel törekszem feléje. Az anyanyelv nem nyelv. Az igazi szavak azok, amik lé-

teznek, nem jelentenek. A hangzók önmagukért hangzanak el, mindegy, mi lesz belőlük. Nem hiszek benne, hogy csak én nem értem, meg vagyok győződve róla, hogy nincs is nekik semmi jelentésük. Hiába felelgetnek egymásnak a kántor és a pap, a ministránsok, ez a színjáték sem győz meg semmiről. Így semmisül meg a lázrózsa minden iránya, ahova nem érdemes elindulni. És itt maradni sötétséget árasztó fókuszában, azt szabad, lehet? Ugyanígy vagyok az iskolában is. Orosz beszédet hallok, s a tanár rögtön le is fordítja, de hiába. Elképzelhetetlennek tartom, hogy a kettőnek köze lehet egymáshoz. Szavakat kell megtanulnom, és egymás után mondanom őket. Megteszem, de képtelen vagyok a sorrendiségen túl bármilyen kapcsolatot is fölfedezni közöttük. Talán mert nincs is. Nem lehet. De hát akkor miért mondják, miért akarnak meggyőzni róla, hogy van? Hallgatok, és valami bűnös, valami rossz ízű fájdalom támad föl hallgatásom nyomában, a kifosztottság, a legyőzöttség érzése ébredszik bennem, s nemsokára ez tölt be egészen. A mise hullámai közben egészen eltemetik a hajót, amely tehetetlenül, recsegve-ropogva inog odalenn. Csak néha villan elő egy-egy padsor, a szentélykorlát, néhány lehajtott fej, bordó-fehér kőköcka a rojtos tajtékfüggöny alól, a tömjénfüst gomolygásából. A kő túlhajtott szilárdsága meghajlítja az ízületeimet, elágyítja a csontokat. Tejsavas telítettség lök fölfelé, az összeomlás közelébe. Valamit tennem kéne. Megmozdulok. Ettől mintha egy kicsit megkönnyebbültem volna.

– Oda nézz, az ott de jó hely – súgja Sanyi. – Látod? – A kinyújtott ujjá irányába nézek.

– Hát persze.

– Gyere, akkor menjünk! – És elindulunk feléje; las-

san, oldalazva haladunk a hűvös kőlapok mellett, hogy ne keltsünk föltűnést. Két öregember kerül az utunkba, hátralépnek, ahogy elszánt törekvésünket fölismerik, és utat engednek, de a szájuk szögletében megjelennek az undor sietve összeharapott ráncai. Nem érdekel, morgom magamban, és elfordítom tőlük a fejemet, és ekkor már nincsenek is. Itt nem kell nyújtózkodni, a háta és a vállak erdején át leskelődni lefelé, szabadon táruul élénk minden. A szemerkélő, balzsamos esőben, a gyógyulás, a mennyország hamvas ege alatt Krisztus oltára haragosan izzik, itt vagyunk mi is, mégis valahol jelképesen távol mindettől, mintha egy dombhát hajlatában lennénk, ahol összeér a bőr a porhanyó földdel, ahol rátalálhatnánk a fű puha leheletére a foszló délutáni fényben; hiába meresztem ki a szememet, hogy többet, hogy biztosabban lássak, a szédülés ezt mutatja, ezt se, ezt rántja el előlem, és nem érdekli, hogy ragaszkodom hozzá, vagy esetleg én magam is felejteni igyekszem. Vissza! Egy tomboló kiáltás, miközben tudom, hogy nem lehet, egyre jobban rám zárul, magába vonz a felém tátott száj felete, gyűrűző kútköre.

Valaki oldalba lök. Mintha egy lélegzet nélküli mély álomból ébredtem volna, úgy kapkodom a levegőt. Álmodtam talán? A hegyes könyök gazdáját keresem. Érces, hát persze, Érces volt az.

– Mi van? – fordulok feléje. Figyelemre se méltat. Megfogom a vállát. Lerázza a kezemet.

– Haggyál békén – mondja, de úgy, hogy nem is néz rám, talán azt se tudja, hogy én vagyok, és nem is akarja megtudni. Mi volt ez? Körül még mindig a szertartás nehézkes, nyomasztó ritmusa kevereg, tölti be a levegőt. Lenézek. Nehéz kenyered eszem, nyári égbolt. Az éme-

lyító hullámváz hátára vesz. Alámerülök, majd fölbu-
kom újra. Olyan lassan, mintha úsznék. Aztán egy régi
nevetés széle. Megkapaszkodom benne, de lassan csúsz-
ni kezd lefelé az ujjam. Elveszítem a peremét, kihullik
szétpattanó szorításomból. Lábam a semmiben kalim-
pál. Zuhanni kezdek. De még mielőtt a lendület végleg
elragadna, máris egy másik emlékből kapaszkodom ugyan-
olyan mohón és ugyanolyan reménytelenül. Ugyanúgy
a végsőig feszített erőlködéssel kísérlem meg a lehetet-
lent, ahogy az imént, s ugyanúgy nem sikerül most sem.
S még ebből sem tanulok. Ha lehetőségem nyílik rá,
ugyanezt teszem már a következő pillanatban. És azu-
tán is. Százszor, ezerszer, milliószor? Ahányszor meg-
tehetem. És most nem akarok gondolni rá, hogy így vagy
úgy, mindegy, egyszer vége kell hogy szakadjon, bár-
mennyire is nem akarom, mindennek. Valami fojtott in-
dulat befelé kényszerít egyre mélyebbre, magamba. Nem
látom, mit néznek a többiek, de nem a hullámváz hátak-
tól, hanem a saját vakságomtól. A nevetés kitörni kész,
aztán a csontokig visszahulló ingere itt lüktet bennem,
habár jelenléte teljesen indokolatlan, nem tehetek sem-
mit ellene. Arcom egyelőre még nyugodt és merev, csak
én tudom, mi van belül. Vagy én se? Lenézek. Látom
a szentély erős csillogását. A pap fehér palástot visel,
a hátán aranszálakkal kivarrva Jézus világító szíve su-
gároz. Fölmegy a lépcsőn. Lejön a lépcsőn. Letérdel. Le-
hajítja a fejét. Aztán fölemelkedik, olyan könnyedén, mint-
ha valami súlyos tehertől szabadult volna meg. Elhiszem
neki. Ismét a lépcsőn megy, de mennyivel másként, mint
az előbb, a ruha redői olyan barokkos hullámokat vet-
nek, mintha semmi se volna alattuk; a test föláldozta-
tott, a test oda. Bármelyik pillanatban megbomolhat az

a leheletnyi rend, ami mégis, mindezek ellenére mozdulatokká parancsolta össze a szeszélyes hullámozást, kavargást, s ekkor fölszáll a palást a visszhangos kupola alá könnyedén sikolva, mint egy húsvétvasárnapi Jézuszíve-zászló. A magányos fej, most láthatom csak az arcot, lekoppa a kőre, miközben zötyögve gurul lefelé a lépcsőn, a törek hullik belőle, és szanaszét szóródik a bordó bársonyszőnyegen. És egyetlen ministráns se söpri össze a piszkot. Az orgona hangja is elcsuklik, csönd lesz, abbamarad a padnyikorgás, a topogás, a beszélgetés, minden. A szomorúság elemi erővel dől rám, és nyom egyre mélyebbre a sírás rázkódása felé. Nem tudom, hogyan változott át közben, miféle ismeretlen varázslat hatalma alatt, hogy amire kirobban belőlem, már alig különbözik a nevetéstől, sőt, nem is különbözik, az egészen. Igyekszem elfojtani, de annál rosszabb. Pánikba esem; mindent legyőző szégyenérzet hatalmasodik el rajtam. Talán ezért sem sikerül lecsillapítanom az arcomat akaratom ellenére szétrángató fintort. Egy szemvillanás elég volna, hogy helyrehozzon mindent. Megpróbálom ott folytatni, ahol egyszer abbamaradt. Nem találom a szálát, és mégis odakapcsolódom. Furcsa érzékenyülés vesz rajtam erőt. A kupola alatt az üvegablakok színesre szűrt fénye dereng, fölnézek. Újra elkezdett jelenlétemben már csak lappangva kísértének a görcsök; talán már nem is a nevetés görcsei. Most annyira távol vannak, hogy ezt is elhiszem róluk, bármit. Aztán minden magyarázat nélkül egyszerre csak közel jönnek, egészen a robbanás határáig, ahol már a legkisebb inger elég, hogy elszabadítsa őket, poklukat. Szinte véletlenül kerít hatalmába, csak úgy mellékesen tör ki rajtam, nekem meg micsoda erőfeszitésembe kerül, hogy

megfékezsem. Jobb volna eleve távol tartani magamat, de az a baj, hogy amikor erre gondolok, akkor már késő. Minden megváltozott körülöttem, csak az orgona zúg a régi tűzzel, a régi biztonsággal; csattog a pedál, nyög a fűjtató, s mély böfögés szakad ki az alsó sípokból, amit a felsők hajszálsikítása csipkéz áttetszővé. Nem sok van már hátra, a hálaadás, a könyörgés, de ez a pár perc a végtelenbe nyúlik. Résnyi közel a csönd. Csak nehogy megmozduljak. Benne a csöngés. Az ének új, az ének régi lázassága. Oremus – hallom. Ne, ne figyelj semmire! Megpróbálkozom vele. A körmömet kéne piszkálni, a fogamat, az orromat vagy bármi más jelentéktelen dologgal kéne elfoglalnom magamat. Valameddig az is elég, hogy tétozázzam közöttük. Gyógyító, boldog szünet. Azután fölnezek. Érces, Smaraglai meg a többiek, mind itt vannak, és olyan szorosan vesznek körül, tolakszanak előttem, hogy semmit mást nem látok, csak az előrenyújtott nyakukat, s az arcukon a fagyos döbbenet, az apró ráncok hurkolta koraöregséget. Meg kell támaszkodnom. Előredőlök. Engednek. Rádőlök a korlátra, s összegörnyedek. A gyomrom hangtalanul rázkódik. Mi lehet ez? Még visszatartom a nevetést, de már fölismertem, és ez azt jelenti, hogy nem tudok neki ellenállni tovább, csak rajta múlik, mikor kerít teljesen a hatalmába, tör ki belőlem, söpör el, aláz meg, tapossa szét az arcomat. S amikor mindez megtörténik, ugyanakkor oldódni kezd a belek, a gyomor feszültsége, enyhül bensőmben a merev fájdalom. Akár abba is hagyhatnám, ha értelmét látnám, ha bárminek is értelmét látnám most. Éppen a lecsillapodás pillanatában lebegek bambán, érzéketlenül. Belefáradtam. Képtelen vagyok abbahagyni valamit, vagy belekezdeni bármibe. Az újabb nevetéshullámok fölto-

lulása és lecsillapodása már nem érint, mintha nem is az én testemet használná, nem is az én hangomat, arc-kifejezésemet prédálná el, annyira idegennek érzem. Furcsán és kicsit viszolyogva nézek végig magamon, akár-csak mások. Velük együtt látom, ahogy átgörnyedek a korláton, és a pap arcába röhögök. Arcomra kiül a rémület, akárcsak az övékre, akik hátulról az ingemet rángatva, a fejemet verve, a lábamat rugdosva igyekeznek rávenni, arra, amit ekkor már megtettem, hogy hagyjam abba. Odalenn a tetőpontjára hágva zúg, forr a mise, a hálaadás éneke, a zaj mintha a szentélyből indulna el, áttántorog a hajón, ki a térre, megcsikorgatja a kavicsos lépcsőket, teraszokat, megszorul a fekete akácfák alatt, míg áldozatul nem esik a kocsik, a villamosok, az autók, a traktorok zajának. Kijózanodva hátrafigyelek az ütlegek, a rángatások gazdáira, hallom a hangjukat, észreveszem a mutogatásukat.

– Oda nézz! – Megpróbálom követni az előrelelendült ujj irányát a tekintetemmel. Nem nehéz, de semmi különös nem fedezek fel a nyomában. Lenn türelmetlenül mozgolódnak a hívek, a szemtelenebbje már a kijárat felé topog, helyezkedik a gyors távozás esélyét latolgatva. – Na, nem látod?

– Mit?

– Hát a gyóntatószékbe... – Oda nézek, és a meglepéstől bennem akad a szó.

– Boros atya – mondom magam elé, de hangot nem ad a torkom, csak a szám mozog, és az agyam zakatol. Igen, ő volt az, aki akkor is szembenézett velem. Szembe? Az igazi tekintet palástjában álnokság rejtőzött, jól tudom. Ha akkor az enyém, most az övé. A gyávaság ragadós. Szinte szétrúgtam a szenteltvízszagú fabódét,

amely nem eresztett, botlások, ütődések burka vett körül, amíg rá nem találtam a függönyre. Hallom most is a recsegést-ropogást, amit veszekedett ügyetlenségem okozott. Otromba vagyok. Már az is sértés önmagában, hogy létezem. Hát még a bűn, amit koloncként hurcolok magammal. Parázna vagy. Egyszer majd kiszabadul önmaga karmaiból a test, és egészen másba fog. Egy álmon is túli kaland pontos képe, amit aztán senki nem ismer föl, én magam sem. Képtelen vagyok világosan végiggondolni, ami kapcsolatba kerül azokkal a nagycsütörtöki, nagypénteki, nagyszombati délutánokkal, amikről sose vakarhatom le már semmilyen erőfeszítéssel, semmilyen vakmerőséggel gyávaságom árnyékát. A gyóntatószék függönye föltépve, szabadon ásít ki a fekete mélység, s e mélységre rajzolódva az a hamuval lepottintott arc, azok a petyhüdt ráncok. A nyak kidagadó, vastag ereit elmettse a reverenda fehér halcsontszegése. A tátott száj olyan közel van, hogy látom az arany- és az ezüsfogakat benne, s megérezem gyomorbúzt. A stóla fehér szalagja, akár egy hurok. Az ökölbe szorult kéz fölemelve. Fenyeged, engem fenyeged. Hideg fut át a bőrömlőn. Vele vagyok. Kiabál, hogy mit, azt nem tudom, nem jön ki a hang a száján. Nekem szól, éppen azért biztos vagyok. A leplezetlen düh hálójába került arcon bizonytalan kifejezés ül. Amit én kiabálásnak véltem, lehet, hogy fuldokló tátogása, aki levegő után kapkod hasztalan. De hát miért? A nyelv vastagon, lilán löködik ki, s odakint megpihen, majd újra visszahúzódik, mintha csak engem akarna igazolni. A szem üvegesedik, kifejezéstelen és merev lesz. Miért nem segítenek neki, miért nem oldja meg valaki a stólahurok szorítását? A hívek közömbösen csoszognak kifelé a fehér-bordó kockákon

át, mintha mi sem történne. Senkit se érdekel a dolog. Eddig csodálkoztam rajta, hol késik a büntetés, büntetésem, a pokol számadása. Most minden megvilágosult előttem. Isten őt bünteti, aki föloldozott engem jogtalanul, aki bűnös lelket engedett az oltárhoz, aki engedte, hogy mocskos szájjammal fájdalmat okozzak a már amúgy is meggyötört Úr Jézus Krisztusnak. Isten tévedett. És ez a tévedés nemhogy lelkiismeret-furdalást okozna, inkább némi elégtétellel tölt el. Bár sajnálom a vén lókötőt, azért megkönnyebbülök, és elfogadom a váratlan ajándékot, s eszembe se jut, hogy jelentkeznem kéne Isten előtt, s vissza kéne vállalnom a szenvedést. Csöndes öröm villan át rajtam. S ez most kárpótolni látszik annyi más méltatlanul elszenvedett kudarcért. Nem tudom, mi marasztal itt, hogy tovább nézzem, ahelyett hogy elindulnék én is, mint a többiek lefelé a dörgő lépcsőn, de engedelmeskedem. Bár már nem érdekel, megpróbálom legalább így utólag leolvasni a fekete száj mozgását, ami most se lankad, sőt egyre ingerültebb lesz. Olyan könnyen megy, hogy nem merek hinni az eredményben. – Mit mond? – kérdezem meg inkább Sanyit, aki még kitartott mellettem, de ő sem válaszol. Ehelyett megrántja az ingemet.

– Gyere már!

– Várjál – mondom, és visszafordulok. Az atya még mindig ugyanúgy áll, és öklét rázva ugyanazt ismételteti, amit az előbb nem mertem leolvasni a szájáról.

– A kurva anyátokat! – Tódul fel utólag, az izomérzetek nyomán a leplezett értelem. – Piszkos csibészek! Takarodtok innen! Takarodjatok! Takarodjatok! Takarodjatok! – És most meg mintha egyenesen rám mutatna, igen, kinyújtott mutatóujja egyenesen a mellemnek

szögeződik. – Kitekerem a nyakadat, te, te, te... – Itt nem bírja tovább. Levegőt kell vennie, és ez sokáig tart. Kihasználva a szünetet, hátat fordítok én is. Sanyit már nem találok. Egyedül vetem bele magamat a lépcsőcsattogásba, az ajtó hatalmas lékjén beömlik a napfényes, tiszta szél. Bűnös ereje fölpúpozza mellemen, hátamon az inget. Föltartóztathatatlanul zuhanok előre, arccal valami felé, amit nem ismerek, de amiről az az érzésem mégis, hogy túlságosan is ismerem; a következő, még meg nem kezdett pillanat ez. Elvesztem. Elvesztem volna? Alig indultam el, máris a visszautat keresem. Kijutni. Kifejezni. Amikor már minden lehetőség szétrombolódott. Nem önmagától. Szörnyű gyanút táplálok magamban, de senkinek nem beszélek róla, senkinek soha. Mit ígér, mit ígérhet e sötét hatalmak közelsége? Kivárom. Féreg. Mintha magamban beszélnek. Méltatlanul, erre is méltatlanul érkezem. Megpróbáltam Isten háta mögé kerülni, tenyeremet rátapasztani a sötétre. Nem sikerült. Izzadok, és fagyponthoz közeli súlylédés ráz közben. Elkopik a bőröm, az arcomról a hús. Keresem a rést, mielőtt a végső nyomorúság árnyéka alatt összerogynék, de nem találok. Csak akkor, amikor már nem keresem. Az ég nyújtja felém. Egy tiszta délelőtt; könnyörület méze. Bárki ígéri, nem hittem volna neki, és most itt van hit és ígéret nélkül; lépcsőzaj, korlátnyikorgás, ajtócsapódás, minden rossz mögöttem. Fogásból szabadulva, mert másodpercekre csak, igazi szabadságot ízelepsz. A végítélet tánca bármilyen nevetséges, nem járom el. Ha utolér majd, az más, de addig, addig hadd éljek kedvemre. Senki se kerülheti el, és mégis mindenki úgy törtet, csúfol, szenved, élvez, nevet, egyszerűen él, mintha elkerülhetné. Megtehetik. Hát akkor én miért

ne tehetném? Miért ne lehetne egyszer egészen másról beszélni, mint amiről valóban beszélni kéne? Gyerünk! Száll a por, s a rohanás elszabadult poklába vonz. A mérhetetlen lejtő átokzuhanása. A pillanatnyi képesség legyőzhető, meghaladható. Ez az elv teszi lehetővé, hogy kitágítsd magadat egyre bővebbre, mint a szélzsák. Ahova a rohanás nem rám szabott kábulata ejt, oda esem. Nem forgatom a fejemet, nem nézek vissza, se oldalt, és talán még előre se. Innen azonban mégis elér, arcomra hullik az emlékek gyöngé permete, mintha zuhanó víz vetné le rám: vízzillat, láncsörgés, kátrányszag, sásmorgás. A rohanás fölszárítja az arcomat. Nevetek, de mivel itt nincs, ami ellenem szegüljön, könnyen és természetesen, hogy szinte észre se veszem. A tiszta napsütés, az áramló levegő fölszítja a tekintetem útjába kerülő tárgyakat. Mindig másutt és máshogyan kerül eléem minden, talán csak azért, hogy ne tudhassak meg túl sokat, de így is, az a kevés, amit tudok, az mindent elárul. Nem baj. A hátam mögött, és ugyanakkor szembe is a friss és kegyetlen szél füttyül. Még mindig, vagy csak most kerültem igazán a lejtő hatalmába? A levegőben fölérik az izgató tavaszillat mögül a rothadás gyöngé aromája. A lépcsők mellett. Szedem a lábamat. Gyors. Meredek. Korlát. A fényes, fekete vas érintése csábít, de nem engem. Bár állandóan az elbukás közelében futok, sőt, néha túl azon, nincsen rá lehetőségem, hogy bármiféle segítséget igénybe vegyek. Mielőtt orra buknék, kicsit késve ugyan, de mindig sikerül lecsapnom a lábamat a földre, és evvel elodáznai a bukásomat. Késésben vagyok, és ez a késés egyre nő, nem sok a reményem. Mindegy. A lényeg az, hogy haladok, hátrányban ugyan az ideálshoz képest, de önmagamat, képességeimet messze megelőzve, gyors

sabban, mint ahogy hittem volna valaha. Érdekes, hogy még a sík fűvön is sokáig megmarad ez a szokatlan gyorsaság. Nincs kedvem elhagyni, visszatérni a régi, mondhatnám unottnak is, kerékvágásba. De ahogy a lendületet nem én szereztem, az elvesztéséről sem én döntök. Amikor elpattan, magától pattan el a rugó. Porzik, dobog a fahíd, ahogy megállok rajta. Áthajolok a korlát fölé. A homlokomról verejték csöppen le, bele a hideg, vasszínű vízbe. Nyitott szájjal, tágult orrlíkkal kapkodok a levegőt mohón és szemérmetlenül. Sétáló párokat látok, öregeket, fiatal szülőket, akik babakocsikat tolnak, gyerekeket, vakarózó horgászokat. De hiszen enélkül is tudhatnám, vasárnap van, vasárnap délelőtt. Nincs okom elégedettségre, de panaszra sincs, mégis mindkettő megkörményez. Régóta tudom, hogy amit elhagyok, az visszahozhatatlan, amit megteszek, az jóvátehetetlen, elhagyom, amit elhagyok, és megteszem, amit megteszek, talán egyszerűen csak azért, mert nincs más választásom. Nem nézek föl, de azért tudom, hogy ott van a fejem fölött az ég, és érzem, hogy kékje nem téveszt szem elől. A szélről fel-felborzoló víz a maga szeszélyes alakjához gyűri az odafönn annyira máshoz szokott színt. Ezt nézem. Meg a gyors fehér felhőket. A napot. Tükörképük olyan közel van hozzám, hogy megérinethetném, ha akarnám, de a lényegük az legalább olyan távol, ha nem távolabb, mintha emelt fejjel néznék szembe reménytelen messzeségükkel. Mégis ebből kell merítenem.

Hosszú, összepréselt délutánok. Véget érnek? Ha nem, mi akkor is megtorpanunk bennük. Izmainkban az eltávolodás rugói. A fény, mint szürke köd telepszik az utcára. Foszforeszkál. Mi van most, tavasz, őszi vagy csak a tél enyhült meg? És hány óra egyáltalán? Valaminek vége szakadt, úgy érzem. Ott bent a füstös falú osztályteremben erős nyomás préselt egymáshoz, idekint egészen másképpen van. Volt? Közben mintha erről is tudomást vennék, kellene vennem. Látszatra már semmi nem tart össze bennünket, és valami mégis... Nem, nem kényszerít, de mégsem széledünk el. A hűvösség, mert hűvös van, elemi erővel hat rám, és nemcsak rám, ahogy a vaskorlátot kikerülve az utca másik oldalára, a nap-sütötte fal felé oldalgunk, mindegyikünk mintha vácogással küzdene. Valakinek az arcába bámulok. Elfordul tőlem. Miért tettem? Nem ismertem föl, s ha újra találkozoznánk, nem ismerném akkor se. Nem érdekel. Dologtalanul ógyelgek. Álmatlanság gyötör. Csak kimondok pár szót, s nem törődöm velük tovább. Elmegyek közöttük, mellettük, és hova jutok? Fölöttem a homályos égbolt. Akinek meglepetés, az nem érdemi meg. Nekem az. Kezdhethném másképpen is, egy teljesen ismeretlen nyelvet gyűrve szét. Talán. Fogadkozom, hogy így lesz, arra megyek majd, amerre senki se járt, aztán, amikor elindulok, belelépek a kényelmes papucsba, amit a megszokás lök elém. Vécé, mosakodás, ágy, mire este lesz, tudom, ide jutok úgyis. Lefekszem, a fáradtság lök hanyatt. Akkor hát most minek tovább? A robbanás izgalma elszállt, lecsillapultam, és mégse indulok haza. Mire várok? Az erő, ami idáig tartott, elveszett, nincs sehol. Nem bízom magamban. Tévedéseim nyilvánvaló és mégis elkerülhetetlen csapdái kitátják előttem a szá-

jukat. Egyszerűen nem lehet másképp. A személyes indulatok alig módosítják az esélyeket. Mintha könyvből olvasnám. Ugyanakkor a váratlan fordulatok iránt kezdek érdeklődni. Szeretnék fölül kerülni, jóvá tenni a mulasztásaimat, de ehhez valami hiányzik belőlem. Ellenszegülés és sodródás dobál. Kihaszználhatnám az egyiket a másik ellen, de féltő, hogy sokkal többre akkor se jutnék. A távolodásra a közeledés válasza következik. Utazás egy régmúlt királyi estebéd felé. Félig felgyúrt gallérral, ahogy télen szokás. Pedig ez már a rakoncátlan tavasz. Hát persze hogy fölismerem, szemtől szembe a hiányos, messzi éggel. Ballusztrád és homok. Egykét vadászó varjú, amelyik véletlen tévedt erre. Nyekeg. Önmagam helyett jobb evvel foglalkoznék, a már megfejtett titkok megfejtésével. Mennyire más is a hátraút kudarca helyett az előreút kudarcából meríteni! Senki- nek semmi köze hozzá, hogy engem mi érdekel, ha egyszer nem akarok tetszeni nekik. Mit várhat másoktól az, aki maga is mindent csak félig visz véghez, mit vethet a szemükre? Követelőzni, számon kérni, visszautasítani nincs jogom. Közben mintha elindultunk volna, és én nem tudok róla. Vannak ilyen ellenőrizhetetlenül gazdag pillanatok. És megfertőzhetnek bármilyen jelent. Így törté-
ténhetett, alighanem így történt most is. A házfalak me-
redék síkján tökéletlen vakolás teríti el a színeket, a
bordót, az almazöldet, a sárgát, a fehéret. A házfalak
mellett kavicsos járda húzódik. Középtűt a kociút ba-
zaltkövei szürkéllenek. A lépések keresztezik egymást;
elszakadnak egymástól, és visszatérnek újra. Talán ugyan-
oda, ahonnan elindultak, talán máshova, nem lényeges.
Egy-egy csomópontban a cipőnyomok sokasága töké-
letesen összegubancolódik. Aztán szétterül, megritkul, és

így folytatódik egészen a következő csomópontig. Így próbálom, lefelé fordított fejjel, áttekinteni a távozásunkat. Merről jövünk és merre megyünk? Nem jókor teszem föl persze a kérdést. De van jó időpont egyáltalán? Talán nem is akarok választ kapni rá. Így lehet az, hogy nem tör le a kudarc. Egy pillanatnyi megtorpanás, és máris mehetünk tovább. És megyünk a szűk utcák során végestelen-végig a sötétedésben. Kibogozhatatlan értelmű suttogások ébrednek, halnak el. Szél ollója jár. Herseg és elnyesi a szálakat. Mi lesz velük? Ne érdekeljen! Megállunk. Valaki, aki mellém került, megfogja a vállamat. Nem ismerem, tekintetemmel mégis követem az irányt, amerre mutogat. Csak nem bízom meg benne? Az utcába beesik a sárga napfény, már erősen az alkonyat fénye, s itt a sárga fal előtt megtorkollik, átmelegít, leszárítja az izzadságot a homlokomról. Hibátlanul kirajzol mindent. Ő a vezér, súgja egy bizalmas hang a fülembe. Mindenki feléje húzódik önkéntelenül is, így aztán kis gyűrű képződik körülötte. Én a gyűrű szélén maradok, nem törekszem túlságosan a közelébe. Innen még jobban is szemügyre vehetem. Rövid bőrnadrág van rajta, rövid ujjú ing. Karján és lábszárán a barna bőrt arany színű pihék borítják. Sűrű, sötétszöke haja hátra van fésülve. Szemének bizonytalan szürke színéből semmit nem tudok kiolvasni, se elszántságot, se tétovázást. És közben azon gondolkodom, hogy mit csináljak a táskámmal, tartsam továbbra is a hónom alatt, mint eddig, vagy kövessem az óvatlanabbak példáját, dobjam le a földre, és üljek rá pihenni? Annyira azért nem vagyok fáradt. Otthon lenni persze jobb volna, és otthon is lehetnék már, ha nem térít el akkor, ott az iskola előtt az a téves kíváncsiság, engedékenység. Meny-

nyivel békésebb volna! Mégse kívánom igazán. Ennek a lehetőségnek is csak most tudom értékelni az előnyeit, amikor nem kell a vonzásában vergődnöm. Ha ott lennék, talán éppen ide gondolnék ugyanilyen vágyakozással. Zavaromban nem számolok az esélyekkel, semmivel nem számolok. Inkább igyekszem mindent elfelejteni. Miközben ilyen haszontalanul töltöm az időmet, végeszakadt a pihenésnek. Igaz, alig változott valami, mégis minden a lázas tevékenység benyomását kelti. Kitágul a szemem, remeg a kezem, ahogyan még jobban magamhoz szorítom a táskámat. Akár ha felelni készülnék. Ő, a vezér, csípőre teszi az egyik kezét, a másikat ellenzőnek a szeméhez emeli, és úgy kémlel át a fejünk fölött. Megteheti, mert egy kicsit mindnyájunknál magasabb. Azt mondják, nyolcadikos. A combján megfeszülnek az izmok. Ellenzőnek használt kezét leengedi, és lassan a zsebébe csúsztatja. Állítólag bokszer van nála. A zseb valóban erősen kidudorodik. A lábán félcipő, zokni. A cipő orrával a salakot rugdossa. Egy salakos emelkedőn állunk. Kis lyukat ás. A kirugdalt salakot a cipője talpával gondosan elsimítja. Itt áll előttem, és ez akadályoz benne, hogy mindent szabadon elképzeljek. Behunyom hát a szememet. A kevés napfény melegétől lüktetni kezd a bőröm; talán azért, mert nem látom, csak érzem. Megérint a szél. Jaj, csak ne! Szeretnék itt maradni ebben a végtetekig veszélyeztetett tétlenségben, csöndben, nyugalomban, de nem sikerül. Túl régóta várunk már ahhoz, hogy még tovább is megtehessük. Innen szerzem az értesüléseimet, megérzéseim bizonytalan mélységű tárházából, így aztán nem csoda, ha nem sikerül világos képet alkotnom a helyzetről. Kinyitom a szememet, amit látok, ha elüt is az elképzelésemtől, valamilyennek csak

el kell fogadnom. Mindenki hasonlóan van vele, így alakul ki a közvélemény a tényektől szinte teljesen függetlenül, ebben a szélvédett, napfényes zugban is ugyanúgy, mint bármelyik más részén a világnak. Mindenki kételkedik abban, amiben a másik bízik. Ezért senki se meri elárulni titkos elképzeléseit. Sejtéseink mégis összegződnek. Ha valami, úgy csakis megbízhatatlanságuk fokozódik evvel. Amit elhallgatok, arra gondolok, ezért aztán, amikor megkezdődik a beszélgetés, az öntudat egyre mélyebb és mélyebb rétegeibe kényszerülök. Odáig egészen, ahol már magam se tájékozódok, ahol az emlékezet véletlen villanásainak vagyok kiszolgáltatva teljesen. Türelem kell hozzá, hogy kétségbeesés nélkül kivárjam, amíg átjutunk a helyzet holtpontján. A sietség, a kapkodás ilyenkor semmire se jó, csak még jobban belebonyolít abba a helyzetbe, amit elhagyni szeretnék. És ekkor már minden látszólagos céltalansága ellenére mintha jelentőséggel bírna, hogy itt vagyunk. Éppen amikor tovább indulok. Nem erre vártam, de jó ez is. Hanyag, nemtörődöm mozdulatok visznek, lábujjhegyen, tapogatózva osonunk a házfalak, a kerítések mentén. Közben meg-megállunk. Olyan az utunk, akár a vér lüktetése. És még mindig nem ért véget az a beláthatatlan várakozás, ami a hatalmában tartott eddig is. Nyugalom, nyugalom, morgom magamban. Így lebeg elő minden a türelem halvány buborékvilágítása, nyomása alatt. Lopózkodás tükrös szobákon át. Vigyáznod kell, nehogy nyomot hagyj a bútorok porán. A rohanás hirtelen jött lendülete előretaszít, de csaknem orra bukom, mert a megkezdett lépést már nem tudom befejezni, valami viszsztatart. Mire végzek vele, a többiek jóval előttem járnak, az előnyük csaknem fél utcahossz. Nem tudom ér-

tékelni a helyzetemet. Minden attól függ, menekülünk valaki elől vagy üldözünk valakit. Amíg ez nem derül ki, és nem derülhet, addig is igyekeznem kell utolérni őket, vagy legalább, hogy ne szakadjak le jobban. Mintha egyszerűen megszűntek volna a lehetőségek. Rohanok, és most tényleg nem szabadna mással törődnöm. Fölnézek. Talán tényleg nincs miért tovább rejtegetnem a gyöngeségemet. Az őszi ég színe megkísért. Marólóg egy zöldes üvegben. Tisztaságszagát foszlányokban tépi le a szél. Nevetni rajta, sírni rajta, mindegy, hogy mihez volna kedvem. Nem, nem a boldogság ez, tudom, de a nyomában ugyanolyan üresség támad bennem, mintha az volna. Az utca összevissza táncba botlik, majd szédült forgásba roppen hirtelen. Szívesen kihullanék belőle, de nincs hová. Egyetlen lehetőségem van, de azt se én választom; örülnöm kell, ha ráismerek. Gyerünk! Vadul lódulok felénk, összeszedve minden tartalék erőmet, mégsem sikerül semmivel se közelebb jutnom hozzájuk, de amikor a fáradság, a csüggedés terhét cipelve vánszorgok előre, akkor se szakadok le tőlük jobban. Mintha ugyanazok a szeszélyes indulatok, ugyanaz a fiziológiai kényszer mozgatná őket is. Az az érzésem, hogy mindig is így volt, már indulásunk óta, és sohase voltam közelebb hozzájuk. Aztán meg arra vélek emlékezni, hogy a kezdetén mintha egészen együtt lettünk volna. Lehet-e még egyszer úgy? Miért, hát annyira jó volt? Nem, nem hiszem, csak szükségem volna rá. Újabb megiramodásmat, még mielőtt bármilyen eredményre vezethetne, megintcsak megtorpanás követi. Most lélegzetem szabálytalan ritmusa tett bizonytalanná. Másképpen kellene próbálkoznom, olyan megoldással, aminek nincsen kockázata, olyan megoldással, amilyen nincsen. Elhatározom, hogy

lassan, módszeresen fokozom az iramot, mindig csak kissivel erősebbre, mint amit a fáradtságom megengedne. Eleinte szinte a lehetőségeimen túl meg kell feszítenem az akaratomat, egészen addig, amíg automatikussá nem válik a kényszer. Ekkor már arra is van időm és erőm, hogy megfigyeljem magamat, a terjedő bizsergést a bőröm alatt, s azt, hogy a lélegzet egyre szárazabbra égeti nyálkahártyámat. Belülről vastag lepedék rakódik az izmaimba. Csak a csontok szabadok. Egyelőre. Nemso-kára bekövetkezik a vég, eljön az idő, amikor ezt is föl kell adnom. Nem akarok rágondolni, bármi másra, csak erre ne. Inkább futok, csak futok, futok és futok. És mindig, még a legvégső pillanatra is van egy ráadás. Ekkor már, bár töretlenül tovább cselekszem, képtelen vagyok arra gondolni, ami történik velem. Mintha kellemetlen álomba süllyednék, egy olyan álomba, amit még nem ismerek, de máris kellemetlen, úgy érzem magam. Nem szívesen, de elfogadom a szemfényvesztés felém nyújtott segítő kezét. Nem sokáig. Ehhez nincs jogod, hallom meg egy idegen szájból a saját hangomat. Akácok vékony lombjai között az arcom, de se a tüskék, se az ágcsontok nem sértik meg a bőrömet. A levelek hűvöse jól esik. Az izzadság tűszúrásai kívülről, a bőrömon át hatolnak belém, s egy nem létező, legbenső pontban mind egymásra találhatnak, és kioltják egymást. Az izmok tapadási helyén mintha lágyulni, porlani kezdene a csont. Mi lesz, ha megenged? Nem gondolhatok rá. A kíméletlen módszeresség, amit vezetőmül választottam, még időben újabb kétségeket önt elém, s így mielőtt még válaszolhatnék rá, elfelejtem a régit. És ekkor már itt is vannak előttem, pár lépés kéne csak, hogy utolérjem őket, pár lépés, amit nem teszek meg. Pedig volna erőm,

most már volna, gyorsíthatnék, előretörhetnék bármikor, hogy közéjük keveredjem vagy az élre álljak akár, de nem teszem. Hamar megszokom az iramot, és most már ez is ugyanúgy leköt, mint amikor gyorsabbra kényszerültem. Attól tartok, hogy elfogy az erőm, ők meg gyorsítanak, és akkor lemaradok. Elképzelem. Mozdulataik rendszertelen gazdagsága a robbanó kék ég előtt. Távol, nagyon-nagyon távol. Kívül minden tekintet hatókörén. A félt csalódás helyett csupán valami ismeretlenül kellemes izgalmat érzek. Hát csak ennyi tartott volna bennünket össze? A lépéseim lelassulnak, egyre ritkábbak, úgy állok meg, mint amikor az óra lejár. Egyedül és mozdulatlanul. Egyik oldalon a gyárvég salakdombja, a másikon szántóföldek. Messzire látni. Fekete papírárnyalakok gyűlnek körém, majd lassan igazi arcok, hús-vér alakok bontakoznak elő belőlük. Az első szemvillanással fölismerem, hogy idegenek. Elvesztem, ez villan végig rajtam, mint az áramütés. Mást nem érzek. Az ég kékjével találom magamat szembe, a világos, könnyű felhőkkel, amik összecúsznak és szétválnak folyton. Megint, vagy jobban mondva még mindig a futás egyenletes ritmusában vergődöm. Szerencsére? Lábam nyoma a homokban. A futás egyenletes üteme most már fáradtság nélkül visz. Érzéketlen vagyok. Hogyan jutottam idáig? Nem nézek sehova, se hátra, se előre, se magam elé. Úgyis csak ugyanazt láthatnám, amit eddig. Összezárt szemhéjam részében tompa, egyenletes fény gyöngyözik, s a felszín minden egyes foltján a kopás elemi ereje. Egy-egy léckerítés árny-fény ritmusának brutális ostorcsapásai. Aztán a szemembe szökő gyöngyözés örvenyszippantása újra. Gyorsaságom. A föld, ahol még sose jártam. Mindent unásig ismerek, bár még sohasem

volt módom leplezetlenül szembenézni semmivel. Módom vagy bátorságom? Nyugodj meg, mondom magamnak, de nem tehetem; a holnapra gondolok. A holnap rejtélyesebb, mintsem áldását adhatná bármilyen csalásra. Örökös lelkiismeret-furdalás emészt, s már nemcsak a holnap, a következő perc nevében is. Ezen az úton bármilyen kicsire csökkenthető a távolság a hatás gyöngülése nélkül. Emlékek rakódnak a jelen időbe. Szétszabdaltják, összetörik, meggyalázzák teljességét. Mi értelme van ennek, mondd, mi értelme? Most, amikor végre elégedett lehetnék magammal, az elmúlt csalódásokkal, kudarcokkal törődni több mint fölösleges. Tüdőm, bár repedésig tágul, szűk a lélegzetnek, amit magamba szeretnék nyelni. Csak állok, pattanásig feszült szemgolyóm összegyűri magában a látványt, semmiről semmit nem tudok, lihegésem ellenőrizhetetlen ereje munkál csak bennem. Ha szerencsém van, akkor ők is eljutottak idáig, hát persze, persze, mind itt vagyunk. Pihenő van. Akár a lóférget a varjúcsőr, megropogtat e nemkívánatos fény. Ennek ellenére talán mégsem olyan rossz, amilyennek képelem. Fény és csönd a kihalt utcán, a kiálló kavicok és a föld közé árnyék gyűrődik. És ekkor fölsüvít valami. Képzeletem zavaros nyarában elmerül még mielőtt megismerhetném. Szinte fáj, hogy másképpen is lehetett volna mindez. Dörögve rázza a levegőt az elmulasztott lehetőségek sokasága, de már mögöttem, de már törvényen kívül. Mintha napok, hetek, hónapok, évek teltek volna el észrevétlen, mielőtt ide kerültem. És ennek sincs semmi jelentősége. Egy érzés, amit lehet így is, úgy is magyarázni, amit el lehet viselni, ami alatt össze lehet roppanni. A viharos körülmények ellenére is, szinte észrevétlen jutottam idáig; minderre csak most döbbe-

nek rá, amikor szeretnék beszámolni, önmagamnak legalább, mi minden esett meg velem az utóbbi időben, minek köszönhetem ezt a kivételes szerencsét, hogy még élek. Egyszerűen nem tudok számot adni semmiről. Az események egészen szorosan vesznek körül, érzem a közelségüket, mégsem tudok kapcsolatot teremteni velük, nincs már semmi közöm hozzájuk, és ezt könyörtelenül a tudomásomra is hozzák, könyörtelenül és kéretlenül. Ami van, amivel most állok szemben, az se sokkal hozzáférhetőbb. A várakozás bár közelebb tol egymáshoz bennünket, de mintha nem ugyanazok volnának, a többiek legalábbis, akikkel elindultunk, új arcok bukkannak fel, akiket még sose láttam, és mégis az ismerősök bizalmával közelednek hozzám. Kihez beszélsz? A hallható fordulatokból, az elejtett szavakból aligha olvasható ki több, mint e nem létező csata képe – a menekülés. Előre, aztán vissza; lábnyomok a sárga homokon. Hagyom. Ott keveregnek hányingerlőn a szédülésem alján, de talán mégsem körbe-körbe. Akárhogyan, de szemtől szembe még sohase. Az ellenség, ha van, furcsa játékot játszik velünk. Most is, mire várunk? A kihalt városszél, amott, már a salakos úton túl a szántók. Egy deszka-kerítésnek támaszkodom. A fekete, esőszitta deszka meghajlik, s bőrömrre önti régi napmelegét. Ebből veszem észre, hogy hűvösödik. Csak nem az este közelített meg ennyire közönyösen? Az ég szürke ragyogása szinte változatlan, semmit nem árul el; a felhők is megszokott-lustán örvénylenek. Mégis távolibbnak látszik minden, mint amilyen valóban. Idegen tárgyak az ég alatt. Nem keresem őket, se a távlatokat, amiket képviselnek. Mégis közöttük kell élnem, elindulnom, utat törnöm magamnak az egymásba torkolló, megkevert utcák során. És

ekkor már megint haladunk. A gyorsaság látszatra minden bizonytalanságot elsöpör, minden kétes kérdést megold. Olyan biztosan fordulunk be itt, térünk más irányba, és bukkanunk elő ott, mintha valaki tudná közülünk, hová igyekszünk, s be volna avatva a fordulókat, a kitérők nyitjába. Bár minden erre vall, nem tudom elhinni. Mintha utaznék, s egy kocsi sarkába vetve félálomban érezném, hallanám, ahogy áticsattog velem a szerelvény az elágazások, kereszteződések váltószövedékén. Rábízom magam a lendületre, idegen súlya a mellémig nyomul, hagyom, a döngő, messzi föld hadd nyeljen el. Lehet, hogy mind így vagyunk? Hát persze, hűlök el, amikor az arcokra nézek. Ha senki se birtokolja, senki se ismeri, a biztonság akkor is hozzánk pártol, tovább kormányoz. Talán csak a véletlen? De ennek ellent mond, hogy mindig ugyanaz, és mindig visszatér, amikor szükség van rá. Még a szél se ilyen állandóan, az is, hol a hátunknak feszül, hol szembefordul velünk, hol körülkering bennünket, hol kavarogva csapja a füllünkbe, az orrunkba, a szemünkbe a port. Nem szól senki, nem árul el egy szót sem. Csak az egymásba tapadt lihegéseket hallani. A földet nézem, tehetetlen áramlását. Most akárki közel kerülhetne hozzám, bármilyen ferde szándék vezérli is, de szerencsémre nincsen vállalkozó. Alig más ez, mint otthon, a puha por, ha mezítláb volnék, átfolya az ujjam között. De nem vagyok. Az izzadságba belekeverve meg inkább megkeményedik, és bádogmerevvé zsugorítja a zoknimat. Bármilyen kellemetlen érzés, ez is csak mellékes dolog, mint minden, ami körülvesz. Egy darabig nem éreztem, de most megint fölbukkan feneketlen mélységiből a fáradtság. Hirtelen érint meg, és egyszerre minden izmot. Vége, nincs idő

menekülni, nincsen mód ellenállni, legyőzött, csak azt nem értem, hogy akkor miért nem adom meg magamat neki. Ha egy pillanattal előbb tudom meg, hogy közeledik, minden másképpen lehetett volna. Teljesen a hatalmába kerített, és én mégis tovább létezem irdatlan súlya alatt. Az álom vagy a szédülés segít tovább, most nincs kedvem eldönteni. A képzelet fölvyillant ezt-azt, de semmit sem magyaráz meg. Ebbe a félig szédült állapotba alig jut be valami a külvilág valódi eseményeiből. Talán csak a föld félig ismerős mintázata kivétel, de ez meg nem mutat semmit azokból a változásokból, amik úgy látszik mégiscsak körülvesznek. Bennünket? Nem vagyok egyedül, bár erről könnyen és sokszor megfedkezem. Ingerült veszekedés hangjai csapnak föl. Vagy csak saját izgalmamot vetítem át arra, amit hallok, s ami valójában lehet, hogy semmiben sem különbözik az eddigiektől? Képtelen vagyok hiteles képet alkotni az eseményekről. Az ítélkezés kísértése mégis itt lappang bennem, és hiába tudom, hogy ez volna a helyes, mégsem vagyok képes legyőzni. Egy-egy óvatlan pillanatban máris tudni vélem, amit nem tudok, és kimondom, megteszem, amit nem volna szabad. Féligjelenlétem tékozló iramában így tűnnek, süllyednek le, akik és amik jelen lehetnének, minden, ami áldozatul esik közeledésemnek. Mégis egyre jobban összesodródunk, és ez a sodródás ébreszt föl. Hol vagyunk? – szögezi nekem számonkérően a szomszédom a kérdést. A kavargó vitának ez csak az egyik szélső pontja; a szavak összecsapnak a fejem fölött. A magukból kikelt arcok, a hadonászó kezek belső bolygását ugyanakkor mintha a legteljesebb mozdulatlanság venné körül, a mezők és salakhegyek távlatába torokló utcavég dermedten adja meg magát

a különös megvilágításnak, amit a szinte vízszintes, és mégis teljes erejével föltámadt alkonyi napsütés okoz.

Ebben a dermedtségben, mintha csak árnyékok volnának, úgy tűnnek elénk sorban egymás után a mező zöldjére, a homokdombok sárgájára, a házfalak fehérjére rajzolódó alakok, amint futva, álldogálva, leengedett kézzel vagy éppen hadonászva bekerítenek minket. Vagy mégsem? Eleinte semmi kétségem nem volt felőle, hogy a mozgó alakok felénk tartanak, az állók előlünk zárják el az utat, de most mintha felbomlott volna ez a fenyegető rend, az éles, fekete árnyak megfakulnak, belemosódnak a környezetükbe, a fal, a rét, a homok erősen világító háttérébe, mintha egyre távolabb kerülnének tőlünk. Már-már hajlandó volnék azt hinni, csak képzelődtem, amikor ismét meglátom őket. Körvonalaik még élesebben rajzolódnak ki előttem, mint az imént, és sokkal nagyobbak is. Úgy látszik, észrevették őket a többiek is, mert többen feléjük mutogatnak. Indulnunk kéne, de senki se mozdul. Az izgatottság nemhogy gyors cselekvésre sarkallna, inkább megbénít, megfoszt az imént még fölényesen birtokolt tulajdonságainktól, erőnktől, akaratunktól. A túlhajtott izgalom csapdájába estünk, és egyelőre semmi remény, hogy kimásszunk belőle. Megpróbálom egymáshoz illeszteni az egyébként egymáshoz sehogy sem illő mozzanatokot. A halántékomon lassan, és mintha egyre lassabban lüktetne az ér, de hogy jelent-e ez valamit, azt nem tudom eldönteni. Bőrömet apró tűszúrások lepik el, mintha a szőrszálakat akarnák kivetni a helyükből, és kivétel nélkül, egyiket sem kímélik meg. A hajszálak, a szőrszálak gyökereinek görcse nyomán izzadság gyöngyözik elő, és teljesen elborít, legbővebben a fejem bőrét, a homlokomat. Nem törölöm le, hagyom a kövér

cseppeket, hadd fussanak végig az orromon, hadd tétovázzanak ott, amíg tehetik, amielőtt végleg lehullanának a lábam elé a porba, ahol apró kis krátereket vetve hagynak nyomot maguk után. A kerítések, a házfalak között ritkás lombok csipkéje kering, elhagyott házhelyek gazos, burjánzó mélye ásít a gyanútlanra, mintha önként lépnek a szédülésnek e bizonytalan örvényébe, úgy csinállok, trala, trala, trala, forgok, mintha csak táncolni kezdenék; a mesés por lábamhoz tapad. Micsoda régi emlék! Sohase hittem volna, nem hihettem, hogy még egyszer életre kel. A földön csak ez látszik, a kés egyenetlen hasításának a nyoma. A kör bezárult. Lehajolok, előttem a földbe ázott téglá, kezemben a hegyesre faragott gertyánfa darab. Tétovázom, mintha nem tudnám, mit kell, kellene tennem; és úgy érzem, közben valami jóvátéhtelenül elpattan. Ág reccsen odafönn a diófalombban, de jól tudom, hogy nem ez volt. Kinyílik a kezem, és elejtem, amit benne tartottam. Mintha lehetne egészen céltalan egy cselekvés, úgy teszek. Közben a többiek figyelnek. Csak erre vártak, az az érzésem, mert most hangosan és önkéntelenül tör ki belőlük a diadalordítás. Ettől keserül meg igazán a vereség íze a számban. Habár ki tudja, valószínűleg a sajnálkozás se érintett volna kellemesebben, sőt, lehet, hogy még kellemetlenebbül. A sírás már-már kibukott a számon, amikor ez eszembe jut, és inkább visszatartom. Az út, ami előttem van, az út, ami mögöttem van, egyformán véges, bár végtelennek látszik. Egy alak ballag feketén az alkonyati ég téglavöröskében, leszáll az elveszett lombok közül, itt van, az álom tengerüteme, az alkonyat érzékeny fényei között, előttem. Mozdulatlanul nézem, nem teszek egy lépést sem feléje, azt várom, hogy ő jöjjön hozzám. Nem jön. Inkább egyre messzebb

kerül tőlem. Csak nem én voltam az, én magam valamikor? Sok minden múlt el azóta. Hosszú fénypázmák a fészér alatt, a gerendák pókhálós mélyű zezugában. A vályúban még ott van a tegnapi víz, és a félbehagyott csata roncsai, ragyognak a cseppek a fiolákon. Most csönd van, nem hallatszanak a robbanások, az ágyúlövések, a csatakiáltások, a győztes üdvívalgás, a kikötő csörömpölése, a viharnaszád fedélzetzaja, a motorzúgás, semmi, a flottilla északi fénye is kihamvadt, sötét van. A fészér tetőszerkezetét, az összerótt gerendákat, léceket, deszkákat vastagon takarja az undorítóan bársonyos, puha por, itt-ott hiányzik néhány zszindely, s a helyükön beömlik az emléktelen, bálnaszürke ég. Igen, ez voltam, mert miért is ne, a vihar kapitánya. Parancsolok, és senki nem engedelmeskedik a parancsomnak. Hé, hé, gyere vissza, kiabálok Gazsi után, aki szürke, kopasz fejét éppen most préseli át a kapu alatt, mert még a kaput se nyitja ki, úgy hagy faképnél. A víz még hullámszik. Dugók hevernek a földön a szétmázolódott sárban, a síkos, megcsúszott lábnyomok között. Már nem is kiabálok utána. El azért nem felejttem, nem felejtetek, bár nem beszélek róla. A megüresedett ház, a bezárt ablakok, az örökösen árnyékos udvar túl sok bizonytalanságot takar. Beesteledik, rám köszönt az árnyékos tegnapok sora, amikhez nem tudom, mi közöm van. A lomb, a lombzúgás maga az este. Elfogja előlem a fényt. A tudás vacsorája. Nem habzsolhatsz. Hideg ételek: uborka, sonka. Ez maradt hát a merész kalandozásból? Az öregség képletes-képtelen játéka. A padlászugolyból eltűnt az orvosságosüvegek mézragyogása, ki van rekesztve a nap. És eközben a lábam tovább kevereg a futás ritmusában, ahogy az egyik megtorpanásból a másik megtorpanásig eljutunk. Még

csak nem is az elhatározás kormányoz, lökött, kergetett idáig. Semmire nem tudnám rámondani, hogy ez az, nincs, amit méltán okolhatnék sorsom miatt, talán még magamat sem, és mégis itt vagyok. Az ég mintha megállt volna fölöttem. Talán nem is haladok, csak az az érzésem, evvel áltatom magamat. De hát a többiek, mondom, és nyomban bennük igyekszem igazolást keresni, amikor már sehol másutt nem lelek. Velük vagyok, bármennyire is igyekszem ennek a látszatát elkerülni. Most futás közben is beszélnek, habár, ahogyan én nem, valószínűleg ők sem értenek egymás szavaiból egy hangot sem. Inkább a lihegésnek egy különös válfaja ez, és nem is tudom, miért neveztem beszédnek, és miért vélem még mindig annak. Ott jönnek, ott, ott, nem, ott – valószínű csak ennyi van, és nem több a közlendő, a kimondásra még meg nem érett szavak mögött. Teljes a fejetlenség, minden indok nélkül irányt változtatunk. És aztán megint és megint és megint. Biztosan észrevettek, és be vagyunk kerítve. Mindennel számot vetek, ha majd meg kell adnom magamat, ha majd le kell hogy győzzenek, ne érjen készületlenül. Menekülésre, ellenállásra nem gondolok. Hogyan is gondolhatnék, amikor nem földi lények ellenfelének, hanem mindenható hatalmak játékszerének tudom magamat, akik játszanak, tréfát űznek velem, ki-nevetnek, mindig, amire kedvük támad, azt teszik, és mindezt úgy, hogy közben tudomást se vesznek, mert semmi se kényszeríti őket, hogy tudomást vegyenek róla, a létezéséről. Ha egyszer megtudhatnám az igazságot, hogy ők is ugyanolyan esendők, amilyen én vagyok, ugyanolyan öntudatlanul kóborolnak ezeken a félig vagy félig se ismert utcák során, talán másképpen alakulhatna minden. De csak talán, hiszen itt tőlem alig valami függ.

Valójában ugyanúgy lehetnek, ahogyan mi, egyszerre akarunk kitérni és megütközni; a két szándék között lebegő iránytű mutatja az utat nekik is, nekünk is, és tart egyforma bizonytalanságban bennünket. Így vagy úgy, én sem akarok eldönteni semmit, nem akarok kitérni semmi elől, és elébe menni se akarok semminek; a gyanú árnyéka rám vetül úgyis mindenütt. Megint a bokrok napsütötte csipkéit fürkészem, és most sem látok semmit. Nem tudom, hol keressem a hibát, a saját tökéletlenségemet okoljam, vagy esetleg elhiggyem, hogy valóban nincs ott senki. Bármit is döntök, arról, ami valóban megtörtént vagy nem történt meg, ugyanolyan keveset tudok, már-már kedvem volna azt is kétségbe vonni, hogy van, hogy létezik ez a rajtam kívül eső változás egyáltalán. A futás mozdulatait fölismerem, túlságosan is jól beleillenek a régről megmaradt mintákba ahhoz, hogy hozzájuk férhessen a kétely. A ritmus hol azt súgja, távo-lodunk, távo-lodunk, távo-lodunk, hol azt, hogy közeledünk, közeledünk, közeledünk. Üres utcákba fordulunk be, üres utcákból fordulunk ki. Szinte elszédülök, olyan akadálytalanul ránt magához a rohanás. Előre, hátra? Éppen ez az, hogy nem tudom, de nem is érdekel már, hogy hova, csak futok, csak rohanok, mintha talajt vesztettem volna. Talán az ég is megmozdult közben, a megragadt felhők, az őszi árnyas foltjai, az este bilincsei mind lezörögnek a földre. Ahol majd én is elbukom, ahol el kell buknom. Már-már ünnepélyes pillanat fordít feléje. Árnyékom kirajzolódik a házfalakra. Végtelen hosszú minden út, mindaddig, amíg el nem fogy alólad. Senki sem tudhatja meg, az elején tart még csak, vagy ez már a vége. Az éjszakák, a nappalok lehajolnak érttem. Lassan mintha ismerős szögletekig jutnék. Talán jártam itt vala-

mikor? Nem, ebben nem lehetek egészen biztos. Ismerősek, egyelőre meg kell elégednem ennyivel. És ekkor már nem okoz örömet, hogy rátaláltam valakire, ami pedig természetes volna, hanem inkább továbbhaladni szeretnék. Úgy érzem, kár volt erre jönnöm, befordulnom a sarkon, az a másik út továbbvezetett volna, s kevesebb buktatót tölt volna elébem. Azért lassacskán mintha itt is kitisztulna, ismeretlenné, távolivá vedlik minden még jóval mielőtt elhagyom. Mindegy, mit ígért a másik utca, most már ugyanazt itt is megkapom. Saját boldogulásom nyitját kutatom, most végképpen nem érdekelnek ők, a többiek, még sincs erőm elszakadni tőlük, de követni se akarom őket. Fölnézek. Már azt hittem, hogy nincs velünk, csak rászédett bennünket, belebolondított e kétes kimenetelű kalandba, ő maga meg lelépett, még mielőtt végleg kilátástalanra fordultak volna a dolgok, de most látnom kell, hogy velünk van, ő fut elől, az arca konok és elszánt, a lábszárán, a combján még mindig frissen játszanak az izmok, mintha őt nem ugyanazok a kétségek irányítanák, törnék meg, amik bennünket. Csalódást okoz, hogy így van, hogy még az ő jelenléte sem segít. Nagyobbat, mintha csak benne kellett volna csalódnom. Minek lépést tartani vele? Rohanjon ő egyedül a vesztébe, de minket ne vigyen magával. Ha csak erről volna szó, meg is tehetnénk, de hát alighanem más bizonytalanság lapul tébolyult igyekvésünk mélyén, nem az övé, és nem is a sajátunk. Fölzárkózunk hát mögéje, bármilyen öldöklő erőfeszítésünkbe kerüljön. Megint ez a szótlan gyanakvás! Ha legalább beszélhetnénk róla! Nem lehet. Valahogyan mintha mégis kikeveredtünk volna egyelőre legalább a veszélyeztetett helyzetből. Fölzabadultan léleg-

zem be a levegő nehéz kortyait. Egyre kevesebben vagyunk, nyilall belém a fölismerés. Miért nem vettem ezt észre eddig? Amikor elmaradoztak, befordultak egy-egy ellenkező utcába, megálltak, visszafordultak, akkor még nem gondoltam, hogy ez lesz a vége, hogy ennyire megfogytakozunk, mert egyenként tették, mellékesen, és ekkor én a többség példáját követtem, elfordítottam a fejemet, mintha nem vettem volna észre semmit, igyekeztem eltitkolni a lehetőség tényét még önmagam előtt is. Mind ezt védekezésnek szántam, aztán az ellenkezőjére fordult. Bár megzavart a sok váratlan fordulat, a fáradtság elkábított, a rögeszméimet éberen őrzöm tovább, magam elé nézek, csak magam elé, s most nemcsak ezért, hogy ne kelljen tudomást vennem arról, amiről nem akarok, hanem, mert így jóval kényelmesebb. Lelógó fejem megmegbicsaklik, miközben tántoríthatatlanul rohanok tovább. Egy pillanat! Csak egy pillanat! A történések, anélkül hogy akarnánk, hogy bármivel is előidézni szakadásukat, egyszer csak véget érnek. Önkényesen, és csak látszólag persze. Bármilyen könnyelműség is tőlem, hogy ítélek, azért megteszem. Az előbb úgy éreztem, közeledünk valami felé, most meg mintha az ellenkezőjét gyanítanám, mintha egyre távolabb vinnének ettől a valamitől az utcasarkok, egy egyre bizonytalanabb tévelygés felé. Nem is tudom, mitől tartsak jobban, a hazatalálástól vagy a végleges eltévedéstől, mindkettő egyformán megalázhat, ha úgy fordulnak a dolgok. Melegség önt el, az ól puhasága vesz körül, szokott szagok kábítanak, és én nem vagyok elég bátor hozzá, ehhez sem, hogy lesöpörjem magamról pókhálójukat. Az örvényes ajtórések alatt lapul meg, ott, a tegnapok mocskában ereszt gyökeret tudás és akarat, de szégyelljem-e ezt? Nem kellene, és

én mégis szégyellem. Ha büszke volnék rá, az talán még kevésbé vezetne jóra. Valami máshoz jutottam közel, úgy érzem, nem, ez nem az, amit akartam, szerettem volna. Egy világos téglafal előtt állok, és ekkor már túl vagyok, jóval túl, minden fáradtságon. Vigyááázz! Kavics szóródik egy bádoglemezre. A kiáltást füttyülés követi. Egy kő úszik át a levegőn, szinte az útját is látom, ahogyan lassan, milyen lassan, felém tart, és elhúz mellettem, pedig, bár lett volna rá időm, félre se léptem, a fejemet se húztam el. Csak a szerencsén múltott, hogy így történt, én mégis többen reménykedem. S ha nem többen, akkor legalább valami másban. Szeretném, ha már érdemnek nem lehet, legalább személyes hibámnak tudni az egészet. Az érdektelenséget akár bátorságnak is nevezhetném, nem tiltakozna senki, ha tehetetlenségnek mondom, akkor meg még szerénynek is tűnhetek, és csak én tudom, hogy hazudtam, de még én se annyira biztosan, hogy bármikor is beszélni akarnék róla. Csapdába estünk. Ennyi volna az egész? Hosszú szünet következik, mintha abbahagyták volna. Érthetetlen. Hiába várom a folytatást, nem jön és nem jön. A várakozás mindent eltorzít körülöttem. Hova indulunk, amikor már minden irányból egyformán lesnek ránk? Csak a figyelmet vonjuk még jobban magunkra. Nem is jutunk sokáig. A szemben levő oldalra, egy napsütötte deszkapalánk elé szorulunk. És most már szünet nélkül záporoznak ránk a kövek, a göröngyök, de még nem találunk, a kerítésnek dobban, ott hal el mindegyik előbb csak ugatásra ingerelve, majd tajtékos hörgésbe hajszolva az udvarban keringő kutyát. Most már nem látom a köveket a kéesszürke háttér előtt, se a göröngyöket, fogalmam sincs, honnan jöhetnek, mintha maga az ég engedné el, bízna a sorsukra őket,

hagyva, hogy felénk, hogy felém hulljanak. Teljes kiszolgáltatottságban kapkodom a levegőt. Tüzel a homlokom, izzadság lepi el, letörlöm, de az apró tűszúrások ott maradnak a bőrömnön. Elborítanak. Először csak a tenyerem hiábavaló útját, aztán nem elégszenek meg ennyivel, egészen mindent. Közben valami mintha ránehezedne a mellemre. Annyira távoli erő, hogy még csak találgatni sem érdemes, hogy mi az. A középszürke háttér, a deszkafal, megfordultam, és most ezt nézem, fekete mintákat ölt. Talán jelentenek valamit? Mielőtt bármit megfejtenek belőlük, átalakulnak gyorsan; s ez a hirtelen változás mintha egyenesen a létüket szüntetné meg, a látókörömből mindenesetre eltünteti őket. A csönd szürke pusztasága egymagában terül el előttem, nem zavarja semmi. Sehol egy roppanásnyi jel, semmi sehol. Hova keveredtem, jaj, hova? A többieket keresem, merre vannak, vannak-e egyáltalán. De hirtelen jutottak eszembe! Ez nem jót jelent. Ekkor döbbenek csak rá, hogy teljesen egyedül vagyok. Talán valamelyik utcasarok mögött megtalálom őket, ha lesz bennem kitartás elég sokáig keresni. Ahhoz azonban előbb el kellene indulnom. Valami támpontot keresek, ami felé legalább az első lépéseket megtehessem; nem baj, ha tévedek, a többi úgyis jön magától. Egy emlékképet vélek fölbukkanni, amelyik látni engedi őket, ahogyan befordulnak a legközelebbi kerítés mögé. Nem, nem a legközelebbi, egy másik volt az, talán a következő. Bármilyen bizonytalan is a cél, azért elindulok, és bár teljesen egyedül, nyoma sincs bennem a félelemnek, a viszolygásnak. A rosszat is de könnyen elfelejtem! És most nincsen senki, aki figyelmeztetne rá, egészen üres az utca, egy moccanás nem sok, annyi sincs sehol. Ide kéne befészkelnem magamat.

Valahol messze harangoznak. Feléje megyek? Látszólag türelmes vagyok, de ez csak a látszat. Szeretnék a végére jutni mielőbb, sokkal jobban vágyom rá, mint ahogyan szabadna. Csak nehogy végiggondoljam! Nem mintha ez melegség volna, de így nem olyan nagy teher a gyávaságom. Megállok, hanyatt dőlök, és hátamban még mindig a deszka szálkás melegésgét érzem, mintha a napsütés távoli árama érintene meg. Botorkálva indulok tovább, amikor pedig maradnom kéne. Hogy közben mi történt, arra nem emlékszem, egyszerre nem hiszek a szememnek, nem hihetek, a szürke kopások alól előlép a festés még itt-ott ép hidegzöldje, a repedések fölünkörödő széle. Rátaláltam. Amilyen hirtelen öröm, annyira hirtelen bánat. Csak ki kell nyitnom, de kell-e valóban, a kaput, és befognak az ismerős tárgyak, vége szakad mindennek, ami olyan elevenül erős, s olyan hátborzongatóan bizonytalan volt eddig, azt mondhatom rá, véget ért. Így, ahogy eszembe jut, sokkal egyszerűbb minden, mint amilyen akkor, amikor valóban találkozunk; a söprűbokrok sűrűjében, a homok szagában, már-már közöttük érzem magamat, bár a testem tele van a rohanás még egészen el nem felejtett, s talán egészen el sem felejtendő fáradságával, átkozott ritmusával. Minden valahol kimondatlanul, az önkéntelen képzetek szintjén van jelen bennem, ahol a megszokottság természetes nyugalma fészkel, a nem tudás és a csalódás. Odabenn a villany üres fénye, könyvek halma, álom piros kapuja, nem nyílik ki, a bolthajtás fölött olvashatatlan szám. Tétlenül motozni kezdek, a megszakadt fonal sötét bizonytalanságba nyúlik, nincs erőm, sohase lesz, utánahatolni, a nemlét igazi távlatába, ahol magától tépődik el, ahol semmi semmivel nem függhet össze már. Nem akarok avval foglalkozni,

amit elrontottam. Hát akkor semmivel? Elkap az undor, és nem cselekszem. Talán így van jól. Mi tépi le akkor mégis a mozdulatok hártáját? Megtöretett, megtört, öreg. Hányszor akartam már, hányszor és hányféleképpen, de soha sehogy nem sikerült, nem sikerülhetett. S amikor utoljára, talán búcsúzóul, végignéznék rajta, a nappali fény zománca alá szorulva látom viszont az utcát, pedig ez nem igaz. Távoli, apró pont vagyok csak, ahogyan előrearszoló. A házfalak négyszögei, ötszögei: almazöld, szürke, sárga, bordó, fehér, és amit nem számoltam még. Érdemes volna egyszer tüzetesen körülnézni, mi van itt, mit is veszítek el napról napra, apránként, annyira lassan, hogy észre se veszem. Csak majd ha nem lesz, hiányzik valami, esetleg, ha hiányzik. Addig tékozzolj, addig csak tékozzolj! A szokványos út, ahogyan megyek rajta, ahogyan előbbre és előbbre jutok, egyre jobban magába olvaszt, szokványos, fekete ponttá törpít a szokványos reggelek egyikének nagytővege alá tolva, ahogy az iskolakapu felé igyekszem. Elérem-e? Hát persze hogy elérem, minden előre el van döntve, ki van jelölve már.

Előttem az ütött-kopott, sárga fakapu, rajta a hatalmas rézkilincs, amit szennyével át- meg átfont a zöld rozsda, megcsonkított a használat, és nincs kedvem ellenük szegülni, áttörni rajtuk, be a hűvös, nyirkos folyosó alagútjába, inkább visszafordulnék, de még mielőtt tett követhetné az elhatározást, magától mozdul meg a rézkilincs, nyílik ki a kapu, nyel magába a folyosó, hogy eltakarja előlem mindazt, ami mögöttem van, amire talán valóban jobb is nem emlékezmem. Mennyire avított minden el-

szánás! Magam is csodálkozom, hogy csak ennyit ér, de talán nemcsak az én hibám. Nem hát. És ez benne a legelkeserítőbb. Ha jelen vagyok, ha ez a fényűzés megengedett számomra, akkor is csak mint egy feltételezett lehetőség vagyok jelen, és ami előtűnik körülöttem az ébredő derengésből, s ideömlik a késő reggel kelyhébe, az mind-mind még ennél is kétségbevonhatóbb. Porszem porszemre halmozódva. Nem akartam jellemezni evvel semmit, csak úgy a számra jött, nem, nem az eszembe jutott, oda azért már nem. A szándékom elleni álmodás keresztútján állok. Nem kérdezem, merre, hogyan, nem várok kéretlen tanácsra. Mintha önként indultam volna el, úgy teszek. A folyosó almazöld légterében vizeletszag terjeng. A kopott, hólyagos olajfestés végzetlenül terpeszkedik a nedves pincefalakon, akár egy itt felejtett régi térkép rongyos, rojtos árka. Rozzant főhadiszállás. Továbbmegyek. Az osztályba. Mi újat mondhatok? Az elmocskolt, fehér falak a régi vadsággal köszöntenek, mintha időközben nem is meszelték volna újra őket, talán, mert nem néztem föl, azért esett, eshetett meg mindez így. A padomhoz lépek, leülök, igen, ide, az ablakok hangtalan alkonyába. Hiába nyaggatom, nem jön egyetlen hang sem elő belőle. Egyedül vagyok, míg odakint vad ütem forgatja, kavargja a lépteket, a felbukkanó, eltűnő arcokat. Itt-ott az emlékezet szigetei megőrzik azt is, ami elmúlt, másutt nyomtalanul mossa el az idő a jelen foszlékony partjait. Pár összehajló fej egy könyv, egy másolandó házfeladat fölött. Beszélgetés pókhálója lepi el egy-egy izgalmas történet forrpontját, hogy legalább valamit újraidézzon belőle. Innen szívárog elő, ezekből a repedésekből történetünk. S talán most nem számít alattomoságnak, hogy hallgatózom. Az agyonmosott,

háborús katonagombbal ékesített úttörősapka alatt Árki összegyűrt ráógumi-arcát látom, és riadt égrtekintetét, amit minden ide nem illő szó után sietve kapkod végig a kíváncsi, feléje hajló arcokon, mintha nem is őket nézné, hanem mögöttük keresne valakit, valamit, ami ellenükre is igazolhatja őt, beteljesítheti mindeddig, és még előreláthatóan nagyon sokáig meddőségre ítélt igyekezetét szerencsésen és jóval idő előtt. Azonban ez a feszültség sem elég ahhoz, hogy megzavarja, visszavonulásra készítse, inkább még vakmerőbb fordulatokra, egyre nagyobb kockázat vállalására ösztönzi. Egyre szemenszedetebb módon rugaszkodik el a valóságtól, de ez az elrugaszkodás nemhogy visszatetszést szülne, érdeklődést kelt inkább. Magam is, aki nem kevés rossz érzéssel hallgattam eddig, figyeltem vergődését, közelebb húzódom, és fölnezek rá, mintha tőle várnám, hogy megtudjak valamit arról, amiről személyesen olyan keveset tudtam meg. Hiába, hogy nem volt ott, úgy tesz, mintha ismerne mindent, és én hiszek neki. A többiek is így vannak vele, sőt, ők még előbb rájöttek, mint én, hogy nem érdemes ragaszkodni az annyira terhes tudástöredékekhez, jobb róluk lemondani az első adandó alkalommal. S ez az alkalom, Árki hazugsága, ilyennek látszik. A megszégyenültség, a zavarodottság, a vereség kínos érzése helyett bátorsággal, erővel, győzelemmel ruházni fel tegnapi önmagunkat nem lehet ellenünk. Nincs is, csak éppen nehezemre esik. Annyira, hogy vannak pillanatok, amikor egészen megingok, és nem is tudom, nem volna-e jobb mindent bevallva leleplezni Árkot, odakiáltani, hogy hazudik, hogy nem is volt ott, és hogy én ott voltam, és hogy én tudom... De hát éppen ez az, mit tudok én?

Azokat a zavaros érzéseket nem nevezhetem tudásnak, amik még most is éppen olyan áttekinthetetlenül kavarnak bennem, mint akkor. Dobáltak bennünket, elszaladtunk, aztán mi is dobáltunk, aztán nem találtam meg a többieket, és akkor már este volt, és, és egészen hazáig kergettek, és meg is fogtak volna, ha be nem ugrom hirtelen a kapun, mert beugrottam, rátoltam a reteszt, amikor visszanéztem a résen, még láttam, hogy cigarettáznak és köpködnek, és hallottam, hogy káromkodtak és szidtak engem, de amire előjöttem volna, hogy adjak nekik, már nem voltak sehol se, úgy elmentek, mintha ott se lettek volna. Annyira gáttalanul sok indulat és részlet tolt el egyszerre a fejembe, hogy képtelen vagyok kiválasztani azt, amivel elkezdhetném. Talán még szerencsém is van ezzel a tétovázással, így módot adtam Árkinak, hogy beszéljen, s magamnak is, hogy hallgassak. Így átvállalta tőlem a hazugságot. És könnyű szívvel, mert ő nem is sejti, hogy mit ferdít el. Ekkorra már elvesztettem minden indítékomat arra, hogy közbeszóljak. A száraz, de izgatottság fűtötte szavak közül egészen váratlan résekből bukkan elő az élmény meleg és meggyőző áramlása, és életet kölcsönöz a legvalószínűtlenebb hazugságoknak is. Kár volna tagadnom. Látom a többiek arcán, hogy hisznek neki, s érzem magamban, hogy hiszek én is. Így könnyebb. Néha eszembe jut, hogy ki kéne javítanom, de ezek a tiszta pillanatok mindig kényelmetlen érzéssel járnak, sokáig kínzó lelkiismeret-furdalást hagynak maguk után, így aztán inkább igyekszem kikerülni őket, s átkozom a sorsomat, ami akaratom ellenére szemtanúvá tett. Vannak olyan pontok, amik hordoznak néhány elemet a valóságból, főként a környezet tárgyai, a szereplők személye, ahol csatlakozhatnak a mesélőhöz minden kü-

lönösebb ellenérzés nélkül, de ezek a pontok nem érdekelnek senkit, és mielőtt még közbeszólhatnék, átsiklunk fölöttük. Nem emlékszem, hogy az itteniek közül ott és akkor bárkivel is találkoztam volna, de már hajlandó vagyok magamat hibáztatni, hiszen annyira elmosódóak, bizonytalanok az emlékeim, nem volna csoda, ha ez-az időközben kiesett volna közülük. Így hát nem értem, amikor mégis vad düh támad bennem ellenük, hogy honnan, hogy miért. Nem igaz. Hazugság az egész, csak a szátok jár! Szerencsére útközben leereszt a hév, ami olyan hirtelen lökött előre, és csak érthetetlen dadogás formájában buknak ki a szavak a számon. Senki nem figyel rám, a hátuk mögé szorultam, és tudhatok akármit, nem kíváncsiak rá. Váratlan ajándék, de most van egy kis időm mérlegelni a helyzetet. Bárhogy is bizonygatnám igazamat, bármilyen ékes szóval, meggyőző erővel, tanúskodásuk hitele kétségsbevonhatatlan, kudarcot kéne vallanom akkor is, s nemcsak azért, mert többen vannak, hanem azért is, mert a helyzet, a valóság őket, az ő igazukat hívja, rájuk van szükség, és engem, mint kellemetlen, zavaró szennyeződést, igyekszik kivetni magából, igyekszik megtagadni. És éppen az a valóság, aminek zavaros mélyéből elszánásomat hozom, aminek a nevében szólni akartam. Én csak arra emlékszem, ami közvetlenül velem, körülöttem történt, ami nekem fáj, engem görnyesztett, őket efféle apróságok nem zavarják, áttekinthetik az egészet, és annak a nevében szólhatnak, cselekedhetnek, és szólnak és cselekszenek is. Bár szinte tudomást se vesznek róla, hogy vagyok, létezésem is kellemetlenül érinti őket. De ez az a pont, ahol már nem tudok tekintettel lenni rájuk, ahol bármilyen reménytelen is a helyzetem, kénytelen vagyok fölvenni a harcot, hiszen semmi mással nem

tudnám megbékíteni őket, csak avval, ha megszűnnék létezni. A harc most számomra azt jelenti, hogy látszólag föladok mindent, háttérbe vonulok, egyetértek, engedelmesen utánuk mondom, amit akarnak, sőt, sokszor megelőzve a fölhívást, önként lesem el a szándékaikat, és cselekszem a szájuk íze szerint, de a belső elégedetlenséget tovább táplálom magamban. Mindezt nem kapok, és nem is remélek több jutalmat, mint hogy megtűrnek maguk között, átnéznék rajtam, szóba se állnak velem, mintha nem volnék. Mintha titkolt, nehéz terhet cipelnék a kabátom alatt, úgy küszködöm az emlékeimmal. Homorú tükrét elem tartja a tegnap sivatagálmodása, és nem tudok nem belenézni. Magamat látom benne, véget nem érő utazásom. Nem tudom, hogyan jutok előre, maga az idő röpít, nincsen szükségem egyetlen mozdulatra se. Álomlás helyett a tegnap veresége. Felfoghatom így is, és így fogom fel, mert azt hiszem róla, hogy ez az igaz, az ítéletek, a döntések ingoványos közélet habár jobb volna elkerülnöm. Ha mégis sikerül átvergődnöm közöttük, és eljutottam a cselekvésig, szinte mindegy már, hogy min vergődtem át. Megtörtént vagy nem történt meg, ez a mértéke mindennek. És nekem is el kell fogadnom, bármilyen megalázó, kilátástalan sorsot tartogat is a számomra. Mindegy, hogy kijátszanak, és mindegy, hogy előre tudom, nincsen hatalmam védekezni. De most nem is ez a fontos, elég, ha sejtem, ami sejtethető, bármilyen rossz íz marad utána a számban. Nem mondom, hogy igazam van, de az ellenkezőjét se bizonyította be még senki. Szó sincs itt méltányosságról. Pedig de szívesen egyezkednék a tisztesség nevében, mert ekkor még azt hiszem, hogy kikerülhetem sorsom sötét buktatóit. Aztán majd rájövök, rá kell jönnöm, hogy minden hiába

volt. Szerettem volna, hát persze, de ettől nem változott meg semmi. Amíg meg nem nyilatkoztak, addig a szemtanúmban bíztam, de hát kiderült, hogy velük keveredtem a legnagyobb ellentmondásba, és itt már erkölcsi fölényem, amit eddig az biztosított, hogy egyedüli voltam a résztvevők közül, is szertefoszlott. Időközben elvesztettem valamit, erre kellett rádöbennem. Nem ismertem föl a jelentőségét, lebecsültem, s most, amikor vereséget szenvedtem tőle, amikor legyőzött, megalázott, eltaposott, már nincs más választásom, mint hogy gyűlöljem. Pedig szívesen ismerném el az erőnyeit, csatlakoznék hozzá, ha lehetne. S amikor lehetőség nyílik erre is, egészen váratlanul persze, akkor mégis tétovázom, képtelen vagyok kihasználni az alkalmat, vonakodom elárulni magamat, habár tudom, hogy a magam érdekét szolgálom vele. Tehát nemcsak a külső erők miatt nem tudok változtatni a helyzetemen. Valakinek helyt kell állni itt is. Utólag minden olyan világos, olyan egyszerűen el tudnék rendezni mindent, de amikor szembe találok magam a dolgokkal, megfélelkezem a józan ész diktálta egyezségekről, végletes, kudarcra ítélt mohósággal utasítom el vagy veszem birtokba őket.

Szinte örülök, amikor nyílik az ajtó, ilyen még sohase fordult elő velem, és belép az osztályba a tanár. Vele együtt közénk szökik a felelés réme is, és eltávolít bennünket egymástól, és félresiklat, megbénít minden beszélgetést. Mély sóhajítás szakad ki belőlem, sokáig visszatartott lélegzetem. Teli van vele a szám, annyira, hogy csaknem fuldoklok. Ami megtörtént, megtörténik, azt a maga kiábrándító ésszerűtlenségében, törpeségében megragadni nemcsak hiábavaló és kényelmetlen, de igazságtalan is. Minden, ami velünk történt, csak viszonyaink fényében él, ébred

meg, hal el, kerít hatalmába, enged eltávozni; csak így jelenthet valamit, és sokkal többet, mintha minden zugát megmutatná. Igen, így van, és én mégis elkeseredetten tiltakozom lejárt, érdektelen igazságom nevében. Itt élek magam is az igazi, a fénnel teli történesek alján, ahonnan semmilyen hang nem kászálódhat ki, ami megzavarná az ünneplés nagyszabású eseményeit. Érthetetlen, hogy akkor miért próbálok újra és újra kiáltásokat préselni ki a mellemből az ellenállás, a tiltakozás eszeveszett indulatával. Tudnom kéne, és tudom is, hogy a haladás könyörtelen, és senkit se érdekel, hogy mást hova juttat. Elképzelni sem sokkal könnyebb valamit, mint végigcsinálni; sőt, sokszor talán még nehezebb. A valóságban bármilyen megmagyarázhatatlanul kapcsolódnak egymáshoz a dolgok, bonyolódnak az események, belső önkormányzatuk átsegíti őket a legkilátástalanabb holtponatokon is, míg a képzelet világa törekeny hajóként az első zátonyon ízeire foszlódhat. A tehetetlenség sodor tovább. Új világot építesz, vagy elpusztulsz közben, senkit nem érdekel. A lelkiismerete mindenkinek egyformán tiszta, mentség bármire bőven található, a nép, az állam, az emberiség, a haladás eszméje, és még ki tudja, mennyi van belőlük, bármilyen gazságra, bármilyen jóságra egyformán följososít. Nem vitatom, hogy így van, csak félelemmel és nyomasztó gyanúval töltenek el a tények, amiknek nincsen kedvem fölébük kerekedni semmilyen áron. Lehetetlen előbbre jutnom. Ezért kacsintgatok folyton hátra, de hát a múlt se elég homályos ahhoz, még mindig, ennyi fáradtság után sem, hogy befogadjon. Folyton a fenntartásaival találom szemben magamat, amiket pedig nemcsak nem tudok, de nem is akarok elfogadni. Durva hibákkal kell megsérteni a valóságot, hogy kijátszhasuk.

azt a látszatot kelthessük egy-egy rövid, akár jó pár emberöltőre is elég pillanatig, cselekvéseink fénye az alsó, kicsinyes rothadás fölé emelt. De hát mi másra törekedhet az ember, ha bízik önmagában? Innen fordultam vissza. Tudd értékelni a tévedést, elviselni a vereséget, erre tanított egy életen át a csalódás. Ha élek még, és csodák csodája, így van, ezt kellett megtanulnom. Nem, nem jó lecke volt. Recseg a dobogó, ahogy a tanár föllép az idő próbálta deszkákra. Benyúlok a padba, a könyvet keresem, először nem találom, aztán mégis a kezembe akad, meg se nézem a borítóját, igaz, alkalmam sincs rá, de nemcsak azért, a fogásáról megismerem, ez az. A pad alatt nyitom ki. A tintatartó kerek nyílásán bevetülő fényben megvilágosodnak a betűk, de csak egy-egy szó, egy-egy fél mondat erejéig, sokszor meg még ennyire se, szótagok szabálytalan keveréke ötlík elém, amikben semmi értelem. A lázas lapozgatásnak nem találom a végét. Jutadombi csata, olvasom egy helyütt. Aztán már a későbbiekben hiába próbálok visszalapozni ide, bár mindent elkövetek, hogy sikerüljön. Tudom, hogy lehetetlent akarok, és valószínű csak tévedtem az imént, hiszen a könyv nem erről szól, nem a jelenről, de még a tegnapról sem, hanem valami egészen másról, valami olyasmiről, amihez semmi közöm, aminek csak a terhét viseljük, és előnyeit élveznénk, ha volnának, talán vannak is, csak nehéz fölismerni és méltányolni őket. Közben mintha megfelekeztem volna róla, hogy a leckét keresem. Eltévedek a szavak között, az érthetatlenségben. Mintha nem illenének semmire. A megérzéseimre vagyok utalva, elhagyottan tévelygek a még minden lehet tág és semmitmondó jelentései között. Nem érdekből, most már csak makacsságból folytatom. Semmi értelme annak, amit olvasok, és

elolvasom mégis, figyelmet és erőfeszítést pazarlok rá, ugyanannyit, ha nem többet, mint bármilyen értelmes tevékenységre kellene. A cselekvés ezer külsőségei között ez a lényeges különbség elveszíti fontosságát. Elégedett vagyok igyekezetemmel, elégedettnek kellennem, hiszen annyira lefoglal, hogy nincs módom mással foglalkozni. A betűk azonban nem akarnak engedelmeskedni, és az üzenet mégis rájuk van bízva. Még mielőtt végleg kétségbeesnék, figyelmem tárgya, ahogy fölengedni kezd, utat tár a mohó képzelet elé. Kihasznlom a lehetőséget. Behatolok az értelem nyiladékaiba, és jóval mögéjük. Semmit sem találok. Visszatérek és újra kezdem. Állhatatosságom azonban nem elszántság műve, szinte akaratlanul viszem végbe, mintha csak játszanék. Így aztán könnyedén, minden különösebb csalódás nélkül mondom le az eredményről. Egyszerűen megfedkezem róla az önfeledt próbálkozások közben. A padló durva és hirtelen reccsenése zöckent vissza újra magamba. A tanár közben lelépett a dobogóról, és felém közeledik, rajzolódik ki előttem szokatlanul világosan a kép, az előző pillanat képe, amit mind ez ideig tudomásul se vettem. Csapd be a könyvet! Engedelmeskedem, még mielőtt megtudhatnám, miről van szó, fölismerném a rejtőzködés parancsát. A padra borulva várom be, amíg fölébem ér. Megáll. Nem is annyira a hangokból, a légáramlásból, tehát a külső jelekből következtetek, hanem valami belső remegés súgja meg, ezért biztosabb vagyok benne, mintha csak következtetnék. Nem nézek föl, pedig tudom, hogy ezt kéne tennem. Nem ellenkezés ez, csupán halogatom a cselekvést. Várok, de mire? Csönd van, visszafojtott lélegzetek vibrálása járja át a levegőt, ami máris elhasználódott, savanyú, beteg lehelethez hasonlít. Bár nem hal-

lottam a lépéseit, hogy eltávozott volna, fölmerül bennem mégis az eshetőség, talán nem figyeltem, vagy ő volt a végsőkéig óvatos. Nem valószínű, mégsem tudok szabaddulni a föltételezéstől. A kíváncsiság legyőzi bennem a rejtőzködés ösztönét, fölemelem a fejemet, csak féloldalt, és óvatosan, de azért annyira, hogy lássak. Kapnám is vissza azonnal, ha lehetne, de már nem lehet. A furcsa, szokatlan rövidülés bár eltorzítja, azért fölismerhetően mutatja felém az eddig olyan sikeresen elkerült arcot. Belelátok a szőrös orrlíkákba, s az az érzésem, végig a fekete kanyarodókon, egészen a szűkülő, táguló, teli és üres járatok mélyire. Nincs idő értelmetlen kedvteléseimre, elvesztem, ha belebonyolódok az érdeklődés kitérőibe, mégis minden részlet, a legmegszokottabb is, arra ingerel, hogy megálljak mellette, neki szenteljem erőmet és figyelmemet. Teri néni, mert ő az, finom lénye még ebben az annyira nem hozzáillő rálátásban is megnyilatkozik, ahogy hátraszegi a nyakát, ezért látok bele az orrlíkába, oldalra fordítja a vállát, kezével végigsimít a fodros ingmellen, ahogy egyáltalán itt van, fölnyitja haragos ajkait, a fiatalság határozatlan ébersége jár ki-be közöttük. Talán hajlandó volna megbocsátani, s én szívesen esedezném a bocsánatáért, de nem tehetem, amit egyszer észrevettem, mindegy, hogy nem a saját akaratomból, azt nem irthatom ki az emlékezetemből következők nélkül, befolyásol mindenben, átjárja a mozgólataimat, elferdíti a tekintetemet, kiül az arckifejezésekre. Hogy elleplezzem tanácsstalanságomat, megpróbálok a szabályos viselkedés formáihoz idomulni, hátrateszem a kezemet, egyenesre feszítem a hátamat, fölemelem a fejemet, és előrenézek a tábla és a katedra irányába. Alakoskodásom azonban annyira nyilvánvaló, hogy ez még Teri

néni galambepéjét is fölforralja, szelídségét is hisztérikus gyűlöletté változtatja. Alig kap lélegzetet, hallom, ahogy akadozva harcol a levegőért, de nem tudom, szerencsémre-e vagy szerencsétlenségemre, nem tud kifejezést adni a hirtelen jött indulatnak, ami miatt némi szégyent is érez; nem szívesen, de annál meggondolatlanabbul enged neki. A bosszúvágy láthatatlan ördöge ekkor fölem hajol, és teljes erejéből megrázza a vállamat, kicsit előregörnyedek egy a nevetés és a hányás felé egyformán nyitott tartásba. Kinevetsz? – vélem hallani a hangját, pedig látom, hogy a szája nem mozog, dacosan szorítja össze. Talán még nem késő, még meg tudnék magyarázni mindent, ébred föl rögtön bennem a bűnbánat is, de nem sokáig tart a kísértése. Nem, nem, evvel most nem szabad próbálkoznom. A süllyedt álomütem rám telepszik, utánanyúlok, és kinyitom a csapot, a víz fehéren habzik elő a sárgaréz nyíláson. Most már szinte szándékosan nem érdekel. Nem készültem? Nem hát, na és, mi van akkor. Térdem a pad vasvázához nyomom, annyira, hogy fájjon. A rosszul levágott csavarvégek mélyen belenyomódnak a bőrömbbe, és sokáig látható vöröseslila nyomot hagynak.

– Folytasd! – mondja, és a hangjában jól megfér egymás mellett a melegség és a fenyegetés. Föllállok. Nincs mód kitérnem, el kell fogadnom a kihívást. De hát mit jelent ez? Még átfut a tudatomon, hogy a könyv ott van kinyitva a padomban, nem csuktam be, nem tüntettem el, ahogyan pedig akartam, hittem, de mielőtt foglalkozhatnék a hirtelen és kéretlen jött fölismeréssel, újra meghallom Teri néni hangját; most egészen más árnyalatok bujkálnak benne, mint amiket az imént fölfedezni véltem,

de legfőképpen a már-már elveszített türelem remegése.
– Na, mi lesz, miért nem folytatod?

– Mit?

– Szép dolog, mondhatom! – És ezt az osztályhoz fordulva mondja, mintha ellenemben náluk keresne megértést. – Azt se tudja, miről van szó. – Győzelme csalódást és fájdalmat okozott neki; egészen magába roskad, maga elé beszél, hogy alig érteni. Rám néz. Újra kérdez, valószínű, abban bízik, hogy tévedés volt, amit az imént hallott, és most a helyes választ mondom. – Tényleg nem tudod? – Most már szeretnék válaszolni, de késő, egészen elveszítettem a fonalat. Szinte nekem fáj a csalódás, amit okozok, kénytelen vagyok mégis egyre újabbal és újabbal tetézni. – Na, mondd meg neki – szólítja föl Bodort, aki úgy jelentkezik, hogy majd kiesik a padból. Fölpattan, és máris belekezd, de olyan lendülettel, hogy nem lehet megállítani, nem tudnám akkor se, ha esetleg mégis eszembe jutott volna közben valami.

– 1848-ban népünk az európai haladás élén járt. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc nemzeti történelmünk legdicsőbb haladó hagyományai közé tartozik. 1848 megkezdett munkáját folytatta az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság, amely a szocialista átalakulás előfeltételeként a polgári demokratikus forradalom követeléseinek következetes végrehajtását is céljául tűzte ki. 1848 és 1919 felvetett nagy kérdéseinek végleges megoldása azonban csak akkor vált lehetségessé, amikor a Szovjet Hadsereg dicsőséges harcainak eredményeképpen hazánk felszabadult a belső és külső kizsákmányoló uralma alól, amikor hazánkban végérvényesen a munkásosztály, a dolgozó nép jutott hatalomra, s építi a párt vezetésével a szocializmust. A Szovjet Hadsereg szabaddá tette az

utat a Duna-medence népei előtt, és most már elindulhattunk a felé a cél felé, amelyről az emberiség és a magyar nép legjobbjai álmodoztak, és amelyről Petőfi Sándor így írt:

*Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyformán foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!*

*És addig? addig nincs megnyugvás,
Addig folyvást küszködni kell. –*

Mi megfogadjuk a magyar ifjúság példaképének, Petőfi Sándornak a szavát. Nem nyugszunk addig, amíg meg nem oldottuk azokat a feladatokat, amelyek előttünk állanak. A múlt ismeretei és tanulságai alapján bizakodva nézünk a jövő felé. Tudjuk, hogy úrrá leszünk mindazon a nehézségeken, amelyek előttünk állanak. Erre tanít bennünket az emberiség és a magyar nép története, amely harcok, küzdelmek, eredmények és kudarcok, de elsősorban győzelmek története. – Teri néni tekintete, ez az ismerős, fáradt tekintet még jóval a felelet befejezése előtt elhagyta Bodort, és kérdőn fordult felém, na, mi lesz, nem folytatod, mintha csak ezt mondta volna, és én örültem neki, hogy Bodor megmentett tőle, hogy megint nyíltan színt valljak kudarcommal. Az erőlködés ezer mondatfoszlányt, szavakat, évszámokat, szóvirágokat; fordulatokat lök elő emlékezetem használatlan zugaiból,

és keveri össze őket, mégsem sikerül egy elkezdhető beszéd lendületéhez hasonlóvá gyúrnia. Semmihez se tudok hozzáférni, egyetlen kimondható szóhoz se. Más meg, mint most Bodor is például, mennyire bővíben van neki. Nem mondom ki, hogy igazságtalanság, de érzem, hogy az. Közrejátszik, hát persze, hogy nem tanultam, de még valami más is, és ettől vagyok olyan keserű, hogy alig tudom magamba nyelni gyalázatos indulatomat. Teri néni eddig alig várta, hogy Bodor befejezze, de amikor meg befejezte, csak áll, néz rám, majd elfordítja rólam a tekintetét, mintha nem akart volna mondani semmit az imént. Ezért aztán meglepődöm, amikor mégis megszólal.

– Mi az, nem készültél? – kérdezi. Aztán még hozzáteszi, de ezt már csak úgy magának. – Hát már te is! – Az utolsó mondat előtt fölerősödik, és ugyanakkor sírósan megcsuklik a hangja. – És pont ebből. – Most az én arcomon is kigyullad a szégyen pirossága. Mégsem magamat hibáztatom, hanem őt, aki, úgy érzem, méltánytalanul bánik el velem; nem gondol teljes kiszolgáltatottságomra, úgy szégyenít meg, mintha módom volna védekezni. Ez az elbánás sem indokolja azonban azt az elvetemült dacot, ami nyomában fölébred bennem ellene. Semmi értelme ilyen helyzetben szembeszállni, és én mégis megteszem.

– Nem – mondom arcátlanul, és fölemelve a fejem a szemébe nézek egyenesen. Elfordul tőlem.

– Szégyellheted magad – mondja, és a dobogó felé veszi az útját.

– Leülhetek?

– Nem. – Megvonom a vállam, és állva maradok. Ő meg már közben célhoz ért. Föllapozza az ösztályköny-

vet. Beírja, mondom magamban, és megáll a lélegzetem; piszok, de ezt azért már nem mondom ki. Vagy mégsem? Megáll a keze a papír fölött, fölnéz, aztán vissza. Úgy csinál, mintha tényleg beírta volna. Egészen biztos azonban nem lehetek a dologban. Talán nem volt hegy vagy tinta a tollban, vagy nem nyomta rá, nem tudom, miért, de az az érzésem, nem tette meg, csak velem akarja elhitetni, hogy megtette. Semmi okom rá, és neki se, tudom, a rejtelmes megérzéseknek azonban mindez nem állhatja útját. A bizonytalanság ernyedt zsibongása a legkisebb moccanások, a legfojtottabb lélegzet mélyében fészkel, onnan rajzik ki, mássza be az egész testemet, a bőrömet, a szemem bogarát. Önkéntelen a szándék, hogy elleplezzem a gyöngeségemet: megpróbálok leülni. Bár közben megint hátat fordított nekem, úgy látszik, mégis figyel, mert egyből észreveszi. – Állva maradsz! – csattan föl a hangja. Ez a határozott ellenállás átlendít a holtponton, és félig-meddig ismét visszatér belém az erő. Merőn nézek magam elé a még mindig táncoló olajos, poros padló hasadékaiba, habár nem tudnám megmondani, mit keresek bennük, és hogy mit találok, azt mégúgyse. Igen, igen – hebegem magam elé, de nem ügyelek rá, hogy leplezzem magamat, mozog a szájam. Észreveszi ezt is, és nem tudom, mit olvashatott le róla, mert ért-hetetlenül ingerültté teszi. – Mit mondtál? – Arcát, amit most teljesen felém fordít megint, egészen eltorzítja a sértett gyanakvás.

– Semmit.

– Ne hazudj!

– Nem hazudok – vágom rá, most már én is indulatosan. Látom rajta, hogy ettől meghökken; de úgy látszik, nemcsak ő, az osztályból többen is fölkapják a fejüket.

Valószínű szívesen abbahagyná ő is ezt a beszélgetést, de most már nincsen visszaút.

– Láttam a szádon. – Számítottam erre, és mégis megzavar.

– Csak magamban beszéltem.

– Tudod, ki beszél magában? – Az osztály röhög. De könnyen röhögnek, ó, de könnyen! Most már nyeregben érzi magát, egy fél mondat is elég hozzá, azt gondolja, hogy szóra bírjon. – Szóval...?

– Csak azt mondtam, hogy igen.

– Azt? – Egy kicsit az előbb is késett, és most még többet késik a válaszom. Nem tudom, mi okozza ezt a hirtelen bizonytalanságot bennem, miért kételkedem annak az igazságában, amiben pedig nem kellene kételkednem. Talán nem is erről van szó, csupán arról, hogy egyszerre átláttam a helyzetemet, és megértettem, hogy nincs ember, aki most, mindezek után jó szívvel és őszintén elhihetné, amit mondok. Nem akarok tovább dacolni, de mit számít az, hogy mit akarok. Ha nem, hát nem hiszekem, kit érdekel – gondolom válaszul minden megfontolás nélkül, még mielőtt bármit is elhatározhattam volna. Szerencsére nem vagyok abban az állapotban, amikor biztosan és könnyedén kimondhatom azt, amit megfogalmazok magamban. Egészen valószínűtlen képzetek felé sodródom. Nem önszántamból, de nem is akaratom ellenére.

– Azt.

– Nem hiszem. – Megbillen velem, körülöttem az osztály. A szédülés forgataga középre tántorít. Csúszni kezdek, és most meg már csaknem visszafelé. Ekkor válik nyilvánvalóvá előttem, hogyha helyesen akarok cselekedni, nem szabad válaszolnom. Így teszek, hiába látszik

minden az ellenkezőjére ösztönözni később. – Miért nem felelsz? – Ettől sem hagyom magamat megingatni. – A hallgatás beleegyezés. – Ezt már csak a végső kétségbeesés mondatja vele, de hiába, akkor se fog szóra bírni. Az elszántság rá lehet írva a pofámra, mert ő is hamar belátja, hogy semmire se megy velem. – Na, jól van – mondja. Bal kezével végigsimítja a szoknyáját, a jobb kezében ott a kréta. Visszalép a táblához, de nehezen találja az elveszített fonalat. Később meg egészen belefedkezik. Csak akkor fordul vissza, amikor elkészült a vázlattal. Meglátja, hogy még mindig állok. Erre félbeszakítja a magyarázatot. – Mért nem ülsz le? – kérdezi. Mintha nem tudná, dohogok magamban.

– Hát mert azt tetszett mondan...

– Mit?

– Hogy álljak, maradjak állva.

– Ül le – mondja lemondóan, mint akinek elege van ebből az egészből, és most megértem. Leülök, előveszem a füzetemet. – És vedd elő a füzetedet! – Ceruzát kereksek. – És készen legyen a vázlatod, mert óra után megnezem! – A padra hasalva ekkor már magamtól is azt csinálom, arcomat közel nyomva az üres papírhoz buzgón másolom a tábláról a nehezen kisilabizálható írást, aminek értelmével már végleg elveszítettem minden kapcsolatot, s így kénytelen vagyok a nehezebb megoldást választva betűről betűre haladni végig rajta. Észrevétlenül telik el közben az idő, csak arra figyelek föl, amikor odajön hozzám, megfogja a vállamat, fölém hajol. Reszketni kezdek az izgalomtól, de meg se érezhetem ruhája könnyű érintését, be se szívhatom kedves illatát, máris elmegy. Itt hagyott magamra. Ha az utolsó óra, túl nehéz akkor is.

Szanaszét a füzetek és a könyvek, mire összeszedem őket, és becsukom a táskámat, már egyedül vagyok az osztályban. Elindulok kifelé lassan, tapogatózva, és mély csalódás ébred bennem, ahogyan fölismerem pontról pontra megaláztatásom elárvult színhelyét. Azért megyek. Bármire is emlékeztet, nem állít meg közben semmi. A többiek már a folyosón csattognak, s van, aki a kapuig jutott, az utcán rohan tovább. Mire én is idáig érek, eltűnnek innen is. Egyedül vagyok, ahogy már annyiszor, és csak az furcsa benne, hogy nem tudom megszokni, meglepődve kell újra és újra fölismernem. Az alkonyodó ég, a friss levegő, ahogy föltépem a kaput, azonnal magába szippant. Érzékeimet előnti az egyenletes öröm. Most senki nincs, aki kitérítene megszokott utamból, üres a szemközi kapumélyedés, s előtte a napsütötte, szélárnyékos falszakasz mente, és ameddig a szemem ellát, nyitva az egész utca. Lerobogok a lépcsőkön, a lendület egyre fokozódik. Lépéseim alatt feloldódik a föld egyforma mintázata. Nem tudom, miből gondolom, hogy most nem hibázom, nem hibázhatom el, de valami ezt súgja egyre a fülembé, és én elhiszem neki. Szemberohan velem ugyanaz az út, amit már egyszer magam mögött hagytam. Ez a szemfényvesztés bizalmatlanná tesz, de nem csinálhatok semmit ellene. Lélegzetként, a levegővel együtt szívom be. Talán azért ejt ennyire zavarba, mert kikerülhetetlen. Csak most borzongat meg az este hűvössége, most hőkölök vissza tőle. Szürke felhők úsznak a szürke égen, csak a peremük fehér és sárga derengése választja külön őket. A föld korgó, tompa hangot ad, annyira mélyről sejtem hallani, hogy szinte nem is hallom. Lovasokat vélek áttűnni a gyorsan változó homály függőnye mögött. Utánuk rúgatók. Kürtszó ível a távolból,

pereg a dob. Azért van így, mert így kellett lennie. Hahóóó! Hahóóó! Kiáltás kiáltás nyomába ér, búcsú a búcsú hajlékony ízével egy. Elszegődik, aki szegényebb. Én vagyok, mindig én vagyok az, és mégsem teszem, amit tennem kellene, bármilyen hatalom parancsol. Fölemelem az arcom, föl, föl, egyre följebb, és akkor is, ha tudom, hogy nyomban eltapos, aki erősebb. Kezdetben, amikor felhős szavak, kipirult arcok, lobogó zászlók vonzanak, könnyű még, de aztán, ha mindez elveszett, mi lesz? Gondolj, akiknek majd azt kell elviselni, a vereséget, rájuk is, mielőtt végleg megszédítene a dicsőség. Arcodon átfúj a szél, bőrödet bogárcsípés pírja futja el. Hol vagy? Nem hallod a kérdést, nem érik felelet benned. A képtelen közelség, a képtelen távolság ráncaiban bujkálsz. És mindaz, aminek a kergetésében elvegyültél, nincs is talán. Könnyen szédülsz meg, az első szél, az első szó lendületétől, és ugyanilyen könnyen kiábrándulsz, és másba kezdesz. A veszélyeit e kalandoknak én érzem igazán, aki nem tudok szabadulni egy pillanatra se a föld nehézkedésétől, hiába gyürkőzöm, gyürkőztem százszor is neki. Rám nézel, és csak nevetsz, nevetsz, nevetsz. Valahol föl villan az esti szórt világosság. A táborhelyek felől idáig szivárog a rejtett izgalom, ide látszik a tábor-tüzek verdesése. Pedig az ütközet messze van még. Vagy még sincs olyan messze, mint szeretnéd? Soha nincs. Itt van, itt jár mindig a nyomomban, s csak az alkalmas pillanatra vár, hogy lecsapjon rám, láza elnémítson, lelkesültsége megalázzon, és máris nem leszek, nem vagyok. Mert későn eszméltem. Tudom, és érzem a veszélyt, ezért nem fogyok ki a figyelemből; talán meg tudom akadályozni, hogy úgy legyen, ahogy az esélyek ígérik. Ha elég éber leszek, talán kijátszhatom őket. S ha nem, akkor se

magamat kell hibáztatnom. Hanem? Valaki mást. De hát ki legyen ez a más? Őt keresem a hazaúton és feltűnést kerülő sétáim során. Úgy nézek körül, hogy senki semmit se sejtсен abból, amit magamban hordok, közveszélyes szándékaimból. Mindenki így tesz, magába rejt, és magából táplálja sebezhető törekvéseit. Idekint nyugalom van, annak látszik legalábbis, és én szeretném, ha így is maradna, amíg csak maradhat. Áttetsző fátyol hullámszik mindenben, köd és füst, a kigőzölgések alatt a megszokás világának szögletei és horpadásai, a létezés unásig ismerni vélt felszíne. Nem alszom el, pedig minden arra ösztönöz. Maradni szeretnék, amikor mennem kell. Az este ragadós porában, egészen megfeledkezve mindarról, ami fontos, maradék mozdulataimmal bíbelődöm. Mi az, ami folyton másra készítet, s nem hagy megmaradni annál, ami boldogította, mi hajt, mi űz tovább? Előre? Nem. De, igen. Fölkelek. Fuss, lovam! És ekkor kitépődöm a mindent legyűrő éjszakából, micsoda meglepetés, és meglódulok a seszínű ég alj felé, meglevenedik körülöttem az eddig kihaltnak látszó környék. Innen is, onnan is test nélküli, árnyékszerű alakok lépnek elő, egyelőre nem tudom eldönteni, ismerem vagy nem ismerem őket, de talán nem is fontos ez most. Elöl megyek, s hogy ők követnek-e, avval keveset törődöm. Futni kezdek. A rohanásba mintha gépzaj vegyülne. Mindegy. Nincs kedvem hátranézni, apróságok után kutatni, amikor most sokkal fontosabb dolgok történnek ennél. Kövek csattannak bele a szélbe, szembe velem, de ahogy sikerült kikerülnöm őket, máris nem érzem a veszélyt. Testemben a lelkesedés könnyítő láza, és fölemel, amikor a fáradtság már-már visszahúzna. Biztatni nem biztat semmivel, egyszerűen csak jelen van, és csábító lehetőség

engedni neki. Lehetőség? Földhöz ragadt gondolkodásom még most is csapdákat állít, amikor pedig létem, szeretnék hinni a pillanat káprázatának, teljesen elszakadt nehezékeitől. Nem szabadna beszélnem. Megpróbálok még egyszer, utoljára mindent lerázni magamról. A mozdulat ismerős. Sikerült vagy nem sikerült, az már semmi megpróbáltatást nem jelent. Minden, ahogyan elkezdődött, ugyanúgy zajlik tovább. Az ég alj, ami felé haladtam, haladtunk, ismerős derengésbe mosódik. Mit ígér ez a be nem fejezett világításváltozás, dereng vagy alkonyodik? A kibontakozás lehetősége annyira távoli, hogy nem is érdekel az esetleges egykori eredmény. A jelen sokkal fontosabb kérdéseket állít eléem. Ezekkel kell törődnöm. A rohanás egyre jobban visszaalakul a régi erőfeszítésé, aminek szinte lehetetlen megfelelnem. Úgy érzem, ha eleget teszek követelményeinek, mindennek eleget tettem. És mégis így. Ezt persze csak később tudom meg majd, ha megtudom egyáltalán valamikor. Úgy látszik most, hogy nincs olyan hely sehol, ahol megállapodhatnék, ahol megszabadulhatnék erőfeszítéseim és kudarcaim terhétől. És a győzelem? Annyit a vereség is ér ebből a szempontból, ha nem többet. A végsőre gondolok persze, ahonnan már nincsen tovább. És mindez nemcsak azért ilyen titokzatos, mert még nem tapasztaltam, ha eljön, akkor se hiszem, hogy képes leszek többet kezdeni vele. Egyszerre csak a kész helyzet előtt találom magamat. Szemem megfeszül, akár egy túltágított léggömb a robbanás előtt. Ilyenkor jobb nem nézni sehova, de befelé ennek ellenére látok. Nem remélem, de szeretném fölismerni szándékaim eddig rejtve maradt rugóit. Aligha jelentené ez azt, hogy képes leszek úrrá lenni zavaros helyzetemen, mégis ez az egyetlen kívánságom, aminek

érdekében semmilyen áldozattól sem riadnék vissza. De nagyot csalódnék, ha sikerülne megtudnom, amit nem tudok, hogy itt belül, akaratom idegen ütemre járó rugói között semmi, de semmi nincsen. Akárki más így érez, ilyen tétován és ilyen elszántan is, és nem zavarja, egy az érzéseivel és egy a gondolataival, és ez elég neki. Szinte semmi nem kell hozzá, hogy az egyik végletből a másikba essem. Mindegy, hogy a saját sorsodat, egy nemzet sorsát vagy az egész emberiségét jelképezed, a végzet ugyanolyan vakon gyűr le, ugyanúgy megaláz. Önmagad érdekében esetleg kevesebb aljasságra vetemedsz, és ez mindenképpen a javadra szól. Ábrándjaimat kerge-tem, és amikor kihullok közülük, a gondtalan, mohó fickándozás elejt, a csonkára metszett fák alatt, a mélyre süllýedt felhők előtt találom magamat, ahol az álnokul elhagyott nappal minden eseménye, minden próbálkozása megtoroklott, s engem vár vissza a hűtlen, a gyáva szökevény. Este van már, este, és nagyon régóta az; ameddig csak elér újra megnyílt emlékezetem, ezt találja. A tárgyak hajdani fénye, máza mindenütt kopásba hajlik. És az arcok? Azokkal meg egyszerűen nem akarok szembenézni. Miért, talán különb vagyok akármelyiknél is, hogy csak így egyszerűen hátat fordítok nekik? Biztosan nem, de a jogokat, a lehetőségeket nem érdemek szerint osztja szét a pillanat, ahogyan nem úgy osztotta tegnap se, amikor ők fordítottak hátat nekem, ők aláztak meg, és mind-
ezt úgy, hogy észre se vették, mit tesznek. Én legalább tudok róla. Nem mintha ez mentségemül szolgálhatna, sőt, még inkább az én nyakamba zúdul miatta a felelősség, egyes-egyedül az enyémbe, aki pedig éppen úgy nem magam hoztam létre a helyzetet, aminek nyomása alatt cselekszem, ahogyan azok sem, akik a tudatlanság föl-

mentő körülményét emlegetve térnek ki a lelkiismeret számonkérése elől. Barát vagy ellenség vagy? Ki kinek mi. Csalóka címek. Szerencsére ez itt most szinte semmit se számít. Mindenkit egyformává mos a zsúfoltság különös esője. Bármilyen rövid idő, ahhoz elég, hogy elborítson. Ha kifelé haladok e hirtelen jött áradásából, akkor nem tudok róla. Elfogadnom vagy elkerülnöm bármit egyformán nehéz. Ha mindezt megpróbálom a követhető tanácsok nyelvére fordítani, akkor se jutok sokra. Különösen, ami a tennivalókat illeti. Ha tudnám, mi vár rám a következő pillanatban, talán könnyebben döntenék, de valószínű, éppilyen hiába. A választás lényege éppen ez. A cselekvés kábulata egyformán gyökerezik abban, amiről tudunk valamit, és abban, amiről nem tudunk semmit. Ha elfogadom, ha nem, az események így sodornak magukkal. Követem őket, bár minden ízemben iszonyodom erejüktől, ami az aljasságnak nyit teret. Most már észlelem is, amire az imént csak titkon számítottam, hogy túl vagyok az emlékezés zavarossá sűrűsödött örvényein. Mintha kivilágosodott volna, olyan, és közben tudom, hogy öreg este van. Körülnézek azért. Nem igaz, hogy a megbánás bármit is jóvá tehet. Ha így volna, most nem kínozna ennyire a szégyen. Utólag jóvá tenni a dolgokat képtelen vagyok, úgy érzem a bocsánatkérés, az engesztelés egyformán hazugságra épül, annyi benne a csalás és a csalódás, hogy nem éri meg. És az már szinte kizárólag az én személyes balszerencsém, hogy az események akárhányszor is bizonyítják a tévedésem, nem vagyok képes belátni, változtatni, és a sikeresebb jövő reményével valahogyan másként kezdeni újra, nem, saját rögeszmém horgán fönnakadva addig vergődöm, amíg csak az erőm tart, de hát aki hajlékonyabb, a végeredményt tekintve

nem ugyanígy van-e vele az is? Sötét van, több annál, éjszaka. Talán a legszebb, ahol valaha jártam, mégsem telik benne semmi kedvem. Az üveg völgy szédítő horpadása. Fák nélküli, hatalmas sziklafennsík. A ritka levegőben az üresség érintése bujkál. Úgy érzem magam, mintha váratlanul egy összeverődött tömegben találnám magamat, amely igényli a jelenlétemet, bármilyen érthetetlen is ez számomra, és közben minden erőszakos ösztönét szembehelyezi velem, és én nem akarom, és mégis engedelmeskedni kényszerülök, s még lelkesültséget, örömet is erőltetek az arcomra, hogy lássák, hogy ne lássák, amit magamba rejtek. Ez a minden valóságos esélyen túli föld, ami valószínűleg csak a képzeletemben él, ugyanígy köt magához, és ugyanígy nem fogad be. Mindig csak a jóvátehetetlennel találom magamat szembe, ami még megmenthető, azt a jelenlét ezer tévedése gondosan rejti el előlem. Megállhatok-e, akár csak egy pillanatra, hogy számot vessek magammal? Éppen válasszra várok, amikor egy váratlan, távoli érintés nyomán annyira könnyűnek érzem magamat, hogy abba kell hagynom minden erőfeszítést, föl kell adnom minden kívánságot, és minden ellenállást. És ekkor meglátom, meg kell látnom, amit eddig nem láthattam: és nem okoz semmi meglepetést ez sem, mintha a megszokás ugyanúgy elkoptatta volna a titkolt lényezet, mint unásig orrunk alá dörgölt felszínét. Erőm elszállt, izmaim megkönnyültek. Tudom, arra kéne várnom, hogy erőre kapjak, hogy elindulhassak ismét tovább, de nem várok rá. Jobb volna, akár így is, minden eredmény nélkül, de legalább befejezni egészen, most azt hiszem.

HARMADIK RÉSZ

Mielőtt belépnék, még egyszer fölkavarog minden, mintha választhatnék az üres, távoli este meg a hazatérés között. A szabad ég ahogy eddig magához vonzott, most ugyanolyan erővel lök el magától. Bár mindig ébren van a kedv bennem, hogy ellenálljak, most engedelmeskedem, és szinte örömet okoz, hogy megtehetem. Amikor a konyhába lépek, abban a pillanatban máris megbántam mindent. Menekülnék, de most már nem lehet. Sírás fojtogat. De miért? Egyszerűen nem értem, és ettől olyan zavart leszek, hogy képtelen vagyok elleplezni belső felindultságomat, amire pedig készültem, és amit szeretnék. Anyám a sarokban ül, a varrógép fölé görnyed. Elmélyülten figyeli a tű alatt vánszorgó anyagot, hajtja lábával a pedált, mintha észre se vette volna, hogy beléptem. Közel megyek hozzá, megrángatom a ruháját. Abba-hagyja a varrást, visszafordul, magához húz, és megcsókol. Annyira mohón, hogy megijedek. Félelem sarkall, amikor kiszakítom magamat a közeléből, és a sarokba húzódok, egy másik sarokba, ahol a homály tele van a fal hengerelt mintáinak kacskaringós, káprázó ütemével. Anyám föláll a varrógéptől, a tűzhelyen motoz, a konyhaszekrényhez lép, és ennivalót tesz az asztalra. Nem vagyok éhes, de eszem, mert ennem kell, kenyér, szalonna, savanyú-

paprika meg krumpli. Rám tör az ízek megsemmisítő régisége. És a sarokban újra felzúmmög a varrógép.

– Mi volt az iskolában? – kérdezi anyám, de a varrást nem hagyja abba, így aztán a hangok nehezen törik át a varrógépzajt, de a kérdés annyira megszokott, hogy érteném, értenem kellene akkor is, ha egyetlen hangja nem jutna el hozzám. – Mért nem válaszolsz? – sokallja meg anyám a hallgatásomat. És tényleg, miért is nem.

– Semmi – mondom sietve, hogy jóvátegyem az előbbi oktan mulasztásomat.

– Nem feleltél?

– Nem. – És ekkor már föl sem merül bennem a kérdés, hogy hazudtam vagy igazat mondtam, hiszen nem ez érdekel már, a magam mögött hagyott események ekkorra teljesen kívül kerültek a gondolkodásomon, az ítélőképességemen. Előveszem a könyveket, a füzeteket, hoszszan turkálók közöttük, mire a kezembe veszem végre valamelyiket. Kinyitom, a lapok között sárga, papiroszínű fény vibrál. Most kéne, most volna jó visszalépni, vissza a balzsamos szürkeségbe, elbújni az összevissza kanyargó árnyékminták takarója alá, de nem lehet. És ugyan miért nem? Valami mintha bezárult volna mögöttem, kapu csapódását vélem hallani, ablaktábla zörög. Az idő folytatódik, a forradás legkisebb jele nélkül záródik be az emlékezet. Csak nézek magam elé, és innen olvasom le: az evés maradványai: morzsák és kés; a tanulásé: néhány nyitva felejtett könyv és füzet. Anyám továbbra is a varrógép fölött. Jobb volna túljutnom a részletek fárasztó tudomásulvételén. És apám, apám hol van? A szikrázás, aminek közepette elképzelem, kénytelen vagyok elképzelni, most teljesen idegennek tetszik a számomra. Nem így volt ez valamikor. Bár visszanézek,

csaknem hiába. Túl messze van, túl más ahhoz, hogy segítségül hívhassem. Nem tudom kiválasztani a szükségeset a szivárgó emlékképek közül, amelyik csak elémbe ötlik, annak a hatása újraéled bennem, és azonnal szembe fordít a többivel, és meg is tart ebben az állapotban, amíg a kapcsolat tart. Szerencsére elég bizonytalan ezeknek a kapcsolatoknak az állandósága, de kérdés, tudok-e mit kezdeni a visszanyert szabadsággal, nem tékozolom-e el ugyanúgy, ahogy eddig. Légy türelemmel, ez a legtöbb, amit tehetsz. Hányféleképpen vallhat a jelenségek káosza? Kicsit mindig az éberség fényében, egyetlen villanás márkába gyűrve látod, amivel találkozol, de ugyanígy kerül eléd az is, ami eltűnik. Jobb volna egészen megfeledezni, mint e hiábavalóságok között törődni szüntelen, de ha nem lehet, hát akkor meg ne siránkozz miatta. Itt, a jelenlét pillanatának kellős közepe táján, ahol vagyok, mintha ajtó nyílana meg, tárulna csikorogva egyre kijebb, lenyűgöző türelemmel; nem siet a mögötte rejlő látványt nekem adni. A kíváncsiság alpári ösztöne már eddig is beláthatatlan vesztségeket okozott, s nem kell félnem, hogy most megtagadja magát. Zavartan próbálom enyhíteni a mohóságom keltette rendetlenséget. Sajnálom. Kár volt. Mielőtt azonban hátrálni kezdenék, egy út nyílik meg előttem, amelyről tudom, hogy ezt kéne választanom, de amelyet aztán mégse követelek. Most, itt a kezdet kezdetén másképpen gondolom. A hiúságnak, a nagyravágyásnak, a gőgnek ekkor még nincsen akkora hatalma, hogy eltérítsen. Minél előbbre jutnék rajta, annál több esendő öröm, hazug remény vonja el a figyelmemet a létezés elemi igazságairól. Nehéz, talán egyenesen lehetetlen a zavaró ösztönök leplezését letépni, mögéjük látni, cselekedni és tartózkodni a cselekvéstől, akár az ön-

tudat repedéseinek halálos mélyülése ellenére is. És közben ugyanúgy folytatódik minden, az egész élet, mintha nem játszódna le a felszín mögött ezek a mindent felőrlő apróságok. Ha akarod, elhiheted, hogy még vissza lehet térni innen is, rá lehet találni a régi útra, el lehet felejteni minden gyanút, a mulasztások pótolhatók, csak meg ne próbáld cselekvésre váltani az ábrándjaidat; ez az ára annak, hogy ne csalódjál. Nekem nem sikerült, de te, ha úgy gondolod, hogy megéri, és miért is ne gondolnád, nyugodtan kipróbálhatod. Rég volt, amikor még vakmerőségemért jutalmat reméltem, ma már tudom, hogy ez is csak egy volt lázas ábrándjaim közül, és ha ép bőrrel megúszom, már szerencsésnek mondhatom magamat. Mint világutazó jártam a poros dűlőutakat, s a világot, mint egy reszkető gyerek. Beszélhet bárki bármit, végiggondolni, mi történik velünk, szinte lehetetlen. Át a képzeteken, át az értelmezések silány szövetén fut a kés; felhasad előtted a szédület tisztasága: hol vagy, mi ez – és csodálkozol. Metsző csalás, ha a jelenre gondolsz. Ami elmúlt, bár nem sokkal, de azért türelmesebb. Hiába tagadnám, nyugalmat keresek. Törekvésemet távoli, ismeretlen kényszer táplálja, nem tudom, hogyan kerültem a hálójába. És közben telik az idő. Mennyire nem illik ide, hogy ezt kimondom, mégsem tudom megkerülni, mással helyettesíteni a szavakat. Másodpercek vagy évezredek, csaknem ugyanaz a gazdagság, ugyanaz a szegénység. Együtt vagyunk. Képek térnek vissza. Minden az idő láncán, akár kiugrik belőle, akár belesimul. Egymás mellett, egymás ellen, egyetlen jelenlétre kényszerítve nehéz volna másnak mutatkozni. Egy elvétett mozdulat látszólag semmitmondó emléke rémlik föl bennem; és ami akkor heves büntudattal borított el, most kijózanít. Föl-

emelkedem, és elindulok az ajtó felé. Olyan élesen tudom ezt is, hogy szinte fáj. A mozgás ezernyi, bizonyára csak esetleges nehezeke fölismerhetetlen kitérők felé tántorít. Rosszul lépek, megfeszül a bokám, aztán helyreugrik. A fájdalom szétcsillagzó jelenléte és eltűnése gyűrűket vet a fekete semmire. Sokáig zavartalannak tetszik ez a jeltelen állapot, s ekkor megint egy más érzet szökik föl. Élesen roppan a padló. Megpróbálom számba venni, miféle változásokat idézett elő ez a hirtelen kelt és hirtelen kimúlt zaj, de nem sikerül. Egyszerűen nem vagyok képes visszaemlékezni semmire, igazán közel van hozzám; távoli dolgok, emlékképek fölrémlelenek előttem, de a közvetlenül elhagyott időből soha semmi. Nem keresem az okát, mert meg vagyok győződve róla, hogy úgysem találom. A konyha ugyanolyan, mint amikor beléptem, ugyanolyan tompán és homályosan rejt magába a tárgyakat, és anyámat, aki talán még most is a varrógép zümmögésébe burkolózva görnyed a sarokban, a különbség csak annyi, hogy akkor visszatértem hozzá, most meg elhagyni készülök; a hely azonban, ez mutatja közöm-bösségét, nem vesz tudomást erről a különbségről.

– Hová mész?

– A leckét, meg kell kérdeznem a leckét, mi van földva.

– Kitől?

– A Sanyitól.

– Késő van már.

– Sietek – mondom, de még mindig nem határoztam. Tovább vívódom magammal, menjek-e, vagy maradjak.

Bár egyszer aztán mégiscsak bekövetkezik, akármennyit halogattam is, akármilyen tétován próbálkoztam is vele, és kilépek az ajtón. Nem hiszem, hogy ez aznap lett volna,

talán másnap, ez a legvalószínűbb, de az is lehet, hogy valamikor egészen máskor. Mindenesetre délelőtt, és nem este, a nap az arcomba süt, a hajamat hátraveti a szél. Még hallok anyám hangját, aki utánam kiált, aztán el ne maraggy, mondja, de ez itt nem jelent többet, és nincs több jelentősége, mint akármelyik más zajnak, kocsi-zörgésnek, kapucsapódásnak, a lépések dobogásának. Így aztán könnyen szakadok el tőle, gyorsan magam mögött hagyom. Gyere, gyere, gyere, szaporázza egy eltorzult hang. Talán ezt is ő mondta, vagy valami távoli, ismeretlen hívás szólít bizonytalan úticéлом felől? És akarom, nem akarom, elviszem magammal e makacs ismétlődés ritmusát, a lépéseimben, a karom, a bordáim mozgásában, a lélegzetemben. Felhők dugítják el az eget, nyomasztó, lila lesz a levegő körülöttem, hogy alig látok át rajta, összehúszom, aztán kimeresztem a szemem, de sem evvel, sem avval nem jutok többre, a házfalak, a kerítések élesen, keményen, durva árnyékkal keretezve, de nem saját színükben mutatkoznak meg. Pedig az előbb még sütött, és barátságos és ismerős volt minden. De az az előbb volt, most már a közelgő vihar jégverésillatát is érzem, hogyha csak a képzeletemben, akkor is, mégsem fordulok vissza. Nem nézek se jobbra, se balra, bezárkózom a sietésbe. Itt meg már az se biztos sokszor, hogy haladok. Nem bíztat, nem figyelmeztet semmi eredményességemre, csak az önmagát ismétlő mozgás forgat. Kopott malomkő. Ekkor kinézek; sínek, a semfüsemfa bokrai; és azt kell látnom, hogy gyorsabban, sokkal gyorsabban, mint számítottam, megérkeztem. Nekidőlök a kerítésnek, hogy megpihenjek, mielőtt körülnéznék. Arra számítottam, kint lesznek az utcán, bújócskát játszanak a bokrok között, ipiapacsot vagy fogót, fejelnek, futballoznak, és

senkit se találok, a csönd, a levelek játéka, a csalódás önmagától fölébredt érzése már jó előre megsúgta mind-
ezt. Így aztán megkímélhettem magamat a hiábavaló
keresés fáradságától, s a közben rám leselkedő újabb
csalódások hosszú sorától, tehát szerencsém volt.
A vakító zöld, a porladó fény, ahogyan elképzeltem,
úgy, olyan szépen talán már sohasem találkozik, s ha
igen, azt én biztosan nem láthatom. Sokáig várok,
hátha mégis előbukkan valami ismerős, de hiába. A
leckét pedig meg kell tudnom. Szemrehányásokat teszek
magamnak, amiért elfelejtettem fölírni az iskolában,
közben pedig nem is ez az, ami ilyen makacs erővel
előrelök, és a leginkább nem akart cselekvésnek is a kö-
zelébe présel, ez csak az ürügy, ami mögé az a másik
ismeretlen erő elrejtőzik. Már a kapuig jutottam, a keze-
met rátettem a kilincsre, hogy benyissak, amikor meg-
roppan a lendület, hátrálni kényszerülök pár lépést az
árokpart felé, ahol az alacsony akácok a hajamba keverik
a lombjukat, tüskéiket. Az árokból a rothadás és a szap-
panos víz szaga szivárog. Hátamat nekivetem egy vékony
törzsnek, az megrázkódik. Letépek egy levelet, és a számba
veszem. Megpróbálok sípolni vele, ahogyan másoktól
láttam, de nem sikerül, szétrágom. A nyers növényíz
szétszivárog, a nyál elviszi mindenhová, a gyomromba,
a beleimbe, és hiába köpöm ki, nem tudok többé meg-
szabadulni tőle. Talán nincs is itthon, kezdek hozzá,
hogy mentséget keressek. Ez az alattomoság, amivel a
meghátrálást igyekszem előkészíteni, annyira kiábrándít,
hogy fölhagyok vele. És, úgy látszik, ez volt az utolsó
akadály, mert máris túljutottam a kapun, a szűk, füledt
konyhában vagyok, ahol a mosás nehéz gőzét ételszag
járja át, de még így is ráismerek: paprikás krumpli.

Köszönök, de a köszönésemre nem jön válasz. Körül nézek, és még egyszer köszönök. Ugyanúgy járok most is. A tárgyak és maguk a falak is elvesznek a vastagon gomolygó gőzben. S amikor itt van a gőzből váratlanul kibontakozott kövér asszonytest, amely elfogja előttem az utat, nem tudok megszólalni, csak tátogok, s ügyetlen mosollyal próbálom leplezni zavaromat, mintha tilosban járnék. Sanyi anyja, megismerem, bár ebben az állapotában semmiben sem hasonlít máskori valójára: a felvonulás kétes díszöltözete helyett, ha az a fehér vasárnapi kötény nevezhető így, most lompos ruha lóg rajta, dagadt kezét egy rongyos, színement festőköténybe törölgeti, madzaggal hátrakötött haja csimbókokban hullik le oldalt, s áll a feje tetején szanaszét, akár egy indián tolldísz. A durva morgás, amivel először köszöntött, hirtelen gyanús és túlzott kedvességbe csap át.

– Mit akarsz? – A gőz mögött, az üst árnyékában Sanyit látom, aki rám nevet, azután visszabújik a kormos üstfal mögé, s onnan lesi a fejleményeket.

– Csak azt akartam kérdezni, itthon van-e... – Be se várja, hogy a nevét kimondjam, máris kész a válasszal, megelőz, mintha a velőmbé látna, s tudná előre minden szándékomat, minden szavamát.

– Nincs itthon. – Meglepődöm, bár nem ér váratlanul. Nem tudom, mit csináljak, hol keressem az igazamat, de nem nyugszom bele, nem hátrálok meg, pedig vastag tenyerét a mellemnek feszítve igyekszik kitéssékelni a konyhából egyelőre nagyon udvariasan és kíméletesen. Segélykérőn nézek az üst felé, ahol Sanyi ismerős arca az imént eltűnt, és most újra előbukkan. Biztatást vártam, de a vigyor, ami az arcát eltorzítja egészen másról hoz híradást. Nem haragszom, csodálkozom inkább. Rejtély,

mi örömet okozhat neki, hogy szemtanúja lehet a vere-ségemnek, annyira érthetetlennek találom a dolgot, hogy meg se próbálok rájönni a nyitjára. Megszégyenülten állok a konyha közepén, és még csak elmenni se tudok addig, amíg a mama újra tuszkolni nem kezd kifelé. Hazudsz, ezt sziszegtem magamban. Hálás lehetnék azért, amit velem tesz, mégsem tudom szó nélkül megállni a történeteket. Nem színlelek, minden őszinte bennem, a csodálkozás, a megadás, s a már elveszített igazamhoz való veszekedett ragaszkodás is.

– Nincs?

– Hát persze hogy nincs. Csak nem képzeld, hogy hazudok? – Aztán, de ezt már csak úgy magának teszi hozzá: – Egy ilyen taknyos kedvéért! – Azonnal kénytelen vagyok belátni, hogy hibáztam, és ez rosszul esik.

– Nem.

– Nahát akkor eriggy, neki tanúni köll, nem csavarog-hat összevissza. – Nem kell biztatnia, mennék már min-denhogyan, ha képes volnék elindulni, jó erősen mellbe kell azonbantaszítania ahhoz, hogy módom legyen át-lendülni a holtpontra. Ettől kezdve aztán minden viharos gyorsasággal pereg le nagy megkönnyebbülésemre. Egy-egy félbehagyott mozdulat még ablakot nyit, ahonnan előre, hátra egyformán elkalandozhat a tekintetem. Mit látok? Az igazság az, hogy semmi különöset, ami más volna, mint amit eddig megismertem, de hát az is éppen elég, ugyanakkor mégis azt érzem, sohase láttam ehhez hasonlót. Újra a léckapu előtt állok, amit nemrég olyan nehezen löktem be, és nemhiába tartottam tőle, most már tudom. Még leng a kapu megbolygatott szárnya, a tenye-remben még itt van a mohos szálkák érintésének finom térképe, és itt hordom mindaddig, amíg le nem törli

valami más, ennél is emlékezetesebb érintés. És utána is, a hiányérzet üvege alá préselve ott marad minden meg nem értett csalódás énem egy légmentesen elzárt zugában, ahol védve van minden újabb változástól, ahol tanulságul és példaként sem szolgálhat, elkerülheti a gyakorlati alkalmazás, újrafelhasználás kínjait és veszélyeit. Néha szeretném fölfeszíteni a zárat, elrontani és megjavítani mindent, valódi, igaz, csak ideig-óráig valódi szándékaimnak vetni alá a már egyszer így-úgy, de megvalósított eseményeket, és nem lehet; szerencsémre alighanem. Így veszik el számomra minden, az is, amit ma teszek, s talán, ha megérem, az is, amit holnap.

Elindulni, tulajdonképpen mit jelent ez? Feladatok vannak előttem, amiknek megfelelni semmi kedvem, és amiknek ember megfelelni egyszerűen képtelen, tudom ezt, és mégsem térek ki előlük, próbálkozom és elbukom, pedig van, amikor másképpen is tehetnék. Régóta állok itt, nézek magam elé, pedig a halogatás nem segít, s előbb-utóbb bekövetkezik, amit ilyen ügyetlenül próbálok elkerülni. Lenézek a lábam elé, méltatlan föld; hát persze hogy eddig nem figyeltem meg. Amikor nekiindultam az útnak, már akkor számolnom kellett volna vele. Borult, és minden tele volt az eső hideg, baljóslatú előszelével. Mostanra meg egészen eleredt, a csapkodó, örvénylő levegő szétmázolja arcomon a kuszán, rendszeretlenül érkező apró cseppeket. Ekkor már megyek, a szemét, a por velem sodródik az utcák során, amerre csak vetődöm. Amíg hátulról fúj, addig nincsen baj, talán még segít is, hanem amikor szembefordul! Lehajtom a fejemet, fölgyűröm a kabátom gallérját, de a maradék résen is bejut az eső szokatlan hidege, a homok szúrós érintése. Valami támpontot keresek, hogy megtudjam,

merre járok, de nem találok. Olyan egyforma minden, a házfalak, a kerítések, hogy nem hagyatkozhatom örökösen önmaguknak ellentmondó tanácsaikra. A szél iránya is folyton változik, előlről fúj, oldalba kap, aztán hátulról, majd ismét előlről próbálkozik, de akárhonnán érkeznek is egyre erősödő hullámai, örökösen ott van ruhám bő ráncaiban, a hajamban, a számban, és valószínű azt jelenti ez, hogy teljesen reménytelenül birkózom vele. Előszedem a zsebkendőmet, elkapja az orrom elől, utána kapok. Nevetséges. És ekkor egészen közélről látom a kavargó, poros árokpartot: lehajolok, megérintem, amit nemrég még undorral elkerültem. Elestem volna, hogy most ilyen könnyen barátkozom vele? Alighogy eljutottam idáig, egy minden eseményen átütő belső inger újra menekülni késztet. Nekirugaszkodom, pedig annyi minden választ el tőle, a meneküléstől, hogy szinte lehetetlen továbbjutnom; minden új szándék egy-egy újabb mozdulat csírája. Mintha sikerült volna, úgy érzem, bár lehet, hogy csak érzéki csalódás. Bánt, hogy nem tudhatok meg többet. A zsebkendő újra itt van a kezemben. Hát ezt ejtettem volna el, és ezt vettem volna föl, ennyi lett volna csak az egész? Tovább megyek, de hát aligha mehetek csak ilyen egyszerűen. Az utca közönséges piszka körbe-körbe jár; az idegen kergetőzés hurka megszorongat. Hiába is próbálnám megfigyelni, mi történik, amikor a tárgyak nem válaszolnak; de fontos-e választ kapni mindarra, ami fölmerül bennem, aminek a leheletét időtlen távolokból is visszaérzem? A válaszadás börtönébe beleszületünk, és nem a saját jószántunkból, a saját hibánkból kerülünk oda. A reménytelenül egyhangú ég alatt túl korán zárulnak össze a tárgyak, túl korán forgat meg egyre szűkülő közeik szédületet sugárzó szakadéka.

A világos felszín, a por, az eső egyelőre másfelé vezet, de a végzet, amit számomra tartogat, már régóta itt bújik meg alatta, és olyan tökéletesen, hogy semmit sem sikerül megtudnom róla, pedig nagyon szeretném kifürkészni a titkait. Fokozom a sietséget, így próbálok menekülni a hiábavalóság kínos érzése elől. A mozgás, a fáradság kábító érzése eddig mindig segített, talán most is. Előidézni azonban egyre nagyobb erőfeszítést kíván, ki tudja, meddig leszek képes rá. Egyszer, bármennyire harcolok ellene, végül is kudarcot kell vallanom. És ki tudja, mikor lesz ez, évek múltán, holnap vagy akár a következő pillanatban? Azért megyek. A szögletes betonlapokkal kirakott járda elkísér, a rések között a fű csomói. Üres a kezem. Nincs senki az utcán. A házfalak mintha megőrizték volna az elvesztett nap fényét, egy rejtett világítás hatalma alatt bontják ki színüket. A fehér, a zöld, a sárga meleg árnyalataiban a kopottság távoli hálójá emelkedik, majd süllyed el. Úgy érzem, annyira közel kerültem hozzájuk, ha akarnám, mögéjük nézhetnék, s ott megláthatnám a régvolt napsütést, a messze kék égbolt árnyait. Nem próbálom ki, valóban így van-e, nehogy fölöslegesen csalóddjam, van részem benne amúgy is éppen elég. Így is van olyan, mintha megtenném, talán még jobb is; vakítóbb és édesebb elképzelni, mint látni. Közben továbbjutok, látszólag egészen céltalanul. Betonkerítés állja el az utamat. Rajta megtalálom a lyukat, s a lyuk körül otromba kátránybetűkkel ott van a fölírás: tillos az átjaras, de ez, bár tudok olvasni, csöppet sem zavar. Átbújok. Bokrok vizes vesszői csapódnak az arcomba. Valahol piros zászló lobban. Vasutasok futnak végig a síneken. Rendőr sípol. A vigasztalanul zuhogó eső rejteke alatt mégis sikerül megszöknöm. Mellemet

a felszabadultság érzése feszíti, ez szabadítja föl fojtott lélegzésemet, gátlástalanul lihegek, utólag és késve, de megpróbálom kielégíteni nyomasztó légszomjamat. Az örökös szél a mellemnek dől, a szemembe mar, de most kevesebbet törődöm vele, mint eddig. Hűlő izmaimba mintha só ragadna. Egy újabb utcavég, nedves, fénylő fű, a víz a bokámra csapódik. És nyomban utána lefelé, fölfelé, a töltés oldalában mászom, próbálom visszanyerni legalább az egyensúlyomat. Csuklóm belemerül az omló, nedves salakba, megcsúszom, nem tudok fölállni. Sokáig küszködöm így, mire egy észrevétlen körülmény túljuttat ezen a csapdán is szerencsésen. A szemerkélő eső, miközben egészen átáztatott, most mintha alábbhagyott volna. A hajam tövét csiklandozzák a lassan összegyűlő cseppek, sőt, egy-egy a telítettebbek közül ki is csurran, lefut a homlokomon, eljut a szemöldökömig, és némelyik még tovább, végigcsurog az orromon, és lecsöppen elibém a földre, amely ugyanúgy nyeli el ezt is, mintha az égből hullana a többivel együtt. Az esővíz pálló melege fölszáll a hajszálok tövéből, és nyomában azonnal itt van a szél hűvös borzongása. Hallomás nélküli álmom: nedves föld, a szélben a víz ezüstje. Kizöldül fehéres hamvából a lomb. Megpróbálom megközelíteni, bár ki tudja, mi az. Utamon nem kísér semmi más, csak a cseppek alig hallható neszezése, maga a természet talán, a felhők részében feltűnő égbolt bejárhatatlan nyilallása, egy darab itt felejtett kék, amit már nem őriz semmi, legkevésbé az emlékezés. Alábukom, és most jobban minden eddiginél. A láthatatlanban evezek, a szürke megnyugvás csalóka látszatában, amely üres. Nem meglepő ez a fölismerés, mégis bizonytalansággal tölt el, akárha félnék. Úgy fogadom, mintha eddig nem

tudtam volna róla. Talán tényleg így van, lehet, ekkor már minden lehet. A távolban egy bádogtető rozsdája, a külváros hordóhangjai. Csattog a régi csatorna a fíckándó víz rúgásaitól. Kísértetiesen távol van mindez, köztem és köztük kétséges utat jár be az érzékek igyekvése. Nem a mérhető távolság, nem az eső, és még csak a szél se, talán egyszerűen a fáradtság koptatja a dolgokat ilyen hiányossá, és foszt meg a teljes jelenlét izgalmától. Valami mindig átsegett – a számító figyelmetlenség vagy a szándékoltan hanyag képzelet – a veszélyes pontokon. Bár nem szeretem, a megoldás mindig a meglepetés erejével táruul elém. Tudtam, hogy egyszer bekövetkezik majd, hogy elhagy egyszer a saját súlyom is, az eső, a szél, a sár koloncairól nem is beszélve, és száguldhatok, roboghatok, megállhatok, nem gátol semmi semmiben, de nem hittem, hogy ez a perc lesz az, ez a pillanat vagy bármelyik, amelyekre rámutathatok, bármelyik, amit fölismerhetek, akár csak fele ilyen biztonsággal, ahogyan ezt. Titokban zajlik majd, úgy képzeltem, mint az elalvás, az ébredés. Mint minden. A letaposott fűben ismerős nyomok. Egy kapu. Akácok. Döng a deszkapalló, ahogy futok a hídon át. A réseken lelátni a sínekre, le a talpfák közé, ahol az éles kövek szürkén fénylenek az esőben. Szédülök. Lassan indulnak, de gyorsan maradnak el a deszkarések e körbe-körbe táncban. És ekkor már semmi sincs körülöttem a puszta levegő áramló hűvösségén kívül, de ez is egyre jobban a bőrömnék nyomódik, egyre kisebb helyet hagy, hogy éljek, mintha valami már most, ebben a kitáruló, beteljesedő korszakban a pusztulásomra törne. Szerencsére időben visszatér a tompa föld, az utcák régi torka, hogy fölfogják, hogy elviseljék a kétségeimet. Egy torpanásnyi nyugalmat rabolok csak el. Kitől?

Mitől? Aztán innen is tovább. Nyughatatlan, követhetetlen kényszer ez, ahogyan bekerít az utcák gyors egymásutánja. Jön és megy. Erre emlékszem. Eltemet a sietség. És ekkor már nemcsak az esőnek vagyok kiszolgáltatva. Letörlöm arcomról a megindult csöppeket, de alig veszem el a kezemet, máris újabb csöppek gördülnek alá időközben teljesen átázott hajamból, mintha a bőrömből fakadnának egyenesen. Bőségük elviselhetetlen. Minden lágy, hűvös hullámaik mögé vonul vissza. Ismerős és ismeretlen egyformán ezt teszi. Elszakadt film. A képsorok visszatérnek. Vagy mintha vonatban ülnék. A táj, ahol valamikor meztelen lábbal jártam, itt van. Hosszú percekben át nyelem a látványt, ahogyan nyomban utánam majd a rothadás, mohón és könnyörtelenül. Nem tehetek mást, nem tehettem. Mindebben már benne feszül a napsütés rugója, bárha nem látszik még, s előre tudom, hogy nemsokára szétveti kóborlásom alagútvilágát, amittől örömmel ugyan, de azért nehezen válok meg. Szemben állok vele, félelmes lassúsággal bontakozik ki, mégis csak ennyit tudok meg róla, és semmi többet. Elhagyott, távoli csönd harangnyelve lendül. Vonat kúszik át a rét peremén. Platinatajték gyűrődik a füvek élire. Minden az emlékezésbe torkollik, ahol elveszíti eredeti valóját; keserű rothadásillat, június, virágok sodra, sárgás por lebeg. Ezt a fonalat vágja el a napsütés kése. Magamra hagyva futok. Hajamból hidegen gomolyog az eső gőze. Már el sem téríthet semmi. Ébredések és elalvások láncán a világ. Ezt is tudom, régóta. Nem segít a megfélemlítés, a pillanatnyi távlat, a kétségbeesés kormányoz továbbra is. Minden ellene vall, és én mégis őt követem. A napfényen át ugyanolyan homályosan látszik az utca, mint amikor az eső függönyözte el. A lombokból, a házfalak-

ból pára száll, és a színek és a napsütés közé telepszik, míg egy suhanásnyi szél meg nem szabadítja leplezésétől a látványt. És ekkor minden úgy jelenik meg, olyan egyszerre, mintha csak fölébrednék. A lebukó nap most hirtelen önti rám fukarul őrzött melegét. Pazarlás. Az utca, akár egy cső, úgy is csúszom benne előre a kitapinthatatlan, messzi fény felé. Mintha újra és újra ugyanazt a mozgást játszanám vissza, csak lassabban, egyre lassabban.

Az asztalnál keresztapa és keresztmama s a fiúk, Laci bácsi. Vendégségben vagyunk. Laci bácsi nevet, folyton nevet és beszél; engem ugrat. Észre se veszem. Feje éppen hogy az asztal fölött van, akárcsak az enyém, mintha nagyon alacsony széken ülne. Innen mélyről nyúlkál ő is az asztal fölé. Törpe. Csak magamban ismétlem el a szót, így is félelem és szorongás környékez miatta, és bűntudat, hát persze. A feje nagy, sokkal nagyobb, mint az enyém, akkora vagy csaknem akkora, mint apámé, és ugyanolyan ráncos. A keze kérges. Vonat kattog végig az ablak üvegén; csak a kerekeket látni, ömlik a vas, ahogy végigzuhognak a töltésen. Aztán az ég pusztá síkja, úgy köszönt be, mintha nem ugyanezt láttuk volna eddig is. Csönd van. Az asztalon az üvegkancsóban fénylik a víz. Csörög a kés, a villa, a kanál, tányér koccan a lábos falához; terítenek.

– Hé, gyerekek, mi van az iskolába? – A hang élesen sívít föl, mintha valaki késsel kaparná meg a pohár falát. A kancsóban buborékot eresztett a víz, meleg van. A tűzhelyből fehérén világít ki a hasadékokon a parázs, ugrál

máskor türelmetlenül a láng. Laci bácsi volt, mondom magamnak mielőtt válaszolnék.

– Semmi.

– Azért valami csak van. Hány egyest kaptá, hallod-e?

– Egyet se.

– Nana! – emeli föl fenyegetve az ujját.

– Hadd má azt a gyereket, Laci! – szól rá Laci bácsira a keresztmama.

– Mér, iszen nem is bántom. Igaz-e, gyerekek, nem bántottalak.

– Nem – mondom, bár elég óvatosan, mert kényelmetlen érzést okoz, hogy evvel a keresztmama ellen kötök ki, amit nem akartam, nem akarok.

– Na láttya, anyuka.

– Ejj, mit bánom én, de hadd abba akkor is.

– De hát miért?

– Igaza van anyádnak, hadd abba – mondja a keresztapa, miközben a keze fejével széttörli fehér bajuszát. Az imént vette le róla a bajuszkötőt. És evvel a beszélgetés el is fordul tőlem végérvényesen. A bajusz hegyes és sima. A keresztapa keveset beszél, főként a bajuszával és a pipájával bajlódik, ez elég elfoglaltságot ad neki. Kellemes pipafüst bujkál az ablak alatt, mennyire más ez, mint apám Munkás cigarettájának maró mérge. Hát még amikor az ablakrésen át belekeveredik a muskátlik olajos illata. Akár egy templomsarok. Leülepszik a vasárnap délelőtt, le, egészen ide a konyha fenekére, ahol tovább őrzik, ki mondaná meg, mennyivel tovább, a hűvös cementlapok. Lecsúszom a székről, és elindulok. Ez itt az én birodalmam, a vízcsap öblétől a fászládáig és vissza, esetleg a díványalj és a szekrényláb érintésével. Nehezen

találom meg az utat kifelé, de egyszerre csak itt vagyok az ajtó előtt. Főlegyenesedem, hogy kinyissam.

– Hova mész? – hallok a hátamban a keresztmama hangját. Még mielőtt válaszolnék, visszamegyek az asztalhoz, fölkapaszkodom a székre.

– Sehova – mondom. Ülök a széken, lógázom a lábam, és újabb alkalomra várok. Már nem eszem, de a rántott hús zsíros íze még itt van az ínyemen, szaga a levegőben. Túlpirult morzсарéteg. Apám cigarettára gyűjt.

– Képz'e'd csak, Etelkám, a Lelkesné azt mondja neköm, nyócvan forint. Na, mit szósz hozzá? Nem sok az egy kicsit, kérdöztem tüle. Hát erre aztán nem tudott mit mondani. Nem vót egy szava se.

– Montam neki, hogy fordiccsátok, ide. Asziszí, megcsinyáták?

– Hát?

– A fészkes fenét.

– Na de a műhelyben, tudja, mi van nálunk a műhelyben, Jani bátyám?

– Édesanyámék azt üzenik, hogy csak aratás után majd, mert addig nem érnek rá.

– Nem?

– Sok a dóguk, azt üzenik.

– Hé, gyerök, hova mész má mögin? – Hallok újra a hátamba csattanni, de most már nem ugyanazt a hangot. Nincs időm megbizonyosodni, valóban más szólt, vagy csak én hallottam rosszul, mert máris kinn vagyok. Egy felcsapó kiabálásra csukom rá az ajtót. A koszlott falak csöndjébe nevetés ékelődik. A beszélgetés már nem hallatszik ki. Senki nem figyel rám, és ez megkönnyíti az utamat. Odakint döngölt föld fogad. A tömlő áttekereg a lécek között, spriccel belőle a víz, sziszegve, vékony

sugárban jön elő. A város sejtelmes energiái dolgoznak itt is, akárcsak az ismeretlen szavakban, MTK-pálya, MÁV-telep. Egy tócsa fekete tükre mutatja meg a ház meredek falát. Néhány faág meg az ég zavarja csak a látványt. Kicsit odább a fészert: percegő, szúette rend honol benne, a keresztpapa műve. Minden sarokban szögletesre rakva az aprófa, a gyújtós, a szén, a szerszámok. Leng utánam a laza deszkaajtó, amikor belépek. Hát ezt meg be se lehet zárni? Lépéseket vélek hallani, mintha valaki közeledne. Megijedek, de ekkor meg már nincsen sehol senki. Kilépek az udvarra újra, és elindulok a kert felé. Alacsony léckerítés választja el az udvartól tenyérnyi földjét, s ugyanígy van elkülönítve az utcától is. Az utca túloldalán a vasúti töltés emelkedik, oldalán szürkén örvénylik a gaz; kopár föld, por, kórók. Itt, a kertben ágyások, az ágyásokat vattasűrűn lepik el a virágok: kék szirmok, zöld mohalevelek; a nyers föld és az oldott vizelet szaga átérzik a virágkirakatba illő tenyészeten. A félig nyitott léckapu kallantyújával babrálok, mint aki megérkezett valahová, ahova régóta vágyakozik, nem tudok mit kezdeni magammal. És ekkor jönnek ki a házból, az egész vendégség megtetézve a házbeli ismerősökkel, még Lelkesné is ott van közöttük. Könnyű, olcsó nyári ruhák. Apám, a keresztpapa és Laci bácsi öltönyt viselnek, alatta fehér inget, nyakkendőt. Laci bácsi aprókat lép, ingadozik. Nem tudom levenni róla a szememet. Búcsúzkodnak.

– Oszt jó légy ám! – szól rám a keresztmama, és fölnevet. Ugyanúgy tud nevetni, ahogyan a nagyanyám, de nem olyan ritkán. Lehajol, és megcsókol. A hirtelenségben, ahogyan ezt teszi, megint nagyanyámra ismerek, csakhogy ő nem azért tesz így, hogy elrejtse szándékát,

az érzéseit, hanem inkább, hogy kimutassa. Keresztpapa puha bajusza megcsiklandozza a nyakam, ezért aztán majdnem elnevetem magamat. Megütközve néz vissza, mire én sietve visszagyűröm a gyomromba az egészet, de arc kifejezésem így se lehet túlzottan bizalomgerjesztő, mert kurtán-gyorsan hátat fordít, mintha megsértődött volna. Laci bácsi ekkor lép hozzám. Szemtől szembe állunk, hamiskásan rám kacsint, és megölel. Kedvessége lefegyverez.

– Gyere, mutatok neked valamit, na, gyere, nem bánod meg! – súgja a fülembe, mintha titkot közölné, de én már a váratlan kedvesség okozta megindultságtól se nem látok, se nem hallok. Arra futja csak kevés éberségem, maradék figyelmem, hogy szorosan a nyomában maradjak, kövessem mindenüvé, amerre megy. A konyhába jutunk vissza. A sarokba, a kopott szekrényhez vezet, kalandozásaim egykori elrugaszkodási pontjához, amit ennek ellenére egyáltalán nem ismertem, ahogyan valószínűleg semmi mást sem, amiről olyan gyorsan igyekeztem akkor véleményt alkotni. Recsegve nyílnak meg a rozoga ajtók, és látni engedik a filléres regények mellig érő kerítését. A föltornyozott könyvhalmok kihasasodnak, némelyik szinte összeomlik a saját súlya alatt, olyan magas, és olyan ingatag. A piros, kék, sárga borítókön lélegzet-elállító jelenetek, lovasvágta, bekötött szájak, verekedések, tűzpárbaj. Tarkaság és dohszag borzongat meg. Fölemelek egyet. Alig akarom letenni, elkap az érdeklődés láza, amikor a rossz minőségű papírt, a repedezett, sárgult lapokat végigpergetem az ujjam között, és az izgalom arra ösztönöz, hogy egy másik könyv után nyúljak, hogy fölemeljem, hogy belelapozzak, és azután

megint egy másik után, megint és megint és megint:
Rejtelmes völgy, A kékség királya.

– Ez jó lesz – mondom, és ránézek Laci bácsira, de közben reszket a kezem, amiben a könyvet tartom, és ujjam alatt meggyűrődik a borító pirosa és kékje.

– No, vidd csak – vág hátba Laci bácsi, és újra rám kacsint. – És ez, mit szóná ehhez, e'mmég anná is jobb. – Lehajol, és egy másik könyvet emel föl, tart elélem, de én már a boldogságtól se látok, se hallok, úgyhogy nem vagyok képes méltányolni az ajánlatát.

– Ez? – kérdezem.

– Ez hát – mondja.

– Inkább ezt – mondom, és mohón kapom el, szorítom a hónom alá a már kiválasztott puha, foszladó füzetet.

– E'vihetöd mind a kettőt.

– El?

– E'hát.

– Inkább ezt – ragaszkodom a már megszerzetthez, mintha el akarná venni tőlem. – Ha majd kiolvastam, akkor viszem el a másikat.

– Hát jó – mondja Laci bácsi elégedetten, de mintha kicsit sértett volna, úgy dobja le a kezében tartott könyvet a többi közé.

Mákszínű este van. A nyitott ajtón át belátni az istállóba, ahol a petróleumlámpa halvány fénykörében ül Mary, halvány kendője a homlokába húzva, és a sajtárba habosan csorog a tej. Átérik az édeskés illat a trágya szúrós ammóniaszagán. Csönd van, csak a tehén ropogatja ráérősen foga között a szárat. Megcsörren a láncc. Nem nyikorog az ajtó, pedig mintha belépett volna rajta valaki, hatalmas árnyéka rávetül a falra. Mary azonban meg se moccan, ül, a válla előreesik, a kendő a homloká-

ban, és türelmesen tereli a sajtárba a cérnavékony tejsugarakat. Amikor már elapadt a tőgy, azt sem veszi észre, csak fej, csak fej tovább, amíg a tehén hátra nem néz, és abba nem hagyatja vele a gépies mozdulatokat. Becsukódik az ajtó. A torkomban dobog a szívem, bár én már tudom, tudhatnám, Jimi az. A sombrero-t a kezében tartja. Előrelép. Megáll. Hosszan nézi Maryt, aki már abbahagyta a fejést, és most visszafordul. Nézik egymást, Jimi visszateszi a fejére a kalapot, Mary föláll, és a tehén oldalának dől. Jimi közelebb lép Maryhoz, és megfogja a vállát, magához húzza. Rövid szünet, azután megcsókolják egymást. Hátulról csak Jimi görnyedt válla látszik. Olyan szép, igazán olyan szép ez. Csak nehogy megtudja Jack. Pedig megtudja majd, ha máris nem tudja. Miért ilyen vakmerő Jimi? Kint hagyta a fekete kancát, s azt ezer mérföldre mindenki ismeri a környéken. Patáján világít ugyan a kék kötény, amivel gondosan bebugyolálta, hogy hangtalanul járjon, dobogás nélkül, de ha egyszer valakit elárulnak, azt elárulják akkor is, bármilyen észrevétlen. Jimit elárulták? Még nem vagyok biztos benne, de rossz előérzetem sokat sejtet. Kintről beszélgetés zaja szűrődik be, közeledő lépések kopogása. Jimi talán nem hallja? Ha hallaná, gondolnia kellene a védekezésre, ő pedig nem gondol rá – ember ilyen hidegvérrel nem várhatja a veszélyt.

– Jönnék – súgja Mary, tehát már ő is észrevette, meghallotta.

– Hadd jöjjenek.

– A hátsó kijárat még szabad, gyere, gyere, itt elmehetsz.

– És te?

– Tudod jól, hogy az apám, a testvéreim . . . Az anyám beteg, ápolnom kell.

– Akkor nem megyek én se.

– De Jimi . . . – Halk sikoltás hagyja el Mary ajkát, megtántorodik, és Jimi karjába alél, miközben tovább suttogja: – Menekülj, menekülj, menekülj! – Jimi a karjába veszi, majd gondosan a szénára fekteti a halottsápadt Maryt, melléje térdel, merően figyel a lányt, aki csak félig van öntudatánál, de sápadt és áttetsző arcát Jimi felé fordítja, Jimi még sohase látta ilyen szépnek, és nincs ereje félbeszakítani ezt a pillanatot, addig marad így, amíg csak maradhat. Közben valaki az ajtóba rúgott. Jack az? Még nem lépett be, de én már tudni vélem, hogy ő. Előre lapoztam, vagy csak a sejtelem játszik velem? Nem kell soká várnom, hogy megtudjam a való igazságot. Nem, itt nem lehet abbahagyni, éppen a legérdekebb résznél. Vagy mindenütt az? Igen, így van, mert bárhol is próbáltam volna eddig, mindenütt így járok vele. Apám félretolja a lábost, amiből eddig a déli maradékokat, a paprikás krumplit kanalazta, s a keze fejével megtörli a bajuszát, hátratulja a széket, föláll. Alakja meggörnyed a huszonötös égő fénykörében. Kilép, és felém jön az alvadt homályon át. Érzem kérges tenyerét a koponyámon, aludni küld. Ellenkezzem? Mielőtt eldönteném, ő maga már el is indult a szobaajtó felé. Anyám a dunnákat és a párnákat cipeli utána, amikkel tele van a konyha. Hogy melegedjenek, azért hordta ki őket. Tél volna hát? Szemem továbbra is a sárga lapokra tapad, a hibás betűket követi. Most mintha homályosabb volna a kép. Az újrakezdéskor mindent megül egy kicsit a nyomtatás romlékony pora.

Jack fölrántotta az ajtót. Aztán látta, hogy egy ember

fordul feléje a jászol mellől, majd közeledik is hozzá. Egy pillantással végigmérte ennek az embernek minden porcikáját. Láta, hogy a válla csakugyan duzzad az erőből, szép feje van, és a szeme meg az arca csupa mosoly... de ez annak az embernek a mosolya, aki igazán szereti a harcot. Jack fölemelt revolverrel lépett be... csak nagyon keveset kellett változtatnia a revolver helyzetén, hogy a másik ember szívébe küldjön egy 45-ös golyót. De mintha valami láthatatlan kéz tolta volna félre a golyót a másik ember inge mögött. Aztán valami acél csilant meg Jimi kezében... szinte a levegőből ugrott elő... és elsült. Valami fojtogató lihegés érte Jack arcát, mintha egy vadállat lehelete lett volna, s egyszerre sötétség támadt a szeme előtt. Vaktában belelőtt ebbe a vörös foltos sötétségbe. De a revolvért kicsavarták a kezéből, s őt magát olyan erővel ölelték át, amilyenről soha nem is álmodott. A másik revolvere után nyúlt... de már ez is eltűnt, és egy hideg revolvercsövet szorítottak az álla alá. Betódul a banda. Most mi lesz? Egy legyintés bal kézzel, és Jack összecsuplik, akár az elengedett kötél. Nem hallatszik lövés, azok élve akarják a kezük közé kaparintani, Jiminek meg nincs szüksége fegyverre, amikor olyan fene öklei vannak. Az egyik vörös fejű fickónak úgy vág a szájára, hogy hallani lehet, amikor az lenyeli a fogait. Aztán megfordul, egy kövér képű montanait fog meg az álla alatt, és ledobja a takarmánygödörbe. A többieknek sincs rá idejük, hogy csináljanak valamit. Jimi gyorsabban osztogatja a csapásokat, mint Mississippi Jim osztogatta valaha a pókerkártyát. A harmadik ember éppen föl akarja emelni a fegyverét, úgy látszik, ekkorra már elfogyott a türelmük, amikor Jimi úgy vág az arcába, hogy az orra szétkenődik. Aztán a negyedik után nyúl, az elő-

kapja ugyan a revolverét, de már elkésett. Úgy esik össze, mint egy félig telt zaboszsák. A többi ember ott tolong az ajtó körül, de Jimi, bár közben Maryt is a fél karjába vette, úgy vág át rajtuk, mint a semmin. Öklének munkája úgy hangzik, mint a dobverőé. Kijut a szorítóból, könnyű szökkenéssel ugorja át az árkot, az útra, száll föl a lovára, és közben fűbeharaptat néhány embert, akik még követik, s evvel az én szemem elől is eltűnik.

Nem folytatódhat másképpen, mint hogy sikerül megmenekülniük, hiszen már a nyeregben vannak mind a ketten. És tényleg, néhány kitépett oldal után, mindig ezek a kitépett oldalak, a képzelet megkínzói, és nem lehet pótolni őket sohase már, pedig nincsen hiány igyekezetben, ott üget a fekete kanca, amit mindenki ismer ezer mérföldes körzetben a fekete éjszaka alatt, és senki nem ér a nyomába. Jimi a ló nyakára hajol, és valamit súg a fülébe. És Mary, hol van Mary? Elnyeli őket a rejtelmes völgy sötétje. Becsukom a könyvet. A borítón, mert az eredetét közben elveszítettem, ugyanaz a látvány fogad, ami innen bentről, a sápadt lapokról már ismerős, hiszen én rajzoltam, festettem, csak a táj most napsütésben fürdik. Hogy tud sütni itt a nap is! A talpadig éget. Száraz szél rohan meg a síkság felől. A kép kerek, és elmosódott, mintha egy repedezett, koszos hajóablakon át nézném a közelgő szárazföldet. A háttérben a hegyek egészen a felhőkig nyúlnak: a havas csúcstól lefelé minden övezet jól elkülöníthető, úgy áll, ahogyan a földrajzórán tanultuk, a havasi rétek, a tűlevelű, a lombos erdők övezete, és végül a hegy lábánál, már a síkság végtelenjébe olvadva a mezőgazdasági övezet, amit az érő vetés táblái osztanak be, sárgán és zölden, akár a sakktáblát a fekete és a fehér. És szemben mindezzel az ég, kobaltkékje erősen világít.

Néhány fehér felhő látható csak rajta, de azok nem csökkentik fényerejét. Lencséje alatt a völgy néha szinte elveszik a messzeségben, néha meg annyira közel jön, hogy látom a kanyargó ösvények porában hagyott pata- és szekérnyomokat, belátok az istállók ablakán, szinte érzem a meleg széna rétitillatát. Aztán megint messze van minden. Apró pontok nyargalnak ez elkuszált céna-ösvényeken. Nyomukban fölcsap a por, kezükben durrog a karikás, az arcukat piros kendő fedi, a térdüket egészen az állukig felhúzzák, ahogy meglovagolják a vad paripákat. A borító mögött ezalatt tovább üldözik a két szerelmet, akik azt hiszik, hogy már megmenekültek, s önfeledten bandukolnak a patak völgy árnyas-kies kanyarodóin. Jimi most leszáll a lóról, hogy kémélje. Szeretlek Maryt, ezt suttogja a nyeregben alvó lány fülébe. Mi lesz, ha ismét feltűnik Jack, mert a szétszórt banda ismét összeállt, és vad elszántsággal az üldözésbe vetette magát. Mi lesz? Mi lesz? Mi lesz? A jelenlét boldog izgalma ki-meríthetetlen. Ki keresgél vakotás tegnapok, ki keresgél közöttetek? A pincéből hozom föl. A vérbosszú elixírje egy orvosságosüvegben, ahogy a fehér falnak durran, és nyomot hagy. Nyomot, de miféle nyomot? A nádasban érik utol őket. A ló most sem hazudtolja meg jó hírét, okosan védett helyre viszi Maryt, és itt várja be, amíg Jimi végez a bandával. De hát végez-e? Hátha most elpártol tőle a szerencse, ami annyi oldalon, annyi viszonytagságon át elkísérte. Nincs türelmem kívánni, mit hoz az állkapcák recsegése-ropogása, átlapozom a verekedést, hogy mielőbb megtudjam az eredményt, hogy kielégíthessem már-már elviselhetetlenné fokozódó kíváncsiságomat, és lecsillapíthassam az izgalmat, enyhíthessem a feszültséget, ami mind e túlbonyolódott eseményekből

táplálkozik. Közben Mary fölébredt, de ekkorra már a verekedésnek is vége van. A dombélen látom őket vizsont, ahogy egymást átölelve a ló nyakára hajolnak, és eltűnnek az óvó hajlatban. Örökre. Béke veletek. A fullasztó fényben fürdő préri itt maradt előttem üresen, siváran. A napsütésben villog a por, egyenesen a kék égből jön, akár a reggeli harangszó, meg az erdő és a fű illata, a siennaszínű domboké. Horkan a ló, de nem lazulhat a vágta. Már fegyver nélkül, ingujjban, keresztül az üres mezőn, de szép! Fény, fény, kiáltom. A felhők halvány csipkéje elhasad. Úgy érzem, semmit se tudok kezdeni evvel a szabadsággal, evvel a rabsággal, ami a vibráló táj ezer zugából felém árad, titokban meg olyan sok mindent remélek tőle, hogy azt már bevallani is csalódás volna. Túl harsány talán. Filmkockák futó esője rázza, gépberregés. Valaki kiált, valaki énekel. Elalvóban már a nehéz percek. Remeg a bőröm, a homlokomon kiütnek a verítékcseppek. Késve fedezem fel. A lendület már kiemelte az érzékelhetőség közeléből a tárgyakat, a bomlékony vágatást, magát az egész világot. Az az érzésem, hogy minden, ami kikeveredik a látókörömből, hirtelen más útra tér, mintha tudna erről a változásról, amiről pedig, ha tudhat, senki más, csak én tudhatok. Nem akarok mást, csak követni őket. Bár lehet, hogy még ezt sem túlságosan. Mi lenne velem, ha mindennel törődnék? Visszagyűröm magamba a százfelé törő kíváncsiság eleven hullámzását. Arra figyelek, ami itt van, ami közvetlen előtt. A gyanú és a bizonytalanság így sem kímél meg, pedig amikor kiegyeztem a sorsommal, ezt reméltem. Mindig van valami, ami túlságosan is az érzékeim közelébe férközik, s ekkor olyan bőséggel lepnek meg, a bár jórészt csak képzelt ingerek, hogy hirtelen fordulattal

egyszerre minden megszakad, a túltelítettség egy bizonyos pontján kihagy a képzelet, s az öntudat nem vesz tudomást többé semmiről. Amikor a fáradtság fölenged, ott vagyok mégis megint a történések kellős közepében, habár mindez lehet, hogy csak annak látszik. A világ látható pillanatai egyre rövidebbek, de a verőfényük annál csodálatosabb. A vágatás megtorpan a templom előtt. Csaknem ugyanúgy, ahogyan előre elképzeltem, és ez boldoggá tesz. Eperfaillat. Konganak a lépések a mozaiklapokon, a homályos boltívek alatt. Üres a templom, az ólomablakokból színes fény vetül a falakra, ezernyi finom árnyalat, bár nem látszik, én jól tudom, alattuk fehér a meszelés. Egy imakönyv lapul meg a hatalmas tenyérben: a bőrkötés fekete, a lapok éle piros, de sem ezt, sem azt nem kímélte meg a kopás. Ha a gerincére fekteted, magától nyílik ki, és mindig ugyanott. Egy halvány-sárga, lepréselt virág. A hártya néhol betörött; könnyen felejtethető tudás. Ötletszerűen gondolsz erre is, arra is. A játék evvel még nem ér véget. Valahol, ahol pedig nem szabadna, kihull az árulkodó szírom a féltő ujjak közül. Tanácstalanságom a vereséghez hasonlít. Ha egy kicsit el is távolított az eseményektől, nem állt végleg közénk e véletlen titok, kábultan hajtom a falhoz a fejemet. Még messze van a csalódás. Az érdes templomfény jegesen zuhog rám. Kilépek. Még látom a távolodó porfelhőt, nem mindennapi vágta, ami elragadja. Mintha alkonyodna, a megvilágítással mindenesetre valami baj van. Jóságos ég! Mi süt ki az öregasszonyok félrecsúszott kendői alól?

Szénát gyűjt Mary, s a tehenet feji,
és várja vissza, visszavárja kovboját.
Végre egy csendes zug, a reggeli fejés ideje. Mindenki

a templomban van, csak Mary van otthon egyedül. A komondor is alszik a szalmában. Vége a fejésnek, elapadt a tej, de Mary csak ül tovább a háromlábú széken, fejét a tehén oldalának dönti, a könnyei belecsöpögnek a gőzölgő sajtárba, a friss tejbe. Csörren a lánc, meleg párolog föl, az ablak langyos félhomályt ereszt. Lámpát kéne gyújtani talán? De hiszen reggel van, hajnal, hogy ne mondjam. A vihar szárnyán, a maradék nyargalásban ami megmaradt, itt látom viszont. A ló az ájulás partján, omló tajték golycsába varrva hömbölög. Papamm, papamm, parapamm. Éberség? Mind egy szálíg erre hajtja őket, itt meg szinte egy semmiségtől pukkadnak szét. Volt felhő, nincs felhő. Csak állsz a tomboló reggeli fényben, a teljes, a tág puszta, s a vágatás mintha parázson görgetett volna idáig, úgy érzed magadat. Aztán az istállóban megint. A sajtár felborult, a tej a trágyába folyik. Az ajtón berobban a fény, kioltja a meghitt homályt. Le kéne feküdnöm már, álmos vagyok, a szemem ég, és nem találok a reszkető betűket sem a papíron. Hát akkor hol keressem őket? Azt, amit egyszer földidéztek, már soha többé nem láthatom. Nem akarok a búcsú fájdalomról beszélni, nemcsak a szemérem tart vissza, valami más, talán még több is annál. Mindent elnyel a kórságos felszín. Ha egyszer még egy lélegzetnyit onnan! Hiába tudom, hogy nem lehet, erre vágyom. A tehetetlenség harsány szégyene az arcomon. A bomlott haj a nap felé kilobban. A kék kötő. Mary! Mary! Te vagy? A világért sem akarnám visszafordítani, ami elmúlt, csak fáj, hogy így van. A pusztító ragyogásban elsüllyed porló rohadékká zúzva a kő, a vas, a fa. Egészen közönyös, hogy meddig nézem, a káprázat hatalmas távlata befogad. Ez az utolsó lehetséges kép, jelen és képzelet baljós egybeesése.

Ha lehetne valóban így, hát akkor miért nincsen? A könyv puhán csukódik be, akár egy szárny. Sárguló lapok, ima íze; erről se feledkezz meg! Semmiről. Vidd tovább a saját bőrödbe kötve!

Talán lesz idő, amikor még visszavillant valamit az emlékezés fénye, de már csak az. Ruhák lógnak, száradó ruhák a mennyezetről, dunnahuzat, párnahuzat, lepedők, ingek, nadrágok, szoknyák, pizsamák. A kötelek, amik a ruhákat tartják, ajtófélfától ajtófélfáig ívelnek; a közepük erősen megereszkedett, éppen csak elérik a rozsdás szöveget, ami kapaszkodásuk célpontja. A huszonötös égő petróleumlámpa-színű fénye egyre halványodó körökben terjed a teljes homályba vesző falakig, bútorokig. A mennyezeten ezek a halványuló körök még láthatók. Ahol én ülök, az elfogyó fény legutolsó zugában, már nem is érzékelhetők sehogyan. A lámpa fölött látszanak az átázás térképoltjai, itt semmi, se a hólyagzás, se a vedlő vakolat púpjai. A csukott ablakon az éjszaka egyszínű árnya virít be. Le kéne feküdnöm, tudom, de annyi vesződéssel jár elkezdenem, hogy amíg csak tehetem, megpróbálom elhalasztani. Anyám hangja se zökkent ki álmos tétovaságomból. Eriggy aludni – mondja. De mondja-e valóban, vagy csak képzelem? Mindez nem sokat zavar. Megnevezte ugyan a bennem fészkelődő belső nyugtalanságot, de nem mozgósította. Az öntudatlanság gögje még csaknem teljesen elborít. Mert nem értem, miről van szó valójában, azért nézek annyi kételkedéssel feléje, s azért hagyom ilyen könnyen becsapni magamat. Nem elhatározás kérdése ez, mást akartam, de ez jár a helyzetemmel. Így kimondva ugyanakkor szinte nevetséges. A várakozás szorításában azonban több van, mint amit elbírnak a szavak, mint amit bár-

milyen emberi közeledés közvetíteni képes. Amikor engedelmességek meg se hallott belső parancsra, engedelmességem csak abból áll, hogy elengedem magam, könnyű vagyok, laza, és egyáltalán nem ura annak, amit teszek. Ez volna hát a helyes cselekvés módszertana? Amíg nem gondolkozom rajta, addig nincs baj, véghez viszem mindazt, amire különben képtelen volnék. Útközben, mintha csak ablakon néznék ki, úgy látom anyámat, ahogy közvetlenül a téli ég alatt a varrógép fölé görnyed. Így marad sokáig, egyetlen kép börtönében; haja vastagon tapad a homlokára, alig őszül még, fiatal, de a pofacsontja alá már befészkeltek magukat a mély árnyékok, a ruháján apró, fehér virágok sűrűje bozsog. Úgy érzem, nagyon régóta nézem már, de ez a nézés egyáltalán nem visz közelebb hozzá, sőt, mintha egyenesen eltávolítana tőle, megrémülök. Nem erre a fölismerésre vártam. A szűrös pulóver dörzsöli a kezem szárát, fénylő rovátkák a sötétbarna felületen, átkötések, a festés kopottas lankái, aztán sokáig az elmosódás itt is, ott is elképzelhető völgye. Mintha erre indultam volna el, súly és mozdulat nélkül lebegek, még a visszatartott lélegzet kolonca se tud lehúzni. Testemet átmossa a kiváltságos áradás, hatalmas álom lendül át fölöttem. Néhány porfoszlányt vélek látni, amikor fölnezek, ahogy búcsúzóul átlebben a tiszta, a túlságosan tiszta égen. S ha nem az ég volt? Nem vagyok képes megállapítani a távolságot, közel van vagy messze, mintha sem ez nem volna, sem az. Ráncok futnak egy éppen csak kirajzolódó vonal felé; és nemcsak a ráncok, ezek oldalágai, keresztyűrődései is. Mindez egészen valószínűtlenné bonyolítja a helyzetet. Aztán egy szemölcs. Egészen rövid ideig tart csak a rész-

jöttem, az álom közvetlen közelébe. Semmi többet, egy szót, csak egyetlenegy szót akarok kimondani. Szinte fuldoklom a sikertelenségtől, annyira akarom, és annyira nem megy.

Hol vagyok? Körülnéznék, de a környezet meglapul az ismeretlenség homályában. És mégis, ez a hely is jogot formál a jelenlétemhez. Mint minden eddigi – gondolom már-már belenyugvással. Igen, így volt. Egy rés nyílik hirtelen a hátam mögött, az áthatolhatatlannak vélt falon, és abban látom ezt is, ami most jutott az eszembe, és azt is, ami a következő pillanatban. Lassan kiegészül a kép. Egy változatos, és azért egészen talán sohasem átlátható világ részletei tünedeznek elém. Gyönyörködhetnék bennük, mert erre jók csak, de nem tudok. Zavar, hogy ennyi minden egymással elkeverve megfér. Úgy találom, nem egészen valószínű semmi. Hiába kavarog ott e kérértlen és hívatlan dolgok között valahol az a láthatatlanul keskeny ösvény, ami idáig elvezetett, lökött, taszított, kergetett – vélhetem, ahogy akarom, hiába, mondom, hiszen semmi esélyem rá, hogy egyszer elindulhassak rajta visszafelé, hogy megkeressem a forrást, hogy rátaláljak. A hely és az idő, ahova mindezek ellenére eljutottam, és ahonnan tovább kell jutnom, vagy ahonnan egyszerűen csak továbbjutok majd, mindegy, hogy akarom vagy nem akarom, lassan leleplezi magát, körém tolakszik durva egyszerűségében, és tudni, és látni kényszerít. Utolsó óra – mondom, és mély lélegzetet veszek, mint amikor a rossz álmot kitörlöd a szemedből, és megkönnyebbülsz, az ablakra nézel, látod a spaletta résein a reggelt, mintha szemtől szembe látnád, úgy érzed

magad, meg ami nincs jelen, azt is, ahogy a zöld reflexek mögül lélegzeted fénytelen mélyéig bevilágít az igazi, a tomboló tavaszi nap. Nyugodt arccal, pihenő izmokkal várom be, bármilyen hihetetlen. Emelkedik és süllyed a mellkas, a rekeszizom meg utána hullámszik; zavartalanul a régi minden. Énekóra, senki se gondol rá, mit jelent ez a szó, kiveszett az ingerképző jelek közül, a tapasztalat réges-rég megszűntette már. Szarka jön, ennyi csak, ami megjelenik, nem a nyomában, helyette. Az ajtó még mozdulatlan, de a kilincsen már motoz valaki. Csak nehogy helyettesítés legyen, ő nem szokott ilyet, ő egyből bent van, nem teketóriázik, fölül a pad tetejére, a lábát az ülésre rakja, és mesél, többnyire minden kérlelés nélkül, de mi szeretjük kérlelni, és azért sem haragszik. Jó ember, és mi mégsem szeretjük. Mindenki kineveti. Miért nem jön be, telepszik le közénk, oszlatja el a növekvő nyugtalanságot belőlünk. Megnyitja és visszacsukja az ajtót, de csak annyira, hogy a résen azért még semmit se lássunk. Sikerül, talán valóban akaratlanul, mert persze ez is lehet, a végsőkéig csigáznia az ideges hangulatot. Amikor benéz, az osztály már teljesen össze van törve, és ez a bekacsintás, ez az integetés se váltja ki a szokott derűs hatást, hiszen fölötte ott áll az igazgató úr roppant, szürke alakja; egy pillanatra látjuk csak, ahogyan kíméletlen taglejtésekkel magyaráz, a fejét ingatja, sőt, az egész testét, és a mutatóujját fenyegetően meglengeti. Mielőtt belépne, a búcsúzásra Szarka még egyszer becsukja az ajtót, de nem engedi el, a kilincsen továbbra is ott remeg a keze. Amikor végleg ránk nyit, az arcáról akkorra már végleg eltűnt az előbbi biztató mosoly, a vidámság, az elszíntelenedett szemhéj alatt megverten bujkál a bizonytalanul pislogó szem, a gyáván ide-oda rebbenő tekintet fészke. Egyébként vörös feje most egé-

szen megsárgult, a piros arcon virágzó szeszélyes alakú fehér foltok meg elszürkültek. Törpesége a komorságnak e nem rá illő ruhájában a rendesnél is nevetségesebb. És talán éppen mert nincsen módunk nevetni rajta, kényelmetlen és nehézkes érzéssel tölt el ez az annyira várt, és annyira másnak remélt találkozás. Csak a szerelése, a kigombolt nyakú fehér ing, a zsírfoltos sötétkék zakó, a kifényesedett nadrág régről ismerős, a lénye nem. A meglepetés nem elég nagy ahhoz, hogy a hatására csöndben maradjunk, de azt azért megakadályozza, hogy a bennünk feszülő féktelenséget a szokásos természetességgel fejezzük ki. Régebben akkor se szólt semmit, ha a kedvünk még egyszer ekkora zajongásba csapott, most meg így is elégedetlen velünk. Ez mindjárt látszott, amikor szembefordult az osztállyal, és nemcsak az arc kifejezésén, a mozdulatán is. Talán abban a leginkább. A megvertség csak ezután, lassan és fokozatosan fajul haraggá, szinte látni lehet, ahogy egyre kijebb és kijebb dölled a szeme fehérje, s ahogy ezen a fehérségen megfeszülnek a sárgára színeződött nikotinos erek, és az arc bőre szokatlanul erősen fényleni kezd. Nem szól semmit, odamegy a számára üresen hagyott mesélőpadhoz, fölül rá a lassan fagyossá dermedő csöndben, mocskos cipőjével meg rugdossa az ülést, felső testével előredűl, hintázik egy kicsit, abbahagyja, mintha gondolkozna, mibe is kezdjen bele. Ezer ismerős ötlettel tudnánk szolgálni neki, s ezt máskor soha nem is mulasztjuk el, van, amikor csak evvel elműlik az óra, nem is kell végighallgatni egyiket sem, de most nem tesszük, senkinek sincsen bátorsága megbolygatni a nyugalmát, csak tétlenül reménykedünk, várjuk, hogy magától belekezdjen. Arra gondolok, hogy az idő nekünk dolgozik, és éppen azért gondolok erre, mert

tudom, hogy nincsen így, csak szeretném, ha így lenne. A homlokán egyre görbébbek lesznek a ráncok, a szája szögletében keserűbb a fintor, és ez jelent valamit, sok jót nem remélek, nem remélhetünk tőle. Most föláll, és mintha aludna, ügyetlenül botorkál végig a sima padlón, kapaszkodik föl a dobogóra, húzza elő az asztal alól a széket, roskad le rá, görnyed az asztal lapja fölé, nyitja a fiókot, veszi ki belőle az osztálykönyvet. Csak ekkor kezdek rádöbbenni, hogy mit csinál. Csak nem a névsort akarja ellenőrizni, a hiányzókat beírni, csupa olyasmi, amit eddig sohasem tett még. Az az érzésem, minden kitelhet tőle. Az ismét kipirosodó arcon egyre váltják alakjukat a fehér foltok. Ez végsősoron mellékes, de minduntalan ebbe ütközik bele a figyelmem. A domború mellkas fölött, puffadt fészken most megmozdul, és felénk fordul a savószerű szem. A szembogar idegen feketesége akár egy-egy lyuk, úgy tátong az arcon. Miféle szokatlan és álnok fölindulás lehet az, ami ennyire kiforgatja régebbi önmagából? Fölemeli az osztálykönyvet, a melléhez szorítja, és úgy tartja egy darabig. Aztán jelentést kér. A hetes kimegy, elmondja a mondkáját: tanárúrnak jelentem az osztálylétszámaharminckettő, hiányziköt Benda, Iványi, Dénes, Czvick, Fábián jelen vanhuszonhét. Szarka most leül, úgy hallgatja végig a jelentést, leteszi az osztálykönyvet, kinyitja, lapoz benne, megtalálja, amit keresett, az asztal fölé hajol, beír. Remeg a keze, és a kezében a töltőtoll, még akkor is, amikor abbahagyta. Izzadság üt ki a homlokán, amikor újra ránc néz. Mintha folyvást keresne valamit, de nem találná meg bennünk, közöttünk. Megköszörüli a torkát. Hát megszólal végre? Ez az esély mindannyiunkat reménykedéssel tölt el, azt képzeljük, hogy ő se bírja tovább,

fölenged végre, és mesélni kezd, ahogyan régen; hazudni, hazudni, hazudni, ahogyan szokta, teljes megfélekedezésben. De a hangja amikor megrecseg már az első k-nál, mást sejtet, nem azt, amire vártunk.

– Kezdjük – mondja. Mit jelent ez. Körülnézek, és a tekintetem az enyémhez hasonló értetlen tekintetekkel találkozik. A kövéres, puffadt ujj a névsorban keresgél. – Árki – böki ki magából a következő szót, de minden különösebb hangsúly nélkül. Árki föláll. Zavart tekintete elárulja, hogy ő sem tudja, miről van szó. Szarka alighanem csak most veszi észre az általános zavartságot, tanácstalanságot, az osztály felé fordul hát, hogy ki-magyarázkodjon. – Felelés lesz – mondja. A kezdeti, meglepetés keltette csöndet elégedetlen zsisbongás váltja föl, Szarka is megijedt, és ez jól látható rajta, még csak lepelni sem igyekszik a gyöngeségét. Mélyen behajol Árki öreg arcába, és szinte kiabál. – Énekelj!

– Nem tudok – mondja Árki. Száraz és szenvtelen a hangja, de vékony pengeajka megremeg.

– Nem?

– Nem.

– De valamit csak tudsz!

– Semmit.

– Hát jó, nekem így is jó – mondja Szarka vészjóslóan elvékonyodó hangon. Az osztálykönyv fölé hajol, és beírja az egyest. Olyan nyilvánvalóan, hogy az az érzésem, csak utánozta a mozdulatot. De ha csak ijesztésnek szánta is, ez már nem játék, azt érezzük mindannyian. Fölnéz, a tekintete találkozik Árkiéval. – Leülhetsz – mondja, és Árki, ha tétovázva, ha bizonytalanul is, még tele van az egészen le nem gyűrt ellenállás feszültségével, leül. Kihúzza magát, hátrafeszíti a derekát, így néz körül, bele

az egész osztály szemébe, nem szégyenkezik, sőt büszkeség tölti el, ami, ha nem is egészen őszinte, akkor is büszkeség. De ekkor már Szarka nem törődik vele, csak mi, de mi sem sokáig, a bekövetkező események elfordítják tőle a figyelmünket. – Wolf – mondja Szarka. Wolf ugyanolyan hitetlenkedve néz körül, de már természetesebben engedelmeskedik, áll föl. Közben a vállát vonogatja, és lenéz Szarkára, aki alacsonyabb nála.

– Tessék – mondja, és közben a kicsi egérszemek fürgén járlák végig az osztályt.

– Énekelj!

– Én? – Nem is leplezi a csodálkozását.

– Igen, te.

– De hát én, de hát nekem ízél a hangom.

– Mutál.

– Igen.

– Nem baj az, csak énekelj!

– Na jó. – A beleegyezés könnyen ment, de nem jut eszébe semmi. A mutatóujjával beletúr a homlokán összefutó ráncokba, a fejét ingatja, néha fölnéz, aztán megint a padlót bámulja, mintha keresne valamit a szürke, az olajos, a poros rovátkák között. – De mit?

– Amit akarsz.

– Nekem mindegy.

– Nekem is.

– A könyvből lehet?

– Lehet. – Wolf erre lehajol, a padban turkál, de nem találja a könyvet. Nem baj, azért evvel is megy az idő.

– Hagyd! – szakítja félbe Szarka a keresést. Wolf fölegyenesedik, készségesen, akár egy szolga. – Fejből nem tudsz semmit?

– Dehogynem.

– Hát akkor azt énekeld el!

– Jó. – Mondja, de közben nem engedelmeskedik, tovább piszkálja a ceruza hegyével a körmét.

– Kezdd már! – szól rá Szarka, amikor kifogy a türelemből, de Wolf föl se néz, továbbra is a körömvájkálás undok foglalatosságába merül, arca se rebben, nem jelenik meg rajta az annyira ismert alázatos mosoly. Szarka türelme azonban, most, úgy látszik, határtalan, nem zavarja többet a várakozást. Mindenkit meglepetésként ér, amikor Wolf rákezd mégis. A cérnavékony első hangok hamarosan öreges, recsegő dörmögéssé változnak, de ez őt magát egyáltalán nem érdekli, ettől nyugodtan tovább folytatná, ha legalább a szöveg engedelmeskedne neki, de ez is már az első sor után kiszökik az emlékezetéből, akár csak röviddel előtte a dallam.

Zódd a selymed elvtárs . . .

Egy borízú, de megbízható bariton zengi tovább, amibe a kellemetlenül elcsukló, majd váratlanul kitáruló kamaszhang csak itt-ott kapaszkodik bele, diadalmasan a szöveget.

*selyemből lobogót,
az vezesse harcra
a magyar dolgozót.*

*Kényszer volt egykor a
munka, ma hősi tett,
zódd a selymed elvtárs,
és véd az életet!*

Amilyen váratlanul kezdődött, ugyanolyan váratlanul ér véget a dal. Wolf most ismét az ismerős, szolgálatkész vigyorral mered Szarkára.

– Leülhettek? – kérdezi.

– Igen – mondja Szarka, és a már ülő Wolf mellé lép, hogy megveregesse a vállát. Az osztályhoz fordul aztán, és emelt hangon mondja mindenkinek: – Na látjátok.

– Hányas volt? – kérdezi hátulról egy elváltotzatott hang a névtelen levelek modorában. Ha volna bátorságom ilyesmihez, akár az enyém is lehetne. De Szarka most jókedvű, nem lehet kihozni a sodrából, oda se figyel a kérdés szemtelen, pökhendi felhangjaira, válaszol egyszerűen és nyíltan, ahogyan a szíve parancsolja neki.

– Ötös. – A döbbenet ráereszkedik az osztályra. Még mielőtt fölébredhetne bennünk a kétely, a gyanú, a saját szemünkkel láthatjuk, ahogyan bevési a jegyet az osztálykönyvbe. Nem kéméli a tollat, recseg a hegye, úgy rányomja. A feszültség fölengedett, és egyre jobban fölenged, a közelgő szereplés izgalma sem gátolja, talán inkább még fokozza a fölszabadultság furcsa és szokatlan érzését bennünk. – A következő! – mondja Szarka, és a Wolf mögött ülő Ércesre mutat. Ülésrend szerint megyünk hát, és így még nekem sok időm van, akár a csöngetésig is kihúzhatom. Szinte sajnálom, hogy nem kerül rám hamarabb a sor, olyan egyszerűnek látszik most előttem minden. Mitró, Döme, Günter, így jönnek sorban tovább.

Bunkócska, bunkócska, te drága...

Vörös Csepel zúgjon a hangod...

Béres legény jól megrakd a szekered...

Úttörőnek lenni mindig jó...

És Szarka nem lankad, írja a jegyeket, négyes, ötös, négyes, ötös, négyes, ötös, szólítja az újakat: – A következő. A következő. – Összefolyik és elhomályosul az események sorozata, talán mert túlságosan is magától értetődően, valósággal hogy ne mondjam, egyhangúan jutott el idáig, ahol most vagyok. Az utolsó énekes is leszerepelt, de Szarka még mindig makacsul ismételteti a magáét: – A következő! – mondja most már mérgesen, csaknem kiabálva. – Hát nem hallod? – vált hangot, és kérdezi meg végül egyenesen felém bökve az ujjával. A helyzet félreérthetetlen, és mégsem akarok hinni neki. Elfordulok az üres, fehér fal felé, amelyiknek árnya sincs, de Szarka hangja, ez az erőszakosan újra meg újra kipattanó hang visszafordít. – Te, te! – Megrázkódom, mintha fáznék, és egyenesen az arcába nézek. Bámulok? Undor és megvetés süt a tekintetemből, és bár ez őt nem érdekli, azért nem esik jól neki, az látszik az arcán, ahogy még jobban elkomorul, pedig eddig sem volt túlságosan vidám. – Neked szólok, mit tekeregsz! – Az osztályból fojtott, rossz ízű nevetés böffen föl. Megpróbálok föllátni; és miközben megteszem, közben is az az érzésem, hogy nem megy. Már állok, de még mindig az elhatározással s az előtte zavargó helyzettel bíbelődöm. Nem szívesen hiszem el, hogy túl vagyok mindezen. A sárga pergamen-arc, a kékülő ajak, a lepedékes fog, a rojtosodó fogíny az övé-e, avagy mindez már az én tulajdonom, büntetésem? Üss pofon, na, üss, mire vársz? – tartom előre az arcomat. Szemtelenség és kihívás van ebben a mozdulat-

ban, de ő mintha nem venné észre. Vagy csak nem fogadja el? Egészen közel hajol hozzám, hogy büdös lehelete is az arcomba csap, és csepeg a jóindulattól. – Na, kezdheted – mondja, vagy inkább csak suttozja, és közben bátorítóan a kezét is a vállamra teszi, és megpróbál a szemembe nézni, de én elkerülöm a tekintetét, és inkább becsukom a szememet, mintsem hogy elfogadjam a közeledését, megbéküljek vagy kiegyezzem vele. Szájam körül megjelennek a konokság ráncai, és evvel minden segítő-készséget eltaszítok magamtól.

– Nem tudok – mondom. Az elutasítás annyira durva és nyilvánvaló, hogy nem is kell megismételnem, az arc eltávolodik tőlem, és megkeményedik. Ha pofon váгна, akkor tudnám, vagy legalábbis tudni vélném, mire számíthatok, de így... így se hagy kétségben. Az osztálykönyv lapozásában merül el, a nevemet keresi, hogy beírja az egyest. Felkészültem már rá, sőt, talán még ennél rosszabbra is, mégis a hideg veríték ütközik ki a hátamon, miközben az események kibontakozására várok. Talán csak azért, mert még van remény elkerülnöm, amit, ha nem volna, talán még egykedvűen is fogadhatnék. Különösen az színezi sötétre a helyzetemet, hogy ennyire végzetszerű. Mert hiszen sose tudom majd kijavítani, soha. Botfűlű. Röhög az osztály. Ő mondta? Így utólag már nem lehet eldönteni. Hiába feszítem meg minden erőmet, hogy visszaemlékezzem, ha sikerül is, minden kétséget már az sem képes kizárni. És még mindig nem hallom a toll sercegését, a porig sújtó, de ugyanakkor megszabadító ítélet tovább késik, nem tudom, örüljek-e neki vagy keseregjek miatta.

– Na, mi lesz már? – sürget meg újra. Egészen másutt jártam, és most nehéz a hirtelen visszaadott esélyt elfo-

gadnom, és élni vele még nehezebb. Hallgatok hát, de közben elképzelem, hogy hozzákezek, és, ez engem is meglep, könnyen megy, nem jól mondom, egyszerűen észre se veszem, úgy történik, szinte nélkülüm, semmit sem kell csinálnom, talán még a számat sem nyitom ki, és száll a dal, ömlik, árad keresztül az iskolafalakon, az ablakkereteken, az óra gondosan szőtt gubóján, és szét-feszít mindent, nem retten vissza semmitől, nemhogy a gúnyos kis nevetések, az óracsengő se torpantja meg, akaratom ellenére visz, forgat magával engem is ezen beláthatatlan úton. Miközben ezt képzelem, a valóságban néma vagyok, egy szót se szólok, égő, könnytől kivörösödő szemmel nézek bele most már Szarka szemébe, a dac és a harag, ami ellene bujtogatott, mostanra eltompult bennem; fáradt vagyok, de azért nem feledkezem meg teljesen magamról. Na, írd be, mér nem írod már be! Süket szavak. Elpattognak tőlem: jég és kavics verdesi egymást. Dobálózás. Ide nézz! Valamilyen üresség nyílik meg alattam, lenézek belé, de nem látok semmit. Ha legalább keresnék valamit, ha volna valami célom, ami felé törekszem, könnyebben föl találnám magamat, de hogy nincs ilyen, mert nem tudok választani, ez kiszolgáltat minden véletlen körülményváltásnak, minden jelentéktelen újdonságnak. És bőven van belőlük, így hát egyáltalán nem rendelkezem magammal. Az eltévelyedés legfélreesebb zugaiban botorkálok teljesen megfosztva önmagamtól, amikor váratlanul bizalmasan, egészen közről ér el megint a hangja, az egyetlen ismerős inger hosszú idő után. – Mi az, nem megy? – Szigort erőltet ugyan a hangjába, de nem tudja elleplezni tovább az érdeklődését. Közel hajol, ismét megfogja a vállamat, az arcomba lehel, és én bárhogy irtózom tőle, bármilyen heves görcsbe rándít is össze az

undor, örömmel fogadom ezt a közeledést. Az előbb még verekedtem vele, ugyan csak képzeletben, de hát az is éppen elég volt, az arcába, a gyomrába csaptam, a véres, cafatos bőr az öklömre tapadt; menj, haggy békén, mocskok, szar – forogtak velem a lihegésbe torzult szavak, és most meg tessék, itt vagyok, és úgy állunk egymás mellett, félig szemben egymással, mint két barát. – Segítetek – mondja, és hunyorít hozzá. – Jó? – Nem azért kérdezi, hogy válaszoljak, inkább csak biztatásnak szánja, amit én képtelen vagyok megbecsülni. – Ha nem akarsz, nem kell énekelned, egyszer végigmész a C-dúron, és arra már megadom a kettést. – C-dúr, morgom magamban, C-dúr, de fogalmam sincs róla, mi lehet az. És Wolf, Wolf talán tudja? Pedig ötöst kapott. Nekem meg egy kettésért is tudnom kellene. Teljes tudatlanságom a főlháborodás felé tereli az érzelmeimet. – C, D, É, F, G, Á, H, C – Észbe se kaptam, hogy megfigyeljem, már a torkát köszörüli. Az elhangzott hangok a kiéneklés bizonytalan mellékörejei, a légzés okozta sietség folytán teljesen bizonytalan helyzetből rémlenek vissza. Figyelnem kellett volna, sokkal jobban kellett volna figyelnem. Na, majd ha megismétli, akkor jobban vigyázok. Már el is feledkeztem a kettésről, csak a feladat áll előttem, amit szeretnék megoldani. – Mondd utánam! – Tehát nincs ismétlés. A szenvtelen hang megtéveszt, nem veszem észre, hogy csak csapda az egész. Egyszerűnek tetszik, és a sorrendre most mint-ha valóban emlékeznék is.

– C, D, É, F, G... – mondom. Közben reszkető hangom többször is meginog a meghatottság és a sírás súlya alatt, és itt végleg elbicsaklik, pedig az emlékezetem még kitartana. Megpróbálom legyőzni a mindent eltorlaszoló gátlásokat: a lehetetlennek vágok neki, és sikerül – ... Á,

H, C – mondom, bár ez inkább csak a szájam mozgásán látszik, hang nem jön ki a torkomon. S ahogy túl vagyok rajta, a jól, rosszul, de elvégzett feladat terhe nélkül teljes erőtlenség, már-már az öntudatlanság vesz rajtam erőt. Mint aki végleg lelepleződött, szürke vibrálás fogad, a jutalom senki földje. Nem kellene fölnéznem, jól megvagyunk egymással így is. A józan belátás ezt tanácsolná, de én nem követem, ahogy eddig se követtem soha. Az elnézően, a fensőbbiségesen mosolygó arc, amivel így kénytelen vagyok szembetalálkozni, döbrent csak rá, rosszul cselekedtem.

– Nagyon jó lesz – mondja, de alig tudja magába fojtani a nevetést; a szája szélét így is meg-megrándítja a belsőjét feszegető vidámság. – Csak énekeld! – Az osztályból innen is, onnan is izgatott kuncogás tör fel. A legjobban nem is a kudarc nyomaszt, hanem az, hogy mind ilyen mohón ragadják meg az alkalmat, amikor ellenem fordulhatnak. Sose gondoltam volna. És közben azt is éreznem kell, hogy erőfeszítéseim teljesen hiábavalóak, sőt tovább rontják, ha lehet még rontani, a helyzetemet. Már mindegy volna az is, úgy érzem, ha maga Caruso jönne el személyemben, fakadna dalra, nevetésen, gúnyolódáson kívül másban akkor sem részesülhetnék. – Na! – mondja kedvesen. A türelme, a nyugalma, amit időközben visszanyert, ez is megszégyeníti, mert én nem rendelkezem vele. A gyűlölet süt a szavakból, amiket a szemébe vágok.

– Nem tudom.

– Hát dehogynem – és a két erőszakos ujját, a mutatót meg a hüvelyket az állam alá fúrja, és fölemeli a fejemet, hogy az arcomba bámulhasson és nemcsak ő, az egész osztály, az egész mocskos banda. És hiába akarok ellen-

állni, igyekszem vissza, leszorítani az államot, nem sikerül, az ujjak kemények és erősek, és szúrnak, mint a drót. Már érzem, a kegyetlenség dolgozik benne, amit én hívtam ki magam ellen. De hát mivel, avval, hogy ellenálltam vagy avval, hogy nem eléggé, vagy egyszerűen csak a pusztító lételemmel? Mindenért, ezért az egész hosszúra nyúlt, rossz ízű vállatásért egyedül engem okol, mintha ő maga nem volna részes legalább ugyanennyire benne. Nem mérleget, nem próbál uralkodni magán. Reszket a hangja, amikor megszólal, és furcsa, komikus grimaszra görbedve rángatózik a szája:

– Na, ne húzd tovább az időt!

– Nem húzom.

– Hát dehogynem – az órájára néz. – Ugyanannyi időt töltöttem el veled, mint az összes többivel – és ekkor, hogy mindkét kezével körbe mutathasson az osztályon, elengedi az államot, ami rögtön visszaesik a mellemre. Erre hátat fordít, és a dobogó irányába veszi a lépéseit. Recseg a szék, ahogy leül rá. Maga elé húzza az osztálykönyvet. Hát beír, beírja végül is? A szorongást, amit ez a jóvátehetetlen cselekedet okoz bennem, némi megkönnyebbülés enyhíti, alighanem az, hogy egyszer már átéltem. Legalább túl vagyok rajta. Közben megpróbálom elképzelni, hogyan is múlik majd akkor az idő, a következő hetet vagy az utána valót. És innen, a nem e világra való ábrándok közül ébreszt föl megint a hangja, bár számíthattam volna rá, mégis váratlanul. – Állj föl! – De hiszen állok, akarom mondani. Végül is azért nem mondom, azért sem, és még sok másért, mert úgyis látja, és a véleményem szerint fölösleges. Kezd nem érdekelní ingerült arca. Nevetés gurul egy folyó elkopott jegén, aztán a nap-sütésben, a papírvékony hólepedőn, egészen egy lányszó-

ba bezárt ablakáig, ahol széttörik a csipkefüggönyös üveg-
gen. Fölnézek, de nincs időm ilyesmire. Ekkor elhúzza
valaki a függönyt, és leintetet nekem, aki az utcán állok,
és innen bámulok föl az ablakra. A kíváncsiság, a kaland
boldog izgalma feszíti a mellemet. Ki lehet ez? A kép
mintha közelítene hozzám, már-már fölismerem, csak a
csalódás heves rohama, ami borzongásban, hirtelen, nem
várt mozdulatokban jut kifejezésre, akadályoz meg benne,
hogy valóban meg is tegyem. A fogakon sárga lepedéket
látok, fekete lyukakat. Odúszag dől a szájból. Egyszer
majd én is ilyen leszek, nem szabadna irtóznom tőle, leg-
alábbis ennyire nem. Az idő elvégzi munkáját rajtam is,
bármint teszek, bárhogya is szeretném megakadályozni eb-
ben. Ha minden erőmet megfeszítem, ha elhagyom ma-
gam, és fáradozás nélkül töltöm el a napjaimat, az ered-
mény dolgában nem sok a különbség. Elég valószínűt-
len távlat, de nem olyan terhes, mint amilyennek az első
pillanatban véltem. Talán mégsem nekem szólt, hiszen
egészen máshová figyel, ezt megérezem a tekintetéből, a
szuszogásából, oda, az ablak felőli padsor utolsó padja
felé nyújtózkodik, és odafordulok én is, ahonnan Árki
most kászálódik, kicsit késve, kifelé. Hát persze, ez az
ő helye. Fölláll, és kihúzza magát katonásan, a vigyázál-
lás szabályai szerint. Szarkát már ez is elégedettséggel
tölti el. Nem nekem szólt hát, hanem neki – és ez az el-
késett fölismerés most úgy ér, mint a megszegyenülés.
Odaoldalaz Árkihoz, és egészen közel hajol hozzá, úgy
mondja halk, személyes hangon, csak neki: – Kijavítha-
tod. – Árki azonban nem él az alkalommal, sokáig nem
is válaszol. Amikor megérti Szarka ajánlatát, a bosszúság
és a visszautasítás kifejezése leplezés nélkül és azonnal
megjelenik az arcán.

– Már be van írva – mondja.
– De ha énekelsz, kijavítom.
– Hogyan?
– Radírral – Árki hitetlenkedő pillantását látva még hozzáteszi: – Ötösre. – Nem számított erre a vonakodásra, zavarba jön, és zavarában újabb engedményre kényszerül. – Előveheted a könyvet is. – Árki lehajol, és a táskájában kotorász. De meddig! A csuklóján megcsillan a karóra. Karórája van! Talán leülhetnék, hiszen senki nem foglalkozik már velem. Ez némileg kárpótol az iménti sérelmekért, de csak némileg. Egészen semmit se lehet jóvátenni, és semmivel. Mély lélegzetet veszek, de nem ülök le. A külsőségekben bárhogy is tiltakozom ellene, belül elfogadom, hogy nem rendelkezhetek szabadon magammal, szükségem van mások beleegyezésére, parancsára ahhoz, hogy bizonyos cselekedeteket lelkiismeret-furdalás nélkül végrehajthassak. Árki közben fölemelkedett a keresésből.

– Nem találom – mondja.
– Adjatok neki! – Adnak, de azt Árki sértődötten félretolja. Ismét kihúzza magát, egyenesen belenéz Szarka szemébe. Talán ezt hívják bátorságnak? Nem tudhatom, hiszen sohasem volt benne részem. Milyen sokan vannak, akik, ki ebben, ki abban, de különbek nálam, nyomasztóan sokan. Talán mindenki, akit ismerek, képes arra, hogy valamiben megszégyenítsen. Pedig valamikor szerettem volna tökéletessé lenni, hogy minden várakozásnak megfelelhessenek. Azóta másként alakult. Beláttam, hogy teljesülése lehetetlen, így lassan ez a vágyam is elhalványult, csak a kudarc élménye eleven még bennem, amíg egy másik, ennél is nyomasztóbb, frissebb ki nem fordítja a helyéből.

*Dacolva száz veszéllyel
a partizán, a partizán . . .*

Árki hangja úgy ér, mintha jeges, nem kívánt és nem várt szélroham csapna hirtelen az arcomba, eláll tőle a lélegzetem is. A tiszta, csengő első hangokat teljes pánik zavarja össze az első sor után, elcsuklás, mély dörmögés, hogy aztán újra előbukkanhassanak valahol ugyanavval a bizalommal telt, erős érzéstől áthatva, ami az elején útnak indította őket. A végső szavak azonban már egy prózai szöveg laposságával hangzanak el. De Szarka ezeket már meg se várja.

– Ötös – vág közbe izgatottan. Kaparász, javítgat a naplóban, amit nem szabadna, és közben sunyin rám pislog, bár úgy tesz, mintha észre se venne. Amikor végzett az osztálykönyvvél, föláll, és elindul felém, de akkorra már mintha elfogyott volna belőle az érdeklődés és a tettvágy, minden mozdulatában kelletlenség lapul. Meg is áll félúton, mintha csak azt mondaná, minek fárasszam magamat, és rám mutatva még azt is hozzátehetné, „ezért?”. – Na – mondja, amikor megszólal végre valóban. Unja már, azért lett hirtelen ilyen ráérős, ilyen lassú? Talán ugyanúgy a csöngetésre vár, ahogyan én, és ugyanúgy nyomasztja őt is, hogy az meg egyre késik. Az óráját nézi, legyint. Ugyanez a kéz a következő pillanatban a padom fölött jelenik meg, a könyvemben, ahogyan széttúrja a salátalapokat, és sokáig motoz a hangjegyek és a betűk között. Leütött köröm, nikotinsárga bőr, véraláfutások – ez is a bennünket körülvevő rejtélyes viszontagságokra utal. Senki sem kivétel. Lapoz, a szőrös kézfej izgatottan jár ide-oda. Nem nézek oda, csak a hangokból tudom meg, amikor abbahagyja. – Ezt – mondja, és a kurta ujj,

a legörbült köröm odaszorít egyet az izgatottan ugráló betűk közül a megereszkedett papírra. Kifogytam minden haladékból, hát bekövetkezett végül mégis, amitől félttem. Mivel előre nem határoztam el semmit, és most már késő új kibúvó után néztem, makacsul hallgatok, még a fogamat is összeszorítom, de ha nem ezt tenném, a könyv lapjához szorított betűből akkor se tudnék semmit kikövetkeztetni, se a fölötte ágaskodó kottajelből, ezért aztán meglep, amikor meghallom saját hangomat, ahogyan szárnyalón énekelni kezdek. De hallja-e ezt más is? A torkomat elszorítja az izgalom, virrasztó lámpa éri el így a hajnali homályt. Sehogyan? Ahogy a vége felé közeledik, egyre bizonytalanabban, egyre távolabbról jut el hozzám is a hang, úgyhogy amire befejezem, nem vagyok biztos abban sem, hogy elhangzott valóban.

Kossuth Lajos azt üzenté . . .

Az is lehet, hát persze, még az is meglehet, hogy egyetlen szó sem hagyta el közben a számat, a környezet válaszai nem zárják ki ezt a lehetőséget sem, sőt, gyanúval töltnek el. Minden lehet, hiszen ami eddig történt, az is olyan valószínűtlen, hogy aligha múlhatja fölül bármi. A csönd közben óriásira növekszik, most már teljesen mindegynek látszik, hogy mi előzte meg, egy ének hangjai vagy csak ugyanilyen csönd. Amíg ez tart, álmodom – a hiány hirtelen rám vetülő fényében. A kurta idő sietségre sarkall. Ha lehetne, szívesen engedelmeskednék neki. Rosszalló melegség kerülget, de nem bír le egészen. Amikorra mégis, már messze vagyok magamtól. Kicsit szégyenkezve, de kívülről figyelem, mi történik. – Nem hallom – mondja Szarka. Erre hagyom csak abba az erőlködést, amiről

azt hittem, hogy már régen abbahagytam. Nem tudtam róla, de közben mozgattam a számát, ki-be járt fekete résén a levegő, cérnahangom visszafulladtan, lehetetlenül kalimpált. Kívülállásom hirtelen megszűnik, megint teljes súlyával nehezedik rám kilátástalan helyzetem. Érdekes, mennyire nem számít, mit határozok, abbahagyni szeretném az egészet, és mégis erősítek, megpróbálok kicsikarni magamból valamilyen hangot, mindegy, most már ez sem érdekel, mit szólnak hozzá, és még az se, milyen lesz valóban, csak legyen. Elönt a váratlan öröm, amikor sikerül. De még mielőtt túllendülnék a kezdeti nehézségeken, megakaszt Szarka diadalittas hangja. – Nagyon jó – mondja –, csak egy kicsit hangosabban! – Megállok. Az imént annyi erőfeszítéssel legyőzött görcs most visszatért, és sokszorozott erővel szorítja össze a gégémet, sőt durva hatalma most már egészen az állkapcsomig ér. Szarka azonban úgy tesz, mintha minderről mit se tudna, és lehet, hogy tényleg nem tud, de én már nem hiszek neki, vad, kétségbeesett harag támad föl bennem ellene. Amikor újra meghallom fölényes, behízelgő hangját, haragom még csak fokozódik: vágj az arcába, üsd, rúgd, harapd, karmold, törd, zúzd a mocskos pofáját! Nem a megfontolás tart vissza tőle, hogy mindezt megtegyem. Elhagytott ekkorra már minden erőm, nincs hatalmam görcsös, tompa fáradtsággal megtelt izmaimon. Szarka érzi a diadalt, és élvezni is akarja, úgy látszik, mert egészen közel mérszkedik hozzám, felém hajol. – Na! – mondja. – Még egyszer! – Nyomasztó ennyire közletről látnom a mostanra már megszürcült arcot. Elfordítom a fejemet, a mozdulat egészen önkéntelen; és sietve mással kezdek foglalkozni, de ez a más sem ad több biztonságot, nyugalmat, mint zilizált helyzetem valós bajai. Azért t ovább próbálkozom,

bár most már szégyenkezés és szorongás vegyül akaratlan törekvésembe. Ekkor harsan bele az egyre kínosabbá mélyülő hallgatásba a csengő, még mielőtt Szarka megtörhette volna. Diadalmas ordítás rá a válasz. A folyosón dobogás visszhangzik. A robbanás utóízével van tele minden. Valaki elkapja a padomról a könyvet. Táskák csapódnak. Majd a jövő órán – vélem hallani, de nem hallom a fölmentő mondatot. Lehajtom a fejemet, és ekkor megrohan a fáradság, elönt tetőtől talpig, émelyítő rohama a bizonytalan jövőbe ránt.

– Tanárúúr, csöngettek! – Nem én vagyok. Ez a szemtelen bátorság sajnos teljesen hiányzik belőlem. Nyomában teret nyer a nyílt támadás is. – Akkor gyerünk haza... – És a hátsó sorok lökdösni kezdik az elől állókat az ajtó felé, könnyen teszik, hiszen a veszélyt egyelőre nem nekik kell vállalni, átháríthatják amazokra.

– Állj! – Bizonyára nem a kiáltás ténye, hanem a kiáltás szokatlan ereje az, ami megállít bennünket. A lázas sietség alábbhagy. Mindenki egy-egy üres pad mellé húzódik, de már nem érdekli, hogy ez a sajátja vagy nem a sajátja, azt választja, amelyik a legközelebb van, s így a rendnek legalább a látszata előállhat, visszaállhat. Most, hogy ilyen váratlanul derékba tört a lendület, mindenki túl mélyre kerül a csüggedésben ahhoz, hogy bármilyen közös vállalkozás terve, eszménye is kialakulhatna akárkiben. Lógó karral, némán és üresen áll ki-ki a véletlen mellé sodorta padnál. – A semmire nem osztályozhatok – motyogja Szarka bizonytalanul, mintegy magyarázatképpen maga elé. – Ez eddig még csak egyes. – Fordítja felém véreres, bizonytalanul szürke szemét. – Vagy írjam be? – Nem tudok válaszolni, mert torkomat már teljesen eltömi az előtörekvő sírás. – Beírtam inkább? – Kétség-

beesésemben igent mondanék, de a fejemet tagadásra ingatom. Ha beírja, megbukom, osztályt kell ismételnem, osztályt, osztályt, osztályt, dörömböl bennem véget érhetetlenül. Furcsa, hogy éppen ez ilyen félelmetes, aminek nyomán azonnal fölbukkan a zokogás. Hangtalanul és könnytelenül, de teljes erejéből rázza a vállamat, amely erőtlenül csüng le a kétségbeesés hordhatatlan súlyai alatt. De a hatalma itt nem ér véget, úgy érzem belenyúl a belső részek közé is, fölforgatja a belek, a gyomor, a máj puha fészket, a tüdőt, a szívet, és kifosztja. Valaki, egy kéz, megfogja a vállamat, valaki, egy száj, azt mondja, segíteni akar, de én már tudom, mit rejt a barátságos közeledés, ismerem a gúnyt és a megvetést, nem hiszek semmit senkinek, elegendem van mindenből és mindenkiből. Egészen ismeretlen érzés ez: agyamban tovább zakatol az óra malma, pedig már semmit sem örül. Az erőszakos kéz, a mézesház száj mögül Szarka tolakszik felém, a fülemből liheg, a vállamra hajol. Bármennyire törekszem rá, nem tudok parancsolni magamnak, undorral lököttem el, engem lep meg a legjobban, hogy gyöngé, erőtlen mozdulatom milyen eredménnyel jár; a nyálkás, izzadt érintést, a lehelet bűzös páráját azonban nem tudom letörölni magamról. A legeslegvégső erőfeszítés árán jutottam el idáig, és már sehogy se tovább. Bár nem hallatszik semmi, én magam legalábbis nem hallok semmit, tűrhetetlenül rossz érzés az is, hogy esetleg engedelmeskedem, csak nem tudok róla. Váratlanul megint az az érzésem támad, mintha énekelnék. Akár kifelé, akár befelé figyelek, semmi visszajelzés nem érkezik, ami eligazíthatna. Elöttem az üres pad a rajzok és a faragások ismerős messzeségével. És ugyanilyen jeltelen bármelyik tárgy, ami a szemembe ötlök, de nemkülönben az arcok és a szavak is. Annyi min-

dennel kéne törődnöm, amivel képtelen vagyok. Már nagyon régen elveszítettem kapcsolatomat a történetekkel, és most hiába és reménytelenül próbálom visszaszerezni, hiszen ez még nehezebb, mint megtartani lett volna – és az sem sikerült. A hangokat, amik összetorlódtak a számban, most köpöm ki; hogy hogyan és hova, az szinte mindegy, az volna a legjobb, bele a pofájába egyenest.

*Éljen a magyar szabadság,
Éljen a magyar haza.*

A vörös, érhálós szemfehér fölött megrebben a szemhéj, alatta remegni kezd a megereszkedett táská, a pikkelyes bőr váratlanul életre kel. Mindez alighanem az izgalom jele. Énekeltem? Csak ez okozhatja. Akárhogy is megaláztam magamat, ez sem elég. Most már semmi. Látom az arcán, hogy elégedetlen, bár azt mondja: – Nagyon jó – de közben az osztályra néz, fordultában még sikerül elkapnom, tetten érnem a cinkos szemvillanást. Az érdektelen zúgásból hirtelen csap ki a röhögés, ő is alig tudja megtartóztatni magát, hogy ne csatlakozzon hozzájuk, még akkor is a nevetés tolakvó ingerével küszködik, amikor visszafordul hozzám. – Ha még egyszer megpróbálok... – Itt abba kell hagynia, hogy lenyelhesse a torkán akadt gombócot egy futó mosoly kíséretében – ...átengedlek – fejezi be váratlanul a mondatot visszakanyarítva mindent a kínos-keserves kiindulópontához. Az osztály kinyilvánítja vad tetszését, nemtetszését, fütyt, taps, röhögés, rikoltozás keveredik össze a levegőben, és ez az izgott csatazaj végre észretérít.

– Nem – mondom. Erre elhallgatnak. Szarka azonban

nem nyugszik bele, hogy ilyen kurtán-furcsán tegyük pontot a jól sikerült délután végére.

– Próbáld meg – duruzsolja, miközben ismét szemtelenül az arcomba hajol –, hiszen olyan jól ment már. – És miközben e kétes jelentésű folytatást mondja, úgy hogy én ne vegyem észre, rákacsint az osztályra. Hát persze hogy csak azért is észreveszem. Ó, az álnokok, hát erre megy ki a játék!

– Nem.

– Hát akkor... – Az arca lehül, a kezét széttárja, miközben ott van benne magasra tartva a toll – ...nincs más hátra, be kell írnom. – A vér a fejembe tódul, csak nem azt akarja mondani evvel, hogy hiába volt minden, hogy hiába erőlködtem? Az elkeseredett düh sose érzett erővel fordít ki önmagamból, teljes elvakultságban, minden megfontolás nélkül cselekszem. Az arcom vörös, a halántékom lüktet, a szemgolyóm majd megpattan – egész testemben reszketek. Előrehajlok, bele az arcába, bele egyenesen. Rekedt és fátyolos hangomat egészen durvává teszi az önkívület. Ijesztővé? Szarka mindenesetre hátrahőköl, amikor meghallja.

– Mit? – kérdezem, és egészen belegörnyedek az erőlködésbe.

– Hát az... – Még mindig nem sikerült elég távol kerülnie tőlem ahhoz, hogy biztonságban érezhesse magát, így jobbnak látja elhalasztani a mondat befejezését. Közben megpróbál egérutat nyerni, de én nem hagyom ennyiben, utána megyek, megkerülöm, és amikor már sarokba szorítottam, akkor kényszerítem rá, hogy színt valljon.

– Az egyest?

– Azt. – Bármennyire is kutyaszorítóba került, meg kell éreznem, hogy itt, ezen a ponton erősebb nálam, s

ezt tudja ő is, hangja és tekintete a megvert helyzet ellenére fölényességet sugall. – Kár – mondja, és hangja megremeg az álnok sajnálkozástól –, pedig már olyan jól ment. – Nem érzékelem a mondat gúnyos élet, amit az első jelentés mond, azt hiszem el. Tudom, hogy nem szabadna, mégis hiszek neki, ekkora bennem az éhség az együttérzésre. A túl hirtelen ellobbant düh helyét az elértékenyülés foglalja el, hálás vagyok neki ezért az utolsó, a kegyelemdöfést kísérő gesztusért. Hiszen tudja, és én is tudom, hogy újra próbálkoznom lehetetlenség már, tehát a fölkinált lehetőség merő hazugság, azért a vereséget könnyebb így elviselni, könnyebb belenyugodnom, ha közben hamis illúziók káprázatával játszhatok.

Az osztályban már senki nem törődik velem, de én még mindig visszahallom a régi röhögés ördögi gurgulázását, ahogy föl-le ugrál a hanglétra bizonytalan fokain. Avval vannak elfoglalva, hogy véghezvigyék szökési kísérletüket, amit, ki tudja, hányadszor, Szarka megint csak megpróbál leszerelni, már az ajtóból parancsolja vissza őket. Nem engedelmeskednek, a meghökkenés csak egy pillanatra állítja meg, fordítja vissza őket, csak annyira, hogy még láthassam, amit pedig jobb lett volna nem meglátnom, hogy a lehúlt arcokról, a kihamvadt tekintetekből megvetés és gyűlölet sugárzik felém. Engem okolnak, és nem Szarkát, hogy így elhúzódtott az óra, hogy így elpocsékolódott a csavargásra szánható amúgy is szűkös idő. De miért engem, hiszen hasonló esetekben eddig mindig a tanár húzta a rövidebbet, mindig ellene fordult a hangulat? Érzem, hogy valahol végzetesen elhibáztam a viselkedésemet, és nemcsak Szarkával, hanem az osztállyal szemben is, csak éppen azt nem tudom, hogy hol. Szarka, kihasználva a rövid megdöbbenést, az ajtóhoz rohan, meg-

fogja a kilincset, és nem enged senkit kimenni. Elkeseredett lökdösődés alakul ki az ajtónál, de eredménytelenül, az osztály bezárva hullámszik a padok között. Én még mindig a helyemen állok, én egyedül az osztályból. Tekintetem a lökdösődő vállak fölött találkozik Szarkáéval. Szarka, mintha csak erre határozta volna el magát, elengedi a kilincset, legyintve hagyja, hogy föltépjk az ajtót, és a legszemfülesebbek nyomban ki is tódulnak a folyosóra, azért egyelőre idebenn is maradnak elegen. Szarka felém tolakszik, de nem jön közel, tisztas távolságra tőlem megáll. Én a földet nézem, ő a ruháját porolja, egyikünk sem tudja eldönteni, mi legyen. Ekkor valaki hátul a homályban, miért nem gyűjtanak villanyt, megszólal.

– Énekes! – A cérvékony hangra mély dörmögés a válasz. – Énekes! – Aztán többen is bekapcsolódnak. Egyszerre mondják. Vidám kórus alakul. – Énekes! Énekes! Énekes! – Az osztály közben egyetlen tolongó tömeggé olvad, és magával sodorja Szarkát is az ajtó felé, aki hiába hadonászik a kezével, hiába tiltakozik. Ahogy távolabb kerül tőlem, azonnal föllélegzem. Belekapaszkodik az asztalba, de így sem sikerül úrrá lennie a helyzeten. Ekkor szembefordul a fenyegetően ellene tóduló osztállyal, és elkiáltja magát.

– Elmehtetek! – Üvöltésbe, vad csapkodásba fordul minden, és ugyanaz folytatódik tovább. Leereszkedem a padra, homlokom a deszkára koppan, halántékomban a fáradság tomboló nyomása lüktetve kergeti a vért. Sírok. És ekkor, ebben a döngő káoszban, ahol és amikor majdnem sikerült magamra maradnom, megérzem a jelenlétét, hogy közeledik hozzám, nem, már nem is közeledik, itt van megint. Most kéne a táskámért nyúlni, cselekedni utolsó erőm fogytán, most, amíg még lehet, amíg a többiek

után iramodhatnék, a szökés tűszúrásnyi rése amíg nyitva van előttem. Odakint engem vár az este. Egyetlen elnyújtott füzér szakadása: hahóóó! Már-már elhiszem, hogy megtettem vagy legalábbis bármikor megtehetném, amikor Szarka közeli, dörmögő hangja térít magamhoz. – Te itt maradsz. – Az osztály kiürült. Az ablakok rezzenetlenek, a lépések fölverte állott por még itt van a levegőben, a most hatalmasnak és távolinak tetsző falak között akár egy fájdalmas ének, olyan a csönd. Elfogadom. Nyitott érzéseimen át belém ömlik, és elsodor magával. Már mindegy ügyis. Tovább sírok. Az arcomat a padhoz szorítom. Szarka fölém hajol, megsimogatja a fejemet. Váratlanul és ijedten hagyja abba, leül az előttem levő padba, vissza, felém fordul, és szólongatni kezd. – Nézz ide! Na, nézz ide! – De én nem nézek. Szégyellem, hogy sírok, hogy megint nem haragszom rá, hogy közeledése újra lefegyverzett, hogy újra elérékenyültem. Megrázza a vállamat; erőszakos, nikotinos ujját megint állam alá nyomja, és megpróbálja fölfeszíteni, de én nem hagyom. Amikor vadul visszarántom, a fejem belekoppan a deszkába. Amennyire makacs vagyok én, ő legalább annyira, ilyen könnyen nem adja föl. Minden sikertelen próbálkozás csak egy-egy újabbra ösztönzi. A legnehezebben mégsem az erőszakosságát, hanem a közelségét viselem el; mosdatlan, hol édeskés, hol keserű szaga betölti a padot. Legalább vilányt gyújtana! Mintha megérzett volna valamit a feléje irányuló taszításból, most főáll, és sétálni kezd. Így legalább nem ér hozzám, és a szaga sem olyan undorítóan közeli, és teljes. Hallom a lépéseit, a padló nyikorgását, és azt is, amikor föllép a dobogóra. Fölkapom a fejemet. Mit keres ott? Fölemeli az osztálykönyvet, és . . . Beírja – mondom magam elé egykedvűen. Egészen mostanáig nem

írta volna be? Hihetetlennek tűnik nekem is, de így van. Fölemeli, becsukja, és a hóna alá csapja az osztálykönyvet. – Gyere! – szól rám.

– Hova?

– Gyere!

– A táskám...

– Hozd! – Még be se csomagoltam, most szedek össze mindent a pad homályos mélyében kotorászva, de Szarka nem vár. Kapkodva csukom be a táskát, és lódulok utána. A folyosón érem utol, az egyik kihalt osztályterem nyitott ajtaja előtt. Mintha észre se vette volna, hogy utolértem, meg se torpan, hátra se néz, csak megy tovább. Egy fehérre festett ajtó előtt megállunk. Ebben a kihalt félhomályban minden olyan ismeretlen, mintha először járnék itt. Igazgató – olvasom a kis, fekete tábláról az aranyozott betűket. Szarka kopog. Nem jön válasz. Vár. Újra kopog. Megint semmi. Pedig a réseken át, meg a föltárt kulcslyukon látni, hogy ég benn a villany. Szarka szeretné elleplezni legalább előttem a zavarát, de nem megy neki, mégsem mer újabb kopogással kísérletezni. Sokáig várunk így a teljes bizonytalanságban hányódva, mire odabenn elalszik a villany, és fölnyílik végre az ajtó. Egy hórihorgas alak, szürke öltöny, lógó, bibircsókos orr jelenik meg a résben. Ez csak a helyettes, állapítom meg csalódottan. Szarkán azonban így is egyszerre úrrá lesz a fontoskodás, mély lélegzetet vesz, mielőtt előlépne. A helyettes arca megrándul, amikor észreveszi Szarkát, láthatóan kellemetlenül érinti ez a találkozás, de már nincs is módja kitérni. Miközben a kulcsok között keresgél, hogy bezárjon, félrevonja Szarkát. Amikor megtalálja a kulcsot, bezárja az ajtót, nem zavarja, hogy közben Szarka teljes hévvel, csak éppen fojtott hangon, hogy én ne hall-

jam, magyaráz neki. Ha nem mutogatna közben minduntalan felém, akkor is tudnám, hogy rólam van szó. Amikor a helyettes fölegyenesedik, akkor látszik csak, mennyivel kisebb nála Szarka, a hóna aljáig se ér. Menni készül, de Szarka várakozóan eléje áll, s amikor látja, hogy ez is kevés, újra beszélni kezd, de a helyettes leinti.

– Majd máskor – csak ennyit hallok. Szarka köszönni is elfelejt, észre se veszi, hogy a helyettes elsiet előtte, a cementlapot bámulja, és akadozva motyogja maga elé:

– Igen, igen, igen... – A helyettes ekkor már a folyosó túlsó végéhez ért, és az udvari ajtót nyitja. Erős léptei teljesen fölverték a folyosó csöndjét. Szarka is megindul utána. Apró lépései hol sietősen, szaporázva, hol bizonytalanul, lassan kopognak. A helyettes a nyitott ajtó előtt bevárja, és tessékeli kifelé a sötétbe, de Szarka nem megy, udvariisan hátramarad, megállnak, egyik az ajtó egyik, a másik az ajtó másik oldalán, és úgy tesznek, mintha csakis rá várának. A helyettes még integet is, aminek valami olyasféle lehet az értelme: na, gyerünk, mire vársz, kifelé! Kényszeredetten, nehéz szívvel engedelmeskedem. Amikor a közelükbe érek, megtorpanok.

– Elmehetsz – recseg le rám a száraz orrhang a magosból, és én egész testemben megremegek. Nem is jutnék túl a kettejük közötti szűk résen, ha egy nyakonlegyintés át nem segítene.

Szinte suttogja csak, mintha nehezeire esne, hogy ki nyissa a száját, ugyanakkor külön-külön megformál minden hangot, még szünetet is tart közöttük, annyira aggályosan.

– É-ne-kelj! – A sárga fogak, az émelyítő pirosság azon-

ban így is, minden óvatossága ellenére, kilátszanak. Ha ez nem volna, biztosan nem fognám fel a felszólítás alpári erejét, a benne lakó tisztátlan indulat nem volna képes megsebezni. Így azonban, hogy átlátom a helyzetemet, kénytelen vagyok átlátni, megvédeni vagyok képtelen magamat. A gyöngeség abban is megakadályoz, hogy akár-csak gondoljak bármire. Most meg miért nem szól, miért hallgat olyan régóta már? A hallgatás ugyanolyan gyanús, mint a beszéd. Az öröm egyetlen forrása, hogy még lélegzem. Nemrég a csöngetést vártam, most meg már, hogy túl vagyunk rajta, semmit se várok. Hát akkor mit akar tőlem? A sárga tekintet mintha rosszullesztet jelezne. Viszket a bőröm, vakarózom. Aztán valami lassan a mellemre nehezül. Köhögök. Nézzük egymást. Néha én is megpróbálom viszonzni a kutató tekintetet, de csak nagyon ritkán, amikor akár a figyelmetlenség, akár a végső elkese-redés vagy bármi más megingatja az önuralmam. De még akkor is, bármilyen kétség, bármilyen kíváncsiság hajszol, zsugorin őrzöm magamban, ami az enyém. – Gyérünk! – Ezt se mondja hangosabban, mint amit az előbb, csak kurtábban, sokkal kurtábban. Ebből tudom, hogy nyomatékosabbnak szánta. Mosolyog, de hogy ez a mosoly a tehetetlenség, a kétségbeesés okozta haragot leplezi, azt egyenlőre nem lehet megtudni belőle, bár a nevében már most is bármi megeshet. – Velem jössz! – mondja, én megyek, minden gyanakvás, minden fenntartás nélkül. Csak az ajtóban torpanok meg, amikor észreveszem, hogy a füzeteim, a könyveim szétszórva ott maradtak a padon, és visszaindulok értük, hogy összecsomagoljak. – Mít csinálsz?

– Becsomagolok. – Egy pillanatra megállok, és bele-nézek az ingerült szemekbe. – Vagy nem kell a táska?

– Hozd csak. – Szemmel láthatóan idegesíti, megalázónak érzi, hogy megvárakoztatom, és ő nem tud ellene semmit csinálni. – De siess, ne húzd az időt! – Uaaa, uaaa, uaaa – érthetetlen zsongás gyűrűzik át az üres termen. A folyosó hallgat. Csak az üveg remeg meg az ajtóban, amikor kilépünk. A hónom alatt viszem a táskát, és úgy szorítom, mintha attól félnék, elveszi valaki tőlem. A folyosón egymás mögött megyünk, ő elől, én mögötte. Egyre jobban eltávolodik tőlem, és én nem is igyekszem utolérni. Egy fekete, gömböc árnyalak a folyosó végi derengésre vetülve, ennyi csak. Bármilyen távolról, de azért követem. Merre járunk? Olyan régóta megyünk, legalábbis nekem az az érzésem, hogy lassan az eltévedés képzelete is fölrémlik előttem, megkapaszkodik tudatom lomtárzugaiban. A zöld olajfestés végtelen mezői között visz még mindig és mindezek ellenére az út. Tehát nincsen baj, nem lehet, gondolom magamban. Keresztúthoz érünk. Elsötétül. Elfogja valami a bevetülő fényt. Ő az. Megvárt. Sötét háta hatalmassá tágul előttem. Egészen közel érek hozzá, amikor megfordul. Tekintetem nem tudja átfogni az egész alakot, csak a melle közepét, a szivarzsebből kilógó zsebkendőt, a zakó meglazult felső gombját, a kifényesedett hajtókát, a kigombolt fehér inget látom, de ezeket a részleteket a vártnál is közelebből, és élesebben. Amikor megfogja a vállamat, ez a bizalmas mozdulat szinte megszégyenít. Erős szomszúságot érzek. A nyelvem a szájam padlásához tapad, az ajkam cserepes. A kicsi, gömbölyded kezek alig érintenek meg, mégis erőszakoskodásnak érzem érintésüket. Aztán elenged, de ekkor már hiába. Szédelegve, kábán állok a folyosófordulóban. Ha visszatalálhatnék az útra, amit már magam mögött hagytam, másodszor jobban megbecsülném, az biztos, de

nincs visszatérés. Hiába kísér el a menekülés esélye, latolgatok az utolsó pillanatig, jól tudom, hogy mindez csak játék, és csak a szórakoztatásomra, az áltatásomra szolgál; ami megtörténik, ettől függetlenül történik meg. Szarka, mert ő az, hirtelen elmozdul előlem, és előre tessékel. A meglepetéstől körül se tudok nézni, annyira hirtelen változott meg a helyzet, és így majdhogynem beleverem a fejemet a fehér faajtóba, amit a fejem fölött átnyúló kéz, alighanem ágaskodnia kell hozzám, most nyit ki előttem. E zavarosan támadó, de gyorsan visszakozó viszontagságok után belépünk, én elől, Szarka utánam. Az előszobában halványszürke félhomály uralkodik, amit a tanáriból kiszűrődő halk beszélgetés csak még nyomasztóbbá tesz. Mi azonban a másik ajtó közelébe húzódunk, amelyik mögött teljes a csönd, amelyik mögött talán senki sincs. Várunk. Szarka idegesen pislog körül, a cipője orra le van ütve, azt nézi. Aztán minden előzetes bejelentés nélkül, és várakozásom ellenére magamra hagy, belép a tanári ajtaján, de a következő pillanatban már újra itt van, és ha lehet, most még közelebb áll hozzám, mint az előbb. Őriz. Ekkor, a már-már meddőnek tetsző várakozás percei-órái után kinyílik az ajtó, és kilép rajta az igazgató, katonazöld, elegáns kabát és sűrke nadrág van rajta. Odalép Szarkához, és lehajol hozzám, közben az arcán furcsa, lenéző mosoly suhan át. Suttogva, de izgatottan beszélgetnek. Jobbára csak Szarka beszél, az igazgató közben a fejét ingatja jobbra-balra, aztán vállon veregeti Szarkát, aki erre dacosan hátralép. Az igazgató meglepetten kapja föl a fejét, nem számított ellenállásra, alighanem még ennyire se. Szarka erre meghunyászkodó mosollyal kullog vissza a közelébe, és könyörgőre váltja

a hangját, de a suttogásról meg közben megfeledkezett. – De hát akkor?

– Na jó.

– Köszönöm.

– Előre.

– Előre. – Az igazgató unottan fordul el Szarkától, akit ez már nem is érdekel. Arca csillog az örömtől, és diadalmasan tekint rám, valami ilyesmit mond a tekintete: ugye megmondtam, hát láttad te is, megengedte, egyedül csak nekem engedte meg, micsoda fontos dolog ez. Bizalmas közeledését azonban nem tudom viszonzni, habár hálás vagyok neki érte, a szemem titokban megtelik könnyel, a torkom elszorul a meghatottságtól. Igyekszem egészen mást mutatni, de Szarkát most már evvel sem tudom fölbosszantani. Kitérve előttem az üres igazgatói szoba ajtaját, és előre tessékel. Valami arra indít, hogy fenntartás és gondolkozás nélkül megtegyem, amire kér. Lehajtom a fejemet, és belépek az ajtón. Ekkor veszem csak észre, hogy azt teszem, amit nem akarok, és még sincs bennem semmi ellenkezés. Sötét van. A nehéz bársony szaga s a régi bútoroké csaknem kellemes. A függönyök hasadékaán ködös, szürke fény ömlik be, az este fénye – odakinn ki-gyulladtak az utcai lámpák. Az olajos padlón porladt ár-nyékok rajza rémlik, körvonal nélküli, bizonytalan soka-ságuk, mint az álom. A bútorok és maga a padló is – gör-csök, repedések, deszkaerezet –, egészen másképpen fest, mint ahogyan képzeltem odakint. A lebegő árnyékok mö-gött ott van a súlyos anyag, szögfejek csillannak elő, kop-pan a feketeség. Figyelek, mintha érdemes volna. Az iro-da, mert itt vagyunk, az igazgatóiban, olyan tágas, akár egy osztályterem. A közepén nagy íróasztal áll. Az aszta-lon lámpa. Nem ég. Az asztal alá is belátni a középtűt

a lábaknak hagyott nyíláson, de itt már teljes a sötétség. Az ablakok mellett két öblös szekrény áll. Faragott díszítések kuszálják meg az éleket, törik át a hatalmas felszínt. Az egyik szekrény nyitva van, a polcok között fészkelő sötétség alól a rend és az összevisszaság egyforma arányban rémlik elő. Egymásra halmozva, ládákban áll a papír, fejléces kartonok, irattartókba préselt feljegyzések, jelentések, tervezetek, és még ki tudja, mi minden. Mintha beléjük látnék; pedig hát elég mogorván őrzik a titkukat ahhoz, hogy bárkit elriasszanak a közelükből. Az asztal mögött széles, oroszlánkarmos fotel terpeszkedik, a karfák mancsban végződnek, és ugyanúgy a lábak is, ott karmolnak bele a koszos padlóba, ahol nem látom már, az asztal alatt. Mintha egészen egyedül volnék, úgy állnak körül, közelítenek hozzám, távolodnak el tőlem a tárgyak. És maga a huzat is, amikor átrántja a szobán kopottzöld bárcsonyát. Nem egészen véletlenül.

A függöny ekkorra már megnyugodott, a hajlásokból fölmerülnek az ezüstpapír színű foltok. A világosság apró kis tócsái mind. Ajtó csapódik újra, padló recseg, idegen, távolinak hallott zajok hasítanak bele a nagyon is körém települt csöndbe. Tudom, hogy mindez nem sok jót hozhat nekem, mégis érdeklődéssel fordulok hátra, még mielőtt a recsegve, tompán őrlődő beszélgetés bármit is a tudomra adhatna. Szarka jött be, és vele van az igazgató is. Az igazgató nem foglalkozik velem, a szekrényhez lép, az iratok között turkál, előhúz valamit, megnézi, visszat teszi, mást keres, azt is megnézi, a táskájába csúsztatja, és ránk ügyet se vetve visszamegy az ajtóhoz, kinyitja, kilép rajta, és magunkra hagy. Szarka az íróasztal sarkánál áll, se nem mögötte, se nem mellette. Talán csak hogy enyhítse a felemás helyzetéből adódó kényelmetlenséget,

azért rendel engem is magához, mert egyébként sincs értelme. Közelebb megyek hozzá, de én az asztal másik végét kerülöm meg, és így a bő, oroszlanos karosszék két tőnk közé kerül. A penészes szagú, bársonnyal bevont kárpit ekkor megérinti meztelen combomat – rövidnadrágban vagyok. A szűrős-szűrős felszín, mint patkány bundája dörgölődik a bőrömhöz, mégsem hőkölök vissza, legyőzöm az erős viszolygást, a gyomromat szorongató undort, és még szorosabban hozzányomom a térdemet, a combomat a szűrős anyaghoz. És nem bánom meg, mert ahogyan elsimul a tüskés felszín, valamerre lelapulnak a sörtéi, hűvös és tiszta lesz az érintése, akár az üvegé. Nem vártam rá, de amilyen váratlan, olyan jólesik. Dohányíz, rekedtség – csak akkor figyelek föl rá, amikor már egészen durván kezdi tépázni a nyugalmamat. Egy-egy pillanatra visszatér az iménti békesség, ahol se nem láttam, se nem hallottam, az az érzéken kívül eső csodálatos birodalom, ami nem volt más, mint saját tudatlanságom. A rekedtes hang, a padlórecsegtetés azonban nem marad ennyiben. A szívós ostrom végül is teljes eredményre vezet, már nem térnek vissza a kábulat várva várt percei, csak Szarkára figyelek, mintha kizárólag tőle függenék. A torkát köszörüli, aprókat köhenti a szája elé emelt tenyerébe, s a felfogott köhögést szétkeni az arcán, a maradékot meg a nadrágja seggébe törüli. Csak nem mondani akar valamit? Pedig olyan jól megvoltunk eddig.

– Na – kezdi, és kinyújtja felém a kezét, megragadja a karomat, és beleránt a fotelba. – Ül le! – mondja, miközben egyensúlyomat elveszítve megtántorodom, s belesüppedek a fotel üveges, zöld bársonyába, de úgy látszik, ahhoz nem elég mélyre, hogy a folytatástól megmeneküljek. – Énekelj! – löködik elő Szarka torkából

a már unásig ismert, de soha meg nem szokható fölszólítás. Tudtam, hogy ez következik, hogy nem kerülhetem el, mégis meglepődöm. Az arca, ez a sárga, pergamenfényű arc titokzatosan közelít hozzám. Ülök, és mégis alacsonyabb nálam. Ez hogy lehet? Térdre ereszkedett, azért van. Először nem figyeltem rá, csak most, hogy könyörgésre fogta a dogot, ötlött a szemembe. Érzek iránta némi szánalmat, talán még többet is, mint amennyit megengedhetnék magamnak. Mégis, elhúzódom tőle, amikor hozzám ér. Hideg és nedves keze a combomra tapad, de riadt viszolygásom érezve meghátrál, leejti a kezét. Az arca azonban itt marad, ugyanabban a kínos közelségben, ahol volt. Hátrább csúszom a széken, ide is követ. Egyre súlyosabb teher, moccanni se tudok tőle. A másnapos borosta a bőrömet súrolja, nedves ajka a fülemhez ér, úgy suttogja: – Itt nem hallja senki. – És ekkor összezárul a szemhéja, szűk és zavaros tekintete eltűnik alatta. Attól, hogy behunyta a szemét, az arca mintha még közelebb került volna hozzám. – Csak én – teszi hozzá suttogva. A hangja csaknem elcsuklik, majd hirtelen könnyed és gúnyos lesz. – És nem nevetnek ki. – És kíméletesen elnyomja a szája szögletében fölvirradó mosolygást, de úgy, hogy azért lássam. Amire nem szeretek emlékezni, arra emlékeztet. Az osztály ezerfejű szörnyetege, a tátott szájjal nevető arcok, a hadonászó kezek, az egész hullámozó, őrzöngő sokaság, ahogy ellenem támad. Önmagába mar? Csapdába estem. Tovább hátrálok, a fotel bársonybevonatú támlája a hátamnak feszül, és nem enged tovább. Az izgalom elborítja a tekintetemet, vörös karikákat gyújt és hamvaszt el előttem, halk tengermorajjal itatja át a hallásomat, a bőrömrre álmos zsibongást terít, de ezen

a minden érzékelést kifosztó, kifosztani látszó ködön át is hallani vélem Szarka nehézkes szuszogását, látni a szemében meglobbanó romlott, sárga fényt, érezni a szájából terjengő rossz gyomorszagot, s a borosták háborzongató csiklandását az arcomon. Vége, mindennek vége van, ez fordul meg a fejemben, mert magam már nem tudok segíteni magamon, ezt érzem, ezt tudom, és ekkor, bár nem hallom a csikorgását, nem látom a fényét, kinyílik az ajtó. Szarka hirtelen hátrahőköl, megugrik, én is megérzem az izmaiban föltámadt szokatlan erő áramutását, és ez valamelyest magamhoz térít. Végighordozom a szobán fölszabadult tekintetemet. A félig nyílt ajtó keretéből sikerül kihámoznom az igazgató szürke alakját, aki bár félig hátat fordít, úgy érzem, mégis engem, minket figyel. Amikor belép, lépései nyomán hihetetlen erővel recseg meg a padló. Észre se veszi Szarkát, aki a közelébe oldalog, és miközben ő a szekrényben, majd az asztalfiókban kutat, izgatottan beszél hozzám. E fojtott beszédnek csak a foszlányai jutnak el hozzám, hozzá meg talán még annyi sem. Igaz, hogy ő közelebb van, de én meg minden erőmet összeszedve figyelek. – ...nem akar. – Egy torokköszörülés még azt is fölszabadítja végül, hogy: – ...még mindig. – Én, kihasználva a zavart helyzetet, amelyben senki sem figyel rám, lecsúszom a székről, és a bizonytalan homály védelme alatt egészen az ablakig jutok. Itt megállok, a táskámat két kézzel szorítom magamhoz, és nekidőlök a falnak. Arcomat az utca kigyulladó fényei felé fordítom. Odakint az akáclobok közé gabalyodott lámpákból makacsul dereng a fehér világosság. Szarkára, az igazgatóra, a karszékre, az asztalra, akárcsak a többi érdektelen tárgyra egyformán nehezedik rá a szoba áthatol-

hatatlan, súlyos homálya. Ekkor gyullad ki az asztali lámpa, amelynek fénykörében az igazgató hajlott háttára látok. Pár másodperc, és máris fölegyenesedik, összeszedi az asztalra rakott papírokat, és megindul kifelé, a nyitott ajtó irányába, hiába küldöm utána kétségbeesett, kérő tekintetemet. Szarka pulikutya-szorgalommal lohol a nyomában, és magyaráz, magyaráz, magyaráz. Az igazgató, mielőtt becsukná az ajtót, mert Szarka ide, az ajtórésbe is befurakodott, kényszeredetten visszafordul, mire Szarka kénytelen kihátrálni az ajtórésből.

– Folytassátok csak – mondja sietve, és becsukja maga mögött az ajtót. Szarkának, mire visszafordul hozzám, már a diadal téveszthetetlen kifejezése ül sokat próbált arcán.

– Gyere ide – mondja boldog tudatában annak, hogy ismét ketten maradtunk. Nem mozdulok a kérdő tekintet súlya alatt sem. Amikor észreveszi, hogy nem teljesül az akarata, türelmetlenül dobbant a lábával, de mivel ez sem segít, mégis úgy dönt, hogy inkább megpróbál úrrá lenni türelmetlenségén. Erőltetetten mosolyog. A csábítás mellett kötött ki hát. Átlátok a mesterkedésén, és mégis engedek neki. Az előbbi viszolygás, ami olyan vad ellenállásra készítetett, mindenestre oldódni kezd bennem. Lenézek a padlóra, részben azért, hogy leplezzem határozatlanságomat, zavaromat, részben azért, hogy időt nyerjek. Az ismerős motívumok, a poros derengés, a kopott, sárga erezet, a szeszélyes, sötét rések megtagadva minden ésszerűséget felváltva hol az ott-honosság, hol az idegenség érzetét sugallják. Egyre kényelmetlenebb lesz a helyzetem, és így egyre alkalmatlanabb az időhúzásra. Az indulás és a maradás között habozva topogok, és fészkelődöm. Viszket a bőröm, és

nem tudom megvakarni, mert amikor oda akarok nyúlni, akkorra már nem tudom, hol is viszket valójában. Amikor azonban lemondok a cselekvésről, újra kezdődik a viszketés. A figyelmem közben teljesen kikapcsolódott, nem vettem észre azt sem, hogy Szarka a közelemben lopakodott, a hátam mögé került, és így meglepetésként ér, amikor hátba taszít. Előrelódulok, vad igyekezet indít meg elveszett egyensúlyom nyomába, de mire megtalálnám, újabb lökés lendít ki belőle. Ellenállásra nemhogy lehetőségem nincsen, de még gondolni se tudok. Ekkor már, ha jobban figyelek, észre kellett volna vennem, újra a régi fotel előtt állok. A lendület, ami adott egy lélegzetnyi szünetet a megtorpanásra, most újra támad, és én lehuppanok az undorító, zöld bársonyra. – Na! – szakítja meg sietős lihegését egy nyögés erejéig Szarka, miközben a karszék oldalához kerül. Kezét a támlára teszi, ott megcsúszik, hozzáér a vállához. Megrázkódom, de olyan durván és hirtelenül, hogy félek, megbántottam. Ő azonban mintha észre se venné. Valami mégis megpattanhatott benne, mert azt látom, hogy egyre zsugorodik, egyre kisebb lesz, ráncosabb és gyűröttebb az arca, egyre lejjebb csúszik, már a térdemnél van, már ott se. Alulról néz föl rám, a padló homályából, és így egy békához hasonlít, ugyanúgy lüktet a tokája, és a szeme is ugyanolyan meredt és nedves. Csak nem sír? Befátyolosodik, s még el is csuklik a hangja a megindultságtól, annyira, hogy nem értem meg, amit mond, csak a szájáról olvasom le, ahogy könnyörög, egy hal némaságával tátogja el. – Énekelj! – Bármennyire is tudtam, hogy ez következik, ez vár rám, csalódott vagyok, és úgy érzem, nincsen, ami megenyhíthetné a csalódottságomat. Mivel nyerhetett meg, hogy most ezt érzem ha-

rag helyett, ezt az elsőprő szomorúságot? Segíteni szeretnék neki, szinte egy vagyok a szándékaival. Még a saját lehetőségeimmel is megpróbálok szembefordulni. Forróság önti el a torkomat, ami a fulladáshoz hasonlít. Sajnálom, a könnyeket ez csalja elő a szememből. Olyan fáradtan és tompán liheg, mintha nehéz teher cipelése közben állt volna meg, csak azért, hogy szót értesen velem, nekem segítsen. – Jót akarok neked – mondja mentegetőzőn. És ebben, különösen most, egyáltalán nem kételkedem. Meleg lehelete ugyanekkor végigsiklik lúdbőrző combomon, megborzongok tőle. Fázni kezdek, talán éppen a fáradtságtól. Lecsúszom a székről, hogy kikerüljem a párás lehelet fűjtását. – Ül vissza! – csattan rám a kijózanodott hang, mintha nem is ez búgott volna a fülemben az imént a meghatottságtól kótyagosan. Engedelmeskedem. Valószínűleg éppen azért, mert nem tudom átlátni a hirtelen pálfordulás teljes jelentőségét, és képtelen vagyok megérteni az okát. Mintha nem venné észre, hogy a parancsoló hangnem eredményt hozott, vagy csak nem hiszi el maga sem, könnyörgőre fogja megint a dolgot. A búgó hang, a könnyes szem, a lehajtott fej aztán, amikor észreveszi magát, a szégyentől torzul el, egész lényét ekkorra már a bosszúvágy hatja át. A szőrös, kurta mancs előrenyúlik, belemarkol a combomba, a csontomig hat a szorítás, a körmök kékes lyukakat vágnak a bőrömbe, s apró véraláfutás-holdakat hagynak maguk után. És itt, most, ahol és amikor semmi sem számít már, hirtelen fölszárnnyal egy önfeledt dallam a közelemből, mintha senki sem énekelné, mintha maga alkotná magát, olyan, mentes minden testi kísértéstől. Üveg hűvöse, simasága, az lehet ilyen, ahol kitapinthatatlan, belülről. Az az érzésem, csak ki kéne

nyitni a számat, és eltalálna hozzám, az enyém lehetne örökre. Micsoda ajándék! Annyira meglep, hogy nem tudom elfogadni, hiába zakatol bennem a kísértés. Hova nem juttat a meg nem szolgált érények kívánása: kitátom a számat, mintha én énekelnék. Ülök csak tátott szájjal a zöld bársony havába süllyedve, de ekkor meg már a hang nem hallatszik, mintha csak erre várt volna, mintha csak én riasztottam volna el. Ekkor téved a tekintetem Szarka arcára, látszólag behunytt szemem pengeélnyi résén lesek ki, és így Szarka nem veszi észre, hogy látom, ezért aztán gátlástalanul cselekszi, ami jól esik neki: merev vigyor rántja szét egyszerre a szája szögletét. Időbe telik, amíg észbe kap, és legyűri magában a föltolakvó jókedvet. Minden óvatosságról megfeledkezve kinyitom a szememet, és ekkor teljes erővel föltör torkomból a sírás, még jóval előbb, minthogy rágondolnék. Rossz ízű szökőkút. A nyál elkenődik az arcomon, a könnyel vörösre dörzsölöm a szememet, ami ettől megtelik káprázó foltokkal. E foltok játékán át is józanul látom azonban Szarka arcát, ahogyan megpróbálja meglepődését s a nyomában támadt megbánást elleplezni. Böfögés ingere, csuklás kényszere kínoz, és hiába harcolok ellene, a zokogás ösztöne mindent szét ráz, elkever, fölszabadít és bemocskol. A teljes testemet elborító izzadság hideg hulláma alatt rázkódom.

– Na, ne sírj!

– Ne...m sí...rok...

– Dehogynem.

– Má...már ne...e...m, nem. – Letörlöm az arcomat, és tényleg, az, hogy megszólaltam, hogy hosszú idő után sikerült megtalálnom a hangomat, mindegy, mi-

lyen siralmas állapotban, mintha valamelyest enyhített volna a kétségbeesésem.

– Töröld meg az orrod! – Felém nyújtja a zsebkendőjét. Nem akarom elfogadni. Félretolom a kezét, és elkezek a zsebemben kotorászni.

– Nekem is van – mondom, de nem is keresem, anyyira reménytelennek ítélem az ellenkezést. Szarka egy elnéző mosoly kíséretében még közelebb tolja az arcomhoz a koszos, az összegyűrt-ragadt rongycsomót. Bármennyire is undorító, most már nem utasíthatom vissza, nincsen semmi indokom. Elveszem hát. Megpróbálom megtörölni vele az orromat. A savanyú szag hányásra ingerel. Inkább a kezem fejével mázolom szét az arcomon a taknyot, és közben úgy teszek, mintha a zsebkendőbe törölném, aztán visszaadom Szarkának, aki elveszi, és zsebre gyűri minden gátlás nélkül. Nyugtalan lelkiismerettel veszem tudomásul, hogy becsaptam, nem is merek egyenesen a szemébe nézni, megint a földet bámulom.

– Köszönöm – mondom.

– Nyugodj meg!

– Már nem sírok. – S erre megint a torkomban érzem a szorítást, de a váratlan inger amilyen gyorsan újratámadt, olyan gyorsan el is enged. Úgy érzem, megszabadultam tőle végleg, és nem kell félnem, már semmitől. Szarka is tisztos távolságba húzódik tőlem, onnan figyel, küldi felém előzékeny hunyorításait.

– Próbáld meg még egyszer!

– Tessék? – Úgy teszek, mintha nem jól érteném. Szarka erre mintha elszégyellné magát, lesüti a szemét, a zakója gombjával babrál, de azért nincsen zavarba. Végül is, bár nehezen szánta rá magát, csak előáll újra a régi ké-

réssel, úgy látszik, képtelen belenyugodni a kudarcba, akárcsak én. És ezért nem ismer kíméletet.

– Énekelj!

– Nem, nem megy... – mondom, de már az utolsó hangokat meg se tudom formálni, elejti őket a szám, belekeveri a nyomukban fölhabzó sírás örvénylésébe.

– Nem, nem tudok. – És most úgy érzem, sikerült egy pillanatra úrrá lennem az indulataimon, és sikerült kimondanom azt, amit olyan régóta ki kellett volna mondani már. Biztos vagyok benne, hogy ez elég lesz, hogy most aztán tényleg befejeztük.

– Itt nem hall senki. – Hát mégse, még mindig nem adta volna föl, nem lettem volna elég világos talán? Az arca megint közel kerül az arcomhoz, szinte előnt a borízú lehelet, de most szokatlan józansággal mérem föl, fogadom el, és igyekszem mérsékelni a felém áradó hamis jóindulatot. – Segíték – mondja. Fölharsan az iskolacsengő. A váratlan hangra megrázkódom. Indulni készülök, de Szarka elállja az utamat. – Nekem nincs több órám – mondja.

– Nekem se – ismerem be.

– Tudom – mondja. – Nézd, itt van a könyv. – És elém teszi a sajátját. Ebből is ugyanaz a pállott bor- és dohányszag árad, ami a leheletéből. Megsárgult körme ott pattog a kották alatt, fölött, ahogyan az utat próbálja mutatni nekem, aki nem tudom követni, ahogy nem tudnám akkor se, ha meg volna bennem a szándék. Szemem végigfut legalább a szövegen.

Zengje dal és büszke ének:

Hej de szép a hősi élet,

Ha bátor szívvel, éles karddal

Csatára készen állsz.

Már maga ez is a tökéletes ismeretlenség számomra, hát még a kották minden lehetségesnél kiismerhetetlenebb világa. Azokat szemügyre venni se merem. Körülnézek, hátha kínálkozik valami megoldás, és elodázhatom még tovább a feladatot. Szarka előttem térdel a szőnyegen, ölében a könyv, és a fejét felém emeli várakozón és türelmesen. Magam sem hittem volna, hogy ez még egyszer megtörténik velem, de belekezek.

– Zengje... – de már itt elakadok. Egyszerűen nem tudom, hogy milyen hangon kellene elkezdenem. Pusztán elolvasni is nehezemre esik. Silány próbálkozásomat Szarka kitörő örömmel fogadja. Alig várja, hogy elakadjak, máris lelkes helyeslésben tör ki.

– Jó, nagyon jó, csak folytasd! – De nem folytatom.

– Nem, nem volt jó.

– Dehogynem.

– Á... – mondom, és legyintek.

– Akkor kezd előlről!

– Előlről?

– Ahogy akarod, nekem mindegy.

– Hát, megpróbáljam? – kérdezem. Inkább csak magamtól és nem azért, hogy választ kapjak rá. – Zengje...

– Talán most sikerült volna túljutnom a kezdeti nehézségeken elakadás nélkül, de lehet, hogy ezt csak azért gondolom, hogy módomban legyen őt hibáztatni, amiért közbevágott.

– Zengje dal... – Amikor észreveszi, hogy a segítség csak még nagyobb zavarba ejtett, magyarázkodni kezd. – Hát így, így valahogy. – Nem találok semmi különöset a pár kiénekelt hangban, amiket még külön-külön meg is rezgettetett a nyomatékosság kedvéért, de az megvilágosul előttem, hogy nem volt véletlen eddigi

viszolygásom, egyszerűen képtelen vagyok utánozni. És ez a sokadik, s talán a többihez hasonlóan meddő föl ismerés most ráébreszt születésem balsikerére. Mohón, de sikertelenül kezdek kutatni az ellenérvek után. A csönd kínosan hosszúra kezd nyúlni, míg nem a borízú hang újra előkapaszkodik belőle. – Na – mondja biztatón, és egyben csodálkozva is. – Hát nem próbálsz meg? – Hallgatók. Nem azért, hogy bosszantsam, és még csak nem is szántszándékkal, egyszerűen képtelen volnék bármi másra. Készültem rá, hogy válaszolok, hogy megmondom, megmagyarázom jobban, miért nem megy, miért nem tudom folytatni, miért nem akarom, de egyszerűen bennem akadt a szó, és ez már nekem is megmagyarázhatatlan, hogy hogyan. Megfogja a térdemet, de ez az érintés nem erőszakos, mint az eddigiek, mintha egészen távolról ereszkedne a bőrömre a hideg tenyér, így aztán el se húzódok, lenézek rá, tekintetem találkozik zavaros tekintetével. Nedves a szeme, mintha sírna. Mint ha könnycsepp gördülne le az arcán a bő zsírpárnák, a puffadt bőrtüremlések között. Káprázat mozdítja el, oltja ki a képet. A kimerültség utolsó lökései alatt rázkódik minden. Elengedi a térdemet, és fölemeli a kezét, az arcom felé. Csak nem megüt? Összerezzenek, az arcom elé kapom a kezemet, hogy védekezzem, de már későn, ha valóban meg akart volna ütni, már régen megüthetett volna. Nem tette, s ez arra vall, más volt a szándéka. Hogy mi, sohase tudhatom már meg, mert látva védekezésemet, útközben megváltoztatta a mozdulatot, mintha csak a homlokát akarta volna megtörölni. Nekem meg nem marad más, mint a szégyenkezés, hogy így félreismertem. Olyan sokáig ülünk egymással szemben egyetlen szó és mozdulat nélkül ezután, hogy már

arról is kezdek megfélekedezni, miért vagyunk itt, és hogyan kerültünk ide tulajdonképpen. Odakint teljesen be-sötétedett. Egy szorítás jelzi a karomon, hogy ő nem feledkezett meg rólam, és hogy neki fogyott el előbb a türelme. – Addig nem mész el, amíg nem énekeltél – sziszegi a fülemben. Megpróbálok fölemelkedni a székről, talán csak azért, hogy meggyőződjem szándéka komolyságáról, hogy próbára tegyem. Durván lök vissza. Elvetemültségem ekkor újabb próbálkozásra ösztönöz. Ökölrel vág mellbe. – Énekelj!

– Nem.

– Na jó, szóval nem akarsz énekelni.

– De, csak nem tudok.

– Hogyne tudnál.

– Nem.

– Az előbb is . . . – Ahogy rám pillant, elakad a szava, de azért kivágja végül mégis a befejezést, bár érzi ekkor már, hogy rajtakaptam a nyilvánvaló hazugságon. – . . . milyen jól ment. – Biztatásnak szánta, én meg gúnyolódásnak érzem. Amikor látja, hogy ezen az úton nem jut semmire, másképpen próbálkozik. – Azt akarod, hogy megbuktassalak? – Hogy kérdezhet ilyet, nem akarom, hát persze hogy nem, de egyben azt is tudom, ha van igazság a földön, akkor ezt kell tennie; ezért nincsen erőm másra biztatni, pedig a saját érdekem szerint azt kellene. – Ha nem énekelsz, nincs mire osztályoznom, meg kell, hogy buktassalak – bonyolódik bele a magyarázkodásba. – De ha megpróbálsz, akárhogy sikerül, az már a legrosszabb esetben is kettes. – A könnyek el-mázolódtak az arcomon, hiába próbálom letörölni nyálkás mocskukat, nem tudom. Hátamban az átizzadt ing jeges érintése. Most kezdem csak érezni, ahogyan az iz-

galom alábbhagy bennem, milyen hűvös van itt. – Na, énekelsz, vagy nem énekelsz? Ne húzzuk tovább az időt. – Vastag órát vesz elő a mellényzsebéből, nikotin ette újjával sokáig kaparász az üvegen, majd rám néz. – Mert én nem érek rá. – Kivár egy kicsit, aztán teszi hozzá. – Öt percet kapsz.

– Nem.

– És ha segítek? – Közelebb csúszik hozzám, és rázendít, nem sokat teketóriázik. Miközben énekel, kellemetlen leheletét egyenesen az arcomba fújja. Minden önuralmamra szükségem van, hogy ne lökjem el magamtól. Sikerül megtartóztatnom magamat, még csak el se fordulok, szembenézek vele végig, sőt még valami halvány mosolyfélét is az arcomra erőltetek. Befejezte. Éppen a nadrágját porolja mélyen a térde fölé hajolva, amikor kinyílik az ajtó, és az igazgató néz be rajta.

– Na, mi lesz?

– Megyünk már, megyünk – kapkodja a hangját Szarka.

– Sikerült? – kérdezi az igazgató. Szarka erre megiramodik az ajtó felé, de az igazgató annyira szűkre húzza a rést, hogy Szarka nem fér ki rajta, és így kénytelen a tisztes távolságot megtartani. Ettől persze a torkán akad a magyarázat, amit pedig nagyon szeretett volna elmondani. Az igazgató ránéz a szűkre szabott résen keresztül, végigméri, aztán becsukja maga mögött az ajtót. Szarka a puszta ajtóra mered, és olyan sokáig áll így, mintha közben teljesen megfélekezett volna rólam, én meg nem merem, de talán nem is akarom figyelmeztetni.

– Készülődj! – szól rám, amikor végre ráeszmél a helyzetre, visszazökken a régi kerékvágásba. Nekem nagyon nehezemre esik a dolog. Sehogyan sem boldogulok, hol

ez, hol az esik ki a kezemből, vélem, pedig a táskán kívül semmi sincs nálam. Mire valahogyan összeszedem magamat, rengeteg idő telik el. – Na, mi lesz már? – És nem tudja, talán nem is akarja leplezni a hangjában bujkáló csalódottságot, ingerültséget. Már az ajtót is kinyitotta, s csak arra vár, hogy kilépjek rajta. Kint vagyok az előszobában. Szarka is kijön, becsukja az ajtót, és nyomban el is tűnik szemközt a tanáriban. Az ajtó nyitva maradt utána, ezen át látom, ahogyan sietős mozdulatokkal söpri a táskájába az asztalon maradt könyveket, füzeteket. – Várj! – vélem hallani a benti, visszhangos ürességből kicsit eltorzítva a hangját. Ekkor veszem észre, hogy a folyosóra néző ajtó is nyitva van előttem. Kilépek rajta. Kicsit nehezemre esik így alattomban, szó nélkül távozni, de nem tudok ellenállni a kísértésnek. A holnapra, a holnaputánra, amikor amúgy is kénytelen leszek találkozni vele, most nem gondolok. Határtalan önzésem saját érdekeim fölismerésétől is visszatart.

A porló vakolat, mert ezt kaparászom a napsütötte falnak támaszkodva, ujjam nyomán a sárga keramitkockákra pereg. Ősz van. A meleg ritkás hullámokban tör át a levegőn. Ilyenkor mintha otthon volnék, úgy fedezem föl a távoli nap mindig is édes ízét az ajkamon. A fejem fölött a barackfa ritkás lombja; a levelek élükkel állnak bele az ég halványkékjébe, és mintha közben is egyre csak távolodnának. Néha idáig csapja a meg-meglebbenő szél egy-egy porfelhő szagát, ennyi az egész, ami elér hozzám az iskolaudvarból. A rosszízű zajok elnyelik egymást. Egyetlen hol erősödő, hol gyöngülő, de mindig távoli zümmögés marad belőlük. Azt

is mondhatnám, hogy csönd van. Itt-ott kiloccsan a falra egy-egy csábítóan érthető beszédfoszlány, s ez csaknem megzavar. Szerencsére, amilyen váratlanul jött, ugyanúgy el is tűnik, és magával viszi tárgyaltan zavartságot. Ezek a pillanatok, ha egyelőre nincs is komolyabb következményük, jelzik, hogy hol vagyok, és hogy mire számíthatok. Ha hátranézek, és néha meg kell tennem, már csak a saját érdekemben is, látom, látnom kell az udvar sajátos csataterét: a szürke porfelhők rongyolódó burkában ruhák, arcok villannak föl, tűnnek el. Ha nincs közvetlen veszély, ha nem veszek észre semmi gyanúsat, nyugodtan fordulok vissza ismét a falhoz. A lepergő vakolat puha homoklisztet ereszt magából, és ez a liszt az ujjamra tapad. Már-már megint sikerül a nap-sütés üvege alá húzódnom, alig hiányzik valami, hogy teljes biztonságban érezzem magamat, amikor valaki egy marék homokot szór az ingembe. Dühtől reszketve fordulok vissza, és az udvarnak ez a képe már nem ugyanaz, amelyiktől olyan nyugodtan fordultam el az imént. És nézelődés közben újra meglöknek, Bodor volt, robban bennem a fölismerés, amikor meglátom eliramodni magam mellől. A homok ekkorra összekeveredett a bőrömről hirtelen kiülő izzadsággal, és csípni, marni kezdi a bőrömet. Egyszerre kéne a homokot kiszedni az ingemből, és most már lassan a nadrágom alól, a gatyámból is, és bosszút állni azon, aki mindezt elkövette ellenem. Ráadásul még meg is lökött a piszok, forr föl bennem a méreg. Nemhogy egyszerre, talán még külön-külön sem lehet eleget tenni maradéktalanul mind a két feladatnak. A homok úgyis elpereg, vesd a bűnös után magadat, határozok. Ekkorra már mindenhol gúnyos arcok merednek felém, és tátott szájjal kiabálják:

– Énekes, énekes, énekes... – Most aztán mit csináljak, melyik után iramodjam? Egyszerre minden úgyse tudnék bosszút állni, ha nem fognának össze ellenem, akkor se. Találomra választok ki valakit közülük, aki éppen a szemem előtt van. Kergetni kezdem, ekkor még nem tudom, hogy ki az, és még nem is érdekel. Összevissza kacsázik. Nem baj, mert evvel is csak magát fárasztja. Kicsit késve jövök rá, miért csinálja; el akar keveredni a többiek között. Ekkor kényszerülök rá, hogy foglalkozzam vele, ki is az tulajdonképpen. Könnyű izgatottság fut át rajtam, nem az öröm és nem a félelem érzése ez, talán a kettőből keveri sietségem, amikor Bodort ismerem föl az üldözöttben, ő az, hát persze hogy ő. Kétségbeesett igyekvését, ahogy ide-oda ugrál az udvar lézengő népe között, most már nyugodtan, sőt lenézően figyelem, figyelhetem, hiszen avval, hogy fölismertem, minden esélyét elveszítette. Ő még nem tud erről, és ez csaknem mulatságossá teszi a helyzetet. Nem, most már nem téveszthetem el. Ismét foglalkozhatok egy kicsit magammal, az alkalmat, habár nem hívtam, elfogadom. Érzem, hogy a homok már szétfolyt az ingem alatt. Ami nem tapadt bele a hátamon az izzadt bőrbe, az lecsurgott, amíg az alsónadrág gumija meg nem akasztotta. Futás közben a homokszemek alákerültek a gumi alá, és csaknem véresre horzsolták a bőrömet. A fáradtság és a kellemetlen, viszkető fájdalom egyre több izzadságot présel ki a bőröm alól, s így egyre kilátástalanabbá válik a helyzetem. Tehát döntésre kell vinnem a dolgot. Minden erőmet összeszedem, egyetlen, kétségbeesett rugaszkodásra összpontosítok, hogy evvel utolérjem Bodort. Amikor látom, hogy nem sikerült, hogy tévedtem, egyetlen kanyarulattal, egyetlen közismert, ócs-

ka csellel egészen más irányba, az udvarnak egy másik részébe térített, mint ahova ő maga bevette magát, először a kétségbeesés lesz úrrá rajtam, elhagyom magamat, azután a düh szorítja össze bennem a maradék erőt, és sarkall egy újabb, az előbbihez hasonlóan kétségbeesett, és nem több sikerrel kecsegtető rohamra, majd a sírás fojtogat. Szerencse, hogy az elhatározást csak jókora késséssel volna hajlandó követni a tett, de addigra már egészen mássá alakul minden, nincsen mit követni, és ha van, akkor sem az, ami abban az indulat keltette forró pillanatban olyan szerencsésen elveszett. Most a vad indulatot, a sötét kétségbeesést hétköznapien egyszerű számítás váltja föl: ha lassú és egyenletes tempót diktálok, akkor a kanyarokat, a cseleket mindig megnyerem, ő fárad hát ki hamarabb, s ha már elfogyott minden ereje, akkor jövök én, és azt csinálom vele, amit akarok, a pofáját verem szét, azt, a szemtelen pofáját egyenest. Már nem röhög hátrafelé, nem mutogat csúfalkodón az ujjával, a rózsás pír is hamvadni kezd az arcán, a kimerültség fehér foltjai kezdenek kiütközni a bőrön. Nemcsak ő, a többiek is észrevették a fordulatot, már nem gúnyolnak, nem röhögnek ki, de azért még egyelőre vele éreznek együtt. Megpróbálnak segíteni neki, a bátrabbak keresztezik az utamat, megpróbálják elvonni a figyelmemet, belém ütköznek, de nem sok eredménnyel. Semmi nem téríthet el attól, amit akarok, megcsinálom akkor is, ha mindenki ellenem szegül, ha mindenki megpróbál jobb belátásra bírni, akkor a leginkább. Csak a vastag, szürke por van előttem, amibe a lépéseim csapódnak, meg az a szürke hát, amit nem tudok már elvéteni, akármilyen távol kerüljön is tőlem, vagy akármilyen közel nyomuljon hozzám. – Énekes, énekes,

énekes... – A csúfolódás hulláma újra fölfelé kapaszkodik, s bár mindenki érzi, hogy ez már nem az igazi, engem tovább taszít a kétségbeesésbe. Bodor is érzi, hogy itt az utolsó lehetőség, megpróbál úrrá lenni kimerültségén, hátrafordul, s egy gúnyos fintor erejéig az arcomba nevet. Csak azért nem roppanok össze, mert szereztem némi tapasztalatot, és olyan takarékosan védekezem, mintha vén és cinikus belátás irányítana. Megszűnik számomra a külvilág. Mintha túlságosan sok erőt éreznék még mindig magamban, egyenletesen futok tovább, pedig az ujjam hegye már megérintette a kabát szürke hátát. Ettől egészen megbokrosodott, minden tartalék erejét elpocsékolva iramodik neki, ide-oda cikázik, ugrál és forog. Az ujjamban itt van a megfeszült test érintése, s az utolsó kétségbeesés, ami idáig gyűrűzött az izmokon át. Tudom, hogy nemsokára ismét találkozunk, készülök rá, vigyázok, hogy ne veszítsem el a fejemet. És a megugrások, a szökések egyre rövidebbek. Kétszer vagy háromszor engedem így továbbfutni, mire megérlelődik bennem az elhatározás, hogy most. Visszanéz, mintha tudomást szerezne valami rejtélyes módon arról, ami bennem zajlik. A tekintetünk találkozik. A szeméből eltűnik a vad csillogás, mintha ő maga is beletörődött volna a vereségbe. Egy pár pillanat, és megáll magától, szembefordul, a ziháló mellkas, a tátott száj, üss meg, majd erre ingerel. Megsajnálom-e? Mire ismét a valós helyzethez térek vissza, jelentős hátrány fogad, amit be kell hoznom. Ez fölébreszt, és visszakormányoz eredeti célomhoz. Megpróbálok ismét csak az erőmmel gazdálkodni, és semmi mással. Gyerünk! A lendület elragad, de mielőtt végleg célhoz vezetne, fölcattan a jelzősengő rövid sortüze. Az évek alatt belénk ivódott ref-

lex folytán vigyázzba dermedünk. Én is. Egészen közel vagyok hozzá, de hát hiába. A következő csöngetés után, ami a sorakozót jelzi majd, még megpróbálkozhatnék, de lemondtam már, hiszen, ha sikerül is, ilyen rövid idő alatt mit tudok kezdeni? Mire megérkezik a második csöngetés, csalódottan nyújtom ki a kezemet, hűlt helye felé. Csak a sorban találkozom vele, ahol a többiek áthatolhatatlan fala őrzi meg tőlem. Ott áll az első sorban, a sorakoztató tanárok szeme ügyében, és onnan integet hátra, mutat számárfület, és mozgatja hangtalanul a száját, de úgy, hogy én leolvashassam róla, mit mond. – Énekes, énekes, énekes... – Annyira csalódott és fáradt vagyok, hogy most még ez a megaláztatás sem képes kihozni a sodromból. Magam elé nézek a porba. Bármí megtörténhetik velem, és nem érzek miatta felelősséget. Fölemelem a fejemet, és a tekintetünk összehatókozik. Bármilyen kényelmetlen helyzetbe kényszerül ezáltal, engem néz még menet közben is. Az arcára visszatértek a zavartalan, piros rózsák, a haját elsimította, kézzel megigazította benne a hullámokat, a szemébe visszalobbant a szemtelen tűz, a mindenkit megvesztegető magabiztos csillogás, az előbbi megvertségnek nyoma sincsen. És nem áll be a szája, azóta is folyamatosan csak ezt ismételteti: – Énekes, énekes, énekes... – Nem bírom elviselni a rám szegeződő tekintetet, le kell sütnöm a szememet, én térek ki, én adom föl. Az osztályajtó előtt a folyosón megállunk. Puskás, aki a hatodikkal együtt vezetett idáig, most odafordul Bodorhoz, a kedvencéhez, és tőle kérdezi meg:

– Milyen órátok lesz?

– Számtan. – Sietős tanárok állnak meg egy-egy pillanatra, sietős félmondatok erejéig.

- Hányadik?
- A nyolcadik bé.
- Ki van velük?
- Kovács...
- Nem láttad?
- A tanáriban... Jön, mindjárt jön...

- Na, menjetek be - mondja sietve Puskás, mert a folyosó végén már az igazgató is fölfigyelni látszik a csődületre. A kinyíló ajtón egymást taposva, lökdösve tódulunk be. Időközben sikerült a hátsó sorból előbbre furakodnom, így elértem, hogy nemcsak én rugdosom, lökdösöm azt előttem igyekvőt, hanem ugyanígy lökdösnek és rugdosnak engem is, akik utánam következnek.

Az ajtó mögötti hirtelen tágasság olyan váratlanul ér, és olyan szemérmetlenül kínálja föl az alkalmat tervem megvalósításához, hogy a meglepetéstől csaknem megint elszalasztom a kedvező pillanatot. Dobog a padló, száll föl az olajos por, az otthonos, a megszokott légkörben mindenki a megszokott módon baktat a helyére, jóval később borul föl majd csak a rend. Látszólag ezt teszem én is. De csak látszólag, mert közben olyan szorosra zárom az öklömet, hogy elfehérednek a bütök a kezem fejen, és letérek szokásos utamról, az ablak melletti padsor folyosójába lépek be, aminek a közepén már ott áll Bodor. Azt hiszem, nem vett észre, mert nem figyel rám, a szomszédjával beszélget, talán rólam, mert nagyokat nevetnek. Azért nem bízik semmit a véletlenre, Paulovics mögé húzódok, akinek széles háta jó rejtékhelynek bizonyul. Csak az utolsó pillanatban lépek ki mögül, amikor már akarom is, hogy lásson. Nem hisz a szemének, a helyem felé fordul, hogy ott

keressen. Ekkor fedezi föl, hogy valójában mi történt, bár érteni még mindig nem érti. A kezét tétovázva emeli az arca elé, bizonytalanul hátrálni próbál, de már vak erővel lendül előre az öklöm. Valami szörnyűségre várok, de annyit se érzek, mint reggelente, amikor a disznóól deszkapalánkját döngetem, puhán, szinte barátságosan fogja vissza, nyeli el egy kiismerhetetlen közeget a lendületet. Talán nem talált, rémlik föl azonnal a bizonytalanság bennem, és a kudarctól való félelem rémképeket kerget elébem. Hirtelen nem tudok úrrá lenni a helyzeten, átlátni a történeteket, gyomrom remeg az izgalomtól, a tekintetem homályos. Ellentámadást várok. Védekezően görbedek össze, hogy a rúgásokat, a pofonokat valahogy elviseljem. Már az is megfordult a fejemben, hogy menekülnöm kéne, gyorsan, gyorsan vissza a helyemre, amikor végre megvilágosodik előttem a látvány. Meglep, ami most előttem tárul, és kételkedve fogadom, mintha csak káprázat volna. Bodor mélyen előregörnyedve áll, feje a térde magasságában, az arcát a tenyerébe temeti. Most meginog. Előredől, de nem esik el, önkéntelen mozgással szerzi vissza az egyensúlyát, mintha nem tudna egészen magáról. Egészen a tábláig viszi a vak lendület, ahol összeroskad, de csak guggolásba, úgy látszik, arra azért jut a figyelméből, hogy a térdére, meg a ruhájára vigyázzon, megőrizze őket az olajos padlótól. Most fölegyenesedik, és felénk fordul. Meglepett moraj fogadja a látványt. Az orrából dől a vér, már az egész arcát összemázolta vele, piros foltok éktelenítik a fülét, az arcát, az állát, a homlokát, mindenütt, sőt, minden elővigyázatossága ellenére, még a fehér ingére is jutott néhány csepp a vasalt gallér és a kikeményített ingmell tájékán. Ő is csak most, ahogy vértől ragacsos ke-

zét elvette az arca elől, döbben rá, mi történt vele, és most kezd el vadul, kitátott szájjal üvölni. Hosszas csönd telepszik a sorok közé. A tanár, Kovács, még nincs sehol, és talán éppen innen, a hiábavalóság érzéséből táplálkozik Bodor fölháborodása, aki most egy lélegzetnyi szünet után újabb üvöltésébe kezd. Az arcán, ha lehet, még jobban szétmázolja a vért és a taknyot. Nem nézek rá, a padlót bámulom, úgy megyek vissza, kicsit tétován és félve a helyemre, de csodálkozásomra senki se akadályozza az utamat, elhúzódnak előlem, és némi viszolygással, de mindenképpen tisztelettel vesznek körül. Vannak, akik máris együttérzésükről biztosítanak. Jó volt, jól megadta neki, más efféle közbeszólások követnek. Az elégedettségbe, amit érzek, csalódás vegyül. A helyemen állok, és megkockáztathatom azt is, úgy érzem, hogy körülnézzek. Ez lett volna hát az, amire annyi fáradsággal készültem annyi kitarató reggelen át? Bodor még mindig üvölt, de már az általános zaj, az osztály morajlása elnyeli a hangját. Így lassan csökken a lendülete, míg végül abba nem hagyja, s a grimaszok is le nem oldódnak az arcáról.

– Jön, jön... – szalad végig az osztályon a hír. Még mielőtt elcsöndesülnénk teljesen, valaki közbekiabál.

– Hülyék, csak vicc volt. – A fölháborodás moraja magasra csap. A hirtelen támadt izgalomban egészen megfeledkezünk a veszélyről, és nem vesszük észre Kovácsot sem, aki ekkor már valójában megjelent a kitárt ajtóban, és igyekszik előretörni a tanári asztal, a dobogó felé. Minden a feje tetején áll, de ő úgy tesz, mintha ez nem zavarná. Hatalmas, görnyedt alakja az osztály fölé magosodik. Lehajtott fejjel, rosszkedvűen néz szét fö-

löttünk. A magába fordult arcon gúnyos mosoly rezdül át, megszólít bennünket.

– Na, mi lesz? – És ráncos, fáradt arcából az arcunkba szegezi szúrós, csodálkozó tekintetét. A kérdésre azonban nem vár feleletet, az asztal fölé görnyed, fölapozza az osztálykönyvet. Közben csönd lett, mind vigyázzban állunk, pedig senki se szólított föl rá, senki nem kiabált velünk. – Leülni! – mondja, amikor fölnéz az osztálykönyvből. – A hetes? – kérdezi, mert látja, hogy senki nem marad állva. A hetes föláll, és már indulna is kifelé, de megállítja. – A helyeden is jó lesz. Meghallgatja a jelentést, beír, becsukta a könyvet. Főlegyenesedik és a tábla felé fordul, a kezébe veszi a krétát, hogy hozzákezdjen az órához. Ekkor veszi észre a vértócsát, ami ott éktelenkedik közvetlenül a dobogó előtt. Megáll a kezében a kréta. Nem merek oda nézni. Megszólal, de alig jut el hozzám a hangja, talán éppen azért, mert biztos vagyok benne, hogy nekem szól, hozzám beszél egyenesen. – Ki volt az? – Jelentkezнем kéne. Lezárt szemhéjam mögött a fekete üresség, akármilyen elkezdődhet benne, de abba is maradhat ugyanaz. Nézz szembe a tényekkel, legalább annyira, amennyire szembenézhetsz – próbálom jobb belátásra bírni magamat. Nem könnyű, de amennyire elkerülném, ugyanannyira hajlok is a szóra. Rátámaszkodom a padra, félig föltolom a karommal a fölsőtestemet, de mielőtt végleg fölállnék, kinyitom a szememet. Anélkül, hogy feltűnően körül kellene néznem, minden a szemembe ötlük. Bodort látom, aki kifeszített mellel, legalábbis nekem úgy tűnik, véres arcát pimaszul előretolva ott áll az osztály fölött. Árulkodni fog, szorul össze a gyomrom. Igen, ezt kellett volna elkerülnöm, ezt szerettem volna megelőzni, de nem sikerült. Szemre-

hányást teszek magamnak, hogy miért tétováztam az előbb olyan sokáig, és olyan ügyetlenül. Bodor felém néz, és megvetően biggyeszi le az ajkát, aztán Kovácshoz fordul, ekkor már kint van újra a katedra előtt.

– Ö... ö... Ő volt az – mondja, és felém mutogat, de mielőtt befejezné a mondókáját, Kovács félbeszakítja.

– Takarítsd el! – mondja, mintha nem is hallotta volna azt, amit Bodor mondott, és a vértócsára mutat. De hát miért? Rossz a lelkiismeretem, s attól csak még rosszabb, hogy nem értem. Bodor nem ellenkezik, elnéz az osztály fölött, megvert arca olyan, mintha nyugodt volna, belletörődést sugároz. Már nem keresi az igazságát. Csalódott, ebben is, csalódnia kellett. Tekintetem belemar a tárgyakba, de képtelen megragadni őket. Nyílik és csukódik az ajtó, Bodor eltűnik mögötte. Elkezdődött az óra, de én most nem tudom követni még Kovács világos és szórakoztató magyarázatát sem, és nem értem hangos derűtséget fakasztó tréfáit, pedig régebben, idáig szinte rajongtam mindezért. Az óra a megszokás medrében folyik, a történetek ettől fogva látszatra senkit sem érdekelnek már, elmúlt, vége van, és kész; csak én tudom, én érzem, hogy nem maradhat ennyiben. Kovács barázdált arca olyan, mintha pók szötte volna be, e mögül a különös háló mögül figyel és irányít bennünket, játszik velünk. Mindez csak mellékesen ér el hozzám, figyelni a becsukott ajtót figyelem egyedül, hogy mikor mozdul meg a kilincs, mikor nyikordul meg a sarokvas, és így tovább. Nem kell sokáig várnom. Óvatosan nyit be, hogy ne zavarjon. Kezében ott van a vödör és a felmosórongy. Odamegy a vértócsához, leteszi a vödröt, belemártja a rongyot, kicsavarja, törli föl a vért, újra megáztatja, újra kicsavarja a rongyot, olyan szakszerűen és

aprólékosan teszi mindezt, mintha örömét lelné benne. Már semmi se látszik, mégsem akarja abbahagyni. Kovácsnak kell közbeszólnia, aki, úgy látszik, nagyon is világosan látja, mi történik körülötte, bár többnyire semmi jelét nem adja ennek a tisztánlátásnak, sőt tervszerűen, néha egyenesen körmönfontan leplezni igyekszik. – Elég lesz – szól rá Bodorra mielőtt az túlzásba vihetné ügyeskedését. Bodor szó nélkül engedelmeskedik, fogja a vödört és a rongyot, és megindul kifelé. Amikor eltűnik, egészen megkönnyebbülök. Nem hittem volna, hogy egyszer majd ennyire nyomaszt a jelenléte, így hát nem is készültem föl erre a változásra. A pusztá figyelmem annyira elfáraszt, hogy lihegek. Nem sokáig tart a pihenésem, egy perc sem telik bele, újra nyílik az ajtó: Bodor jött vissza. Se Kovácsra, se az osztályra nem vet egy pillantást se, megy egyenesen a helyére, veszi elő a füzetét és a könyvét, s kezdene bele a vázlat másolásába, hogy pótolja elmáradását, de Kovács hangja megint kibillenti a nyugalomból, ami felé pedig olyan kitartóan és olyan egykedvűen igyekezett. – Mosakodj meg! – Az arcán az ellenkezésnek még csak elfojtott indulatát se fedezhetem föl, ellentétben a várakozással, sőt, ez az újabb jövés-menés ugyanolyan örömet okoz neki, mint az előbb az, hogy abbahagyhatta, legalábbis a látszat ezt mutatja. Én biztosan föllázadtam volna már, elrontottam volna, és végképp, mindent magam körül ennyi méltánytalanság láttán. Amikor visszajön, nem véres az arca, a hideg víz ismét előhívta a megcsúfolt rózsafoltokat, visszaállt a bőr hamvas csinossága. Mozdulataiban is újra fölfedezhetem a régi fölényességet, mintha nem is most zúztam volna tönkre, semmisítettem volna meg, csak pár perccel előbb. Már a füzeté fölé hajol, és ír szorgalmasan. Én meg, akit

pedig semmi nem zavart, még mindig az óra elején föl-
ütött üres lap előtt görnyedek, és szorongva gondolok az
otthoni kapkodásra, amikor majd nem tudom megkér-
dezni senkitől, mi volt a házi feladat, miről is volt szó
a múlt órán. Anyámék Bodorhoz küldenek, és én nem
merem azt mondani, hogy nem megyek, úgy teszek, mint-
ha elindulnék, és a sarkon vagy valahol kihúszom az
útra szánt időt, és azt mondom, hogy nem volt otthon
náluk senki, ami nyilvánvalóan nem igaz. De még ez,
a jövőtől való groteszk félelem se képes jobb belátásra
bírní, nem tud rávenni arra, hogy úrrá legyek levertsége-
men, és elvégezzem praktikus teendőimet, amiket pedig
hiába odázok el, végül is csak nekem kell elvégeznem,
pótolnom, csakhogy akkor még jobban szégyenkezve majd.

Már kint vagyok az utcán, hátam a szögletes vaskorlát-
nak nyomódik, a délutáni szél a hajamba fúj, szárnyán
a föld, a nap, a víz szaga kavarog, s e kavargó foszlányok
mögött ott van a mozdulatlan ég, hibátlan kékje az arcom-
ba ásít. A kezemmel takarom el a szememet. Ekkor tu-
dom meg, hogy hívatnak. Mitró hozza az üzenetet, gyű-
rött arcából egy együttérző, sajnálkozó mosolyt küld
felém, aztán sietve áll tovább. Szédülök, úgy tele van min-
den a messzeséggel. Biztosan Mitró találta ki az egészet,
gondolom magamban, csakhogy a bolondját járassa
velem, s azért állt odább olyan hirtelen, nehogy rajta-
kapjam a hazugságon. De hát, ha így van, vagy ha csak
lehet is, akkor miért hiszek neki? Mert bárhogyan gon-
dolkozom, közben elindultam, és most már visszafelé
megyek. Ha nem igaz az egész, valahogy arról is meg kell
bizonyosodnom, hát nem? Távozásom fonala váratlanul

gombolyodik vissza: az udvar, a sárga keramitkockák, a lépcső, a folyosó, az üresen kongó lépések, az alkony hályogával belepett ablakok során, mintha egészen más volna mindez, mint amikor idefelé elkísért. Az utolsó ablakban megállok, és visszanezék a néptelen udvarra. Lehet, hogy csak azért állok itt az ablak előtt, és bámulok érdeklődést erőltetve magamra, hogy halogassam a megérkezést, de ezt nem vallhatom be semmiképpen, bár jobb volna, ha tudnék róla. Gyűrött papírdarabokat sodor a szél az egyik kerítéstől a másikig, meg száraz faleveleket, és fölkavarja, és egészen idáig, az ablakra szórja a port. Sokáig állok így, mintha volna valami értelme a várakozásomnak. Van időm. Ráérek. Nem zavar senki. Ezeket kell foglyul ejteni, kihasználni, e ritka, békés perceket. Magamtól kéne abbahagyni, mert ha kényszer vet véget neki, megromlik minden íze az eddigi örömnak is, de képtelen vagyok rá, pedig érzem, a múlt idővel egyre nő a veszély. Körülöttem csengeni-bongani kezd a folyosó hűvös, dermedt homálya. Egyre éberebben figyelek, de nem hallok semmi gyanúsat magam körül. Az ég kemény kéksége, amit látok, s a Duna illata, amit megérezek, az üvegen át is elbódít. A váratlanul és némán megrohanó balsejtelem szavára fordulok csak hátra, de ekkor már a szuszogása is hallatszik meg a ruhasuhogás, ahogyan föléem hajol a ... a ... helyettes – szorítja össze a gyomromat a fölismerés. A szürke öltöny bőven ömli körül csontos, hórihorgas alakját. Az orrát elcsúfító veres bibircsók leereszkedik hozzám, és vele együtt, és még közelebb a nyakkendő meglazult hajókötel-csomója. Tekintetének útját elállják a szűkre eresztett szemhéjak. Főlegyenese-dik, megköszörüli a torkát, köhécsel. Amikor megszólal, a hangja már valószínűtlen magasságban a fejem fölött

bugyborékol ki a száján. A ruha szövetéből, az inguüellből, a keze nikotin ette bőréből egyforma dohányszag árad. És mindez így együtt sem elég ahhoz, hogy kimozdítson az ablak vonzásából, abból a vad bizonytalanságból, ami a piszkos üveg mögött kavargó udvar látványából árad felém.

– Nézelődünk, nézelődünk? – rémlenek össze a gúnyos hangok nagy megkésve szavakká, s öltik magukra netántan egy-egy mondat külsőségeit.

– Hívtattak – nyögöm ki az illúzióromboló választ.

– Igen?

– Mitró mondta. Az irodába.

– Hát akkor? – Az arc odafönn elsötétül. – Mire vársz?

– Csak megálltam, hogy bekössem a ci... – Nincs időm lehajolni, elkapja a gelléromat, visszaránt, majd előrelódít, az igazgatói szoba ajtaja iránt, hogy alig tudom kapkodni a lábamat a túlméretezett lendület után, de azért, bár ezt senki se várja tőlem, befejezem a félbehagyott mondatot, akkor is, ha százszor inkább csalódást, mint elismerést keltek vele. – ... pőmet. – Sőt, talán csak azért, hogy a helyzet kínosságát fokozzam, még egy kis magyarázatot is fűzök hozzá. – Mert kioldódott. – És ez ráadásul még csak nem is igaz. Meglazult, azt érzem, de ki nem oldódott. A hatás nem is marad el. A helyettes ingerültsége kihűlt, és módszeres gonoszsággá változott.

– Na, gyerünk! – mondja, amikor pedig megyek. Talán csak azért, hogy véget vessen a további meggondolatlan fecsegésnek. Tehát mégsem hiányzik belőle némi jóindulat? Bármennyi előnyt szereztem a kéretlen lendület szárnyán, pár lépéssel az ajtó előtt mégis megelőz, pedig nem

siet, komótosan süllyeszi és emeli meg lépéseit a vastagtalpú cipő. Mintha a szél fújná, úgy leng-lobog a nadrág, talán egyenest a csódivat ellen. Megáll előttem, kinyitja az ajtót, és betessékel. Az ismerős előtérben sötét van, de csak annyira, mint a folyosón, így azért eligazodhatom, a tanári ajtaja zárva, de az igazgatói nyitva van, igaz, hogy csak egy résnyire, de ezen a résen villanyfény vetül be az előtér sötét padlójára. Megérintem a kilincset, de nem merem benyitni az ajtót, mert az a legkisebb mozdulatra is erős nyikorgásba kezd. Megvárom hát, amíg ő löki be mögülem, a fejem fölött átnyúló kézzel. – Ide – mutat be az asztali lámpával félig megvilágított igazgatói irodába. Én, követve az utasítását, belépek, de ő nem jön velem, egyedül vagyok az irodában, aminek tárgyait az asztali lámpa fénye különös, már-már baljós megvilágításba helyezi. Az ajtó nyitva maradt mögöttem, és a nyíláson most úgy gomolyog be és idebent úgy oszlik el a sötétség, akár a füst. Ha visszafordulnék, és a nyitott ajtón át eltávoznék, alighanem senki se állná el az utamat, és én mégsem teszem, sőt, nem is gondolok a menekülésre. Idegen szag terjeng a poros levegőben, beleszimatolok, mélyen a tüdőmbe szívom, egészen addig, amíg köhögésre nem ingerel, de ekkor se ismerem föl. Tekintetemet a padló olajos repedései közé mélyesztem, és ez legalább olyan haszontalan igyekezetnek bizonyul, mint az előbbi. Unalmas és kényelmetlen is egyszerre figyelmemet örökösen az előzőekhez hasonlóan hiábavaló célok irányába erőltetnem, de mivel nem találok jobb elfoglaltságot, akárhányszor abbahagyom, újra és újra ehhez kezdek hozzá. Megrezen az ablaküveg, nyikordul a padló, percegnek a bútorok, a legapróbb, a legjelentéktelenebb zajok is belekerülnek a megfigyelés végsősoron nem általam írá-

nyitott vonzásába. Lassan az az érzés, ami még nem meggyőződés ugyan, de nincsen messze tőle, kezd úrrá lenni rajtam, hogy én okozom ezeket a zajokat, amikhez a valóságban semmi közöm, és még hallani is alig hallom őket, én lebbentem meg a függőnyt, én borzoló szét a papírokat az íróasztalon, és az a különös és ismeretlen szag is, ami csordultig tölti a szobát az én ruhámból szivárog elő. Kezd kényelmetlenné válni a várakozás. Kezdetben örültem neki, hogy időt nyerhetek vele, azt gondoltam, és most, amikor hozzájutottam az előnyeihez, csak a hátrányaival számolok, azok nyomasztanak, és miattuk akár azt se bánám, ha az egésztől megszabadulhatnék. Örömmel és reménykedéssel fogadom, amikor odakint az ajtó előtt lépések hangzanak föl, majd egy beszélgetés kivehetetlen kezdete. – Ide zártam – hallom ki az érthetetlen mormogásból. A hangról tudom és érzem, hogy folytatása valaminek, és emlékezem rá, hogy a tulajdonosával az imént találkoztam, mégis úgy érint meg, mintha teljesen idegen volna. Ugyanekkor fölébredt bennem a gyanú, hogy mindez csak tévedés, képzelődöm, és talán még mindig az udvaron, a fal mellett állok az este súlyával a vállamon, akár az ellenkező irányba is elindulhatnék, mint ahova látszatra ezidáig eljutottam már. A kinti jövés-menés megélénkülése ébreszt csak rá, ajtók csapódnak, köszönések foszlányai jutnak el hozzám, lépések zaja veri föl az előszobát és a folyosót, hogy az idő mégiscsak elmúlt, és nem csupán a képzeletemben, hanem teljes valóságában magával sodort, valaki a tanári ajtajában, aki utoljára csukta be, halkan, de azért úgy, hogy idáig hallom az olajozott kattantást, megforgatja a kulcsot. Ismét teljes csönd járja át az épület eresztékeit, szinte megropogtatja, ahogyan kiteljesedik. Senki sem

törődik velem, és ez alkalmat ad arra a következtetésre, hogy talán megfeledeztek rólam. Belső nyugtalanságom azonban ellent mond ennek a következtetésnek, mintha valaki egy rejtett résen át most is figyelne, úgy érzem, és csak arra vár, hogy valami ide nem illőt, valami gyanúsat cselekedjem, hibázzam valamit, és máris előjön, vagy csak ide küld valakit, hogy megbüntessen. Semmi külső jel nem mutat arra, hogy elképzelésemnek bármilyen alapja volna, de ösztöneimben egyre erősebbé válik a bizonyosság, hogy így van, figyelnek. Viszket a lábam, és nem merek lehajolni, hogy megvakarjam, nehogy azt higgyék, szökni akarok, köhögés ingerel, és nem merek köhögni, nehogy azt higgyék, segítségért kiáltok, e tisztázatlanul hamvukba fojtott cselekvések elviselhetetlen tompultsággá alakítják a fáradtságot, amikor már nem tudom azt se megítélni, hogy amikor el akarom kerülni a cselekvést, valóban elkerülöm-e, és amit meg akarok tenni, azt valóban megteszem-e, vagy pedig mindennek az ellenkezője az igaz. A hosszas bizonytalanság állapota után, hogy enyhítsem izületeimben az álldogálás okozta nyomást, topogni kezdek, nem törődöm avval se, hogy így esetleg magam ellen hangolom őket, akik, most már szilárdan meg vagyok győződve róla, hogy léteznek, s a megfigyeléssel foglalkoznak. Megpróbálok elképzelni, hogy kik lehetnek, de se a tanárok közül senkit, se az igazgatót, se a fűtőt, se a takarítónőket nem tudom beleképzelni ebbe az alattomos szerepbe. Szarkára szívesen gyanakodnék, de ha behunyom a szememet, mégsem őt látom magam előtt; szürke öltönyben, egyforma mind, magos férfiak sűrögnek a szomszéd szobában. Ezen az oldalon eddig nem volt semmiféle szoba, a fal közvetlenül az udvarra nézett, tehát most, a várakozásom ideje

alatt kellett hogy hozzáépüljön a megfigyelőszoba. Nekik ez semmibe se kerül. Bármit véghez visznek, ha megszületik bennük az elhatározás. A szoba nincsen megalapozva, a padló kinyúlik az udvar fölé, a réseken ki lehet látni a keramitkockákra, a szürke por lábnyomoktól megviselt szőnyegére. Csak úgy döng a padló a lépéseik alatt. Lehetetlen megszámolnom hányan vannak, a nagy igyekezet olyan gyors mozgásba keveri őket. A falon térkép függ, fölismerem, az iskola térképe. Valaki, aki eddig az asztalra görnyedve ült, kiszakadva a többiek jövés-menéséből, most megfordul a székén, s nádpálcájával rábök a térképre, mielőtt behorpadna a papír, korogva megcsúszik rajta a pálcá. Ahogy egymáshoz fordulnak, összenéznek, a társuk elé tolnak egy-egy összeírt papírt, jegyzetelnek, olvasnak, bölintanak, mosolyognak, a fejüket ingatják, vagy a tenyerüket a homlokukhoz emelik, egy szóval az egész viselkedésük arra utal, hogy egy szervezet tagjai, akik titkos szabályokat követnek, közös céljuk érdekében végzik vagy halogatják a tennivalókat. Annak, aki nem ismeri ezt a célt, tehát minden kívülállónak, különösnek, sőt nevetségesnek tűnhet mindez, ami őket teljes valójukban leköti, és többnyire untatja is, de nekik ez az életük. Egy másik, hátat fordítva a térképnek, valami fölismerhetetlen tárgyat emel elő egy, az asztal közepére helyezett papírdobozból, most a zizegő selyempapírok megszámlálhatatlan rétegét bontogatja le róla. Többen feléje fordulnak. Egy köteg papír. Valami jelentés. Olvasni kezdi. Néhányan mögéje állnak, és a válla fölött belenéznek a papírokba. Megpróbálok én is odafigyelni, de egy szót se tudok kivenni a sietős, suttogás bélelte beszédből. Csak nem rólam van szó? Ahogy fölébredt bennem a

gyanú, egyszer majd ugyanúgy el is alszik, de addig nem tudok mit kezdeni vele. Alighanem ők tartanak fogva, az ő akaratok, hogy itt legyek, fölöttébb furcsa hát, hogy ugyanakkor úgy tesznek, mintha nem is tudnának rólam. És hiába próbálom fölhívni magamra a figyelmet most már köhögéssel, vakarózással, dobogással, bármivel, igyekezetem nem vezet eredményre. Pedig nagyon szeretnék változtatni a helyzetemen, már az sem érdekel, rontok vele, vagy javítok. Tervem nincsen, de az is eredmény, hogy a szándék már megfogant. Körülnézek, ezt csak szabad, belehallgatok a sipító csöndbe – minden olyan, mintha senki se volna a közelemben, se sehol az egész iskolaépületben. A vakmerőség furcsa érzése lesz úrrá rajtam, amit eddig még nem ismertem, és arra indít, hogy néhány lépést tegyek az asztal felé, még a kezemet is kinyújtom. Azt reméltem, hogy evvel cselekvésre bírom őket, sikerül kierőszakolnom a nyílt közbelépést, de tévedtem, látszólag semmi nem történik most sem. Mit csináljak? Túl nehezen evickélek ki a kényszerek beláthatatlan hálójából, nehezen se, nem, nem, sehogy. S ha mégis sikerülne egyszer, akkor már minden késő lesz, minden, de minden késő, ahogyan a szerencsém ismerem. Éppen föladni készülök a menekülést, mintha csak erre valók volnának ezek a lemondó megjegyzések, meg hogy palástoljam velük, mennyire bánt a kudarc. Ha ismerném a mozgatórugókat, helyzetem végső okát legalább, a szabadulásba is nagyobb meggyőződéssel fogtam volna, s nem kellett volna megrekednem az első bátortalan kísérlet zátonyán. Ha hátranézek, a zavaros, szinte eszméletlenségig zsúfolt emlékezet fogja el a tekintetemet, s már eleve a kedvemet szegi, meg se próbálok eligazodni a múltban. S hogyha csak avval törődnék, ami előttem van? Képtelennél kép-

telenebb föltételezések várnak, amiknek minden részletéből csak a bizonytalanság süt elő. Elsiklik érzékeim között a régi és az új, a távol és a közel, és miközben mindezt föl ismerem, gyanúsán közel engedem magamhoz a sírást, teljes erővel támad rám, és egyszerre minden irányból, a gyöngeség. Vagy bennem lakik éppen, szánnivalóan bennem? Közben odakint a szabadjára engedett világ elvégzi, amit a közreműködéssel nem sikerült neki.

Nem árny, nem képzelt alak, csapódik az ajtó, nyikorg a padló, amikor átmegy a szobán. Most megáll. Csak nem fölöttem? Az esélyek, a lehetőségek latolgatása egyre kevesebbet mond, szinte semmit. A megvalósulás úgyis mindig a legképtelenebb fordulatokat hozza, mintha a csalás maga volna. Amikor elkezdődik végre valami, a befejeződésről nem is beszélve, mindig legalább annyi csalódást érzek, amennyi elégtételt. Egy kéz ereszkedik le a vállamra. Bármennyire is tudtam és vártam ezt a találkozást, most a meglepetés fénye torzítja el. Ki lehet az? A hosszú, nyikorgó lépések, az ajtócsapódás mintha egyenesen a szekrényből hozták volna elő. Szól is hozzá, de nem értem, képtelen normálisan kiejteni a szavakat. Talán ő is érzi, hogy zavart keltett, s ez némi belátásra inti. Elenged, mohó késpenge-szorítása lecsúszik a vállamról, mintha csak azt mondaná, nem te vagy, tévedtem, elmehetsz. Pár lépés. Az asztalhoz megy, az arca megjelenik az asztali lámpa fénykörében, miközben gyanús neszt csapva a papírok között turkál. Könyéig süllyed el bennük a keze. Az igazgató. A föl ismerés csalódással tölt el, és nem nyugtat meg, ahogy pedig várható lett volna. Alig leplezi az idegességét. Valamit végre előhalászott a papírok közül, megnézi, forgatja

a kezében, de el már nem olvassa, visszaejti a többi közé. A keze lecsüng, a tekintete az asztalra mered, mintha már meg is feledkezett volna rólam, és azt se tudná, hogy itt vagyok a szobában, bár hozzám beszél, úgy tesz, mintha nem nekem szólna.

– Az ellenőrződ! – A szája se mozog, úgy préseli elő, talán egyenesen a gyomrából a hangokat.

– Nincs nálam.

– Hol van?

– A táskámban.

– És a táskád? – Úgy tesz, mintha nem látná, hogy a hónom alatt szorongatom, és én is úgy teszek, mintha nem szorongatnám ott. Vagy tényleg ennyire megfeledkeztem volna magamról?

– Bent hagytam... az osztályban – teszem hozzá mintegy magyarázatképpen. Remegni kezdenek az izmaim, és lúdbőrös leszek az ijedségtől, ahogy megvilágosodik előttem helyzetem fonákja. A hazugság tényével már előre számoltam, de hogy a kimondása ilyen közel sodor a lelepleződéshez, arra nem gondoltam. Megpróbálok menteni, ami még menthető, eldugni a táskát valahova. A nagy igyekezetben majdnem leejtem, úgy-hogy utána kell kapnom. A feltűnő mozdulat ráadásul még zajjal is jár, mintha levertem volna valamit. Pánikba esem, de azért sikerül véghez vinnem a tervemet, a táska a hátam mögé került, de olyan feltűnően tartom ott, hogy csak az nem veszi észre, aki nem akarja, rejtegetek valamit, és ez elveszi a siker okozta kevés örömemet is. Ő közben semmit se változtat unott pózán, kimerültség, fáradtság lepte arcát belefördítja az árnyékba, és így különben lámpafény itatta alakja még idegenebbé és még titokzatosabbá válik.

– Menj érte! – Hát evvel meg mit akarhat? Szerencsére időben kapcsolok, és nem fordulok meg, hogy az ajtó felé induljak, hanem hátrálva teszem meg az utat, és így is lépek ki az előszobába. Ha foglalkoztatta volna egyáltalán a viselkedésem, hát meglehetősen furcsának kellett volna találnia, de ahogyan hátralesek az ajtóból, látom, hogy még csak utánam se nézett. Ha ad is ez némi biztonságot, azért sietve megyek végig a folyosó sötétkéi ablak-sora előtt, mintha kergetnének, és csak bent, az osztályban roskadok le a padra mellemre vonva a táskámat, ott, ahol látszólag végleg ledobhatom hazugságom terhét, megszabadulhatok tőle, akárcsak a lelepleződés veszélyétől, még akkor is, ha a kettő nem ugyanaz. Visszafelé könnyebb lesz, akkor már ismét igazam biztos tudatában lehetek, és erre nagy szükségem is lesz, mert megalázkodás nélkül szeretném elviselni mindazt, ami rám vár. A látszólag világos események mögött valami mást gyanítok. Mi lehet ez a más, hiába akarom kitalálni; pedig egyébként könnyű lehet, csak én vagyok képtelen rá. A lemondás útját járom. Akár haza is mehetnék. Az ablakon bevilágít az este sötétkéi messzesége. A faragások a padon, a pad nyikorgása, mindez ismerős, és mégse nyugtat meg. Kinyitom a táskámat, amit eddig olyan mohón szorítottam magamhoz, és kutatni kezdek benne, teljes a rendetlenség, mégis, az első mozdulatra megtalálom az ellenőrzőt. Jobb szerettem volna, ha sokáig kell keresgélni, ha időt tölthettem volna el evvel is, de hát ha nem, hát akkor nem. A falakból az elhasznált levegő savanyú szaga párolog. Csalódottan, tétlenül hanyatlik alá a kezem. Nem mozdulok, a fejemet se, csak a tekintetemet fordítom oldalra, az ablakok szokatlanul hatalmas táblái felé, ahol már megjelentek a felhőtlen

este csillagai. Nem akarom látni ezt sem, visszafordítom inkább a tekintetemet a táska feketén ásító öble felé, a rendetlenül, összevissza dobált könyvek, füzetek közé csúsztatom az ellenőrzőt, mintha nem találtam volna, és becsukom a táskát, így indulok el kifelé, sietve, mert már nincsen vesztegetni való időm – túl sokat tékoztam el eddig is. Otthon hagytam, azt mondom majd. Egyszerű hazugság, és sokra nem megyek vele, de sehogyan sem jut jobb az eszembe. Egyetlen vállrándítással lerázom magamról az aggályokat. Már a folyosón vagyok, és evvel mintha véget is ért volna a sietségem, attól kezdve, hogy megláttam az iroda ajtaját, egyre lassabbak a lépéseim, már annyira lassan megyek, aminél lassabban nem lehet. Időt akarok nyerni? Ugyan minek. Megszökhethnék, de ahogy idefelé, ez a lehetőség most se csábít el. Az álomittas utolsó mozdulatokon átsajtolódva egyszerre megint ott állok az asztali lámpa meghitt körében, és ez szinte jólesik, olyan, mintha hazataláltam volna. Az igazgató most is a helyén ül, el se mozdult azóta, előtte a papírok összekuszált halma se változott semmit. A bozontos szemöldök alatt a szemet mély árnyék takarja, nem látszik, rám néz-e, vagy valahova máshova figyel. A szoba közepén állok, nem akarok megszólalni, attól félek, esetleg zavarnék vele, és különben sincs semmi mondanivalóm. Sok idő telik el így, egészen megfeledkezem kényelmetlen helyzetemről közben, és arról is, mire készültem, az előre és jól kitervelt hazugságról. Mintha ő maga is egy kicsit meglepődne a saját hangjától, olyan váratlan, ahogy megszólal. – Az ellenőrződ?

– Otthon felejtettem. – Még mielőtt meggondolhattam volna, kimondtam, utólag meg már nemcsak nevetséges,

talán egyenesen lehetetlen volna megváltoztatni a szavaimat, pedig szeretném.

– Úgy, szóval otthon? – Mintha tudná, biztosan tudná, hogy hazudtam, olyan gúnyosan, olyan vijjogva vonja kétségbe, amit mondtam. Énekelve nyújtja el a szavakat. Az arcán, mint egy égés nyomai, kivirulnak, majd elhalnak a piros-lila foltok, látszik bennük a holt erek rajzolata. A nyak tájékán összetorlódnak a rücskös bőr ráncai. Az ujjak bögyéből száraz cigarettabűz árad. Előredől az asztal fölé, hátratulja a széket, föláll, kikászálódik az asztal mögül, és felém jön. Kinyújtja a kezét, és megérinti a vállamat. A ruhán át is megérzem, hogy milyen hideg a tenyere. Az első tétova érintés váratlanul vált át durva támadásba. Fölkúszik a nyakamon, és lecsap a fülemre, a behajlított mutató- és a középső ujjá közé csípi a cimpáját, és egy ügyes szorítással megropantja, majd csavar rajta egyet, talán, mert úgy ítélte meg, hogy a szorítás önmagában nem bizonyult elég hatásosnak. – Tehát – és itt egy újabb csavarás következik; úgy látszik, nem akarja bizonytalan lelkiállapotomra bízni a döntést, amiből válaszom születik – otthon?

– Igen – mondom, miközben a fájdalom úgy fröccsen szét a fülem környékén, mintha forró víz buggyant volna a bőrömre.

– Otthon – ismétli el kicsit csodálkozva, és csak magának, mintha én ott se volnék. Lazít a fogáson, aztán újult erővel kezdí. Olyan egykedvűen és érzéketlenül csinálja mindezt, hogy még sírni is elfelejtek. A fájdalom ekkorra már túllépte az érzékelhetőség határát. Az újabb és újabb csavarások hatására inkább enyhül, mint fokozódik. Talán ő is érzi, hogy igyekvése ezen az úton

nem vezet eredményre, és ezért hagyja abba, és engedi ki az ujjá közül a fületem. Hirtelen ugrom el, húzódom a biztonságosabbnak ítélt sarokba. A táskát meg, amit közben lecsúsztottam a lábam mellé, ott hagyom szabad prédául neki. Ebből is látszik, hogy az ösztön mennyire rossz tanácsadó. Amikor lehajol érte, akkor eszmélek csak rá, hogy mi történt. Szívdobogva várom a fejleményeket. Annyira ideges vagyok, hogy nem is merek odanézni, figyelemmel kísérni a mozdulatait. Csak magamban számolom: most ért oda az asztalhoz, most teszi le, most nyitja ki, most kezd keresni benne, most találja, vagy most nem találja meg? Ekkor nézek föl, de úgy látszik, gyorsabb volt nálam, mert már csak gúnyos mosolyával találok, és azt látom, ahogyan, miközben bal kezével a táskám csatját kattintja vissza, a jobbal magosra tartja az előhalászott ellenőrzőt. – És ez, ez micsoda? – Szégyenkezve fordítom el a tekintetemet, és evvel a látómező peremének sejtelmes vibrálásába süllyesztem el a jelenetet, de hiába, talán, ha teljesen elfordulnék tőle, akkor is ez kötné le minden figyelmemet. Úgy látszik, elegendőnek tartja a hatást, mert az ellenőrzőt most leteszi az asztalra, kinyitja, és a tenyerével szétnyomja az ágaskodó lapokat, úgy, hogy teljes súlyával ránehezedik. Mi lesz most, kérdezem magamtól, mintha nem tudnám. Beír, hát persze hogy beír. A legképtelenebb megoldásokra gondolok, ez mutatja, hogy kiegyeztem a helyzettel. Ugorj oda hozzá, kapd ki a kezéből, még mielőtt nyomot hagyna a toll a papíron, aztán uzsgyi az ajtóhoz, egyetlen lendület csak, egy másik, és hamm, bekap máris a szürkület, szabad vagy, rohanhatsz árkon-bokron át, üthetik bottal a nyomodat, meg se állsz odáig, ahol otthon nem érzed magadat, avas kazlak enyhítő mákonya vár; és nemcsak ez,

annyi más megforog a fejemben, aminek nem kellene, hogy a lehetséges megoldásokat kutatni egyszerűen nincsen időm. Mégis, vagy talán éppen ezért, a legegyszerűbben megy végbe minden. Már a tollat, fekete, arany-szegélyes töltőtollát, csavarja ki, a csillogó hegy megsiklik a papír fölött, de hangot még nem ad. Ekkor teljes arccal felé fordulok, és mintha csak most érteném meg egészen, mi történt, a hihetónél is mohóbb kíváncsisággal kérdezem:

– Benne volt? – A hangsúly zaklatottságából olyan mély őszinteség sugárzik, ami már-már engem is meglep. Nem kapok, de talán nem is várok választ. A hirtelen rám ugró tekintet, az arc megdöbbenése nekem elég. Ezt a hatást a szó már csak ronthatná, akár durvábbá tenné, akár enyhítené. A tollat, mielőtt végleg belefogna az írásba, a lámpafénybe emeli, a hegyét vizsgálja. Elégedetten csettint, és végleg az asztal fölé hajol, rá az ellenőrzőm védtelen papírjára. Közelebb lépek, mintha evvel meg tudnám akadályozni, de nem szólok, oda se nézek, eha jtott fejjel, földre sütött szemmel hallgatom a toll percegését, aztán a papírét, ahogyan lengeti a lapokat, fújja, szárítja a tintát. Amikor visszadobja az asztalra, azt már látom, mert bármilyen kellemetlen is látni, nem bírtam tovább, hogy ne nézzek oda. Mással kezd foglalkozni. A papírokkal együtt tolja félre, egészen az asztal szélére az ellenőrzőt. Annyira közel merészkedtem hozzá, hogy lássam a papíron a fekete tintanyomokat, de annyira nem, hogy el is tudjam olvasni, mert arra is vigyáznom kellett, nehogy szemet szúrjon neki a közelségem. Elég sok idő telhetett el így, de számot adni képtelen vagyok utólag róla, olyan, mintha átaludtam volna. Arra eszmélek csak, hogy csomagol. Irattartókat, köny-

veket, füzeteket rak a táskájába, becsukja a táskát, leporolja a zakója elejét, félreérthetetlenül menni készül, és közben se rám nem néz, se nem szól hozzám egy szót se. Erre nem remélt vakmerőségre vetemedem, odalépek az asztalhoz egészen közel, bele a lámpa padlóra vetülő oldalfényébe, és kinyújtom a kezemet az ellenőrző után. – Hát te még mindig itt vagy? – kapja föl erre a fejét csodálkozva. És bármennyi őszinteség, bármennyi bosszúság ül is a tekintetében, én mégsem hiszek neki.

– Az ellenőrzőm – mondom megvetően, de azért nem merem elvenni, pedig olyan közel van, hogy egy egész karnyújtás se kéne hozzá.

– Ja, úgy – mondja, és keresgélni kezd. Nem találja, pedig ott van a keze ügyében. Siet, kapkodva érint meg, tol odébb mindent, köztük az ellenőrzőt is, de nem ismeri föl. Nem akartam, és mégis megszólalok, hogy segítsék neki.

– Ez az – bökök a széthajtott lapokra, és hogy nem szól, hát el is veszem. Nem tudom leplezni a mozdulatomban támadt hirtelen mohóságot. Harsan, gyűrődik a papír, ahogyan megszorítom, lehajlok a táskámért, amit itt hagyott a földön, az asztal előtt, fölemelem, kinyitom, de még mielőtt belegyűrhetném, megtorpanok, fékezni igyekszem a sietségemet, nehogy eláruljam magamat, kihívjam az ellenszenvét, az ellenállását, jobb volna titokban tartanom a belső indítékaimat, a szégyellni való vágyakat és félelmeket, nehogy ráirányítsák a figyelmet gyöngeségemre, mert ha tudja, mivel és hogyan teheti meg, még aki jóindulattal van irántam, az is hajlik arra, hogy megakadályozza a törekvéseimet, eltérítsen választott utamról. Hónom alól lassan megindult és csúszik lefelé a táska, a combommal lököm vissza, zörög benne a tolltartó, ezeket az elterelő mozzanatokat használom

ki arra, hogy megpróbáljam eltenni újra az ellenőrzőmet, és a nyitott ajtó irányában ugyanakkor kijussak a fülledt és nyomasztó szoba légköréből. Már majdnem sikerül mind a két tervem, amikor megállít a hangja váratlanul és recsege, akár egy ajtócsapódás.

– Nem tudsz köszönni? – Megtorpanok, de csak félig fordulok vissza, a felső testemmel, a lábam, félbetört lépésem, továbbra is igyekszik a szökés irányát tartani.

– Előre! – Nem kapok választ a köszönésemre, de ez még nem tesz gyanakvóvá, csak amikor meghallom, hogy utánam szól, akkor vesztetem el az önuralmam, sötétül el bennem minden.

– Gyere csak vissza! – Nem megyek, csak megállok, de most már végleges megadással, feléje fordulok egészen. – Amíg azt nem mondom, hogy elmehetsz, addig itt maradsz, értetted?

– Igen – mondom leverten, és teszek egy-két bizonytalan lépést visszafelé, ettől kezdve azonban mintha újra nem törődne velem, oda se figyel, mit csinállok, az óráját nézi, hitetlenkedve csóválja a fejét, föláll, odamegy az ajtóhoz, kinéz rajta, aztán becsukja, visszajön az asztalhoz, megáll előtte, mintha azon gondolkodna, leüljön-e vagy sem, nem ül le, az ablakhoz lép, elhúzza a függönyt, kinéz az utcára, elengedi a függönyt, ami még akkor is leng, amikor ő már visszatért az asztalhoz. Egy hirtelen elhatározás, és leül a helyére, szinte ráhasal az asztal lapjára, és rámutat az ellenőrzőre, amit még mindig a kezemben tartok, annyi reményteljes kísérlet után se tudtam megszabadulni tőle.

– Add csak ide!

– Mit?

– Az ellenőrződ.

– Már egyszer odaadtam, most kap...

– Nem érdekel. – Feléje nyújtom az ellenőrzőt, automatikusan, minden gondolkodás nélkül engedelmeskedem neki. Elveszi, belelapoz, a beírásnál kinyitja, hosszan böngészi. A fejét csóválja. Újra előveszi a tollat, javít valamit, behajítja, és visszaadja az ellenőrzőt. – Elviheted – nyújtja felém. – És holnap aláíratva visszahozod.

– Miért kaptam? – szinte kiabálok. Egyszerre tör ki belőlem a sokáig elfojtott izgalom, és a vereség okozta pánik feszültsége.

– Nem tudod?

– Nem – vágom rá. És egyszerre több olyan dolog is fölémlik előttem, amiért kaphattam volna, de egyet nem tudok kiválasztani közülük. Ő azonban nem akarja enyhíteni a tanácsstalanságom okozta zavart, sőt, ha teheti, még csak fokozza.

– Igazán sajnálom – mondja mosolyogva –, de ami előfordult, azért röpkölnöd kell! Röpkölsz, értetted?

– De hát... – Csak a tiltakozó hangsúly szakad ki belőlem, a szavakat nem találom hozzá. Szinte jólesik, hogy félbeszakít.

– Na, gyerünk! – mondja, és máris ott áll előttem útra készen. Én ugyanúgy szorongatom a kezemben az ellenőrzőt, a hónom alatt a nyitott táskát, mint eddig.

– Ez... – Megragadja a nyakamnál a kabátom gallérját, és fölfele húzza, hogy a lábom alig éri el a földet.

– Ez nem igazság – mondom. Visszaenged a földre. Úgy látszik, ekkora orcátlanságra azért még tőlem sem számított. De hamar úrrá lesz az első meglepetés okozta tétováságon, és akkor fokozott erővel fordul ellenem, lódít meg az ajtó irányába, úgy, hogy a fejem az erős lendülettől a deszkának koppan.

– Na, most már aztán elég legyen – mondja szinte vigasztalón. – És kifelé! – Kint vagyok, ő meg magára zárja az ajtót. Mit csinálhat ott bent, mit csinálhat? Kedvem volna leskelődni, de nem merek. Megvárom, határozom el ekkor, meg kell várnom, és meg kell magyaráznom neki, és akkor visszavonja, biztosan visszavonja, mert miért, miért tennék ezt velem, amikor én semmit nem csináltam. Izgatottan bontom ki az ellenőrző lapját, mert azt remélem, hogy amit ott látok, az eloszlatja a kétségeimet legalább, ha a fölháborodásomat, a megvertségemet nem enyhítheti is. Megrovás – olvasom. Az, hogy igazgatói, csak később ötlük a szemembe. Nem tudom áttekinteni az egész szöveget. Izgatott tekintetem egy-egy szót ragad meg, azt forgatja, faggatja reménytelenül. Verekedett, olvasom, meg hogy összeférhetetlen magatartása, és az úttörő erkölcs elleni vétség miatt eltávolítottuk.

Most a tegnapi nap fénye vetül be a folyosóra, a fordulóból láttam meg őket, elbújtam hát, és leskelődöm. Bodor lép be először úttörő ruhába öltözve, ahogyan egy rajtanács elnöknek illik, a vállpántos, zsebes fehér ingből kifityeg a síp zsinórja, frissen olajozott, vizezett, fésült haja a fejére tapad, a választék mentén kilátszik a rózsaszín bőr, a szeme csillog, az arca piros a kinti szélről meg az izgatottságtól. Én meg azt hittem, beteg, azért nem jött iskolába. Micsoda tökfey vagyok. Most az az érzésem támad, hogy észrevett, mert ide néz, vissza is húzódom a forduló mögé teljesen, de nem sokáig. A kíváncsiságom hamarost újra előcsalogat. Ekkor már mind a ketten bent vannak a folyosón, Bodor az anyja kezét fogja, és szinte húzza maga után, úgy vezeti az igazgatói iroda felé. Az anya is ünnepre van öltözve, pedig a legporo-

sabb hétköznap ez, amit valaha is megértem. Kövérkés arcát púder hamvazza be, a fodrász mosta, veresítette frizura keretéből ez tolakszik elő, meg a nyakkendőpirosra festett szája. A világoskék selyemruha halvány mintái alatt hullámszik a kicsit már megereszkedett, de még mindig a buja tegnapot idéző hús; a fehérenemű nyoma, a vágások mindenütt meglátszanak. A mohó, furcsálkodó tekintetekkel mit sem törődve kopog végig szeszélyes, ingatag útján a túsarkú cipő. Amikor az iroda elé érnek, összedugják a fejüket, nyilván most beszélnek meg, miként intézzék a továbbiakat. Bodor ott marad az ajtó előtt, az anyja pedig eltűnik az ajtó mögött, amit óvatosan, szinte félve húz be maga után. Bodor sokáig és türelmesen, de egyre fogyó türelmét csöppet sem palástolva várakozik, miközben a mama csak nem jön elő. Végül is ő unja meg előbb, az ide-oda topogásból egyre nagyobb körök lesznek, és egyszerre csak kinn van az udvaron, fölzsabadult, vidám hangját, amiben nyoma sincsen az iménti tétovaságnak idáig fölhallani a csukott ablakon át is. Én nem mozdulok, már az alkony lobog odakinn a fák ágai között, amikor, bár még mindig nem engedett föl a megvertség érzése bennem, elhagyom a helyemet.

Egészen közélről hallom a kilincs durva zaját. Hirtelen vágódik felém, mint egy botütés az ajtó fekete rése. Elugrom előre, és rohanok kifelé, el, minél messzebb, végig a folyosón, amely vadul dobálja utánam lépteim összevissza zaját, de nem nézek vissza, nem akarok látni semmit, nem akarok tudni semmiről. Már a lépcsőről rohanok lefelé, amikor a hideg esti szél az arcomba csapja az udvar fölka-vart porát, s olyan kíméletlenül és hirtelen, hogy a könnyem is kicsordul tőle.

Fölkúszik a látóhatár peremén, szemben a nézőtérrel, és lassan közeledik, csaknem rágördül az első sorokra, meg is billen egy kicsit, ekkor már annyira közel van, hogy az egész látómező betelik vele, a páncél eresztékei is kivethetők, kékes olajfüst gomolyog elő belőlük, maga a cső feketén ásít a pofámba, dübörgéstől rázkódik minden. Még mielőtt bármi megtörténhetne, nem sok hiányzik hozzá, hogy rám billenjen, belenyomja az arcomat a homokba, szétlapítsa a koponyámat szanaszét mázolván az agyvelőmet, kiszakítom magamat a látvány nyomasztó közeléből. A moziszékek csapódása mögött egy egészen más idő vár, fogad be, a ragyogó őszei égbolt, ahogyan futok hazafelé, haza, ahova talán végleg, ahogyan szeretnék, sohase érek el. Képzeletem visszamarkol, a vászon elhagyott képei közé, de csak vergődik a hallatlan közönyben, bármibe kezdek, bármit próbálok fölidézni, szétfoszlik nyomban az este békés üvegén. Egyszer csak elmaradnak a lépések, megtörik az üveges felszín, átzuhanok rajta, észre se veszem, hogy hogyan, csak már ott vagyok, a másik oldalon, ahol síkos, álmos feketeség sodor, juttat egyre mélyebbre, nem máshova, egyszerűen csak önmagába. Mindez olyan, mintha öntudatom aludna ki, pedig a valóság az, hogy éberem figyelek minden moccanást. Valószínűtlennek látszik, hogy valaha is visszatérjek ebből az ólmos, elnehezült állapotból, és visszatérek mégis, sőt, nemcsak visszatérek, hanem egyenesen vissza kell térnem. S ahogyan az várható volt, ekkorra meg már minden megváltozott, habár a változás nyoma alig fedezhető fel itt-ott. Szemem résében megjelennek a függöny napsütéstől gomolygó mintái. A testem hihetetlenül laza mozdulatokba bonyolódik bele, és mindez csaknem teljesen akaratom ellenére történik velem. A le-

pedő és a takaró ráncainak hálójában fekszem, az anyám az imént ébresztett fel, de hogy mivel, arra nem akarok emlékezni, olyan, mint egy rossz álom, látszatra egy mély lélegzet is elsöpörheti, de valójában minden másnál mélyebbre ette magát belém. A mozdulatok ágabogairól aláhullva végiggurulok a reggel minden zugán, ledobom magamról a takarót, mosakszom, öltözöm, de valahogy mégiscsak más ez, mint amilyennek vártam, a túlzott pihenés minden álmoságnál nagyobb erővel vonzza a semmittevés zsibbadtsága felé az izmaimat. A kezemet réteszem a konyhaajtó kilincsére, és szélesre tárom az ajtót, egyet se kell lépnem, bejön, és egész kellemetlen, tolató sürgés-forgásával együtt körém fészkei magát az udvar. Éberebb vagyok, mint amit e nehézkes, lidércnyomásos reggel után várni lehetett volna. A szobában, ahonnan kiléptem, ott van a földült ágy, a konyhában a rendetlen asztal, mellette a sarokban a földetlen mosdótál, a kemény kútvíz felszínére kiredvesedett a szappanhab. Hány óra lehet? Nem is kell az órára néznem, elég csak rágondolnom is, hogy tudjam, régen elmúlt már nyolc, ott kellene lennem az iskolában, és nem vagyok. Nem ébresztettek föl. És emiatt vad neheztelés támad bennem anyám és apám ellen. Az aláíratlan ellenőrzőre a táskámban most nem is gondolok. Régóta harcolok már érte, hogy ne kelljen ébreszteni, hogy magamtól ébredjek föl, de bár-hogy is fogadkozom este, ahogy elalszom, nem fog rajtam semmi fogadalom, az éber elszánás hatalma. Kiabálok, de nem jön rá válasz. Apám el van merülve a heves magyarázatban, amit a néhány körülötte álló szomszédnak tart, minden szavát kezének széles mozdulatával kíséri. Szemmel láthatóan elégedett magával, és némi megvetéssel szemléli a hallgatók mohó kíváncsiságát,

mintha annak kielégítése neki semmi örömet nem okozna. Mi az, hát nem ment be dolgozni? – támad föl bennem a meglepetés újabb, vészjósló hulláma. Csak állok a küszöbön megdermedve, és nem lépek ki, de így talán még jobban látok, jobban megfigyelhetek mindent, ami az udvaron történik, mintha magam is elkeverednék benne. Anyám is előkerül valahonnan hátulról a fészer oldala mellől. Sírt; még mindig a szemét törölgeti a kötényével. Amikor észrevesz, felém rohan, kócos haja, a lehetetlen mozdulatok már messziről elárulják, hogy teljesen ki van vetkőzve önmagából. Szégyellem magamat – helyette is, habár senki nem figyel ide, és elhúzódom tőle, igyekszem azt a látszatot kelteni, mintha nem felém igyekezne, nem hozzám beszélne. A fény még mindig bántja a szememet, nehezebben szokom meg, mintsem várható volna. Erősen hunyorgok tőle.

– Kitért a háború! – A hangja fönnakad, mintha még folytatni akarná, csak éppen nem tudja; a görcsös nyeldekítés, a feltörő sírás mögött egy egész vádbeszéd lapang, veszik el örökre. Továbbra is hunyorogva ugyan, de éberségem teljes tudatában fürkészem anyám arcát, az udvar tárgyait, és közöttük az apám közreműködésével zajló jelenetet, és arra a megállapításra kell jutnom, hogy mindez semmiféle kapcsolatba sem hozható anyám rendkívüli bejelentésével.

– Belőttek – hallom meg ekkor apám távoli, rekedtes hangját. A szemében különös élénkség csillog. – Itt van ni – mondja, és kinyitja az öklét, a kerges tenyérben akár egy apró, törékeny ékszer, furcsa alakú rézdarab fekszik. – ... a golyó.

– Géppuska – mondja valaki.

– Dehogysis.

- Ismerem.
- Az nagyobb.
- Voltam én is katona.
- Én talán nem?
- A tetőn jött be – mondja apám.
- Hogy lehet az?
- Talán röpillőrről lőttek.
- Ugyan már.
- És mér nem?

- Gellert kaphatott valahun. – A beszélgetés ugyan tovább folytatódik, de számomra itt ér véget. Visszamegyek a konyhába, majd a szobába, hogy fölkapkodjam magamra a maradék ruhadarabokat. Csak úgy mellékesen nézek föl a mennyezetre, ahol meglátom az öklömnyi, golyó ütötte lyukat, nád és faforgácsok lógnak elő a vakolat alól. Bennem is emelkedni kezd az izgalom, aminek szokatlan külső jegyeit olyan megütközve fedeztem föl másokon az imént – és különösen az anyámon. Hiába hajtja a függöny túlfinomult mintáit az aranyló napsütés a régi, békés örvények ütemében, úgy, mintha mi sem történt volna, engem már nem tud elmeríteni, hátat fordítok neki. Áthullok, eldobott kő, az udvaron. De milyen üresség felé? Hirtelen föl se fogom. A szappanosvíz marta árok magától áll elém, nem én kerestem. A sívár, mocskos fenéken leszáradt habrojtok, hullámsávok. Tovább, kapom el róla a tekintetemet, és átlendülök fölötte. Rohanok, megállok. Mint egy elpattant rugó terhe huppanok le, túl a várakozás homokjában. A keramitkockákkal kirakott út hangtalanul reszket, mintha csak az őszi napsütés rázná, hajtogatná, de egy nyári dél erejével. Sárga visszfénye az arcomba lő, és megdermeszt. Nem egészen jószántamból kerültem át ide a túloldalra, habár

azt se mondhatom, hogy kényszerített valaki. Legszívesebben máris visszamenekülnék, de már nem mehetek. Ugyanaz az ég, és ugyanaz a verőfény van fölöttem, és a felhők szilvahamva is ugyanaz, ami már az indulás pillanatában úgy elkábított, hogy mostanáig nem tértem egészen magamhoz, és mégis valami más ez. Repedt üveg. Egy eldobott uzsonnapapír. Furcsa, hogy itt mennyire nincsen a helyén semmi. Hogy lobogott a hajam, amikor nekivágtam! És most? Ilyeneket álmodom, ha rosszul alszom. Villamossínek. A HÉV-megálló. A szél víz és kátrány szagát hozza a Dunáról. A várakozás tele van különféle előérzetekkel. Hogy melyiknek engedek, az próbára teszi nemcsak tudásomat, hanem egész magamat. A hajam leomlik, a homlokomba, a szemembe lóg. A bőröm remegve issza az elkésett napsütés minden melegét, majd meg lúdbőrözni kezd a szélről. Hűvös van, bármennyire is ragyog az ősz. Hol erősödő, hol csituló hullámokban támad és rázza meg mellemet a dübörgés – és csak most jövök rá, hogy ez nem enged vissza. Egyelőre nem tudom, mi lehet, és ezért a kíváncsiságon kívül semmiféle érzést nem táplálok irányában, inkább megismerni igyekszem, mint menekülni tőle. A tank izzó, zúgó, remegő valójában hirtelen magosodik elé. Személytelenül kúszik láncait csörgetve a kövön. Teknősbéka alakú kígyó. Annyi minden jut eszembe, és hullik ki öntudatomból a megjelenésével, hogy le kell mondanom arról, valamit is törődjek vele. A mozdulatlanság egyetlen menedékem. És egyelőre nincs is szükségem másra. A homlokcsontom lüktet a dübörgéstől, amit már nem is hallok, annyira túlelmedett rajtam, annyira eltemetett, csak egy-egy ütésnyi fájdalom marad a nyomában. Egyedül vagyok a házfalak előtt, amelyek most felizzó

fényben fürdenek. Minden lehet, ez a nagyszerű benne, és ez a kisszerű is. Ez a helyzet is olyan, mint a többi: eleinte úgy látszik, káprázatosan sokféleképpen oldható meg, de aztán kiábrándítóan egyféleképpen ér véget, egyféleképpen megoldhatatlan. Szánalmasan üres az utca, és elhagyott a város – városom? A tankok vonulása amilyen hirtelen toroklott élém, olyan hirtelen múltott is el. Ha a csípős napsütés nem táplálná állandóan az éberség érzetét bennem, hihetném azt is, hogy álmodom. Futni kezdek, s a rohanástól újra előnti mellemet a dunai szél, jól ismerem a zugokat, ahonnan fölszáll, a nádasok szögleiteit, a ladikok kátrányos öblét, a békalencsés holt vizet. Mintha csak ez hiányzott volna, a bezárt ablakok kicsapódnak, mozgás támad az udvarokban, mindenki előmerészkedik, akiben egy csöppnyi virtus lakik, hát még akikben nem, csak én igyekszem elbújni, számban a becsapottság íze, mellemet meg a szégyen szorítja össze, és éppen most, amikor se erre, se arra nincsen már semmi okom.

Anyyira nem nézek sehova, hogy majdnem földöntöm a szomszédasszonyt, Mariska nénit, aki éppen elibem lép ki a sötét kapualjból. Zavarba hoz, amikor fölismerem, még inkább, amikor megérzem a nyitott pongyolájából áradó ágyszagot, s meglátom a hiányos gombolás alól szemérmetlenül elővillogó bőrt. Puskát tart a kezében, fiatal arcán az ágyban töltött reggel támasztotta gyűrődések pókhálója tapad. A férje, most húzza föl a bőrkabátját, lehajtott fejjel jön utána. A pongyolát egyre jobban szétzilálja a szél, olyannyira, hogy vissza kell nyelnem a számban fölgyülemelő nyálat. A férj mögött a kapualjban a másik szomszéd viaskodik a feleségével.

– Nem engedlek, nem, nem! – kiabál az asszony.

– A gyerekekre gondujj! – De a férfi csak megrázza a vállát, összébb húzza magán a fekete nagykabátot, fölhajtja a gallért, és kilép az utca szemerkélő porába a szél, a nap elé. – Szegény kis árváim, mi lesz veletek? – És mintha csak erre vártak volna, a három apróság előrohan a kapualjból, ami ki tudja, mit nem rejteget még, és fázósan bújik az anyja szoknyája alá, s a láb-szárát, a combját ölelgetik, és sírnak. – Ne menj! – nyújtja ki az még egyszer a kezét a férje után, de csak a télikabát válla rándul, meg a puska rajta. A másik férfi elveszi a puskát, amit a felesége nyújtott feléje, kelleetlenül a vállára akasztja, és a társa után szól.

– Na, várjál már! – Az megáll, visszafordul, itt már biztonságban van, a felesége nem is szól, törődötten, öregén áll a sárgára festett kapu tömör deszkafelülete előtt, és sír.

– A történetek – mondja Mariska néni, és egy marék apró, fényes rézrudacskát vesz elő a pongyola zsebéből, és belecsúsztatja az ura zsebébe.

– Hát Isten áldjon – mondja a férfi.

– Isten áldjon! – És hosszú, elvetemülten hosszú csókot váltanak itt, mindenki szeme láttára, mert ekkorra már jókora a közönségük. A másik férfi ott az árokparton türelmetlenül topog várakoztában. De indulnak is, a szél a hátuknak támaszkodik, és belesodorja őket a homályos messzeségbe. Mariska néni megvetően nézi a gyerekei között zokogó társát, a másik szomszédaszonyt, hazafias fensőbbiségének biztos tudatában; hiszen teheti is, mert neki nincsenek.

– Én, ha nem akart volna menni, akkor magam küldtem volna az enyémet.

– De hát miért, miért, miért...? – zokogja a másik.

– Mert most minden hő szív a hazáért dobog.

– Jaj, jaj; jaj, jaj... – Ekkorra én már eltűntem a házban, de a hangok a kerítésen, a falakon át is beömlenek hozzám, körém tapad e jajgatás forrósága; a legkínosabban mégis az a leplezetlen őszinteség érint, amivel a kezdet kezdetén tört elő az akkor még két tenyérbe temetett szájából.

A csönd olyanná teszi az utcát, mintha nagyon hiányozna belőle valami, teljesen egyedül megyek a vadul csikorgó salakon. Lóbálom a kezemben a vödört, vízáért megyek. Visszacsengenek a fülemben az anyám szavai, most ereggy, most nem gyün semmi. Nagy izgalomban megfélekezett magáról, azért mondta csak így, ilyen parasztosan, amiről pedig egyébként leszokott volt a hosszú városi környezetben. Szorosan a fal mellett haladok, mintha evvel megnővelhetném a biztonságomat. Megnyikorog a vödör drótozott füle, és én már erre is fölkapom a fejemet. A túlságos csönd és a szokatlan mozdulatlanság a legkisebb mozgást, a leghalkabb zajt is óriásivá nagyítja. A látóhatár tiszta, egyelőre még a képzelet sem bolygatja meg, az elkalandozó tekintet nyugodtan visszatérhet önmagához. A zengő, sárga fény egészen a pórusaimig hatol, megmutatja a falon a meszelés szemcsés szerkezetét is, és én megilletődve haladok egyre áthatóbb belseje felé. A szél közben homokot hord a szemembe, kitörlöm. Hirtelen úgy érzem, hogy olyan meleg van, mintha nyár volna, és talán ettől, talán valami mástól nagyon nehezemre esnek a mozdulatok. A fal is túlságosan közel van, de nem tudok elszakadni tőle, különösen így, hogy nem akarok. Bármikor megérinthezem, és ez az

érdes közelség jólesik. Újra a vödör zörgését figyelem, és a lépéseim alatt csikorgó salak zaját. Mindezt le kell győzőnöm, hogy előre haladhassak, de nem jelent semmi erőfeszítést, mintha magától menne, olyan. Egyszerre ott vagyok, ahova készültem, a kútnál. Mintha gyomrom remegését akarnám csillapítani, rádőlök az öntöttvas fogantyúra, és szorosan hozzá préselem magamat. A víz hirtelen indul meg, vad, fehér sugárban szakad ki a csőből, csapódik a vödör kopott zománcú, barnásfekete vedlésekkel tarkított vízkövesen sárgálló fenekére. A színtelen elem önmagába gabalyodva szikrázik, zúg, forog, lobog, tűnik el és tolakszik fölfelé, szétfut, befolyja a vödör oldalát, a lábamra fröcsög, de ahogy meggyűlik, lecsillapul, és egyre szelídebben nyeli el a csapból előtolakvó fehér vízsugarat. Már csak halk morgást hallani a mélyből, a kiteljesedő tükör alatt. Elengedem a vasfogantyút, ami már a fájásig nyomta a kezemet meg a gyomromat, és később a csípőmet is. A rozsdafoltok sötétje úgy lebeg, hullámozik a víz áttetsző rétege alatt, ahogyan a hullott levelek hányódnak a szélben. Lehajolok, hogy megfogjam a fogantyút, vizes, középen hosszanti repedés szeli át, s hogy egészen szét ne essen, apám dróttal erősítette össze. Főlemelem a vödröt. Nehézebb, mint amire számítottam. Leteszem, kilötyöntek belőle egy keveset, és újra főlemelem, de nem érzem, hogy megkönnyebbedett volna. Azért elindulok vele, azért viszem. A felső karom szorosan a testemhez préselődik, a könyökömet a csípőmhöz feszítem, hogy a vödröt el tudjam tartani magamtól, és ne akadályozzon a járásban, de egészen nem sikerül megvalósítani a törekvésemet, a vödör a lépések okozta kilengésektől neki-nekiütődik a lábam szárának, a combomnak, néha a víz is

kilöttyen, szétfolyik a bőrömön, és hideg érintésével be-
takarja a karcolások okozta fájdalom vonalait és pont-
jait. Alig teszek meg pár lépést, egész testemet megte-
líti viharos gyorsasággal a fáradtság. Pihenek, aztán újra
kezdem a vödörrel való birkózást. Kezet cseréltem, így
talán könnyebb lesz. Semmi másra nem tudok figyelni,
csak arra, hogy haladjak, mert ehhez is minden erőmet
össze kell szednem, és még így se vagyok elégedett ma-
gammal, jobban kellene sietnem, jobban, sokkal jobban.
Már csak pár lépés, és följutok az emelkedőn, onnan
kezdve talán könnyebb lesz, csak odáig tartsak ki, csak
odáig. Na végre, teszem le a vödört egy kis megérdemelt
pihenőre, és minden levegőt kifújok magamból. Most,
hogy megálltam, és megszabadultam erőfeszítéseim nyű-
gétől, az egész megtagadott világ nem várt erőszakosság-
gal tolakszik felém, a kihalt utca, a mély, ásító csönd,
minden. Inkább újra elindulok, mintsem hogy velük ma-
radjak, nekik szolgáltassam ki magamat. Ha lehet, még
fokozottabb igyekezettel vetem bele magamat a távol-
sággal való birkózásba, mint ahogyan eddig tettem.
Valahol itt, erőfeszítéseim legelvakultabb lázában ér a
fölismerés: menekülj! Mintha egyenesen a napsütésből,
a szélből, a megszaggatott égboltból csapódnának elő,
úgy dörrennek el a lövések. Semmi mozgás, semmi hang
nem előzte meg őket. Porzik körülöttem a vakolat, tégl-
adarabok, mészszilánkok hullanak a bőrömre, azt se
tudom biztosan, eltaláltak-e, vagy sem, élek-e még, vagy
meghaltam már. Mintha minden, lassan-lassan az egész
utca egyetlen torkolattűz árnyéktalan fényességébe csúsz-
na; a szemvillanás töredéke alatt megy végbe mindez,
talán csak egy egyszerű érzékszalódás eredményeképpen,
és mégis beláthatatlanok a következményei. A legrosz-

szabb helyen, a salakdomb emelkedőjén állok, ahol semmi nem nyújt védelmet, nem rejt el, még akkor se, ha lehasalok. A vödöröt eldobtam, fölborult, tehetetlenül nézem, ahogyan kiömlik a víz, utat keres magának, majd a lejtő irányában széthabzik és elnyelődik a száraz salakon; esendő módon most a legalkalmatlanabb időben is sajnálni tudom a kárba vesztett fáradságot. A valószínűtlenül összetorlódott szándékok és emlékképek halmazából csak áttételesen, akár egy csalóka káprázat sugárzik felém a veszély érzete. Éppen azon tétovázom, hogy mit tegyek: lehajoljak a vödörért, és emelem föl, mentve, ami még menthető, vagy fussak inkább menedék után, amikor, kéretlenül és kurtán zárva le tétováságom, mintha egyenesen a talpam alól zúdulna fölfelé, rázni kezdi az utcát a tankok dübörgése. A hang szinte érzékelhetetlen, annyira erős. Az egyik érzék hirtelen túlterhelése, mintha megzavarná a másikat is, látási zavarokkal küszködöm, sötétség önt el körülöttem mindent, és csak nehezen vagyok képes mögéje látni, de ekkor sem tartósan. A bizonytalantól rúgom el magamat, attól, aminél már csak jobb jöhet. Így legalább a kétség nem zavarja meg elszántságomat. Hogy hova érek, kétséges, sőt, még az is, érek-e valahova egyáltalán. Egy sorozat éppen előttem metszi le az ablakpárkányt, a vakolat szilánkjai az arcomba csapódnak, de ez sem állít meg, legalábbis észrevehető mértékben nem. A fekete lyuk, és körülötte a torkolattűz penésze olyan élesen rajzódik ki, mintha látnám, vagy talán még annál is sokkal élesebben. Mint egyetlen hatalmas áramütés alatt, úgy remeg az utca, a házfalak, az ablakok, a kapuk, a kerítések, a cseréptetők s maga az útburkolat is, s mint nyári forróságban a betonút felett, vibrál még a levegő

is. A fejem nekikoppan a zárt kapunak, a kezem ráta-
pad a kilincse, elkéstem; zörgetni, segítségért kiabálni
már nincsen erőm. A megcsukló térd egészen mélyre
von, de a kezem továbbra is a kilincse tapad fölemészttve
utolsó erőmet. A körmömet belevásom a repedezett, vi-
lágossárga festékrétegbe, ami alól a régebbi zöld réteg
hálója virít ki. A festékszemcsék szilánkjai becsúsznak a
körmöm alá, akár a szálla, de a fájdalom érzete most
el se jut a tudatomba, valahol, már sokkal előbb, egé-
szén az útja kezdetén elenyészik. Az izmain, úgy lát-
szik, azért még engedelmeskednek az akaratomnak, te-
hát nemcsak hogy élek, alapjában véve semmi bajom.
A fölébredő örömet azonban elnyomja bennem a kö-
vetkező sorozat hideg előcsöndje, szinte hallom, ahogyan
meghasítja a levegőt, és felém zuhan. Számolj le min-
dennel, számolj, számolj, számolj... Az ismétlődés ör-
vénye végtelen körforgásba kergeti a gazdátlan szava-
kat. Messzi, fekete vonzás nyílik meg ekkor előttem, és
én zuhanok, feléje zuhanok. Útközben fölrémlik még,
hogy a végső rémület hatására elhatároztam, megzör-
getem a kaput, és hogy valóban megzörgettem, az is,
de hogy tényleg megzörgettem, abban nem lehetek biz-
tos.

Amikor újra látni kezdek, a boltozatos kapualj vilá-
gítása önt el először, ami az udvar felől érkezik, és amit
eddig még sohase láttam ilyen közlről és ilyen hétköz-
napian, csakis a leselkedés szorongásával átítatva. A fel-
sőkaromat erős kéz szorítja, és visz, vonzol magával.
Odanézek, ahol a szorítás gazdáját sejtem, és a hóri-
horgas alakban Kovácsot ismerem föl. Ekkor már egy
pincelejárat lépcsőfokain tuszol alá. A lövések, a dü-
börgés itt tompa morajjá szelődülnek, éppen csak hallom

őket. A nyirkos sötétben zsúfoltság fogad, bármerre indulok el, lökdösés, köhögés, szuszogás állja el az utamat, és fészkelődve igyekeznek egymást is kiszorítani a védett, falmelléki helyekről. Középen kell hát maradnom, hátamban az örökké leselkedő bizonytalansággal. Lassan a pince sötétjén is átderengenek a körvonalak, az alakok, az arcok, és ekkor már helyet is találok magamnak valahol, az egyik félreeső zugban. A fehér téglafalon vastagon virágzik a salétrom. A nedves földből a temető nyirka szaglik. Vagy újra kísért az árok avult szappanosvíz illata? A csillapuló zavarodottság sodrában mi minden vissza nem tér! A félig jelenlevés lázával telített képek egyszerre vannak távol tőlem, és közel hozzám. Az alkonyi nap vörösre színezi a fölszálló port. Ennyi csak. Az arcomon, a karomon megfeszül a fölszáradt izzadság páncélja. Jászol és lánc. Szomjas barmok pófája, ahogy a mohos vályú fölé hajolnak. Fölébredés és elalvás között, ahol a szél megáll, megállok én is. Mindkét tenyerem, nyitottan, a nyirkos táglafalra tapad. Az arcomon egy pókháló gubanca. Így nyílik rám az ajtó, és mindannyiunkra, a darab ég, ami az ajtónyíláson át felém zuhan, most acélszürkének látszik, és elmerülnek benne az őszi, valamikor napsütéstől világított felhők. A dohánylevél színű arc e mindent szétevivő háttér előtt is tartja magát. Mennyi ránc! Mitől lett ilyen hirtelen ráncos, öreg, ami tegnap még derült volt és fiatal? Talán csak a furcsa megvilágítás teszi. Most még képzelhetem. Jobb nem látni a jövőt, ha nem akarsz megfutni tőle. Köszönöm, ismerem rá a szóra, amit kerestem, de nem mondom ki. Szégyen fog el, ahogy a gúnyos mosolyba torzuló arcra nézek.

– Elementek.

- Tényleg?
- El.
- Hát akkor...
- Gyerünk, gyerünk, mit totojázik ott elől!
- Nyugalom, nyugalom, nem egyedül van, szomszéd.
- Csak megszokásból porolom le a nadrágomat, és nem azért, mert valamiféle eredményt várok tőle. A tolavás és a pizsmogás egymásra talál közöttünk. Lassan, tapogatózva, miközben minduntalan visszataszítanak, jutok el a lépcsőkhöz, a fény közvetlen közelébe, ahol már az arcomba csorog, ahol már fölemel magához, ha akarom, ha nem. Mohón nyitom rá a szemem, nézek szembe vele. A káprázat, amit e túl hirtelen találkozás előidéz, a fekete és a vörös sok ezer árnyalatából áll össze, és ezeknek az árnyalatoknak, mintha jelentésük volna, aztán elhalványodnak, egymásba mosódnak, mintha mégse.

Miközben mindezzel vagy még inkább önmagammal vesződöm, a megértés és az elhallások közé beékelődik valami, aminek a jelentését csak jóval később próbálom fölfogni, amikor már lehetetlen pontosan megidézni.

- Tegnap lőtték agyon.
- Ne mondja.
- De mondom.
- És kit, ha szabad érdeklődnöm.
- A feleségét. - A kéretlen kéz Kovács felé mutat.
- Szegény.
- Az.
- Itt maradt egyedül.
- Négy gyerekkel.
- Bizony.

- És hogyan történt?
- Vízért ment.
- Vízért?
- Vagy a KÖZÉRT-be, nem tudom.
- Nem?
- Olyan fontos ez?
- Nem, dehogy.
- Csak azt tudnám, mit ártott nekik szegény.
- Ugyan már, azt hiszi, érdekel ez valakit?
- Tudom, hogy nem.
- Hát akkor?
- Valahogy mégis. Robbanó golyóval lőttek.
- Micsodával?
- Robbanó golyóval.
- Az meg micsoda?
- Mi az, maga nem volt katona?
- Nem, szerencsére.
- Hát az olyan, hogy belemegy a húsba, és ott szétrobban.
- Szörnyű.
- Az.
- Én megtiltanám az ilyesmit.
- Kijött az agyveleje, és odamázolódott a kőre. – Fáj a fejem. Ahogyan kihullanak belőle a szavak egymásba ragadva, a mondatok, ugyanúgy maradnak.

A kétségek, amik között rátaláltam a köznap látványára, eltűntek körülöm, csak ez maradt, a sárga víz-aszfényben fürdő kapubolt, aminek visszhangos kopogásából már kifelé megyek, a nyitott kapu irányába, de nem erre nézek, az arcom odalenn vibrál, a tükröződő kövezet alatt, mintha már találkoztunk volna valamikor. A messzeség nem számít. Bárhogy is alakuljon a

helyzet, furcsa, egyenesen lehetetlen volna ilyen egyszerűen, és éppen most elveszíteni mindent. A lépések körbekarikába kavarognak. Talán előlük menekülök? Az utca jótköny salakja majd elnyeli őket is, mint annyi mindent már. Nem sorolom. Bedörren a kapu, visszahőkölök a szokatlan közegtől, és máris nekitámaszthatom a hátamat a napsütötte deszkának. Nem ígért senki semmit, és mégis csönd van, béke és üresség. A fény, mintha nem a napból jönne, hanem egyenest a tárgyakból szivárogná elő; minden tele van vele, és nem vet árnyékot mégsem. Túlságosan hihetetlen mindez ahhoz, hogy örüljek neki. Nem érzem semminek se a súlyát, de azért nehezemre esik a mozgás. Még mindig a meleg deszka tart meg, mintha minden másról lemondtam volna. A ragyogás csalogó méze elfogja előlem a lélegzetet is. Egy pár másodperc talán mindez, vagy még annyi se, de a különös körülmények beláthatatlanná tágtják. Mögöttem visszhangosan a felejtés kútja gyűrűzik. Nem hiszem, hogy többet jelentene ez, mintha eszembe jutott volna valami. A dübörgés, ami nemrég még a gyomromat rázta, most van éppen elkallódóban az emlékeim között. De járhatnék így akármi mással, ami kevésbé fontos, avval is, ami sokkal fontosabb. Tenyeremet visszafordítom, rátapad a repedezett festékfelületre, jómagam meg szemtől szembe állok, és az utca fényben lüktető tárgyait bámulom szemlesítve. Innen a salakdomb tetejéről könnyen belátok mindent. Pár lépésre tőlem, szinte a lábam előtt, ott van a fölborult vödör, csaknem úgy, ahogyan hagytam. Egyelőre nem vesztegetek rá sok időt. A házfalak üveges fénye hidegen pislákol, most még szinte túl erős, de bármikor kialhat. Az elhatározásig már eljutottam, indulnom kéne, de a valódi cselekvést ezer megfontolás aka-

dályozza. Hátat fordíthatnék nekik, ha legalább ismer-
ném őket, és az én megfontolásaim volnának, de nem
azok. Idegen erő avatkozik bele általuk a legszemélye-
sebb dolgaimba. A mozdulatok pedig már itt lapulnak
az idegeimben, az izmaimban, és csak arra várnak, hogy
egy-egy szerencsés véletlen fölszabadítsa őket, akkor
máris lendítenének tovább esetleg egy másik ugyanilyen
nyomasztó megfeneklés felé. Talán az akadályoz leg-
inkább, hogy a levegő, habár a megszokott képet mu-
tatja, teljesen tömör anyagként vesz körül, és minden
oldalról nekifeszül a bőrömnek, mintha egyenesen belém
akarna hatolni. Semmi érintést nem enged eljutni hoz-
zám, se tőlem kiindulni. Mégis az egyetlen kapocs köz-
tem és a világ között. Meg se próbálok rést törni el-
szigeteltségemen, hiszen tudom, hogy úgysem sikerülne.
Amikor fölhangyok feszegetésével, akkor megmutatja lak-
ható arcát ez az állapot is. Akár el is hagyhatnám, olyan
tágas, olyan átjárható, eddig csak az volt a baj, hogy
mindezt nem vettem észre, mert nem ismertem igazán.
Kezem lecsúszik a repedezett festéknymokról. Szinte
sajnállok megválni tőle. Most már hiába, elmarad mö-
göttem a kapu, el lassan a golyóktól luggatott fal. A go-
lyónyomok éppen a csípőm magosságában láthatók. Ha
lehasalok, talán elkerülhetem őket, ha nem állítják lej-
jebb az irányzékot közben. Rossz belegondolnom, hogy
mennyire közel voltam a halálhoz, és hogy most mégis,
mindezek ellenére élek, és hogy ez az eredmény telje-
sen a véletlen műve, vagy még azé se, de semmiképpen
nem az én érdemem. Mielőtt végleg eltávolodnék tőle,
megérintem az egyik golyónyomot, az elporlott vakolat
kéretlen bőségben kezd peregni belőle, mintha sohase
akarna elállni. Valami az utolsó pillanatban mégis meg-

gától abban, hogy engedelmeskedjem a közönyömnek, hogy lehajoljak, mintha mi sem történt volna, a vödörért, fölemeljem, és tovább menjek, pedig ennyi volna csak az egész. Aránytalanul sok időt telik el, aránytalanul sok energia pocsékolódik, mire végül is sikerül majd, mert sikerül, sikerülnie kell. Idegenként és tanácstalanul állok az utcán, ahol naponta megfordulok, ahol végül is könnyedén el kéne igazodnom, szerencsére szálmassan esendő alakomra most senki nem figyel föl. A bőröm remegése, a pupillám vibrálása még onnan maradt vissza, a lövést követő természetellenesen izgatott állapotból. Már semmi értelme az egésznek, most múlik el, talán éppen ezért vagyok csak most képes rá, hogy megfigyeljem, vagy észrevegyem akárcsak. Nem vagyok, nem lehetek egészen biztos a dologban most se, amikor pedig már túl vagyok rajta, megtörtént. Nem nevezhetem sikernek, ugyanolyan állapot ez is, amilyen bármelyik előző volt, megyek, kezemben a vödör, a lépések unalmasan, fárasztóan követik egymást, és most meg az ő vonásukból nem tudok kitérni. Merre járok? A lépések hosszú egymásutánja mögöttem arra enged következtetni, elég messzire már. Körül kéne néznem, de csak lógatom a fejemet, a lábam alatt továbbbingó, áramló földet nézem, a salakos járdát, és semmi mást. Ahogy félve fölemelem a fejemet, és oldalra fordítom, a sárga falra esik a tekintetem. Harsogva nyílik meg előttem a nyugtalan felszín, mintha igazolni akarná balsejtelmet. A szédülés hullámhátán bukácsolva most erre tartok. Nem ismerem magamra, annyira könnyelműen vetem magamat ebbe a kalandba, azt kell mondanom könnyedén, ami pedig sohase volt a sajátom. Állok vagy megyek, most nehéz volna eldöntenem, a belső ingerek raj-

zása most nem erről beszél. Ha módom volna egy pillanatra e káprázattól eltekinteni, mi várna akkor? A tárgyak sivár jelenléte legalább olyan nyomasztó, mint amikor odahagytam, ha nem nyomasztóbb. Nem ez a jövő csábított el akkor, és most sem ez a távlat kényszerít, ami mögöttem volt, és ami van, az lök előre, mert neki mindegy, hogy hova. Előttem teljesen nyitva a tér, ami odatúl ásít, még bárhogyan betölthető, egészen addig, amíg valahogyan be nem telik. Szembeszegülni mindezzel, ahhoz túlzott bátorság kéne, vagy vakság. Elhagyom magamat. A fal sárga lüktetése mintha átfornna rajtam, úgy érzem. Egyedül vele tartok megbízható kapcsolatot. Egymásnak adnak át a megvilágítás folyton változó értékei. Mintha egy hosszú kaland alagútjából buk-nék föl hirtelen: az este, már visszaemlékezni is nehéz rá, a zöld szoknya, a mély galambhang, mind-mind ízésként mögöttem van. A ritkás lombon át fényfoltok hullottak a ruhára. A fény, amiben most állok, önmagát megtagadva borul el, von alkonyatra valló mély sárgát az arcom mögé. Lehet, hogy csak egy felhő, és kivilágosodhat még. Jólesik ilyen makacsul zsugorgatni magunkban a reményt, akkor is, ha előre tudjuk, csalód-nunk kell benne. A kettőszakadt nappal egyik vége a másikhöz ér; izgatottan és csodálkozva fedezem föl, hogy a közbenső rész kimaradt. Az egészen sárszínű okker ekkor megreped, áttörik, nem, nem tér vissza a nappal kezdeté, a délelőtt, csak átlátszik ide, pontosabban vissza-rémlik, mert valóban ennyi az egész, vagy még ennyi se, egyetlen rebbenés, és vége. Akár akarom, akár nem, magába vonz, sötét öblébe szippant, ami előttem van, és evvel nyomban meg is szűnik ismeretlen és ijesztő üres-sége. És ekkor már tudom, önként is ezt tenném. A ve-

reség nem mindenkinek csalódás, van, aki számít rá, de azért ez se könnyebb. Meghalni és élni egyformán nehéz. Az arcomat olyan erővel feszítem neki a falnak, hogy fölvérzi a horzsolás. Szinte föllélegzem, mert evvel mintha bezárult volna képzeletem mohó torka. A vödör, amit pedig az imént mintha már fölvettem volna egyszer, még mindig ott fekszik előttem, de most már egészen pontosan és részletesen látom is. A szája előtt sötét folt mutatja, hogy merre folyt ki belőle a víz, hol itta föl a száraz, vörös talaj. A vödör oldala lyukas, átlátok a lyukon, körüle pedig a friss sérülés erejével pattog a zománc, s apró tűszúrások esőjeként veri a bőrömet, lerakódik a csontomba. Mintha nagyon régóta folya már, és egyáltalán nem is akar abbamaradni a zománc perge. Ennyi idő alatt, ilyen hevesen már minden zománcnak le kellett volna hullania. Talán nemcsak a vödör vedlik, a sárga fal is, miközben föllángol utolsó búcsúíze, fekete foltoktól lesz éktelen. És még ez se minden, a lemenő napba rajzolódó tárgyakon is hirtelen fekete foltok ütköznek elő. A bőrömet tapogatom, a ruhámat, a legapróbb részletekben is benne fészkel a vakság átka. Ez volt az utolsó erőfeszítés, és ez se hozott eredményt. Kívánom is meg nem is, hogy megtudjam az igazságot, amit ismerni terhes, de ha nem tudjuk, szívesen teszünk úgy, mintha nem volna az. A csupa árnyék tárgyak alól, vakságom eredményeként bontakozik ki ez a pillanat amivel olyan bántóan nem tudok megbékélni, amit már amúgy is majdnemhogyan elveszítetek. Az iménti sárga tűz már csak a repedésekben látható, egy-egy elcsúszott élen kicsordul, de hamar fölissza az a felület nélküli mélység, az a szándék és irány nélküli érdeklődés, ami itt és most minden tárgyat egyformán kikezd, és minden

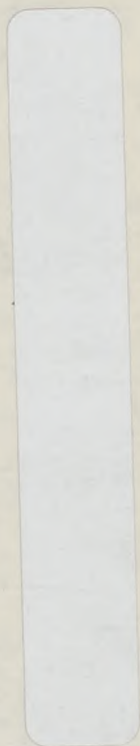
gondolatot egyformán betölt. Szeretnék elfordulni mind-
ettől, de ott is ugyanez fogad. Most már legalább ezt
is tudom. Úgy érzem, mintha mindentől elszakadtam
volna, és ez furcsa módon mégsem azt eredményezi, hogy
sokkal több időm van magamra, sőt, inkább azt, hogy
kevesebb. A jelenlét nem ismer kibúvót, pedig de sokan
hirdetik, s én is de nagyon számítottam rá. Mindaz, ami
nyomtalanul eltűnt, és az is, ami nem, most akadályoz.
És még mindig, még így is jóval a megsemmisülés előtt
járok, a megszokás ősi ösztönöktől vezetett mozdula-
tával hagyom el az utolsónak vélt veszélyt. Hogyan to-
vább? Könnyen sodródom el a kétségbeesés felé, pedig
tudom, hogy magától jön a megoldás, ha lesz időm, lesz
erőm, módom és türelmem kívárni. Hát nem mindegy,
hogy hogyan folytatódik tovább ez a megfeneklett tör-
ténét, vagy ér véget, mert hát egyszer csak véget kell
érnie ennek is?

Vége

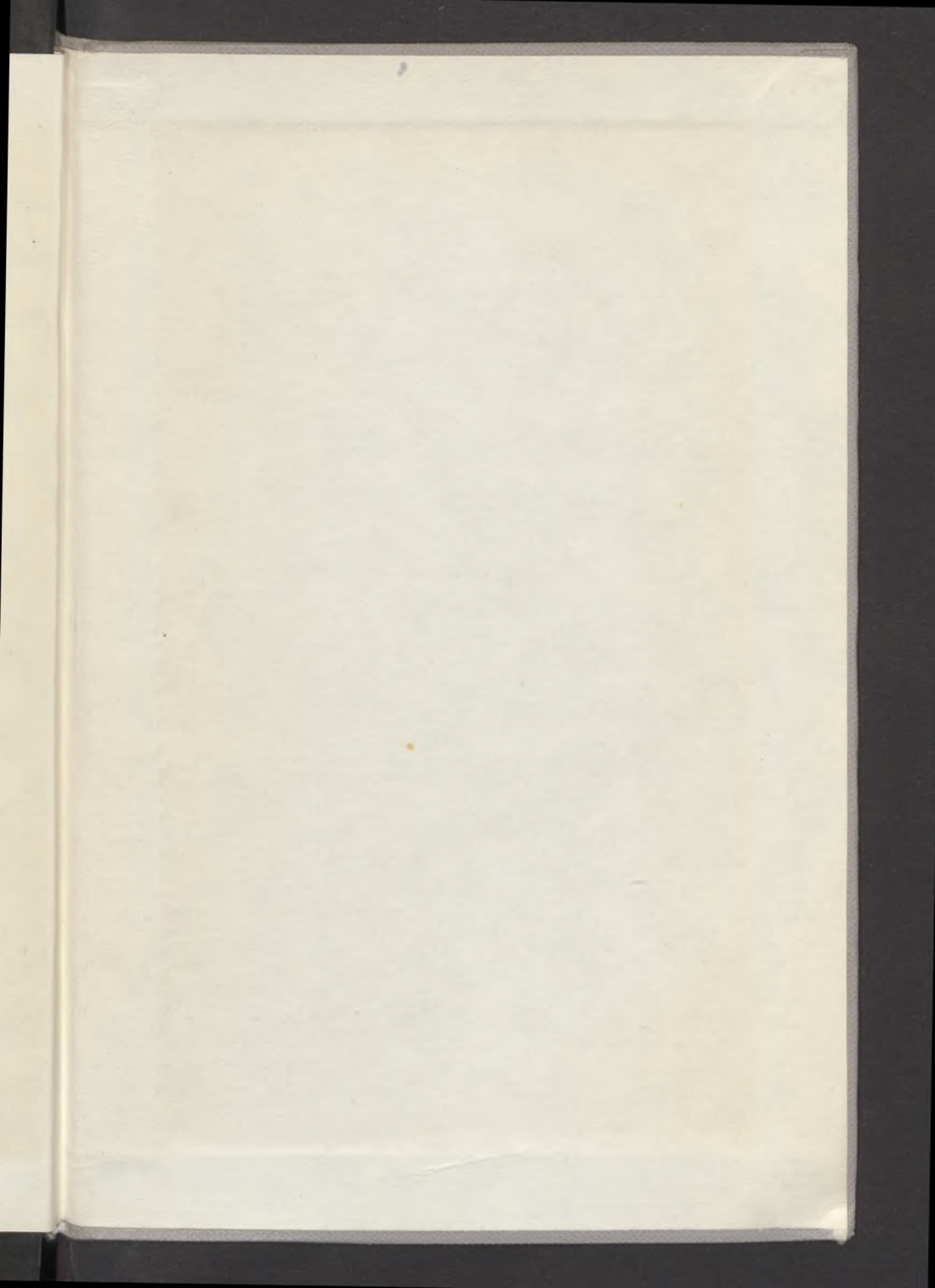
ISBN 963 15 1237 1

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
FELELŐS KIADÓ ILLÉS ENDRE IGAZGATÓ
78-2696 PÉCSI SZIKRA NYOMDA, PÉCS, 1979
F. V.: SZENDRŐI GYÖRGY
FELELŐS SZERKESZTŐ BENEDEK MIHÁLY
MŰSZAKI VEZETŐ PINTÉR LÁSZLÓ
MŰSZAKI SZERKESZTŐ M. BECK ANNA
A BORÍTÓ- ÉS KÖTÉSTERV FAJÓ JÁNOS MUNKÁJA
A SZERZŐ FÉNYKÉPÉT MEZEY KATALIN KÉSZÍTETTE
MEGJELENT 20 A/5 ÍV TERJEDELEMBEN
SZ 2958-h-7980

1735

3155

Oláh János
szászatár és